

R

G

B

WH

GR

BL

Grey Scale #13

C

M

Y

K

DANES-PICTA.COM

A

1

2

3

4

5

6

M

8

9

10

11

12

13

14

15

B

17

18

19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ I TAKTYKI

WOJSKA LĄDOWE W OPERACJACH WSPARCIA POKOJU

Materiały z seminarium naukowego

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/5604

05-005604-001-0

WARSZAWA

69045

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

**WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ I TAKTYKI**

**WOJSKA LĄDOWE
W OPERACJACH
WSPARCIA POKOJU**

Materiały z seminarium naukowego

**Pod redakcją naukową
płk. prof. dr hab. Jerzego ZIELIŃSKIEGO**

WARSZAWA 2003

Zespół organizacyjny seminarium:

płk prof. dr hab. Jerzy ZIELIŃSKI
płk dr hab. Waldemar KACZMAREK
ppłk dr Andrzej CZUPRYŃSKI

Redakcja techniczna:

ppłk dr Andrzej CZUPRYŃSKI

Opracowanie zawiera wystąpienia uczestników seminarium publikowane za ich zgodą.

Materiały zostały opublikowane w wersji przekazanej przez autorów.

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
Tezy do seminarium – „Wojska Lądowe w operacjach wsparcia pokoju”	9
Referaty	11
plk dr hab. Waldemar KACZMAREK Identyfikacja sytuacji problemowej operacji wsparcia pokoju	13
plk dr hab. Andrzej BUJAK Operacje pokojowe, obszary zadań realizowanych przez wojska lądowe.....	27
ppłk dr Andrzej CZUPRYŃSKI Podstawowe założenia przygotowania zwartych jednostek wojsk lądowych do udziału w operacjach o charakterze pokojowym.....	57
ppłk mgr inż. Wiesław SZOT Przygotowanie oficerów wojsk lądowych do udziału w operacjach pokojowych.....	79
mjr dypl. Jacek TREMBECKI Specyfika planowania operacji wsparcia pokoju	97
ppłk dr inż. Maciej MARSZAŁEK Planowanie użycia sił powietrznych w operacjach wymuszania pokoju	111
ppłk dr Marek OBRUSIEWICZ Koncepcje wybranych państw i ośrodków szkolenia w zakresie przygotowania kontyngentów narodowych do operacji wsparcia pokoju	121
plk dr Jan KNETKI System przygotowania zwartych jednostek wojsk lądowych Wielkiej Brytanii do operacji wsparcia pokoju.....	137
ppłk Dirk GLEINIG Przygotowanie wojsk lądowych RFN do udziału w operacjach pokojowych	153
kpt. Tomasz GODEK Wojska lądowe w operacjach wsparcia pokoju na przykładzie misji UNDOF	167
por. Radosław KOZIK, por. Dariusz KRZESZOWIAK Zadania PKW UNIFIL w Libanie	173
por. Mieczysław BIENIEK, kpt. Mirosław BRYŚ, kpt. Tomasz GOŁDA, por. Maciej KLISZ, por. Andrzej KOPACKI, kpt. Jacek MARKIEWICZ, kpt. Zbigniew NADAJCZYK Działania 16 batalionu powietrznodesantowego w ramach operacji IFOR/SFOR w Bośni – Hercegowinie	177
kpt. Radosław CYNIAK, por. Zbigniew MAGDZIARCZYK, kpt. Radosław PIĘTA, por. Dariusz SKRODZKI, kpt. Witold TALAGA Wojska lądowe w operacjach wsparcia pokoju na przykładzie 18 batalionu desantowo-szturmowego w ramach operacji KFOR w Kosowie.....	193

190-197
193-195

1

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

Wstęp

Współczesne operacje wsparcia pokoju są logiczną konsekwencją rozwoju cywilizacyjnego społeczeństw. Dążenie do utrzymania pokoju i bezpieczeństwa na świecie, od wielu lat jest kluczowym problemem w stosunkach międzynarodowych. Stosowanie przemocy w różnej formie i różnym wymiarze towarzyszyło ludzkości od zarania jej dziejów, głównie jako środek rozwiązywania większości sporów. Wojna postrzegana była jako prawnie dozwolony, a niekiedy wręcz pożądaný instrument polityki.

Tragiczne doświadczenia dwóch wojen światowych, które miały miejsce w pierwszej połowie XX wieku sprawiły, że coraz silniejsze stawały się dążenia do innego, bardziej racjonalnego spojrzenia na sposoby rozwiązywania sporów i konfliktów międzynarodowych. Pierwotnie instrumentem, który służyć miał rozwiązywaniu międzynarodowych sporów była powołana na mocy ustaleń Traktatu Wersalskiego – Liga Narodów. Liga Narodów była pierwszą organizacją międzynarodową, której głównym celem było utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa w świecie. System wprowadzony wraz z pojawieniem się Ligi Narodów był bez wątpienia rozwiązaniem nowatorskim, choć budujące go państwa korzystały z dawnych rozwiązań i doświadczeń. Można wnioskować, że właśnie w ten sposób starały się złagodzić powstałą po pierwszej wojnie światowej dysproporcję sił i stworzyć jakościowo nowe zasady współpracy międzynarodowej. Z perspektywy czasu skutki tych wysiłków trudno uznać w pełni za udane i wystarczające. Liga Narodów nie utrzymała pokoju i bezpieczeństwa światowego, czego tragicznym efektem była druga wojna światowa. Ale jej bogate doświadczenia zostały wykorzystane podczas projektowania Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) została utworzona w 1945 na podstawie Karty Narodów Zjednoczonych. Jest to (...) *Organizacja międzynarodowa, o charakterze uniwersalnym, mająca najszerzy zakres działania ze wszystkich organizacji międzynarodowych. Głównym jej zadaniem jest utrwalanie i umacnianie światowego pokoju i bezpieczeństwa oraz rozwój współpracy między państwami(...)*.¹ Jej powołanie zostało poprzedzone przez kolejne deklaracje polityczne oraz decyzje głównych mocarstw koalicji antyhitlerowskiej i antyjapońskiej. Ostateczny tekst Karty Narodów Zjednoczonych opracowano i podpisano podczas konferencji w San Francisco. Pośród zasad zbiorowego bezpieczeństwa poczesne miejsce zajęła w niej problematyka pokojowego rozstrzygnięcia sporów międzynarodowych. Obowiązkiem członków ONZ jest dążenie do rozwiązywania wszelkich sytuacji spornych

---

¹ *Encyklopedia Powszechna PWN*, Warszawa 1975. s. 49.

wyłącznie środkami pokojowymi. W zakresie wyboru sposobów rozwiązywania sporów członkowie ONZ mają pewną swobodę, ponieważ Karta NZ nie zawiera szczegółowych wytycznych, co do określonych form działania. Podkreśla się jedynie, że żadne postanowienie Karty nie upoważnia Organizacji Narodów Zjednoczonych do ingerencji w sprawy, z istoty swej należące do kompetencji wewnętrznej któregośkolwiek państwa. Analizując zapisy Karty NZ należy skonstatować, że jednym z podstawowych mechanizmów rozwiązywania konfliktów, są operacje pokojowe. Do końca lat osiemdziesiątych minionego stulecia jedyną organizacją, prowadzącą tego rodzaju działania, była Organizacja Narodów Zjednoczonych.

Obecnie funkcjonuje złożony, światowy system reagowania kryzysowego. W tym systemie obok ONZ operacje pokojowe mogą prowadzić również organizacje o zasięgu regionalnym (np. w Europie: OBWE, UE), sojusze wojskowe (NATO) albo doraźnie powołane koalicje państw pod warunkiem, że posiadają przyzwolenie społeczności międzynarodowej. Kluczową rolę w działaniach na rzecz likwidacji zagrożeń bezpieczeństwa spełnia Sojusz Północnoatlantycki.

Od charakteru pierwszych misji ONZ do współcześnie podejmowanych zadań stabilizacyjnych w Iraku nastąpiła ogromna ewolucja zadań pokojowych. Charakter operacji pokojowych i wsparcia pokoju stawia przed ich uczestnikami nowe wyzwania. Wyzwania operacji pokojowych wynikają z prawnych instrumentów reagowania międzynarodowych organizacji pokojowych i przekazywanego przez te organizacje mandatu siłom pokojowym. Związane jest to z założeniami „Programu dla pokoju” z 1992 roku. Wynika stąd również potrzeba przygotowania i utrzymywania w ciągłej gotowości, deklarowanych Radzie Bezpieczeństwa zwartych jednostek do realizacji mandatu ONZ.

Nieco inny charakter wymagań implikują operacje wsparcia pokoju, realizowane przez NATO, zwłaszcza w aspekcie założeń Spotkania Szefów Państw i Rządów krajów członkowskich NATO na szczycie w Pradze we wrześniu 2002 roku. „Szczyt Praski” zaowocował wyznaczeniem kierunku działania na najbliższe lata. Do najistotniejszych decyzji należało zaproszenie kolejnych państw do członkostwa, a przede wszystkim **określenie wymiaru gotowości do skutecznych działań wojskowych**. W zakresie osiągnięcia gotowości do działania na potencjalne zagrożenia podjęto decyzje dotyczące:

- ↳ utworzenia Sił Odpowiedzi NATO (*NATO Response Force*) w celu zapewnienia zdolności do błyskawicznej reakcji wojskowej w odpowiedzi na wszystkie mogące pojawić się zagrożenia;
- ↳ dostosowania struktury dowodzenia NATO do prowadzenia wielonarodowych operacji wojskowych o różnym zasięgu, intensywności i w różnym środowisku operacyjnym;

↳ rozwoju zdolności wojskowych ujętych w tzw. Praskie Zobowiązanie na rzecz Zdolności (*Prague Capabilities Commitment*).

Ostatnia inicjatywa ma charakter narodowych deklaracji politycznych do działań indywidualnych lub międzynarodowych. Rozwój zdolności ma zapewnić siłom wojskowym w możliwie krótkim czasie:

- ↳ zdolności do przemieszczania i zapewnienia niezbędnego zabezpieczenia działań, również poza terytorium Sojuszu,
- ↳ wykorzystania nowoczesnych technologii w zakresie dowodzenia, łączności i wymiany informacji,
- ↳ zdolności do operowania w obliczu zagrożenia użyciem BMR, dostępu do nowoczesnych systemów uzbrojenia dla umożliwienia skutecznych i precyzyjnych działań.

Polska zobowiązała się do podjęcia wysiłku na rzecz rozwoju zdolności we wszystkich obszarach. ***Rodzi to również konsekwencje wyszkolenia sił na odpowiednim poziomie gotowości do działania.*** Wymagania NATO w zakresie ustaleń praskich z 2002 roku nakładają większe wymagania w zakresie utrzymywania sił zdolnych do podjęcia ***akcji pokojowych, bojowych i antyterrorystycznych.*** Dotychczas w ramach zobowiązań, utrzymywane są siły w gotowości do użycia w składzie jednostek międzynarodowych. Wyznaczone siły do udziału w operacjach międzynarodowych w programach szkolenia mają poszerzoną problematykę o zagadnienia operacji pokojowych i procedury działania w ramach sił wielonarodowych. Stąd, należy zastanowić się, ***czy taki zakres programowego przygotowania do udziału w operacjach wsparcia pokoju jest wystarczający?***

Wojsko Polskie w międzynarodowych wysiłkach na rzecz przywracania i utrzymania pokoju w różnych częściach świata ma już przeszło półwieczną tradycję. W 1953 roku po raz pierwszy, przedstawiciele Wojska Polskiego uczestniczyli w Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych (*Neutral Nations Supervisory Armistice Commission - NNSC*) nadzorującej, rozejm na Półwyspie Koreańskim. Obecnie zaangażowanych w operacjach pokojowych jest ok. 1700 uczestników. Liczba uczestników i perspektywa zwiększenia ich liczby w roku bieżącym powoduje potrzebę weryfikacji obecnego systemu szkolenia wojsk do potrzeb sił pokojowych. Udział Wojska Polskiego w operacjach i misjach o charakterze pokojowym oraz współodpowiedzialność za światowy pokój wyznaczają nowe kierunki przygotowania jego uczestników.

Między innymi w tym kontekście można i należy postrzegać cel i zadania zorganizowanego i przeprowadzonego 20 maja 2003 roku seminarium nt. „**Wojska Lądowe w operacjach wsparcia pokoju**”. Seminarium zorganizował zespół pracowników naukowo-dydaktycznych Katedry Sztuki Operacyjnej i Taktyki. W trakcie seminarium skupiono się na identyfikacji i rozwiązaniu szeregu problemów, związanych z klasyfikacją, charakterystyką i przygotowaniem wojsk lądowych do operacji wsparcia pokoju. Szczególną uwagę skierowano na problemy *przygotowania do udziału w operacji wsparcia pokoju zwartych jednostek wojsk lądowych*. W trakcie seminarium zaprezentowano szereg poglądów i doświadczeń organizatorów operacji o charakterze pokojowym i ich uczestników. W seminarium brali udział przedstawiciele: SG WP (Zarząd Operacji Bieżących, Szefostwo Inżynierii Wojskowej), jednostek wojskowych przygotowujących żołnierzy do operacji o charakterze pokojowym (OSnpSP, 6BDSz, PSK, 21BSP, 1BBSap, 10BLog., GROM), uczestnicy operacji UNDOF, UNIFIL, IFOR, KFOR, SFOR, studenci oraz kadra naukowo dydaktyczna AON.

Niniejsze opracowanie zawiera wystąpienia uczestników seminarium przekazane organizatorom i opublikowane w wersji autorskiej.

Organizatorzy dziękują wszystkim uczestnikom seminarium za przekazane opracowania oraz twórczy udział w dyskusji.

TEZY DO SEMINARIUM „WOJSKA LĄDOWE W OPERACJACH WSPARCIA POKOJU”

Celem seminarium jest wymiana poglądów dotyczących systemu przygotowania zwartych jednostek do udziału w operacjach wsparcia pokoju. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że coraz częściej społeczność międzynarodowa będzie ponosiła odpowiedzialność za kształtowanie pokoju na świecie. Wynika stąd potrzeba przygotowania i utrzymywania w ciągłej gotowości zwartych jednostek do realizacji mandatu organizacji pokojowych, lub zobowiązań sojuszniczych. Charakter współczesnych operacji wsparcia pokoju wskazuje, że do realizacji zadań w tych operacjach mało przydatne są jednostki wojsk lądowych, o strukturze i wyposażeniu adekwatnym do prowadzenia tzw. „ciężkich operacji”. Wymaganiem współczesnych i przyszłych operacji wsparcia pokoju jest posiadanie przez jednostki w nich uczestniczące wysokiej mobilności i gotowości do realizacji zadań, na różnych teatrach działań. Zwarte jednostki wojskowe, przeznaczone do udziału w wielonarodowych operacjach wsparcia pokoju powinny być odpowiednio wyszkolone i wyposażone. Wymagałoby to określenia pewnej specjalności i zadeklarowania jej ONZ, OBWE, UE i NATO. Po wydzieleniu części wojsk lądowych do udziału w operacjach wsparcia pokoju należałoby je odpowiednio wyposażać i szkolić do przyszłych zadań. Jednocześnie w okresie wyczekiwania na realizację mandatu celowo jest wyłączyć je z zadań operacyjnych na obszarze kraju.

Zespół organizacyjny seminarium, dyskusję pragnie utrzymać w nurcie rozważań nad problemami:

- *Czy system przygotowania zwartych jednostek WP do udziału w operacjach wsparcia pokoju, spełnia wymagania wynikające z charakteru ich zadań?*
- *Czy przygotowanie indywidualne i zespołowe realizowane w ramach szkolenia bojowego odpowiada potrzebom realizowanych zadań w ramach operacji wsparcia pokoju?*
- *Czy obecne struktury i wyposażenie bojowe wojsk lądowych odpowiada potrzebom zwartych jednostek, kierowanych do realizacji zadań pokojowych?*

Zespół organizacyjny wyraża nadzieję, że powyższe problemy zainspirują osoby zajmujące się problematyką przygotowania zwartych jednostek do udziału w operacjach wsparcia pokoju oraz ich uczestników do wyrażenia swojej opinii.

1

REFERATY

1870

1870

1870

1870

1870

1870

1870

1870

1870

1870

1870

1870

IDENTYFIKACJA SYTUACJI PROBLEMOWEJ OPERACJI WSPARCIA POKOJU

Przystępując do badań nad problematyką udziału wojsk lądowych, a szczególnie przygotowania i prowadzenia działań przez zwarte jednostki Wojsk Lądowych WP, wymaga przyjęcia określonych założeń metodologicznych.

Po pierwsze, należy dokonać identyfikacji sytuacji problemowej. **Operacje wsparcia pokoju**, wg ustaleń obowiązujących w NATO, różnią się od typowych misji i operacji realizowanych pod auspicjami ONZ.

Po drugie, na podstawie powyższej tezy należy zdefiniować problem badawczy, którym jest **system przygotowania wojsk lądowych do operacji o charakterze pokojowym**. Stąd, przedmiotem badań są przedsięwzięcia przybliżające wojska lądowe do uczestnictwa w operacjach wsparcia pokoju.

Po trzecie, problem badawczy i przedmiot badań powinny pozwolić wyartykułować hipotezę roboczą dotyczącą, założeń przygotowania wojsk lądowych do operacji wsparcia pokoju.

Powyższe założenia są podstawą do szczegółowego sformułowania hipotezy roboczej, będącej w swej istocie warunkiem niezbędnym do podjęcia badań właściwych.

Operacja wsparcia pokoju, podobnie jak każda „misja” to ważne zadanie do spełnienia, posłannictwo. Dokonując analizy przytoczonego określenia pojęcia „operacja” można stwierdzić, że pojęcie „misja” odnosi się do działalności i aktywności politycznej, natomiast „operacja” dotyczy sfery militarnej. Wniosek ten oznacza, że – w kontekście prowadzonych rozważań – *celem wszelkiej działalności militarnej jest wsparcie działań politycznych poprzez tworzenia warunków zapobiegania oraz eskalacji, a także rozwiązywania sporu* (konfliktu).

Powyższe spostrzeżenia stanowią jeden z możliwych punktów odniesienia przy określaniu czynników, wpływających na wiele kwestii dotyczących operacji wsparcia pokoju. Mottem do rozważań niech będą konstatacje gen. bryg. Morrisa J. BOYA: „*W operacjach pokojowych każdy żołnierz musi być świadomy, że zwycięstwem jest stworzenie warunków prowadzących do pokoju – a nie zniszczenie przeciwnika*”.

Wyniki prowadzonych badań wskazują, że pojęcie „operacje wsparcia pokoju”, nie ma tak długiej historii jak innego rodzaju operacje, zwłaszcza wojsk lądowych. Dlatego zasadne jest poddać analizie dokumenty opracowane zarówno przez dowództwo oraz instytucje NATO.

Zmiany sytuacji polityczno-militarnej, której wynikiem są przeobrażenia w stosunkach między supermocarstwami, nie pozostały bez wpływu na funkcjonowanie szeregu instytucji międzynarodowych. Refleksja ta odnosi się zarówno do Organizacji Narodów Zjednoczonych, jak i Sojuszu Północnoatlantyckiego. Wspomniane zmiany i towarzyszące im zjawiska przyczyniły się do dokonania stosownych przemian w strategii oraz organizacji NATO. Stosownie do nowych wymagań przeprowadzono reformę NATO, głównie mającą na celu przygotowanie Sojuszu do spełnienia nowych zadań. Reformę tą zapoczątkowała Deklaracja Londyńska z 6 lipca 1990 roku, w której, między innymi, zawarte są stwierdzenia, że Sojusz jest przygotowany do:

- ↳ podjęcia działań mających na celu zapewnienie zdolności do podejmowania we własnym zakresie operacji, nie będących samoobroną zbiorową określoną w artykule V Traktatu Waszyngtońskiego – w tym operacji utrzymania pokoju;
- ↳ włączenie problematyki operacji pokojowych i humanitarnych do zakresu współpracy w ramach Partnerstwa dla Pokoju;
- ↳ udzielenia pomocy ONZ w realizacji mandatu operacji pokojowej w byłej Jugosławii.

Modyfikacja zadań i nowe deklaracje stanowiły bardzo ważny sygnał, świadczący o tym, że Sojusz podejmuje się nowego, bardzo trudnego zadania – **przewycięzania kryzysów**. To zaś oznaczało, iż należy podjąć się opracowania doktryny NATO określającej, sposoby i zasady zaangażowania sił Sojuszu w operacje wykraczające poza artykuł V Traktatu Waszyngtońskiego. Zgodnie z tak uzgodnioną deklaracją podjęte zostały odpowiednie prace mające na celu określenie wkładu, jaki mógłby zostać wniesiony przez NATO do operacji pokojowych prowadzonych przez ONZ oraz Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy Europejskiej (OBWE).

Wyniki tych prac, które rozpoczęły się w Atenach w 1993 roku, po raz pierwszy, opublikowane zostały w dokumencie „The Military Concept for NATO Peace Support Operations”,¹ opracowanym przez Komitet Wojskowy. Dokument ten zatwierdzony został dopiero w 1997 roku, jednakże umożliwił rozpoczęcie prac nad wdrożeniem jego teoretycznych założeń. Nastąpiło to na szczycie państw w Brukseli w 1994 roku. Drugim ważnym osiągnięciem tego dokumentu, jest wprowadzenie jednolitego aparatu pojęciowego, dotyczącego zaangażowania sił zbrojnych Sojuszu w operacje pokojowe. W tym dokumencie wprowadza się pojęcie „**operacje wsparcia pokoju**” (ang. *Peace Support Operations*). Określa się je, jako: „*wielofunkcyjne operacje prowadzone na zasadzie bezstronności, na podstawie mandatu ONZ/OBWE, z zaangażowaniem: sił wojskowych, działań dyplomatycznych i humanitarnych w celu osiągnięcia długoterminowego porozumienia politycznego pomiędzy stronami konfliktu lub innych warunków*

---

¹ The Military Concept for NATO Peace Support Operations MC – 327/1.

sprecyzowanych w mandacie". Na szczycie państw NATO w Brukseli określono również dodatkową koncepcję umożliwiającą realizację powyższych założeń w praktyce. Wskazano możliwe środki do realizacji operacji wsparcia pokoju, którymi są **wielonarodowe siły połączone** (ang. *Combined Joint Task Forces – CJTF*). Uczestnictwo w wielonarodowych siłach połączonych, które w praktyce mają realizować operacje wsparcia pokoju, oparte jest na zasadzie dobrowolności. Mogą w nich uczestniczyć także państwa spoza Sojuszu. Ma to odbywać się zgodnie z następującymi warunkami:

- ↳ operacją wsparcia pokoju powinna kierować uznana organizacja międzynarodowa np.: ONZ, OBWE. Organizacja ta, zwracając się do NATO, powinna opracować jednoznaczny mandat oraz wyznaczyć osobę kierującą operacją w jej imieniu;
- ↳ wszystkie strony konfliktu powinny posiadać wolę do jego politycznego rozwiązania;
- ↳ strony konfliktu, a także „państwo-gospodarz”, czyli państwo na terenie którego rozlokowane będą siły NATO powinno wyrazić zgodę na rozmieszczenie sił pokojowych;
- ↳ wszystkie państwa Sojuszu muszą wyrazić zgodę na zaangażowanie NATO w danej operacji, a także dobrowolnie zgłosić udział swoich sił.

Ustalenia powyższe stanowiły podstawę do pierwszej operacji wsparcia pokoju, prowadzonej przez NATO, a polegającej na wprowadzeniu w życie porozumienia z Dayton w Bośni i Hercegowiny. Operacja „**Wspólny wysiłek**” zapoczątkowała praktycznie uczestnictwo Sojuszu w procesie rozwiązywania kolejnych konfliktów na Bałkanach.

W listopadzie 1995 roku Sojusz Północnoatlantycki ponownie potwierdził gotowość do udzielania pomocy w implementacji planu pokojowego dla Bośni. W dniu 14 grudnia 1995 roku w Paryżu podpisano Bośniackie Porozumienie Pokojowe, w wyniku którego 15 grudnia Rada Bezpieczeństwa ONZ zmodyfikowała Rezolucję nr 1031, przekazując z dniem 20 grudnia dalsze prowadzenie operacji pokojowej na terenie Bośni i Hercegowiny w gestię NATO. Na podstawie wspomnianej rezolucji, NATO otrzymało mandat do wprowadzenia części wojskowego Porozumienia Pokojowego. To zaś oznaczało, że z dniem 16 grudnia, NATO rozpoczęło, przy pomocy wielonarodowych sił połączonych zwanych - Siłami Implementacyjnymi (IFOR), operację pod kryptonimem „*Joint Endeavour*”.

Z powyższego wynika, że Siły Implementarne NATO zostały powołane w celu udzielania pomocy stronom konfliktu we wdrażaniu porozumienia pokojowego. Zadaniem sił IFOR nie było wymuszenie zawarcia pokoju pomiędzy stronami konfliktu, a w aspekcie militarnym sprowadzało się do:

- ↳ zagwarantowania kontynuacji przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia;

- ↳ dokonania rozdzielenia walczących stron oraz zagwarantowanie wycofania walczących wojsk z uzgodnionego obszaru separacji na swoje właściwe terytoria;
- ↳ zagwarantowania zgromadzenia ciężkiej broni w miejscach kantonizacji i w koszarach oraz demobilizacji pozostałości wojsk;
- ↳ stworzenia warunków do bezpiecznego, sprawnego oraz szybkiego wycofania wojsk ONZ, które nie zostały podporządkowane dowództwu IFOR;
- ↳ kontrolowania przestrzeni powietrznej nad Bośnią i Hercegowiną.

Operacja „*Joint Endeavour*” była pierwszą operacją wsparcia pokoju prowadzoną przez NATO. Wielonarodowe Siły Połączone IFOR posiadały jednolitą strukturę dowodzenia, analogiczną z procedurami NATO. W operacji tej uczestniczyły wszystkie kraje członkowskie NATO. Z perspektywy lat można wysnuć wniosek, że operacja sił IFOR była więcej niż tylko operacją wsparcia pokoju prowadzoną przez siły NATO, gdyż po raz pierwszy w struktury dowodzenia Sojuszu włączone zostały wielonarodowe dywizje, w których były pododdziały z państw z poza NATO. W końcowej fazie operacji brało w niej, między innymi, 18 krajów spoza NATO, większość z nich uczestniczyła w programie Partnerstwa dla Pokoju. Do sił IFOR dołączyły również pododdziały Federacji Rosyjskiej, a więc państwa nie należące do Sojuszu.

Kolejnym nowym doświadczeniem dla NATO, które miało wpływ na rozwój koncepcji wielonarodowych sił połączonych, była realizacja cywilnej części planu wdrażania procesu pokojowego w Bośni i Hercegowinie. Siły IFOR zapewniły trwałe wsparcie zadań cywilnych w ramach ograniczeń wynikających z mandatu oraz dostępnych zasobów. Utworzona grupa stanowiła część zespołu Współpracy Cywilno-Wojskowej (CIMIC), który zapewniał techniczne wsparcie, doradztwo, a także koordynację wysiłków wielu komisji i grup roboczych, organizacji cywilnych, poza rządowych organizacji oraz władz lokalnych z siłami wojskowymi IFOR.

Sformułowany cel dla prowadzonych działań na rzecz pokoju, a także stabilizacja sytuacji w regionie, pozwalał wysnuć szereg wniosków, które zostały zmaterializowane w późniejszych operacjach tego typu. Między innymi powstały (powołane na podstawie Rezolucji nr 1088 Rady Bezpieczeństwa ONZ z dnia 12 grudnia 1996 roku) wielonarodowe siły połączone, pod nazwą Siły Stabilizacyjne (SFOR). Podobnie jak IFOR, siły SFOR kierują się takimi samymi zasadami użycia siły. Jednakże zasadniczym zadaniem sił SFOR jest zapewnienie niezbędnej konsolidacji pokoju oraz bezpieczeństwo w rejonie. Natomiast szczegółowe zadania sprowadzały się do:

- ↳ powstrzymania oraz zapobiegania wznowieniu wrogich akcji przez strony konfliktu;
- ↳ kontynuowania wyników osiągniętych przez siły IFOR oraz tworzenie klimatu, w którym możliwa byłaby kontynuacja procesu pokojowego;

↳ zapewnienia wsparcia organizacjom cywilnym, w ramach współpracy wojskowo-cywilnej.

Odmienność wymienianych operacji, zawarta jest nie tylko w nazwach sił powoływanych do ich realizacji. Jest ona zawarta także w charakterze zadań. O ile zadaniem Sił IFOR (operacja „*Joint Endeavour*”) było zaprowadzenie oraz umocnienie pokoju, o tyle podstawowym zadaniem Sił Stabilizacyjnych SFOR (operacja „*Joint Guard*”) była stabilizacja procesów pokojowych. Godne podkreślenia jest również to, że Siły Stabilizacyjne NATO, podobnie jak IFOR, są wielonarodowymi siłami połączonymi zorganizowanymi zgodnie z zasadami i procedurami NATO, pod politycznym kierownictwem oraz kontrolą Rady Północnoatlantyckiej Sojuszu. Istotne jest również to, iż siły zbrojne państw spoza NATO uczestniczą w operacji na takiej samej zasadzie, jak państwa Sojuszu.

W konkluzji można stwierdzić, że pojęcie „operacje wsparcia pokoju” jest terminem stosowanym w NATO do opisywania wojskowych operacji, w których wielonarodowe siły połączone mogą być użyte pod patronatem ONZ lub OBWE, w celu rozwiązywania kryzysów. Swym zakresem obejmują operacje: zapobieganie konfliktom, tworzenie pokoju, budowanie pokoju, utrzymywanie pokoju, wymuszanie pokoju oraz operacje humanitarne.

Operacje wsparcia pokoju obejmują szereg operacji ukierunkowanych nie tylko na zapobieganie konfliktom, ale także zmierzają do zaprowadzenia pokoju i sprawienie, że ofiarami sporu nie będzie społeczeństwo. Celem operacji wsparcia pokoju jest zapobieganie konfliktom bądź niedopuszczanie do przerodzenia się sporu w konflikt, a jednocześnie umożliwienie stronom rozwiązanie spornych kwestii przy pomocy środków pokojowych. Oznacza to, że środki militarne, między innymi komponent wojskowy, stosowane są w ostateczności i w celu wsparcia działań dyplomatycznych, zmierzających do rozwiązania sporu lub zapobieżenia rozszerzeniu się konfliktu.

Na podstawie doświadczeń z przytoczonych operacji, jak i zarysowujących się trendów sądzić należy, że w kolejnych operacjach wsparcia pokoju brać będą udział nie tylko siły zbrojne państw należących do NATO. Wymagać to będzie przestrzegania określonych reguł postępowania, zwłaszcza w odniesieniu do dowodzenia i współpracy wojskowo-cywilnej. Niebagatelne znaczenie będą miały także kwestie logistyczne, które mają wpływ na tok całej operacji.

Z dotychczasowych operacji wsparcia pokoju wynika wniosek, że prowadzone są one w innym środowisku w porównaniu do „tradycyjnych” operacji wojskowych. Operacje wsparcia pokoju obejmują też różne działania i cele, w odróżnieniu od tych, które charakteryzują udział sił zbrojnych w „tradycyjnym” konflikcie zbrojnym. Dlatego też działania te kierowane są przez inne dowództwa, które sprzyjają osiągnięciu celów operacji wsparcia pokoju. Dająca znać o so-

bie odmienność nie pozwala wygenerować uniwersalnych, charakterystycznych cech, możliwych do rozpatrywania w każdej sytuacji. Jeśli kwestie formalne mogą mieć podobny przebieg, to tego samego nie można stwierdzić w odniesieniu do zagadnień militarnych.

Spośród wielu cech, charakteryzujących operacje pokojowe, na czołowym miejscu wymienia się wzajemny szacunek, co wynika głównie z faktu, iż musi istnieć wzajemne poszanowanie pomiędzy stronami konfliktu i siłami realizującymi operację wsparcia pokoju. Siły te powinny w szczególności respektować prawa państwa-gospodarza, jak również jego zwyczaje. Nie powinny także podejmować żadnych działań w celu zmiany tego stanu rzeczy. Strony sporu (konfliktu) powinny natomiast szanować siły wspierania pokoju, działające zgodnie z celem operacji.

Jedność dowodzenia jest cechą, która w operacjach wsparcia pokoju stanowi ich fundament. Jest ona szczególnie ważna w trakcie operacji realizowanych przez wielonarodowe siły pokojowe. Cecha ta nie podlega dyskusji i nie może być przedmiotem debat do rozwiązania kompromisowego. Cecha ta odnosi się również do innych militarnych aspektów operacji, co wyraźnie widać podczas negocjacji ze stronami sporu (konfliktu) w sprawie rozwiązań dotyczących problemów wojskowych.

Bardzo istotną jest cecha bezstronności. Ma ona duże znaczenie dla zachowania zaufania stron sporu (konfliktu) w stosunku do sił wspierających pokój. Nie mniej ważna jest wiarygodność, która w operacji wsparcia pokoju jest odzwierciedleniem oceny dokonywanej przez strony sporu (konfliktu) na drodze do osiągnięcia celu operacji. Stopień wiarygodności będzie również wpływał na zaufanie, jakim obdarzone będą siły wspierające pokój przez strony sporu (konfliktu). W celu zachowania wiarygodności siły te mogą być używane zgodnie z mandatem i celem operacji wsparcia pokoju. Sposób ich użycia powinien natomiast zagwarantować powodzenie operacji nawet w obliczu prób uzyskania lub też odzyskania przewagi przez jedną ze stron sporu (konfliktu).

Z kolei cecha sprowadzająca się do ograniczenia użycia siły stanowi jeden z ważniejszych dylematów stojących przed dowódcą podczas prowadzenia operacji wsparcia pokoju. Cecha ta wymaga szczegółowego wyważenia problemów dotyczących zarówno bezpieczeństwa podległego mu personelu, jak i możliwości osiągnięcia celów operacji. Z doświadczeń wynika, że na ogół operacje wsparcia pokoju oparte są na metodach pokojowego rozwiązywania sporów (konfliktów). Jednakże w sytuacji nadzwyczajnej, gdy nastąpi użycie siły, to powinno się ono ograniczać do niezbędnego minimum oraz charakteryzować dokładnością i ograniczeniem w czasie. Istotne jest przy tym, aby użycie siły prowadziło do rozwiązania trudnej sytuacji, a nie do jej eskalacji.

Cel operacji wsparcia pokoju oraz zadania sił biorących w tym udział muszą być zrozumiałe dla wszystkich stron sporu (konfliktu). Dzięki takiej samej interpretacji celu operacji uniknie się jakichkolwiek podejrzeń o stronniczość, co w konsekwencji mogłoby spowodować utratę zaufania i wiarygodności.

Cecha dotycząca koordynacji cywilno-wojskowej stanowi swego rodzaju uzupełnienie cechy związanej z jednością dowodzenia. Ranga tej cechy wynika głównie z niemożności ustanowienia i sprawowania jednoosobowego kierownictwa nad wszystkimi agencjami, instytucjami i organizacjami. A przecież niejednokrotnie prowadzenie operacji wsparcia pokoju wymaga skoordynowania działania wszelkich organizacji politycznych, humanitarnych, cywilnych i gospodarczych, przy poszanowaniu ich odrębności. Dlatego jednym ze sposobów osiągnięcia celu jest utworzenie specjalnego pionu funkcjonalnego w dowództwie sił wsparcia pokoju, który ma za zadanie koordynować przedsięwzięcia wojskowe i cywilne podczas dążenia do osiągnięcia celu operacji.

Kolejną cechą operacji wsparcia pokoju jest elastyczność. Oznacza ona, że jednostki wchodzące w skład sił wspierających pokój powinny być tak wyposażone i przygotowane, żeby w uzasadnionych sytuacjach szybko i sprawnie mogły dostosować się do zmiany wykonywanych zadań. Może to również nastąpić w wyniku zmiany mandatu operacji, a co za tym idzie typu operacji wsparcia pokoju.

Przy spełnieniu wymogów elastyczności realna staje się kolejna cecha, jaką jest swoboda poruszania się. Cecha ta odnosi się do zapewnienia warunków, w których siły wsparcia pokoju będą zdolne w każdej chwili (o każdej porze roku i doby) do wykonania zadań w swoim obszarze odpowiedzialności. Jest to istotne nie tylko z dążenia do osiągnięcia celu operacji. Wynika także z faktu, że z reguły strony konfliktu starają się choćby lokalnie ograniczyć swobodę poruszania się siłom wspierającym pokój.

Z dotychczas przeprowadzonych rozważań wynika, iż operacje wsparcia pokoju, choć mają zabarwienie militarne, to są jednak operacjami pokojowymi, czyli podejmowana działalność ma służyć zarówno pokojowi i bezpieczeństwu, jak również kontrolowaniu i rozwiązywaniu konfliktów nie tylko między państwami, ale również wewnątrz państw. Są to działania z ograniczonym użyciem sił zbrojnych, dla których precyzyjnie został określony cel działania. Został on zdefiniowany przez międzynarodową organizację, uprawnioną przez społeczność międzynarodową, w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju w rejonie sporu (konfliktu). To zaś oznacza, że zwłaszcza ONZ powinien wzmocnić działalność ukierunkowaną na neutralizację sytuacji konfliktowych. Tym bardziej, że działanie prewencyjne, podjęte możliwie wcześnie, jest najmniej skomplikowaną, najbardziej humanitarną i najmniej kosztowną metodą rozwiązywania sporów.

Dlatego też, zgodnie z zaleceniem Rady Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny utworzył Departament Spraw Politycznych „do wykonywania szeregu funkcji o charakterze politycznym, które poprzednio realizowane były w różnych działach Sekretariatu”, takich jak: „śledzenie rozwoju sytuacji politycznej na całym świecie, analizowanie możliwości działań prewencyjnych ONZ, jak również działań sprzyjających rozwiązywaniu istniejących konfliktów.”²

Z analizy przebiegu konfliktów ostatnich lat można wysnuć wniosek, że w wielu przypadkach Organizacja Narodów Zjednoczonych wykazała się brakiem zdolności do działania. Niejednokrotnie też w NATO, zwłaszcza w odniesieniu do Europy, gdzie zaszły tak duże przeobrażenia polityczno-militarne, nie dokonano odpowiednich zmian, zarówno w strategii, jak i organizacji.

Jak wcześniej wspomniano, od 6 lipca 1990 roku przeprowadzono reformę NATO, mającą na celu przygotowanie Sojuszu do spełnienia nowych zadań. Deklaracja Londyńska stanowiła bardzo ważny sygnał, przede wszystkim dla społeczności międzynarodowej o tym, że Sojusz i wszystkie tworzące go państwa, podejmują się kolektywnie trudnego zadania w przewycięzaniu kryzysów. Jednak sygnał ten był ważny także wewnątrz Sojuszu i wskazywał, że należy podjąć się opracowania doktryny NATO określającej, sposoby i zasady zaangażowania sił NATO w „operacje wykraczające poza artykuł V Traktatu Waszyngtońskiego”. Zgodnie z tak uzgodnioną deklaracją podjęte zostały odpowiednie prace mające na celu określenie wkładu, jaki mógłby zostać wniesiony przez NATO do operacji pokojowych, prowadzonych pod auspicjami ONZ i Komitet Bezpieczeństwa i Współpracy Europejskiej (KBWE), a także wypracowanie własnej doktryny.

Wyniki prac, opracowanych przez Komitet Wojskowy, zaowocowały wieloma zdarzeniami. Opracowano dokument, który został zatwierdzony w 1997 roku. Jego powstanie umożliwiło rozpoczęcie prac nad wdrożeniem wygenerowanych założeń teoretycznych, czego wyrazem było stworzenie wspólnego dla wszystkich krajów europejskich programu tzw. Partnerstwa dla Pokoju. Wprowadzono także jednolitą terminologię dotyczącą zaangażowania Sojuszu w operacje pokojowe, gdyż do tej pory posługiwano się terminologią ONZ lub mówiąc o ewentualnym zaangażowaniu Sojuszu w działania na rzecz pokoju, używano terminu „operacje wykraczające poza artykuł V”.

Środkiem do realizacji operacji wsparcia pokoju są wielonarodowe siły połączone (ang. Combined Joint Task Forces – CJTF), w ramach których mogą brać udział, na zasadzie dobrowoli, także państwa spoza Sojuszu. Jednakże operacją wsparcia pokoju powinna kierować

---

² Boutros Boutros-Ghali, *An Agenda for Peace*, New York 1995 s. 32-33.

uznana organizacje międzynarodowa np.: ONZ, OBWE. Organizacja ta zwracając się do NATO powinna opracować jednoznaczny mandat oraz wyznaczyć osobę kierującą operacją w jej imieniu.

Przy pewnym uogólnieniu, można stwierdzić, iż operacje wsparcia pokoju i zaangażowanie do tego celu sił zbrojnych, podyktowane było trzema zasadniczymi celami:

- ↳ wsparcie procesu pokojowego w regionie;
- ↳ udzielenie pomocy przy ochronie określonych przez ONZ Stref Bezpieczeństwa;
- ↳ zapobieganie rozprzestrzenianiu się konfliktu na kraje sąsiadujące.

Dotychczasowe operacje wsparcia pokoju były i są w dalszym ciągu sprawdzianem omawianych założeń teoretycznych. W operacjach tych wielonarodowe siły połączone mogą być użyte pod patronatem ONZ lub OBWE w celu rozwiązywania kryzysów. Przebieg poszczególnych rodzajów operacji wsparcia pokoju w znacznej mierze będzie uzależniony od sytuacji polityczno-militarne w rejonie sporu (konfliktu) i możliwości osiągnięcia celu podjętych działań.

Z analizy dokumentów NATO wynika, że do operacji wsparcia pokoju zaliczamy:

- ↳ zapobieganie konfliktom (ang. Conflict Prevention);
- ↳ tworzenie pokoju (ang. Peacemaking);
- ↳ budowanie pokoju (ang. Peace Building);
- ↳ utrzymywanie pokoju (ang. Peacekeeping);
- ↳ wymuszanie pokoju (ang. Peace Enforcement);
- ↳ operacje humanitarne (ang. Humanitarian Operations).

W literaturze przedmiotu „zapobieganie konfliktom” jest różnie przedstawiane. Jednak przy pewnym uogólnieniu można stwierdzić, iż jest to wielonurtowa działalność, której podstawą jest rozdział VI Karty Narodów Zjednoczonych, obejmująca w swym zakresie całe spektrum działań, od działań dyplomatycznych po rozmieszczenie prewencyjne, którego celem jest zapobiegnięcie przekształcenia się sporu w konflikt zbrojny, lub ewentualnemu jego rozprzestrzenieniu. Celem tej operacji wsparcia pokoju jest zapobieganie konfliktom i niedopuszczanie do przedrodzenia się sporu w konflikt, a jednocześnie umożliwienie stronom konfliktu rozwiązanie go przy pomocy pokojowych środków. W związku z tym komponenty wojskowe stosowane są w ostateczności i w celu wsparcia działań dyplomatycznych, zmierzających do rozwiązania sporu lub zapobieżenia rozszerzeniu się konfliktu.

Z kolei tworzenie pokoju to operacja, która obejmuje działalność dyplomatyczną prowadzoną po rozpoczęciu konfliktu. Jej celem jest doprowadzenie do przerwania prowadzonych działań zbrojnych i/lub jak najszybsze porozumienie pokojowe pomiędzy stronami sporu (kon-

fliktu). Działania dyplomatyczne mogą obejmować: prowadzenie „dobrych usług”, mediacji, pośrednictwa oraz wywieranie presji dyplomatycznej poprzez izolację lub sankcje. Celem operacji tworzenia pokoju jest doprowadzenie do zaprzestania konfliktu zbrojnego i skierowanie go w stronę pokojowego rozwiązania.

Operacja tworzenia pokoju jest realizowana metodami dyplomatycznym. Wojskowa aktywność może być zaznaczona w sposób pośredni poprzez udzielenie pomocy sztabowej lub planistycznej organizacji prowadzącej mediacje pomiędzy stronami konfliktu czy też bezpośrednio poprzez przeprowadzenie innych rodzajów operacji wsparcia pokoju. W związku z tym, że operacja tworzenia pokoju może rozpocząć się przed fizycznym rozpoczęciem działań zbrojnych przez strony konfliktu, dlatego też może ona obejmować zadania dla komponentu wojskowego w trakcie „zapobiegania konfliktom”, np.: monitorowania, egzekwowania sankcji itp.

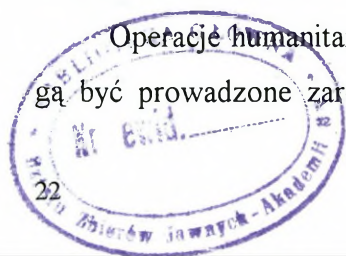
Następna operacja – utrzymanie pokoju to operacja, która opiera się na zgodzie wszystkich stron konfliktu co do uczestnictwa w niej wielonarodowych sił pokojowych, głównie w celu nadzorowania i wprowadzenia porozumienia pokojowego. Celem operacji utrzymania pokoju jest – poprzez bezstronną interwencję strony trzeciej, przygotowaną i prowadzoną przez społeczność międzynarodową z zaangażowaniem zarówno komponentu wojskowego, jak i cywilnego – uzupełnienie politycznego procesu rozwiązania zaistniałego konfliktu oraz wsparcie procesu przywrócenia i utrzymania pokoju.

Niekiedy operacje utrzymania pokoju, obok zadań charakterystycznych dla innych rodzajów operacji wsparcia pokoju, mogą formułować dodatkowe zadania dla komponentu wojskowego.

Wymuszanie pokoju to operacja prowadzona na podstawie postanowień rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych. Polega ona na wykorzystaniu środków militarnych w celu przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu lub osiągnięcia innych warunków określonych w mandacie. Operacja ta nie wymaga zgody wszystkich stron konfliktu. Celem operacji wymuszania pokoju jest przerwanie konfliktu zbrojnego poprzez zastosowanie środków militarnych i zmuszenie stron konfliktu do pokojowego jego rozwiązania.

Budowanie pokoju to operacja zawierająca działania zarówno polityczne, ekonomiczne, gospodarcze, jak i wojskowe, podejmowane po zakończeniu konfliktu, zmierzające do utrwalenia warunków pokoju w celu uniknięcia ponownego odnowienia konfliktu. Celem operacji budowania pokoju jest rozwiązanie przyczyny sporu, konfliktu i w końcu kryzysu, tak żeby uniemożliwić lub zmniejszyć ryzyko jego nawrotu.

Operacje humanitarne to operacje przeprowadzane w celu pomocy ludności cywilnej. Mogą być prowadzone zarówno samodzielnie przez komponent wojskowy, jak i we współpracy

z wyspecjalizowanymi organizacjami cywilnymi. Prowadzone są w sytuacjach, gdy władze odpowiedzialne za udzielanie pomocy nie są zdolne lub nie są skłonne jej udzielić. Celem operacji humanitarnych jest także niesienie pomocy ludności cywilnej w przypadkach łamania praw człowieka, klęsk żywiołowych, epidemii i podobnych zdarzeń.

Reasumując należy stwierdzić, w zarysowanej bardzo pobieżnie sytuacji **istotnego znaczenia nabiera udział w operacjach wsparcia pokoju zwartych jednostek wojskowych. Jednostek, których przygotowanie realizowane jest w toku codziennego, typowego szkolenia bojowego.**

Nie ulega wątpliwości, że każda specjalność naukowa dzieli się na części składowe (dziedziny wiedzy i umiejętności), których wyróżnikiem jest przedmiot badań. Powyższa reguła dotyczy w całej rozciągłości sztuki operacyjnej, bowiem właśnie przedmiot badań jest czynnikiem decydującym o przyjętym w wojskowym środowisku naukowym jej podziale na podstawy sztuki operacyjnej oraz sztukę operacyjną wojsk lądowych, sił powietrznych oraz sił morskich.

Przedmiotem badań sztuki operacyjnej jest teoria i praktyka przygotowania i prowadzenia wszelkich działań operacyjnych przez wojska, zmierzające do osiągnięcia celu strategicznego lub operacyjnego na obszarze działań wojennych lub obszarze odpowiedzialności (zainteresowania). Stąd istotnym obszarem badań sztuki operacyjnej są operacje, pośród których wyróżniamy operacje militarne (realizowane zwykle w czasie wojny) i operacje wsparcia pokoju (realizowane zwykle w czasie pokoju lub kryzysu).

Z wojskowego punktu widzenia operacje militarne postrzegane są jako zespół różnorodnych działań związków operacyjnych rodzajów sił zbrojnych lub specjalnie wydzielonych zgrupowań dla osiągnięcia celu strategicznego, a niekiedy operacyjnego. Obejmują one skoordynowane czasowo i przestrzennie działania realizowane przed starciem zbrojnym, bitwy (walki) oraz działania po bitwie (walce) w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Bitwy (walki) oraz działania wchodzące w skład operacji, mogą być skoordynowane czasowo i przestrzennie lub też prowadzone niezależnie od siebie. Z prakseologicznego punktu widzenia częścią składową operacji jest bitwa (walka), definiowana jako wszelkie działania przynajmniej dwupodmiotowe (przy założeniu, że i zespół może być podmiotem), gdzie jeden przynajmniej z podmiotów przeszkadza drugiemu³. Walka w tym znaczeniu oznacza zwykle takie działanie, którego istotą jest dążenie każdej ze stron do osiągnięcia celów sprzecznych z celami strony przeciwnej. Głównym motywem walki jest sprzeczność celów, a jej naczelnym zadaniem pokonanie przeciwnika. Ostatecznym celem walki jest osiągnięcie zwycięstwa nad przeciwnikiem. Bitwa postrzegana jest

---

³ Kotarbiński T., Traktat o dobrej robocie, Wrocław-Warszawa-Kraków- Gdańsk 1973, s.239.

jako podstawowa część składową operacji. Jest to skoncentrowane w czasie i przestrzeni starcie sił głównych przeciwstawnych związków operacyjnych (taktycznych) mające istotne znaczenie dla osiągnięcia celów operacji. Walki toczone w ramach bitwy powinny być skoordynowane czasowo i przestrzennie. Mogą być także prowadzone niezależnie od siebie, lecz połączone powinny być wspólnym celem.

Natomiast pod pojęciem operacji wsparcia pokoju rozumie się różnego rodzaju działania militarne i niemilitarne, prowadzone pod auspicjami i zgodnie z mandatem Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz innych organizacji międzynarodowych (np. Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Unii Europejskiej, itp.). Zwykle angażuje się w nich wydzielone, zwykle wielonarodowe kontyngenty sił zbrojnych oraz różnego rodzaju organizacje i agendy rządowe oraz pozarządowe. Ich **ostatecznym celem nie jest zwycięstwo nad przeciwnikiem lecz przywrócenie (utrzymanie) pokoju na obszarze konfliktu.**

Podkreślić należy, że współcześnie obszar naukowej penetracji sztuki uległ znacznemu rozszerzeniu. Objął swym zasięgiem cały konglomerat problemów, które skupiają się wokół operacji wsparcia pokoju. Nietrudno dostrzec, że prace naukowo-badawcze prowadzone w obszarze sztuki operacyjnej powinny w swej istocie prowadzić do określenia hipotetycznego modelu działań, przygotowywanych i prowadzonych w ramach wspomnianych operacji. Tym bardziej, iż współcześnie obserwujemy częste i stosunkowo radykalne zmiany zakresu działań we wspomnianych operacjach. Obejmuje on zarówno operacje stabilizacyjne, polegające niekiedy wyłącznie na akcentowaniu obecności wojskowej, jak i operacje wymuszania pokoju, w których prowadzone są typowe działania militarne. Wspomniane zjawisko związane jest niewątpliwie z koniecznością dokonania przewartościowań w wielu dziedzinach działalności Sił Zbrojnych, dostosowujących je do wymagań współczesności, wynikających z charakteru zagrożeń, zobowiązań sojuszniczych i innych zobowiązań, będących pochodną ratyfikowanych traktatów międzynarodowych, itp.

Odnosząc się do rozpatrywanej problematyki przyjęto, że przedmiotem badań w tym konkretnym przypadku jest wygenerowanie kierunków rozwoju sztuki operacyjnej, postrzeganej przez pryzmat działań prowadzonych w ramach operacji wsparcia pokoju. Z tak zdefiniowanego przedmiotu badań wynika, że *zasadniczym celem jest wzbogacenie teorii sztuki operacyjnej o aspekty prognostyczne, wyrażające się w określeniu prawdopodobnych form, metod i sposobów przygotowania i prowadzenia operacji wsparcia pokoju w pierwszej połowie XXI wieku, postrzeganych przez pryzmat przygotowania do udziału w nich zwartych jednostek wojsk lądowych.*

Z powyższego wynika, że **celem** prowadzonych badań jest **określenie miejsca i roli zwartych jednostek wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju oraz głównych problemów związanych z ich przygotowaniem do działania, w warunkach trudnych do wcześniejszego zidentyfikowania.**

Wynikiem badań powinno być wyartykułowanie nowych wartości teorii sztuki operacyjnej, postrzeganej w kontekście przygotowania i prowadzenia operacji wsparcia pokoju. W efekcie powinna powstać określona koncepcja przygotowania do użycia zwartych jednostek WP, która dostosowana będzie do aktualnych, a szczególnie przyszłych potrzeb wynikających z członkostwa Polski w ONZ, OBWE i NATO.

Przedstawiony cel badań sugeruje, że wygenerowanie założeń i koncepcji udziału zwartych jednostek wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju wymaga pełnego wykorzystania dorobku współczesnej myśli wojskowej, szerokiego uwzględnienia, wszystkich możliwych czynników pozwalających na doskonalenie rozważanej problematyki oraz ujęcia szeregu problemów w aspekcie uwarunkowań prawnych. Z powyższych myśli wynika główny problem badawczy, który zdefiniowany został następująco:

W jakim zakresie należy dostosować obowiązujące zasady wydzielania sił do udziału w operacjach wsparcia pokoju, by sprostać pojawiającym się wyzwaniom, postrzeganym w kontekście zobowiązań sojuszniczych i kierunków rozwoju sytuacji międzynarodowej?

Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż rozwiązanie tak sprecyzowanego problemu głównego wymaga zbadania wielu zagadnień szczegółowych. Stad, zasadne jest zbadanie wielu problemów szczegółowych, które wyrażone zostały w postaci pytań:

- **W jakim kierunku ewoluują poglądy dotyczące operacji wsparcia pokoju w dokumentach doktrynalnych NATO?**
- **Jakie miejsce w teorii sztuki wojennej wybranych państw zajmują operacje wsparcia pokoju?**
- **Na jakich zasadach opiera się proces przygotowania jednostek wojsk lądowych wybranych państw do udziału w operacjach wsparcia pokoju?**
- **Jakie są podstawy prawne uczestnictwa jednostek WP w operacjach wsparcia pokoju?**

Udzielenie precyzyjnej odpowiedzi na tak zdefiniowane pytania powinno w swej istocie stanowić rozwiązanie problemu głównego. Powstanie, bowiem swoisty obraz zasad i sposobów przygotowania zwartych jednostek wybranych państw, do udziału w tych specyficznych operacjach. Jednocześnie powstaną podstawy do wytyczenia kierunków dalszych prac badawczych,

których wynikiem jest doskonalenie systemu przygotowania żołnierzy do udziału w operacjach wsparcia pokoju.

Na podstawie badań wstępnych sformułowano także następującą hipotezę roboczą. *Współczesne działania operacyjne powinny obejmować swym zasięgiem operacje militarne (prowadzone w czasie wojny) oraz - głównie ze względu na ich cel - operacje wsparcia pokoju. Biorąc pod uwagę potrzebę integracji działań w ramach, każdej z wymienionych operacji, powinny być one postrzegane jako operacje połączone. Rozwój sytuacji międzynarodowej wskazuje, że większą uwagę należy przykładać do wszelkich przedsięwzięć, których celem jest utrzymanie pokoju w skali globalnej. Ponieważ nawet najmniejszy konflikt, określany jako lokalny (przygraniczny, o małej intensywności, itp.) może stać się zaczątkiem konfliktu postrzeganego w skali szerszej, nawet globalnej. Głównym kierunkiem ewolucji sztuki operacyjnej będą operacje wsparcia pokoju, szczególnie zaś te, które z natury wiązały się będą z użyciem siły w różnej formie. Z reguły będą one przygotowywane i prowadzone w celu osiągnięcia określonych rozwiązań politycznych. Ich rodzaj oraz zakres zdeterminowany będzie charakterem konfliktu (międzynarodowy, wewnętrzny), składem i wielkością sił uczestniczących w konflikcie oraz polityczną wolą uczestników konfliktu, co do jego rozwiązania. Z operacyjnego punktu widzenia istota operacji wsparcia pokoju polegała będzie na tworzenie i funkcjonowanie sił o charakterze prewencyjnym, czynieniu wysiłków dla ograniczania, rozwiązywania, monitorowania i wygaszania konfliktów międzynarodowych lub wewnętrznych oraz wspieraniu inicjatyw związanych z budową nowego bezpiecznego życia po ich zakończeniu. Istotne znaczenie w operacjach wsparcia pokoju będzie miał udział: zwartych, dobrze wyszkolonych i zgranych jednostek (pododdziałów, oddziałów, a niekiedy związków taktycznych). Potwierdzeniem tej tezy mogą być operacje w byłej Jugosławii, Afganistanie (2002) i w Iraku (1990 i 2003 w ramach operacji „Iracka Wolność”).*

Powyższe założenia wymagają skonfrontowania ich z opiniami pracowników naukowo badawczych oraz uczestników i organizatorów operacji wsparcia pokoju. Temu też służyły seminarium naukowe, które pozwoli na krytyczną ocenę dotychczas uzyskanych wyników badań. Opinie uczestników seminarium wpłyną na kształt i charakter badań nad operacjami wsparcia pokoju.

OPERACJE POKOJOWE, OBSZARY ZADAŃ REALIZOWANYCH PRZEZ WOJSKA LĄDOWE

Na przełomie XX i XXI wieku, pomimo odprężenia militarnego w świecie, pojawiło się szereg nowych zagrożeń. Oprócz międzynarodowego terroryzmu, w latach 90-tych ubiegłego stulecia, miało miejsce szereg konfliktów zbrojnych, głównie - na tle religijnym. Także przyczyną ich powstawania był wzrost nacjonalizmów, zorganizowana przestępczość oraz dążenia niepodległościowe mniejszości narodowych. Wręcz kapitalne znaczenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego, stanowiące jednocześnie jedno z najpoważniejszych zagrożeń, jest kwestia rozprzestrzeniania broni masowego rażenia, a także możliwość jej użycia, czego przykładem jest wojna w Iraku.

Przedstawione powyżej zjawiska społeczno-polityczne powodowały zagrożenia dla światowego systemu bezpieczeństwa i pokoju. To z kolei spowodowało potrzebę podejmowania działań przez społeczność międzynarodową w celu przywrócenia bezpiecznych warunków jej funkcjonowania. Zagrożenia te stwarzały i nadal stwarzają realną groźbę uwikłania Sojuszu Północnoatlantyckiego, a w tym i Wojska Polskiego w konflikty lokalne o różnorodnym charakterze i intensywności działań. Konflikty te pojawiać się mogą w różnych rejonach, zróżnicowanych nie tylko pod względem topograficznym i klimatycznym (Afganistan, Irak), ale również w różnym układzie koalicyjnym, czego dowodem jest obecnie tworzona międzynarodowa dywizja pod polskim dowództwem do strefy stabilizacyjnej w Iraku.

Dotychczasowa wiedza na temat operacji pokojowych zawarta jest w wielu różnorodnych opracowaniach i ma charakter ogólnikowy, traktujący wybiórczo określone problemy użycia w nich wojsk lądowych. Nie istnieje naukowo uzasadniony system wiedzy dotyczący problematyki przygotowania wojsk lądowych do działań w operacjach pokojowych i udziału w nich. Jak bardzo jest on potrzebny świadczą obecne gorączkowe działania MON i innych instytucji centralnych w związku z wysłaniem naszych żołnierzy do Iraku.

Także postęp techniczny, jaki nastąpił w drugiej połowie XX wieku, powoduje szereg zmian w wielu dziedzinach życia społecznego, w tym również w obszarze militarnym¹. W jego wyniku, obok rewolucji elektronicznej i informacyjnej, w technice wojskowej dokonał się przełom w wielu środkach walki. Rozwój ten nie tylko dotyczył zmian jakościowych w znanych już

¹ Por.: F. Heisbourg, *Wojny*, Warszawa, Prószyński i S-ka 1998, s. 11.

systemach uzbrojenia. Spowodował również powstanie nowych systemów uzbrojenia, o olbrzymiej sile i precyzji rażenia.² Nowoczesne środki walki stwarzają nowe możliwości ich użycia i prowadzenia działań bojowych przez wojska lądowe, zarówno w operacjach militar-nych, jak i operacjach pokojowych.

Przedstawione argumenty wskazują jednoznacznie na potrzebę prowadzenia szeroko zakro-
jonych badań, które miałyby na celu zbadanie zadań, które realizują wojska lądowe w operacjach
pokojowych. Następnie na podstawie naukowo opracowanych zasad przygotowania wydziel-
onych sił wojskowych do działań w operacjach o charakterze pokojowym należy określić ich
skład oraz formy i metody wykonywania przez nie zadań na różnych poziomach działań.

W tej sytuacji zaistniała potrzeba ponownej oceny (weryfikacji) istniejących determinan-
tów prowadzenia różnorodnych działań w operacjach pokojowych i wyspecyfikowania nowych,
wynikających z potrzeb skutecznego reagowania na powstające sytuacje kryzysowe.

Prowadzone dywagacje na ten temat warto poprzedzić uporządkowaniem terminologii sto-
sowanej w dziedzinie operacji pokojowych, bowiem wielu z naszych Sojuszników i partnerów
międzynarodowych stosuje odmienną typologię, która w wypadku tłumaczenia na język polski w
prowadza sporo zamieszania.

Termin „Operacje Pokojowe ONZ” został po raz pierwszy zdefiniowany przez Sekretarza
Generalnego tej organizacji w dokumencie zatytułowanym „Program dla Pokoju”, który został
przyjęty przez Radę Bezpieczeństwa na posiedzeniu w dniu 31 stycznia 1992 roku³. W tym do-
kumencie zostały zdefiniowane rodzaje operacji pokojowych podejmowanych przez ONZ.

- **Dyplomacja prewencyjna** (ang. Preventive Diplomacy) oznacza działania mające zapo-
biegać powstawaniu sporów między stronami, przeciwdziałać przeradzaniu się istniejących
sporów w konflikty zbrojne oraz ograniczać zasięg lub rozszerzanie tych konfliktów w przy-
padku ich powstania. Dyplomacja prewencyjna może wymagać zapobiegawczego rozmiesz-
czenia sił (ang. Preventive Deployment), a w pewnych przypadkach również ustanowienia
stref zdemilitaryzowanych.

- **Tworzenie pokoju** (ang. Peacemaking) oznacza działanie mające doprowadzić do poro-
zumienia walczących stron, głównie za pomocą środków przewidzianych
w Rozdziale VI Karty NZ. Działania te w pewnych przypadkach mogą wymagać zastoso-
wania także środków przewidzianych w Rozdziale VII, czyli operacji nakłaniania do pokoju.

² Współcześnie pojedynczy F-117 jednym atakiem może wykonać to, co w czasie II wojny światowej wymagało 4500 lotów bombowców B-17 i zrzucenia 9 tysięcy bomb, a w czasie wojny w Wietnamie 95 lotów B-52 i 190 bomb. A. i H. Toffler, *Wojna i antywojna*, s. 107.

³ Boutrus Ghali B. *An Agenda for Peace. Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping*. Report of the Secretary General Pursuant to the Statement Adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992. United Nations, New York 1992.

- **Utrzymanie pokoju** (ang. Peacekeeping) oznacza działania dyplomatyczne mające na celu nakłonienie stron do respektowania porozumień, lub nałożonych ograniczeń po doprowadzeniu do rozejmu. Tym przedsięwzięciom może towarzyszyć rozmieszczenie sił ONZ w rejonie konfliktu, za zgodą wszystkich zainteresowanych stron. Siły pokojowe składają się zwykle z komponentu wojskowego, policyjnego i cywilnego.

- **Budowanie pokoju** (ang. Peace Building) oznacza wszelkie działania po konflikcie na rzecz powstrzymania odradzania konfliktu oraz utworzenia i wsparcia struktur zmierzających do umocnienia i utrwalenia osiągniętego pokoju.

Według raportu, przedstawione powyżej rodzaje operacji pokojowych miały stanowić spójny system zapewnienia pokoju, zgodnie z duchem Karty Narodów Zjednoczonych. Ważną próbę uporządkowania pojęć w zakresie operacji pokojowych stanowił tzw. „Raport Ateński”. Opracowany przez Grupę Ad Hoc NACC do Spraw Współpracy w Dziedzinie Operacji Pokojowych. Zawierał on „wspólne rozumienie koncepcji operacji pokojowych oraz program praktycznej współpracy w celu wymiany informacji, doświadczeń, wspólnego szkolenia oraz realizacji wspólnych ćwiczeń”. Raport zawiera definicje takich pojęć jak: zapobieganie konfliktom, tworzenie pokoju, utrzymywanie pokoju, wymuszanie pokoju oraz budowanie pokoju.⁴ W ślad za tymi definicjami opublikowano zasady wspólnych operacji pokojowych uzgodnione przez Radę Ambasadorów NACC w marcu 1993. Przyjęto w nich stanowcze i jednoznaczne założenie, że jako forma interwencji międzynarodowej, operacje pokojowe mogą mieć miejsce tylko z mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ lub OBWE. Każde z państw lub organizacji biorących udział w operacji podejmuje decyzję samodzielnie na prośbę tych instytucji, po wynegocjowaniu zasad realizacji misji, w tym zasad dowodzenia.

Pewne różnice w nazewnictwie występuje również między terminologią **Sojuszu Północnoatlantyckiego**, a pojęciami stosowanymi przez niektóre z jego państw członkowskich.

WIELKA BRYTANIA. Doktryna brytyjska operacje wsparcia pokoju dzieli na sześć kategorii.⁵

- **Dyplomacja prewencyjna** (ang. Preventative Diplomacy) jest rozumiana jako wyprzedzająca akcja dyplomatyczna, podejmowana w celu powstrzymania lub ograniczenia przemocy.⁶

- **Zapobieganie konfliktom i dyplomacja rozjemcza** (ang. Conflict Prevention and Defence Diplomacy) stanowi istotę działalności pokojowej, w której czynnik; militarny jest an-

⁴ *Report to Ministers by the NACC Ad Hoc Group on Cooperation in Peacekeeping*. Athens, 11 June 1993. Texts of Statements, Declarations and Final Communiqués 1993, s. 27-39.

⁵ AP 3000 *British Air Power Doctrine*, 3rd Ed. Norwich 1999, s. 1.1.7.-1.1.10.

⁶ *The Blue Helmets*, 4th Ed. UN Press 1997, s. 5.

gażowany do misji ustalania faktów, konsultacji i wymiany poglądów, tworzenia mechanizmów ostrzegania, prowadzenia inspekcji i monitoringu oraz powstrzymania działań zbrojnych i stworzenia warunków porozumienia stron. Dyplomatyczne działania rozjemcze mogą być wspierane poprzez operacyjne rozwinięcie sił pokojowych, posiadających wystarczającą zdolność odstraszającą.⁷

- **Utrzymanie pokoju** (ang. Peacekeeping) oznacza operacje prowadzone na podstawie Rozdziału VI Karty Narodów Zjednoczonych, za zgodą zwaśnionych stron, w celu wsparcia wysiłków zmierzających do utrzymania pokoju i bezpieczeństwa w rejonach potencjalnych lub istniejących konfliktów.

- **Wymuszanie pokoju** (ang. Peace Enforcement) oznacza działania podejmowane w oparciu o ustalenia Rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych, w sytuacji, gdy Rada Bezpieczeństwa stwierdziła zagrożenie bezpieczeństwa, drastyczne łamanie praw człowieka lub fakt agresji. Obejmuje użycie międzynarodowych sił zbrojnych w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju pomiędzy walczącymi stronami, które nie zgadzają się na interwencje i mogą prowadzić działania zbrojne. Cel działań, termin i zakres uprawnień sił pokojowych wydzielonych do tego rodzaju operacji jest ustalany precyzyjnie w mandacie Rady Bezpieczeństwa ONZ.

- **Aktywizacja pokonfliktowa i budowanie pokoju** (ang. Post-Conflict Activity and Peace Building) stanowi zadania sił pokojowych ukierunkowane na zorganizowanie podstawowych instytucji państwowych po ustaniu konfliktu. W jej zakres może wchodzić rozminowanie, organizacja łączności, transportu, a w ramach budowania pokoju pomoc w ustanawianiu władz regionalnych i państwowych, sił do utrzymania porządku i bezpieczeństwa wewnętrznego itp.

- **Operacje humanitarne** (ang. Humanitarian Operations) obejmują wykorzystanie stosownych środków, którymi dysponują siły zbrojne, do udzielenia pomocy poszkodowanej ludności w celu zapobieżenia cierpieniom i ulżenia doli ofiarom konfliktów. Podstawą realizacji zadań pomocy humanitarnej przez siły zbrojne jest porozumienie rządów zainteresowanych państw lub mandat organizacji pokojowej.

Nową kategorią jest tu pobudzanie aktywności po ustaniu konfliktu połączone z budowaniem pokoju. Obejmuje działania związane z demobilizacją oddziałów zbrojnych zwaśnionych stron i szeroko rozumianą pomoc wojskową dla władzy cywilnej itp.

---

⁷ JWP-3-50, Peace Support Operation, s. 1-2.

NIEMIECKA REPUBLIKA FEDERALNA. Dokument armii niemieckiej „Podręcznik działań Bundeswehry w okresie pokoju poza obszarem państwowym RFN” definiuje operacje pokojowe jako „*przedsięwzięcia realizowane przez siły zbrojne, gdy zawiodą pokojowe (niemilitarne) środki zapobiegania konfliktom*”.⁸ W dokumencie tym są wyszczególnione różne rodzaje operacji pokojowych.

- **Dyplomacja prewencyjna i tworzenie pokoju** (ang. Preventative Diplomacy and Peacemaking). W obszarze tych działań wyróżnia się dwie grupy zabiegów prewencyjnych: *wczesne zapobieganie* - rozumiane jako usługi pojednawcze, pośrednictwo, pomoc fachowa i prawna, oraz *późne zapobieganie* - w którego zakresie mieści się zalecanie procedur rozwiązywania sporów, prewencyjne rozmieszczenie wojsk i odstraszenie.

- **Utrzymywanie pokoju** (ang. Peacekeeping) rozumiane jako przedsięwzięcia podejmowane w celu ograniczenia konfliktu, zakończenia działań zbrojnych, nadzorowania porozumienia i udzielania pomocy ludności.

- **Wymuszanie pokoju** (ang. Peace Enforcement). Są to działania militarne podejmowane przez ONZ po uznaniu, że jedna ze stron podjęła agresję.

- **Utrwalanie pokoju** (ang. Peace Building). Obejmuje przedsięwzięcia po zakończeniu konfliktu w celu budowy zaufania między byłymi wrogimi stronami.

STANY ZJEDNOCZONE. Amerykańska instrukcja wojsk lądowych FM 100-23⁹ wyróżnia trzy rodzaje operacji pokojowych realizowanych z użyciem środków militarnych.

- **Wsparcie dyplomacji** (ang. Support to Diplomacy) - obejmujące działania z zakresu dyplomacji prewencyjnej, tworzenia pokoju oraz budowania pokoju po konflikcie.

- **Utrzymanie pokoju** (ang. Peacekeeping) - obejmujące neutralne operacje militarne lub paramilitarne podejmowane za zgodą głównych stron konfliktu. Polegają one na monitorowaniu i ułatwianiu wprowadzania w życie istniejącego porozumienia o przerwaniu walk oraz wspierania działań dyplomatycznych zmierzających do osiągnięcia długotrwałego rozwiązania politycznego i stabilizacji.

- **Wymuszanie pokoju** (ang. Peace Enforcement) - polegające na użyciu sił zbrojnych lub groźbie ich użycia, z upoważnienia społeczności międzynarodowej, w celu wymuszenia przestrzegania ogólnie przyjętych rezolucji lub sankcji.

⁸ Por.: HDv 100/100 Truppenführung, Bonn 1996.

⁹ *Peace Operations. Field Manual*. Headquarters, Department of the Army. Washington DC, 30 December 1993.

KANADA. Terminologia kanadyjska operuje pojęciem operacji utrzymania pokoju (ang. Peacekeeping Operations), traktując je jako pojęcie ogólne, obejmujące trzy podstawowe kategorie operacji pokojowych.

- **Wymuszanie pokoju** (ang. Peace Enforcement) stanowi formę konwencjonalnych operacji militarnych, obejmującą rozwinięcie sił zbrojnych w zagrożonym rejonie za zgodą tylko jednej strony konfliktu. Celem operacji jest powstrzymanie eskalacji konfliktu, w razie potrzeby także drogą użycia siły. Kontyngenty są wyposażone i przygotowane do podejmowania działań zbrojnych w pełnym lub ograniczonym zakresie, włącznie z działaniami ofensywnymi.

- **Siły utrzymujące pokój** (ang. Peacekeeping Forces) są to międzynarodowe formacje wojskowe przeznaczone do rozdzielania stron konfliktu, w celu utrzymania pokoju i umożliwienia prowadzenia negocjacji mających na celu wyeliminowanie groźby odrodzenia konfliktu. Siły takie, składające się przede wszystkim z jednostek wojskowych, mogą działać pod egidą ONZ lub doraźnie powołanej koalicji. Mogą być rozwinięte w strefach buforowych lub rejonach chronionych, mogą wykonywać też funkcje obserwacyjne. Są zwykle uzbrojone w lekką broń umożliwiającą samoobronę. Zadania odpowiadają tradycyjnym operacjom utrzymania pokoju.

- **Misje obserwacyjne** (ang. Observer Missions). Są nazywane „misjami dobrych usług” (ang. Good Offices) oraz „misjami nadzorowania zawieszenia broni” (ang. Truce Supervision Missions). Są to zespoły obserwatorów wojskowych wysyłanych przez ONZ lub inne organizacje międzynarodowe w rejon konfliktu w celu monitorowania przestrzegania zawieszenia broni lub innego porozumienia. Obserwatorzy wojskowi są nie uzbrojeni i działają w małych grupach przy siłach zwaśnionych stron. Typowymi przykładami takich misji są UNTSO, Siły Wielonarodowe i Obserwatorzy (MFO) na Półwyspie Synaj oraz Misja Obserwacyjna Unii Europejskiej (ECMM) w byłej Jugosławii.¹⁰

---

¹⁰ *Operations Land and Tactical Air: Peacekeeping Operations*. Podręcznik Kanadyjskich Sił Zbrojnych. 1995.

SOJUSZ PÓŁNOCNOATLANTYCKI. Zgodnie z definicjami zawartymi w decyzji Komitetu Wojskowego NATO MC 327¹¹, operacje wspierania pokoju obejmują rodzaje działań.

- **Zapobieganie konfliktom** (ang. Conflict Prevention) oznacza różne działania, w ramach nakreślonych postanowieniami rozdziału VI Karty NZ, obejmujące misje dyplomatyczne, konsultacje, ostrzeżenie, inspekcje, monitorowanie i obserwację oraz prewencyjne rozwinięcie sił w celu zapobieżenia konfliktowi zbrojnemu.

- **Tworzenie pokoju** (ang. Peacemaking) oznacza działania dyplomatyczne prowadzone po wybuchu konfliktu w celu doprowadzenia do przerwania walk i zawarcia porozumienia pokojowego. Działania te obejmują misje dobrych usług (ang. Good Offices), misje mediacyjne i rozjemcze, a także sankcje i izolowanie dyplomatyczne.

- **Wymuszanie pokoju** (ang. Peace Enforcement) obejmuje działania, zgodne z postanowieniami rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych, polegające na wykorzystaniu środków militarnych do przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu. Operacje mogą być prowadzone w przypadku konfliktu międzynarodowego i wewnętrznego.

- **Utrzymanie pokoju** (ang. Peacekeeping) w wąskim znaczeniu obejmuje działania charakterystyczne dla tradycyjnych operacji pokojowych podejmowanych po przerwaniu walk i zawieszeniu broni, zgodnie z postanowieniami rozdziału VI Karty, polegające na wprowadzeniu sił pokojowych za zgodą stron, z zadaniem nadzorowania porozumienia o zawieszeniu broni, kontrolowania linii rozdzielania i stref buforowych, rozbijania i demobilizacji oddziałów zbrojnych oraz kontroli granic. W szerszym znaczeniu utrzymanie pokoju może obejmować ponadto działania wspomagające dostarczanie pomocy humanitarnej i opiekę nad uchodźcami. Operacje utrzymania pokoju mogą obejmować również zadania cywilne, takie jak: wspieranie działań policji cywilnej, organizacja i przeprowadzanie wyborów, ściganie przestępców wojennych oraz kontrola przestrzegania praw człowieka.

- **Budowanie pokoju** (ang. Peace Building) oznacza działania międzynarodowych sił pokojowych po konflikcie, zmierzające do umocnienia i utrwalenia rozwiązań politycznych w celu uniknięcia odnowienia sporu.

- **Pomoc humanitarna** (ang. Humanitarian Aid) obejmuje działania prowadzone w celu ulżenia cierpieniom ludności, zwłaszcza w sytuacji, gdy odpowiedzialne władze nie mogą albo nie chcą takiej pomocy dostarczyć. Pomoc humanitarna może być prowadzona w ramach operacji budowania pokoju lub jako całkowicie oddzielne zadanie.

---

¹¹ NATO Doctrine for Peace Support Operations. Bruksela 1994.

ROSJA. Rosyjskie siły zbrojne w swej doktrynie określiły definicje działań zbrojnych w okresie pokoju i dokonały ich klasyfikacji.

- **Ustanawianie pokoju** (ros. ustanowlenije mira) rozumiane jako działania podejmowane w celu doprowadzenia do zawarcia porozumienia przez walczące strony, zasadniczo przez zastosowanie środków przewidzianych w Rozdziale VI Karty NZ.

- **Utrzymywanie pokoju** (ros. poddierżanije mira) - polegające na rozmieszczeniu sformowanych doraźnie sił międzynarodowych przez koalicję niezależnych państw, w celu rozdzielenia walczących stron i doprowadzenia do utrzymania pokoju przez zastosowanie środków polityczno - militarnych.

- **Przymuszanie do pokoju** (ros. prinużdienije k miru) - oznaczające zastosowanie środków militarnych w celu ustanowienia pokoju w rejonie konfliktu. Ma zastosowanie zarówno w konfliktach wewnętrznych, jak i międzynarodowych.¹² Zadania te są realizowane w oparciu o Rozdział VII Karty ONZ.

W wyniku porównania definicji zawartych w „*Programie dla Pokoju*” Boutrusa Ghali z 1992 roku z funkcjonującymi w Sojuszu Północnoatlantyckim i poza nim (Rosja) można postawić tezę, że: **podstawowe elementy systemu operacji pokojowych pozostają w różnych państwach takie same, występują jedynie pewne różnice w funkcjonującym nazewnictwie (dyplomacja prewencyjna i zapobieganie konfliktom) oraz są wyodrębnione pewne dodatkowe rodzaje operacji (pomocy humanitarnej i wymuszania pokoju).**

Po tym wprowadzeniu wrócimy do zasadniczej kwestii naszych rozważań, to jest misji pokojowych i możliwych zadań realizowanych przez wojska lądowe. Jak na wstępie było już zaznaczone, mimo pozytywnych zmian polityczno-militarnych niemal na całym świecie, ludność wielu krajów w dalszym ciągu jest nękana groźbą wybuchu różnych konfliktów. Wewnętrzne lub międzynarodowe spory często przeradzały się w konflikty zbrojne. W konsekwencji tej sytuacji operacje pokojowe stały się **trwałym** elementem polityki międzynarodowej. W początkowej fazie przybierały one formę dyplomatycznych działań pojednawczych, wspieranych przez misje wojskowe. Ich celem była próba obiektywnej oceny sytuacji i dostarczania dyplomacji niezbędnych informacji o przebiegu konfliktów. Jednak ich rola i znaczenie oraz zakres działań szybko uległ zmianie. Wraz ze zmianą sytuacji politycznej i powstaniem nowych zagrożeń bezpieczeństwa, interwencje pokojowe zatraciły **pierwotny** charakter pasywnych misji obserwacyjno-rozdzielających, by stać się obecnie wielofunkcyjnymi polityczno-ekonomiczno-militarnymi

---

¹² Por: Gagor F. Paszkowski K. *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie i obronnej RP.* MON/DBM, Warszawa 1998.

międzynarodowymi przedsięwzięciami o charakterze prewencyjnym, wymuszającym lub wspierającym. Przyjęły one zaproponowaną na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia nazwę operacji pokojowych.¹³

Operacje pokojowe kojarzono są na ogół z użyciem siły zbrojnej, prowadzącej do ograniczonej interwencji zbrojnej, której celem było przywrócenie pokoju i ustanowienie stabilnej sytuacji w rejonie objętym kryzysem. W ostatnim okresie jednakże znacznie wzrosła potrzeba skutecznej interwencji dla powstrzymania zagrożeń pokoju i bezpieczeństwa. Legło to u podstaw wyznaczenia siłom zbrojnym nowych zadań, rozszerzając ich tradycyjne funkcje o działania pozawojenne (inne niż wojna).

Takie zmiany zaszyły nie tylko w doktrynach militarnych wielkich mocarstw i sojuszy obronnych. Dotyczy to również naszego państwa i jego sił zbrojnych. Nowe funkcje i zadania sił zbrojnych, zostały przyjęte w „Strategii bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej”¹⁴, odzwierciedlając jednocześnie zaangażowanie Polski w działalność międzynarodowego systemu bezpieczeństwa.

Zgodnie z międzynarodowym prawem, uprawnienia do stosowania określonych środków zbiorowych w celu tłumienia wszelkich aktów agresji i niedopuszczenia do zagrożenia pokoju posiada, **Organizacja Narodów Zjednoczonych**. Prawo inicjatyw pokojowych nadane tej i innym organizacjom zostało zapisane w Karcie Narodów Zjednoczonych.¹⁵ Zestawienie środków stosowanych w systemie bezpieczeństwa **zbiorowego**, które przewiduje Karta ONZ przedstawia tabela 1.

Pomimo, że Karta Narodów Zjednoczonych zaleca pokojowy sposób rozwiązania wszelkich sporów, to jednak przewiduje również możliwość zastosowania środków przymusu obejmujących: sankcje ekonomiczne, zerwanie stosunków dyplomatycznych i określone ogólnie - **konieczne operacje sił zbrojnych**. Do ich bezpośredniej realizacji Rada Bezpieczeństwa może użyć sił zbrojnych państw członkowskich. Karta zobowiązuje państwa członkowskie do wydzielania, na żądanie Rady Bezpieczeństwa, części swych zasobów militarnych do działań pokojowych. Ustala również, że zasady przekazywania, rodzaj, liczebność i miejsce rozlokowania tych sił będą regulowane odrębnymi układami.¹⁶ Siły te w pierwszej kolejności powinny zostać użyte do wsparcia dyplomatycznych zabiegów pokojowych poprzez przeprowadzenie demonstracji

¹³ Termin „Operacje Pokojowe ONZ” został po raz pierwszy zdefiniowany przez Sekretarza, Generalnego tej organizacji w dokumencie zatytułowanym „Program dla Pokoju”, który został przyjęty przez Radę Bezpieczeństwa na posiedzeniu w dniu 31 stycznia 1992 roku.

¹⁴ *Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej* (przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 4 stycznia 2000 roku), <http://www.msz.gov.pl/polzagr/strategiabezprp.html>.

¹⁵ Karta Narodów Zjednoczonych. Nowy Jork 1971.

¹⁶ *Ibidem*, Artykuł 43.

siły, blokady lub wszelkich innych działań militarnych, jakie zostaną uznane za konieczne, w celu przywrócenia pokoju i bezpieczeństwa¹⁷.

TABELA I

Środki stanowiące narzędzia utrzymywania i przywracania pokoju

Rozdział Karty ONZ	Rozdział VI	Rozdział VII	
Sposób rozstrzygnięcia sporu	Z wykorzystaniem środków przymusu		
	Bez użycia sił zbrojnych	Z użyciem sił zbrojnych	
Rodzaje działań	<ul style="list-style-type: none"> • negocjacje, rokowania • badanie przyczyn konfliktu przez RB ONZ • wystąpienie o rozstrzygnięcie sądowe • pośrednictwo • koncyliacja • zaangażowanie organizacji międzynarodowych do nadzorowania rozejmu 	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczenia wymiany handlowej (sankcje) • zerwanie stosunków gospodarczych • zaprzestanie wymiany informacji i zerwanie łączności • zerwanie stosunków dyplomatycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • demonstracja siły • blokada (granic, dróg, portów, przestrzeni powietrznej) • egzekwowanie sankcji (kontrola przewozów na lądzie i morzu, kontrola stref objętych sankcjami) • inne operacje sił zbrojnych

Pierwszą operacją tego typu była podjęta w 1948 roku misja nadzorowania rozejmu i pokoju w Palestynie, oznaczona kryptonimem UNTSO, obecnie jedna z najdłuższych misji pokojowych ONZ. Wraz z nią pojawiło się pojęcie operacji utrzymania pokoju (ang. Peacekeeping Operations). Pierwsze operacje prowadzone były w ramach postanowień rozdziału VI Karty NZ, polegały głównie na nadzorowaniu zawieszenia broni między zwaśnionymi stronami i pomocy w przestrzeganiu jego warunków były to operacje o charakterze rozdzielająco-obszernym. Są one obecnie określa jako tradycyjne operacje pokojowe (ang. Traditional Peacekeeping).

Jak wynika z przeprowadzonych badań, w pierwszym okresie (od roku 1960r.) „klasyczny” model działań pokojowych polegał na wysłaniu w rejon konfliktu misji obserwatorów lub dołączonych sił pokojowych ONZ. Z reguły ich zadaniem było prowadzenie obserwacji i nadzorowanie przestrzegania przez strony porozumienia o przerwaniu lub zawieszeniu działań wojennych oraz kontrola stref buforowych i linii demarkacyjnych oddzielających strony konfliktu. Obecność sił pokojowych miała sprzyjać utrzymaniu rozejmu i tworzyć warunki sprzyjające podjęciu rozmów w celu ostatecznego uregulowania konfliktu.

¹⁷ Ibidem, Artykuły 41 i 42.

W końcu lat pięćdziesiątych, po raz pierwszy zostały zastosowane sankcje zgodnie z rozdziałem VII Karty NZ. Zastosowane zostały wobec RPA i Południowej Rodezji. Również siły zbrojne ONZ zostały wykorzystane jako środek przymusu podczas interwencji w Kongo, w latach 1961-1964 (ONUC).

Analiza tego pierwszego okresu działań pokojowych pozwala na postawienie tezy, iż do końca lat osiemdziesiątych zeszłego stulecia, interwencje pokojowe nie były ukierunkowane na rozwiązywanie konfliktów we wczesnej fazie. Najczęściej ich celem było powstrzymanie przemocy i niedopuszczenie do eskalacji działań zbrojnych lub łamania praw człowieka (Rodezja).

Bardzo wyraźny wzrost liczby prowadzonych operacji pokojowych można zaobserwować od końca lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia. Zwiększenie ilości ognisk konfliktowych, stanowiących realną groźbę rozprzestrzenienia się ich na państwa sąsiednie, spowodowało wzrost zapotrzebowania na międzynarodowe operacje pokojowe w poszukiwaniu skutecznych sposobów ich rozwiązania. Na przełomie wieków liczba prowadzonych operacji pokojowych sięga już dwudziestu pięciu, co powoduje zaangażowanie około 90 tysięcy żołnierzy. Większość tych operacji głównie dotyczyła i nadal dotyczy konfliktów wewnątrz państwowych. Rozpad wielonarodowych struktur państwowych, głównie ZSRR i Jugosławii, upadek systemów totalitarnych, ożywił właśnie między żyjącymi w tych strukturach narodowościami. Sytuacja ta spowodowała, iż w latach dziewięćdziesiątych minionego stulecia, zwiększył się znacznie zakres zadań realizowanych w ramach interwencji pokojowych. Przybrały one charakter wielofunkcyjnych operacji wojskowo-cywilnych. Do operacji tego typu można zaliczyć Misję Przejściowej Pomocy UNTAG w Namibii, prowadzoną w latach 1989-1990 oraz ustanowienie Misji Tymczasowej Administracji ONZ UNTAC w Kambodży w 1992 -1993 roku.

Analiza operacji pokojowych końca XX w., pozwala na wyciągnięcie wniosku, iż obok podstawowych zadań związanych z łagodzeniem i rozwiązywaniem konfliktów międzypaństwowych, siły pokojowe skierowane zostały do rozwiązywania problemów związanych z konfliktami wewnętrznymi. Polegały one głównie na nakłanianiu stron do przerwania walk i wycofania wojsk, na tworzeniu warunków do przeprowadzania akcji humanitarnych, kontroli warunków rozejmu, pełnej lub częściowej demobilizacji oraz przeprowadzenia wolnych wyborów. Do czasu ustanowienia i umocnienia nowych władz, zapewniały tymczasową administrację oraz warunki do odbudowy gospodarczej i politycznej państwa.

W ramach interwencji, wielokrotnie stosowane były różne sankcje.¹⁸ Ich zasadniczym celem były próby przywrócenia pokoju poprzez wymuszanie. Takie próby zastosowano w latach

---

¹⁸ Sankcje są jedną z konsekwencji naruszenia norm prawa międzynarodowego. W przypadku operacji pokojowych mamy do czynienia z formą sankcji zorganizowanych. Sankcje zorganizowane są wyraźnie przewidziane przez

1991-1993 wobec byłej Jugosławii, a w 1992-1993 wobec Somalii i Haiti. Były to operacje pokojowe polegające na użyciu siły w celu zmuszenia stron konfliktów do przestrzegania odpowiednich postanowień Rady Bezpieczeństwa. Operacje te stanowią bardzo ważny etap w ewolucji misji pokojowych. **W ich wyniku złamano podstawowy kanon tradycyjnych operacji pokojowych ONZ – bezstronności wobec stron konfliktu.** W przypadku konfliktów międzypaństwowych, następowało określenie jednej strony za naruszającą prawo lub agresora, a siły pokojowe działały na korzyść drugiej strony, jako ofiary agresji. Sytuacja ta, odejście od tradycyjnych operacji pokojowych, była jednym z przyczynków nowych podziałów zastosowanych w kontekście operacji pokojowych, powstania ich kolejnej generacji.¹⁹

Do pierwszej generacji zaliczono tradycyjne operacje, których celem było utrzymanie rozejmu lub przywróconego pokoju. Były one realizowane zgodnie z postanowienia Karty Narodów Zjednoczonych. Dzieliły się one na operacje kontrolno-obszaryjne i rozdzielające. Do pierwszej grupy zaliczono takie operacje jak: kontrola przestrzegania porozumień, dozór przerwania działań, obserwacja zachowania stron i sprawdzanie realizacji rezolucji Rady Bezpieczeństwa. Drugą grupę stanowiły misje: tworzenia stref buforowych, rozdzielania stron konfliktu i nakłaniania do mediacji oraz tworzenia i monitorowania stref zdemilitaryzowanych.

Operacje pokojowe drugiej generacji również opierały się na postanowieniach rezolucji ONZ i Karty Narodów Zjednoczonych. Szerzej jednak w nich korzystano ze wsparcia przez siły zbrojne i wymuszania przez nie w sposób siłowy nałożonych sankcji. W podziale drugiej generacji wyróżniano po raz pierwszy wielofunkcyjne operacje utrzymania pokoju typu: rozdzielanie stron, nadzorowanie rozbrojenia i demobilizacji, ochrona i nadzorowanie wyborów oraz utrzymanie bezpieczeństwa w okresie odbudowy struktur państwowych.

Do trzeciej generacji zostały zaliczone operacje przywracania pokoju, korzystające ze wsparcia sił zbrojnych. Były to operacje:

- zapewniające bezpieczeństwo akcjom humanitarnym;
- wymuszające przestrzeganie sankcji i warunków rozejmów;
- wymuszające pokój poprzez interwencję zbrojną przeciw łamaniu praw mniejszości lub przeciw agresji.

Reasumując, stwierdzić można, że generalnie ukształtował się podział operacji pokojowych **według rodzajów przedsięwzięć** podejmowanych przez ONZ dla rozwiązywania groź-

---

umowy międzynarodowe, które określają dokładnie sytuacje, w jakich powstaje kwestia ich zastosowania, rodzaj (ekonomiczna, wojskowa itp.), sposób w jaki mają być podjęte (kolektywnie czy indywidualnie), Op. cit. Encyklopedia prawa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych, Wydawnictwo Powszechne, Warszawa 1976, s. 350.

¹⁹ Historycznie i zwyczajowo został przyjęty w publicystyce podział operacji pokojowych na generacje.

nych konfliktów. Zaś poszczególne operacje pokojowe (misje) przyjmowały nazwy odpowiadające zadaniom przedstawicieli ONZ, które określał mandat Rady Bezpieczeństwa ONZ. Przykładowo były to misje obserwacyjne, pojednawcze, rozjemcze, stabilizacyjne i udzielania pomocy humanitarnej.

Analiza poszczególnych generacji operacji pokojowych pozwala również na postawienie tezy, iż u zarania interwencje pokojowe były ukierunkowane na doprowadzanie do porozumienia i rozejmu. Stosowano w nich niezbędne środki dla ustabilizowania sytuacji i niedopuszczenia do odrodzenia konfliktu oraz umożliwienia organizacjom humanitarnym udzielania pomocy stronom poszkodowanym.

Powszechnie przyjmowano również nazewnictwo działań pokojowych używane przez ONZ oraz wyspecyfikowane przez tą organizację trzy grupy zadań.

- **Pierwsza grupa zadań** polega na rozładowywaniu sporów i łagodzenia zatargów. W grupie tej najczęściej występują takie działania jak: dyplomatyczne misje pojednawcze, powstrzymywanie przed aktami przemocy i nakłanianie do pokoju.

- **Druga grupa zadań** polega na podejmowaniu wysiłku do zaprowadzenia pokoju i jego utrzymania. Można tu wyróżnić takie przedsięwzięcia jak: wymuszanie rozejmu i nakłanianie do zaniechania działań niezgodnych z prawem międzynarodowym, rozdzielanie stron i zapobieganie odradzaniu się konfliktu w jego najgroźniejszych formach.

- **Trzecia grupa zadań** to pomoc w budowaniu pokoju i przekazywanie pomocy humanitarnej oraz utrzymywanie stabilizacji. Budowanie pokoju obejmuje bardzo szeroki zakres działań organizacji pokojowych wspieranych przez doraźne siły zbrojne ONZ. Wchodzi w ich zakres: tworzenie stref rozdzielających, demilitaryzacja wojsk i ludności, pomoc w przeprowadzaniu demokratycznych wyborów, wspieranie sił policyjnych, pomoc w operacjach przemieszczania lub ewakuacji ludności, odbudowywanie urzędów i instytucji państwowych oraz zabezpieczanie dostaw pomocy humanitarnej.

Warto również skonstatować, że terminologia stosowana w oficjalnych dokumentach i instrukcjach sił zbrojnych oraz koalicji i sojuszy obronnych, np. NATO, jest częściowo odmienna od stosowanej przez ONZ. Sojusz oraz inne instytucje i organizacje wojskowe posługują się pojęciem „*operacji wspierania pokoju*” (ang. Peace Support Operation), ujmowanych często w odróżnieniu od typowych działań bojowych jako „*militarne operacje inne niż wojna*” (ang. Military Operations other than War - MOOTW). Spotyka się również określenie tego typu działań jako „*operacje nie wynikające z artykułu V*” (ang. Non-Article V Operations), a w dokumen-

tach Armii Stanów Zjednoczonych²⁰ występuje również pojęcie „operacji poniżej poziomu wojny”.

Występujące różnice w nazewnictwie przedsięwzięć pokojowych, stosowanie różnych pojęć przez międzynarodowe instytucje cywilne i organizacje wojskowe oraz często odmienne ujmowanie zakresu czynności, obejmowanego przez poszczególne rodzaje operacji, bardzo utrudnia czytelną klasyfikację według jednego kryterium.

Po przedstawieniu genezy i rodzajów operacji pokojowych warto chwilę zastanowić się nad ich istotą i przedmiotem.

W pierwszych dokumentach organizacyjnych, powołujących operacje pokojowe, były one definiowane jako „operacje ONZ, z udziałem personelu wojskowego powołanego do realizacji zadań bez użycia siły, których celem jest udzielenie pomocy w utrzymaniu pokoju lub przywrócenie bezpieczeństwa międzynarodowego w rejonach konfliktów”²¹. W późniejszym okresie powstały bardziej rozwinięte definicje, określające operacje pokojowe ONZ jako „działania o charakterze międzynarodowym, angażujące międzynarodowy personel cywilny, ewentualnie wojskowy, rozmieszczany za zgodą stron, dowodzony przez ONZ, mające na celu niesienie pomocy w opanowaniu i rozwiązaniu konfliktów międzynarodowych lub wewnętrznych”²².

Z treści tych definicji wynika, że ich autorzy utożsamiali je wyłącznie z operacjami utrzymania pokoju po wprowadzeniu rozejmu, realizowanymi w przeszłości przez ONZ. Sekretarz Generalny ONZ, Butrus B. Ghali w dokumencie ONZ z 1992 r. „*An Agenda of Peace*” („Program dla Pokoju”), zamieścił definicję - „operacja pokojowa to powstrzymanie, zahamowanie lub spowodowanie zaprzestania działań wojennych toczonych pomiędzy państwami lub w granicach jednego państwa, drogą bezstronnej interwencji strony trzeciej. Celem operacji pokojowej jest nakłonienie stron konfliktu do jego rozwiązania przez zastosowanie środków przewidzianych w rozdziale VI i VII Karty Narodów Zjednoczonych”²³.

Definicja ta, stosunkowo najszerzej ujmuje spektrum problemów związanych z przywracaniem pokoju. Zawiera ona szereg nowych sformułowań i informacji. W pierwszej kolejności wymienia cele operacji pokojowych ONZ, określając je jako *powstrzymanie, zahamowanie lub doprowadzenie do zaprzestania działań wojennych*. Uwzględnia również dwa rodzaje konfliktów, tj. wewnętrzne i międzynarodowe. Dopuszcza możliwość stosowania środków dyploma-

²⁰ JP 3-07, *Joint Doctrine for military Operations Other Than War*, Washington DC, 16 June 1995.

²¹ Lewis W. H. *Military Implications of United Nations Peacekeeping Operations*. National Defence University, Waszyngton, 1993, s. 17.

²² Ibidem, s. 18-19.

²³ Butrus B. Ghali. *An Agenda for Peace. Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping*. Report of the Secretary General Pursuant to the Statement Adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992. United Nations, New York 1992.

tycznych, polityczno-ekonomicznych i militarnych. Jednak jak i poprzednie definicje, nie uwzględnia, wszystkich występujących obecnie elementów, a tym samym nie pozwala zmieścić w obszarze pojęciowym wielu współczesnych operacji pokojowych.

W dokumentach OBWE, UZE i innych regionalnych organizacji międzynarodowych nie można również odnaleźć pełnej definicji operacji pokojowych. Definicje cząstkowe ograniczają się zazwyczaj do mniej lub bardziej dokładnego określenia tylko wybranych rodzajów operacji. Najwięcej uwagi poświęca się operacjom mającym na celu utrzymanie pokoju przez powstrzymanie stron przed wzajemną agresją,

Na obecnym etapie badań, zasadne wydaje się przyjęcie definicji stanowiącej, że **operacja pokojowa to wielofunkcyjne działania podejmowane przez społeczność międzynarodową, z wykorzystaniem powszechnej lub regionalnej organizacji bezpieczeństwa, w celu zapobiegania konfliktom, przywrócenia lub odbudowy pokoju, drogą zabiegów dyplomatycznych przy wykorzystaniu niezbędnych środków politycznych, ekonomicznych i militarnych.**

Wymienione w definicji trzy zasadnicze kategorie operacji pokojowych (utrzymywanie, przywracanie i budowanie pokoju), wyszczególnione ze względu na cel przyświecający podejmowanym działaniom, posiadają swoje odmiany i towarzyszące im działania, wynikające z mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ.

Uwzględniając zasady definiowania operacji pokojowych, przyjęte w oficjalnych dokumentach ONZ i Sojuszu Północnoatlantyckiego,²⁴ do dokonania klasyfikacji operacji pokojowych na rodzaje, zasadne wydaje się przyjęcie za podstawowe kryteria: **cel operacji i zadania sił pokojowych**, wynikające z treści przyznanego im mandatu przez Radę Bezpieczeństwa ONZ.

Cel, który wynika z oceny sytuacji i zagrożeń, jest ściśle związany z rodzajem zaistniałego kryzysu oraz etapem jego rozwoju, w jaki mają ingerować międzynarodowe siły zbrojne. Takie kryterium upoważnia do podziału operacji pokojowych na trzy kategorie: **operacje zapobiegania konfliktom; operacje przywracania pokoju; operacje budowania pokoju**. Odpowiadają im zadania sił zbrojnych, które można określić jako **prewencja, wymuszanie i wsparcie**.

Pierwsza kategoria obejmuje działania zmierzające do powstrzymania rozwoju zaistniałego konfliktu i niedopuszczenia do jego przerodzenia się w formę niosącą zagrożenie wewnętrzne lub międzynarodowe (regionalne). Zapobieganie konfliktom obejmuje stwarzanie warunków do dialogu i porozumienia przez różne formy pomocy i nacisku na forum politycznym, wprowadzanie ograniczeń i zakazów, do odstraszenia militarnego włącznie. Grupa ta obejmuje:

---

²⁴ AJP 3.4.1 *Peace Support Operations*. 2nd Study Draft. MAS. Brussels 1999; Bi - MNC *Directive for "NATO Doctrine for Peace Support Operations"*. NATO SACLANT, 16 October 1998; JWP 3-50 *Peace Support Operations*; MC 327/1 - *NATO Military Concept for NATO Peace Support Operations*. Brussels 20 October 1997.

- działania prewencyjne (dyplomacja prewencyjna, negocjacje, rokowania, badanie przyczyn);
- tworzenie pokoju (misje dobrych usług, pośrednictwo, koncyliacja);
- nakłanianie do pokoju i powstrzymywanie rozwoju kryzysu (prezentacja stanowisk organizacji pokojowych, proponowanie stronom warunków porozumienia, demonstracja woli interwencji, demonstracja siły).

Te działania mogą być wspierane (a nacisk polityczny potęgowany) przez siły zbrojne. Praktykowane formy tego wsparcia to demonstracja siły i woli interwencji, a w rezultacie odstraszanie przed naruszeniem prawa oraz nakłanianie do ustępstw przez egzekwowanie sankcji (blokady granic, portów, przestrzeni, kontrola przestrzegania embarga itp.).

Tabela 2

Działania sił zbrojnych w ramach zapobiegania konfliktom

ZAPOBIEGANIE KONFLIKTOM		
Dyplomacja prewencyjna	Tworzenie pokoju	Nakłanianie do pokoju
Działania sił zbrojnych		
<ul style="list-style-type: none"> • wprowadzenie obserwatorów wojskowych 	<ul style="list-style-type: none"> • prewencyjne rozmieszczenie sił pokojowych; • demonstracja woli użycia siły; • ochrona personelu ONZ, obserwatorów militarnych 	<ul style="list-style-type: none"> • prewencyjne rozmieszczenie sił pokojowych; • demonstracja woli użycia siły; • loty demonstracyjno-rozpoznawcze; • blokada granic lądowych morskich i powietrznych; • ochrona personelu ONZ, obserwatorów militarnych

Druga kategoria, to działania podejmowane w przypadku, kiedy dążenia do porozumienia stron i utrzymania zagrożonego pokoju zakończyły się niepowodzeniem i narasta zagrożenie bezpieczeństwa międzynarodowego.²⁵ Odpowiednio do zaistniałego zagrożenia podejmowane są wówczas działania angażujące wszelkie dostępne środki w celu doprowadzenia do przywrócenia pokoju. Obejmują one również użycie siły zbrojnej. W tej kategorii mieszczą się takie operacje jak: wymuszanie pokoju (poprzez sankcje obejmujące terytorium strony negocjującej rezolucję ONZ, lub poprzez użycie siły) i zaprowadzanie pokoju (interwencje doraźne w rejonach niekontrolowanego wybuchu ognisk wojny, akcje specjalne, uderzenia).

²⁵ Artykuł VII Karty NZ daje upoważnienie ONZ do podejmowania skutecznych środków zbiorowych dla utrzymania pokoju i tłumienia wszelkich aktów agresji, stanowi tym samym prawo podejmowania interwencji zbrojnej przez siły NZ przeciwko agresji.

Celem interwencji zbrojnej sił pokojowych może być wystąpienie przeciw agresji lub w obronie łamanych praw mniejszości, jak również w celach humanitarnych.²⁶

Tabela 3

Działania sił zbrojnych w ramach przywracania pokoju

PRZYWRACANIE POKOJU	
Zaprowadzanie pokoju	Wymuszenie pokoju
Działania sił zbrojnych	
<ul style="list-style-type: none"> • wprowadzenie sił pokojowych w celu rozdzielenia walczących stron • uderzenia na siły naruszające sankcje, rozejm, zakazy, • akcje specjalne 	<ul style="list-style-type: none"> • operacja lądowo-powietrzno-morska; • powietrzny atak strategiczny; • interwencja zbrojna w celu wymuszenia rozejmu; • interwencja zbrojna w celach humanitarnych; • interwencja zbrojna w celu ochrony uchodźców, grup etnicznych

Środki przymusu bezpośredniego funkcjonujące w ramach drugiej kategorii – przywracania pokoju, są stosowane przeciwko państwu winnemu naruszenia norm zakazujących uciekania się do wojny. Środki te dzielone są na dwie kategorie: nie pociągające za sobą użycia siły zbrojnej oraz środki wojskowe. Zasadą generalną jest proporcjonalności środków w stosunku do naruszenia. Środki niewojskowe obejmują: zupełne lub częściowe wstrzymanie stosunków gospodarczych oraz komunikacji kolejowej, morskiej, lotniczej, pocztowej, telegraficznej, radiowej i innych, jak również zerwanie stosunków dyplomatycznych. Środki zbrojne obejmują: demonstrację siły, blokady i inne operacje wojskowe członków ONZ.²⁷

Trzecia kategoria operacji pokojowych obejmuje działania, które są podejmowane po doprowadzeniu do rozejmu i przejściu konfliktu w fazę wygasania. Niezbędne jest wówczas angażowanie sił międzynarodowych do trwałego ustabilizowania sytuacji i odbudowania pokoju na terytorium objętym kryzysem. Realizowane są wówczas takie działania jak: utrzymywanie pokoju (zapobieganie odradzeniu się konfliktu); wsparcie na rzecz stabilizacji; pomoc humanitarna.

²⁶ „Agresją jest użycie sił zbrojnych przez jakiekolwiek państwo przeciwko suwerenności, integralności terytorialnej lub politycznej innego państwa, lub niezgodne z Kartą NZ w jakikolwiek inny sposób”. Definicja z dokumentu - Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ nr 3314 (XXIX) z 14 grudnia 1974 r.

²⁷ Sankcjom zorganizowanym w operacjach pokojowych towarzyszą sankcje niezorganizowane, do których należą: reakcja opinii publicznej (jako sankcja socjologiczna) i odwet. Op. cit. Encyklopedia prawa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych. WP, Warszawa 1976 r., s. 351.

Działania sił zbrojnych w ramach budowania pokoju

BUDOWANIE POKOJU		
Utrzymywanie pokoju	Wsparcie na rzecz stabilizacji	Pomoc humanitarna
Działania sił zbrojnych		
<ul style="list-style-type: none"> • monitorowanie i obserwacja przestrzegania rozejmu; • wprowadzanie stref zakazów lotów i bytności wojsk; • kontrola stref zakazów lotów, stref zdemilitaryzowanych, itp. • ochrona i monitorowanie granic; • utrzymywanie obecności wojskowej w strefach rozdzielania stron; • nadzorowanie wycofania wojsk; • ochrona uchodźców 	<ul style="list-style-type: none"> • organizacja i ochrona wyborów; • rozbrajanie wojsk, grup paramilitarnych, demilitaryzacja; • zapewnienie warunków bezpiecznego funkcjonowania administracji; • zadania policyjne zwalczania przestępczości 	<ul style="list-style-type: none"> • ochrona konwojów pomocy humanitarnej; • transport pomocy humanitarnej środkami wojskowymi; • nadzorowanie rozdzielania środków pomocy humanitarnej;

Ta grupa przedsięwzięć ma najdłuższą historię i mnogość form działania. Dwa pierwsze rodzaje operacji (utrzymanie pokoju i wsparcie na rzecz stabilizacji) występują wówczas, gdy między stronami konfliktu zainicjowany został dialog pokojowy lub doprowadzono do podstawowych form porozumienia pokojowego, a strony zgadzają się na wprowadzenie sił pokojowych na swoje terytoria. Rola sił pokojowych sprowadza się wówczas do nadzorowania przestrzegania porozumienia pokojowego (rozejmu), utrzymywania niezbędnych sankcji lub ograniczeń w celu uniemożliwienia wznowienia walk i uprawnionej reakcji, jeśli porozumienie jest przez strony konfliktu (lub ich odłamy) naruszane.

Najczęściej stosowane w praktyce formy przedsięwzięć utrzymujących pokój to: rozdzielanie stron, kontrola i monitorowanie sytuacji oraz utrzymywanie ograniczeń i zakazów (rozmieszczania broni, koncentracji wojsk, lotów samolotów wojskowych). Niezwykle istotną formą w operacjach utrzymywania pokoju jest wymuszenie i przeprowadzanie demilitaryzacji. Z punktu widzenia budowania przychylności ludności cywilnej niezwykle ważna jest pomoc sił pokojowych w odbudowie struktur państwa. Może przyjmować ona różne formy działań wspierających, takich jak: ochrona obiektów administracji państwowej, pomoc w organizacji i przeprowadzeniu demokratycznych wyborów, zapewnianie warunków do przyjęcia i dystrybucji środków pomocy.

W wielu sytuacjach bardzo duże znaczenie, szczególnie w regionach wyniszczonych przez działania wojenne ma pomoc humanitarna udzielana przez siły pokojowe. Udzielanie pomocy

humanitarnej może być podejmowane w różnych etapach rozwoju sytuacji kryzysowej, często równoległe do prowadzonych operacji sił zbrojnych lub pod ich ochroną.

Na zakończenie rozważań dotyczących istoty operacji pokojowych należy zaznaczyć, że bardzo ważnym jest wyeliminowanie kontrowersji w przypadkach podejmowania interwencji zbrojnej i pozyskania akceptacji opinii międzynarodowej dla tego rodzaju działań. Bardzo często czynnikami warunkującymi, ingerencje sił pokojowych w wewnętrzne sprawy suwerennych państw, jest występowanie takich czynników jak: występowanie bezpośredniego zagrożenia prawa do życia oraz brak wszelkich innych możliwości złagodzenia sytuacji. Zawsze powinna dominować zasada *si vis pacem, para iustitiam* - jeśli chcesz pokoju, stosuj sprawiedliwość (postępuj sprawiedliwie).

Jak wynika z przeprowadzonych badań bardzo ważną rolę w osiągnięciu sukcesu w misji sił pokojowych, jak również w precyzyjnym określeniu ich kompetencji i zadań jest zrozumienie, co jest przedmiotem współczesnych operacji pokojowych.

Przedmiot operacji pokojowych stanowią generalnie współczesne źródła zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego. Są one umiejscawiane w konfliktach wewnętrznych, najczęściej o podłożu narodowościowym bądź religijnym oraz w konfliktach międzynarodowych, mogących mieć dodatkowo podłoże ekonomiczne lub roszczeniowo-terytorialne. Najpoważniejszą formę stanowią międzynarodowe konflikty zbrojne. Jednoznaczne określenie charakteru konfliktów zbrojnych nie jest często możliwe ze względu na jednoczesne występowanie wielu cech identyfikacyjnych złożonej natury. Pod względem charakteru przebiegu, sytuacje konfliktowe można podzielić na:

- Stopniowo narastające, zapoczątkowane fazą sporu toczzonego bez użycia sił zbrojnych, aż po fazę konfrontacji zbrojnej (po załamaniu się procesu mediacji), np. w formie agresji jednej ze stron, wojny domowej, albo zbrojnego konfliktu międzynarodowego.
- Charakteryzujące się gwałtownym przebiegiem, zapoczątkowane agresją jednej ze stron i wybuchem wojny. Nie występuje w nich faza sporu politycznego. Na forum organizacji międzynarodowych nie są ujawniane roszczenia ani zamiary użycia siły zbrojnej w celu uzyskania korzyści.

Przyjmując za główne kryterium intensywność konfliktu w określonym czasie, można wyróżnić cztery typowe fazy (etapy) w rozwoju sytuacji kryzysowych. Zostały one zestawione w tabeli 5.

Typowe fazy rozwoju sytuacji kryzysowych i rodzaje działań sił zbrojnych

FAZY KONFLIKTU	FORMA UJAWNIEŃIA, SPOSÓB DZIAŁANIA STRON	DZIAŁANIA SIŁ ZBROJNYCH
Ujawnienie źródła (przyczyny) konfliktu	Oświadczenie oficjalnych władz Nota dyplomatyczna Skarga na forum organizacji międzynarodowej	PREWENCJA (w formach niezbrojnych)
Rozwój konfliktu	Eskalacja żądań Koncentracja wojsk i demonstracja siły Akty terrorystyczne	
Wejście konfliktu w fazę ekstremalną	Konfrontacja zbrojna Wojna domowa	WYMUSZANIE (zbrojne formy interwencji)
Wygasanie konfliktu	Zaprzestanie działań zbrojnych Stabilizacja sytuacji politycznej i ekonomicznej Wybory nowych władz, odbudowa głównych instytucji państwa	WSPARCIE na rzecz stabilizacji (zbrojne i niezbrojne formy wsparcia)

W przypadku konfliktów wewnętrznych występują bardzo duże trudności z uzyskaniem niezbędnych warunków podjęcia interwencji międzynarodowej. Jednym z podstawowych jest pozyskanie zgody wielu zważnionych stron, zaangażowanych w konflikt, na realizację stosownych przedsięwzięć pokojowych. W praktyce niektóre ze stron, zwłaszcza na niższych szczeblach, nie mają woli podporządkowania się decyzjom szczebla nadrzędnego i nie przestrzegają porozumień.

W takiej sytuacji uwaga organizatorów operacji zwraca się zazwyczaj w stronę sił powietrznych, które są w stanie oddziaływać zbrojnie na wybrane cele i obiekty bez potrzeb wchodzenia z nimi w bezpośredni kontakt, często spoza rejonu objętego walkami. Podczas ocen możliwości form zbrojnego oddziaływania sił pokojowych na potencjał militarny i ekonomiczny stron konfliktów powstało pojęcie użycia siły lotnictwa (ognia, mocy) „na dystans” poza zasięgiem jego broni, bez umożliwienia przeciwnikowi bezpośredniego przeciwdziałania i zadania strat.

Celem interwencji pokojowej, na każdym etapie rozwoju konfliktu i w dowolnej formie, powinno być doprowadzenie do zawieszenia eskalacji sporu i jego wygaszenie. Jeżeli interwencja jest możliwa przed ekstremum, doprowadzenie do szybkiego i sprawiedliwego wygaszenia kryzysu oraz przywrócenie stanu pokoju wymaga najmniejszych nakładów i wysiłków.

Jak wynika z przeprowadzonych badań na określenie zasługuje prawidłowość, że im późniejsza interwencja od czasu powstania konfliktu, tym dłuższe pertraktacje i mediacje oraz dłuższy stan zawieszenia przed rozpoczęciem jego wygaszania. Trudniej również rozdzielić strony, można jednak doprowadzić do wygaszenia konfliktu i zmniejszyć jego skutki. Interwencja na etapie wchodzenia kryzysu w ekstremalną fazę jest również zasadna. Może poprawić położenie ludności nie zaangażowanej, przyspieszyć wygaszanie, zapewnić osłonę organizacjom udzielającym pomocy humanitarnej, zapobiec popełnianiu zbrodni na ludności, umożliwić powrót uchodźcom, pomóc w odbudowie struktur państwa, umożliwić wolne wybory lub wręcz zwrócić poszkodowanym zagarnięte tereny i mienie.

Siły pokojowe, w tym zgrupowania taktyczne tych sił będą używane do prowadzenia działań pokojowych proporcjonalnie do poziomu zagrożeń i stadium rozwoju kryzysu. Różnorodność zadań, wobec których mogą stanąć siły pokojowe (siły zbrojne) i ich złożoność, wymaga posiadania żołnierzy dobrze i profesjonalnie przygotowanych oraz dobrze (nowocześnie) wyposażonych. Siły zbrojne wszystkich państw, poza swoimi podstawowymi zadaniami obronnymi, muszą być gotowe do wsparcia działań na rzecz utrzymania pokoju i udziału w międzynarodowych formacjach pokojowych, powoływanych do likwidacji konfliktów. Muszą być przygotowane do wspólnego działania w ramach zgrupowań taktycznych.

Po zidentyfikowaniu istoty i przedmiotu operacji pokojowych przejdźmy do możliwych zadań Wojska Lądowych w tych operacjach.

Wielkie przemiany polityczne ostatniego dziesięciolecia XX wieku i powiązane z nimi nasilenie wewnętrznych i międzypaństwowych konfliktów zapoczątkowało wiele przewartościowań w koncepcjach użycia sił militarnych. Wszczął również proces wzmacniania systemu interwencji i działań pokojowych. Głębokim przewartościowaniom uległy funkcje sił zbrojnych i weryfikowane są strategie obronne wielkich mocarstw i sojuszy militarnych.

Również Sojusz Północnoatlantycki przystąpił do tych zmian. Miedzy innymi skutkiem tych zmian jest rozszerzenie obszaru tradycyjnych zadań o działania na i rzecz umacniania pokoju. Obecnie Sojusz należy postrzegać jako organizację, która przez dialog, kooperację i partnerstwo stara się oddziaływać stabilizująco na inne kraje i regiony. Jest organizacją, która zapobiega powstawaniu kryzysów militarnych, steruje ich przebiegiem na rzecz rozładowania i czynnie

uczestniczy w operacjach humanitarnych. Sojusz przeciwdziała niekontrolowanemu rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia i terroryzmu państwowego oraz przestępczości.

Nowa koncepcja strategiczna Sojuszu ukierunkowuje inicjatywę w sprawie zdolności obronnych na budowę sił wielonarodowych, zdolnych do skutecznego reagowania kryzysowego. Rozwój sytuacji wymusił przygotowanie sił zbrojnych do „uczestniczenia w przeciwdziałaniu konfliktom oraz prowadzenia operacji reagowania na kryzysy spoza Artykułu V”.²⁸ Nowe koncepcje strategiczne, których fundamenty są oparte na obronie pokoju i demokracji, tworzą spójne spektrum zadań na rzecz stabilizacji i utrzymania pokoju w regionie. Przewidują one aktywne uczestnictwo sił zbrojnych w tym i zgrupowań taktycznych począwszy od dialogu, kooperacji i partnerstwa, poprzez zapobieganie i sterowanie kryzysami, aż do militarnego wsparcia przedsięwzięć pokojowych, wymuszania pokoju i reakcji przeciw agresji.

Współczesne siły zbrojne realizować będą funkcje, związane z uwiarygodnieniem i wsparciem polityki oraz odstraszaniem militarnym. Z tego też powodu do ważnych form ich użycia w okresie pokoju i kryzysów zaliczyć należy operacje inne niż wojna. Wymienione już rozszerzone współcześnie funkcje sił zbrojnych przewidują ich użycie w celach innych niż wojna do dwóch rodzajów zadań.

Pierwszy stanowią **pozawojenne interwencje zbrojne**, akceptowalne społecznie, lecz nie przygotowane zgodnie z procedurą ONZ, a więc nie posiadające tym samym mandatu Rady Bezpieczeństwa. Do ich realizacji przygotowuje się specjalne siły (zgrupowania taktyczne). Mają one formę akcji (misji) specjalnych, a ich planowanie i realizacja jest ukryta (niejawna). Wymogi niejawności muszą być zachowane, ponieważ w dużym stopniu powodzenia tych misji uzależnił będzie czynnik zaskoczenia. Najczęściej celami tych misji będą:

- ośrodki szkolenia terrorystów;
- bazy pozyskiwania i przetwarzania narkotyków;
- tajne laboratoria produkujące broń masowego rażenia;
- rebelianci usiłujący przejąć władzę w kraju, który jest położony w strefie żywotnych interesów wielkich mocarstw lub sojuszy – operacje przywracania stabilizacji politycznej;
- ewakuacja obywateli państw niezaangażowanych w konflikt.

Drugi rodzaj militarnych działań innych niż wojna stanowią **operacje pokojowe**. Posiadają one mandat Rady Bezpieczeństwa i najczęściej wszechstronne wsparcie międzynarodowe. Operacje te są ostatecznym środkiem wymuszania decyzji ukierunkowanych na przywrócenie pokoju i stabilizacji. Działania sił pokojowych są z reguły zawsze poprzedzone dyplomatyczną akcją

---

²⁸ *Koncepcja Strategiczna Sojuszu*, Waszyngton 23-24.04.1999. Przegląd NATO, nr 2/99, s. D7

wyjaśniającą ich cel. Plany operacji budowane są w specyficzny wieloetapowy sposób. Ich realizacja może być natychmiast wstrzymana, o ile strony konfliktu zaakceptują wolę organizacji międzynarodowych.

Pomimo, że w polskiej strategii bezpieczeństwa²⁹ nie wskazuje się bezpośrednio na obowiązek udziału sił zbrojnych w operacjach pokojowych, to jednak przewiduje się ich udział w operacjach kryzysowych „w ramach misji organizacji międzynarodowych.”³⁰

Przeprowadzone badania wskazują na dwie sytuacje, gdy najczęściej podejmowano decyzje o interwencji pokojowej sił zbrojnych. Pierwsza z nich dotyczy sytuacji, gdy konflikt wszedł w swą najgroźniejszą fazę, a rozszerzające się działania zbrojne poruszały opinię publiczną ze względu na ogrom nieszczęść, zniszczenia dóbr kultury i zagrożenia dla stabilności ekonomicznej regionu. Jednak znacznie częściej interwencje pokojowe sił zbrojnych ONZ następowały po ustabilizowaniu się konfliktu lub po wprowadzeniu rozejmu i zawieszeniu działań wojennych w rezultacie zastosowania się stron do rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ. Zasadniczym celem interwencji sił pokojowych w tym etapie konfliktu było doprowadzenie wszelkimi dostępnymi sposobami do zawieszenia broni i rozejmu.

Siły zbrojne najczęściej złożone z kontyngentów międzynarodowych, wprowadzane były poszczególnymi zgrupowaniami taktycznymi na obszar ustanowionych stref rozgraniczenia, przejmowały zadania kontroli przestrzegania porozumień pokojowych i nie dopuszczały do odrodzenia się konfliktu. Zabezpieczały również prawidłowy przebieg procesów demokratycznego odbudowywania struktur państwa, demilitaryzację i kontrolowały rozdział pomocy humanitarnej.

Wskazane już działania osłonowe stanowią drugą grupę zadań realizowanych przez siły zbrojne w ramach operacji odbudowy pokoju. Celem tych działań jest między innymi:

- osłanianie zagrożonych grup etnicznych znajdujących się w nieprzyjaznym środowisku;
- osłona ludności poszkodowanej w rezultacie działań wojennych;
- ochrona dóbr materialnych przed grabieżą do czasu ustanowienia miejscowych sił policyjnych i porządkowych;
- osłony konwojów z pomocą humanitarną;
- osłony konwojów z przedstawicielami i delegacji lub komisji organizacji międzynarodowych.

---

²⁹ W polskiej strategii bezpieczeństwa wyznacza się siłom zbrojnym trzy grupy zadań strategicznych: zadania obronne realizowane w celu odparcia agresji na własne terytorium lub na terytorium sojusznika, zadania reagowania w sytuacjach kryzysowych oraz zadania stabilizacyjne i prewencyjne realizowane w czasie pokoju.

³⁰ *Patrz: Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*. Warszawa 4.01.2000, pkt. 4.6.1 Zadania Sił Zbrojnych, s. 18.

Jak wynika z przeprowadzonych analiz ukształtowały się trzy kategorie sił pokojowych otrzymujących mandat Rady Bezpieczeństwa ONZ, uprawniający do pokojowej interwencji. Ich status i zadania mają najczęściej związek z rodzajem sytuacji kryzysowej i stopniem zagrożenia pokoju, miejscem gdzie wystąpił kryzys oraz podmiotem, który jest bezpośrednio zainteresowany usunięciem zagrożenia. Podmiot ten jest zazwyczaj inicjatorem podjęcia wysiłków rozwiązania kryzysu z użyciem sił zbrojnych.

Pierwszą kategorię stanowią siły zbrojne powołane z inicjatywy ONZ utworzone przez doraźną koalicję państw. Rada Bezpieczeństwa może wystąpić o ich powołanie, udzielając w tym celu stosownego upoważnienia (mandatu) wyznaczonej przez siebie osobie lub przyszłemu dowódcy doraźnych sił zbrojnych ONZ³¹.

Druga kategoria, to siły pokojowe tworzone z inicjatywy państwa - inicjatora operacji. Przykładem działań pokojowych z inicjatywy i pod egidą państwa kierującego była operacja *Desert Storm*. Stany Zjednoczone występując z inicjatywą obrony niepodległości Kuwejtu zaatakowanego przez Irak, uzyskały od Rady Bezpieczeństwa ONZ stosowny mandat i podjęły się trudu zorganizowania doraźnej koalicji państw występujących przeciw agresorowi.³²

Trzeci rodzaj stanowią siły interwencyjne Sojuszu, którym Rada Bezpieczeństwa powierzyła zadania pokojowe (udzieliła mandatu) na wniosek organu politycznego Sojuszu. Przykładem działań, w których rolę pozyskania i zorganizowania niezbędnych sił były operacje morskie i powietrzne NATO na Adriatyku *Maritime Monitor* i *Skarp Guard* oraz operacja *Deny Flight* w Bośni i Hercegowinie, prowadzone od marca 1992 r. do grudnia 1995r.

Operacja *Deliberate Force* była pierwszą operacją skoordynowanego użycia sił pokojowych ONZ i lotnictwa NATO, stając się przykładem możliwości zwiększania zdolności bojowych sił utrzymujących pokój.³³

Na przełomie wieków pojawiło się szereg inicjatyw zmierzających do poprawienia dyspozycyjności sił zadeklarowanych do wykorzystania przez Radę Bezpieczeństwa i usprawnienia systemu reagowania kryzysowego. Przedmiotem prac tych organizacji są procedury planowania, organizowania i prowadzenia operacji pokojowych. Planuje się między innymi utworzenie dyspozycyjnych sił reagowania kryzysowego ONZ. W ramach tworzenia tych sił na początku 1999

³¹Typowym przykładem przedsięwzięć tej kategorii były tradycyjne operacje utrzymania pokoju UNEF I i II w Egipcie, UNDOF na Wzgórzach Golan, UNAMIR w Rwandzie i inne.

³²Innym tego rodzaju przykładem była operacja prowadzona przez doraźną koalicję państw, z mandatu ONZ, pod przewodnictwem Republiki Włoskiej w Albanii. Brały w niej udział wydzielone kontyngenty sił zbrojnych Francji, Grecji, Turcji, Rumunii, Hiszpanii, Austrii i Danii (Rez. RB ONZ nr 1101/1997 oparta na postanowieniach rozdziału VII Karty NZ). Operacja zapoczątkowana w 1997 roku w celu przywrócenia pokoju w Albanii po krachu ekonomicznym - finansowym państwa i dla ochrony akcji pomocy humanitarnej. Wielostronne Siły Ochronne (ang. Multilateral Protection Force - MPF) angażowały ok. 6 500 żołnierzy

³³Owen R. C. *The Balkans Air Campaign Study: Part 2*. Air Power Journal Vol.XI. No.3 Fali 1997, s. 6-26.

r. udało się zgromadzić potencjał ok. 90000 żołnierzy. W tym liczebność zadeklarowanych jednostek lotniczych sięga 3000 osób. Liczba samolotów bojowych nie przekracza 120, a samolotów zabezpieczenia 300. Sformalizowane normy gotowości bojowej tych sił wynoszą: dla pojedynczych specjalistów - 7dni, dla jednostek, pododdziałów i zespołów niezbędnych w fazie rozwijania - 14 dni, dla pozostałych formacji - 30 dni.

Bardzo interesująca jest koncepcja wielonarodowej brygady o wysokim stopniu gotowości użycia w operacjach pokojowych. Zakłada się utworzenie formacji w liczbie 4-5 tysięcy żołnierzy, zdolnych do przemieszczenia w rejon operacji w ciągu 15-30 dni i realizowania zadań przez 6 miesięcy. W badaniach nad tą koncepcją jak i w tworzeniu aktywnie bierze udział Polska.³⁴

Przedstawiony został również projekt połączenia UE i UZE i w ramach koncepcji ESDI (Europejskiej Tożsamości w Dziedzinie Bezpieczeństwa i Obrony) utworzenia do 2003 r. Europejskich Sił Szybkiego Reagowania (Eurokorpus). Korpus ma być przeznaczony do udziału w operacjach opanowywania kryzysów. Ma on liczyć 50-60 tysięcy żołnierzy, zdolnych do osiągnięcia gotowości operacyjnej w ciągu 60 dni. Wyposażenie i wyszkolenie ma zapewnić realizowanie zadań w rejonie konfliktu w ciągu 1 roku.³⁵

Jedną z najnowszych jest koncepcja NATO powołania Wielonarodowych Połączonych Sił do Zadań Specjalnych (ang. Combined Joint Task Force - CJTF). W realizacji tej koncepcji NATO ogromną rolę odgrywają Siły Powietrzne, jako komponent sił zbrojnych, który w największym stopniu zapewni wysuniętą i niezwłoczną obecność wojskową Sojuszu oraz ześrodkowane użycie sił. Zapewnia to zdolność lotnictwa do powietrznego wykrywania, rozpoznania i elastycznego oddziaływania. Przewiduje się utworzenie wielonarodowego systemu dowodzenia nad wydzielonymi jednostkami NATO oraz siłami państw uczestników Partnerstwa dla Pokoju.

Pomimo aktywnego rozwijania koncepcji organizowania wielonarodowych sił reagowania pod egidą ONZ lub innych międzynarodowych instytucji przed tymi siłami ciągle stoją dwa zasadnicze problemy: Pierwszym z nich są podstawy prawne działania tych sił. Pomimo, że coraz częściej można spotkać się z zapisami, iż „w nowym środowisku międzynarodowym czas absolutnej suwerenności minął”,³⁶ to jednak nadal stanowi to duży problem, który z reguły znacznie odwleka działania sił pokojowych. Drugim problemem jest zachowanie bezstronności sił pokojowych, które związane jest bezpośrednio z treścią mandatu sił pokojowych, zezwalającego na

³⁴Por: Z. Piasecki. *Perspektywy udziału Polski w nowo tworzonych pokojowych siłach szybkiego rozmieszczenia ONZ*, Praca studyjna. AON. Warszawa 1997.

³⁵ Dokument ze spotkania Rady Północnoatlantycznej na szczeblu ministrów spraw zagranicznych, Bruksela 15.12.1999. Przegląd NATO, wiosna/lato 2000.

³⁶ Program Partnerstwa dla pokoju, punkt 17.

użycie określonych środków przymusu w sposób nie faworyzujący a priori żadnej ze stron konfliktu.³⁷

Pomimo, że fundamentem stosunków międzynarodowych jest zasada suwerenności, oparta na idei równości państw w obliczu prawa międzynarodowego,³⁸ to coraz częściej obserwuje się odchodzenie od sztywnych interpretacji, kwestionujących prawo społeczności międzynarodowej do interwencji w wewnętrzne sprawy państw. Materiały źródłowe odnotowują szereg sytuacji uzasadniających zorganizowanie operacji pokojowej ze strony społeczności międzynarodowej w obliczu braku zgody władz państwa, którego bezpośrednio dotyczył dany problem.³⁹ Wspomniane interwencje pokojowe odnosiły się najczęściej do:

- ochrony praw człowieka, zapobiegania popełnieniu szczególnie niebezpiecznych przestępstw, zapobiegania lub przerwania ludobójstwa (fizycznej ochrony zagrożonej grupy ludności);
- zapobiegania epidemiom i głodowi oraz katastrofom humanitarnym, ekonomicznym i ekologicznym o skutkach międzynarodowych;
- wymuszania przestrzegania różnych aspektów porządku międzynarodowego (nieproliferacja broni masowego rażenia, zwalczanie międzynarodowego terroryzmu);
- odbudowy infrastruktury warunkującej podjęcie samodzielnych funkcji przez lokalne wspólnoty.

Wszystkie te czynniki powodują, iż międzynarodowe siły pokojowe, a w ich składzie poszczególne zgrupowania taktyczne realizują coraz większą gamę zadań. Zadania te oraz stopień użycia siły, w ramach poszczególnych rodzajów operacji pokojowych są zazwyczaj następujące:

a) działania prewencyjne

- demonstracja woli podjęcia nacisku zbrojnego poprzez utworzenie koalicji oraz przygotowanie i ujawnienie planów operacji;
- demonstracja siły poprzez zgrupowanie wojsk w rejonie operacji, odstraszenie i nakłanianie do ustępstw;

b) wymuszanie

- wymuszanie przez sankcje, drogą wprowadzania blokad i ograniczeń zewnętrznych;
- wymuszanie przez użycie siły wobec odrzucających porozumienie;

c) wsparcie

³⁷ Por.: Arend A. C. Beck R. J. *International Law and the Use of Force*. New York 1993.

³⁸ Por.: Bierzanek R. *Ingerencja w sprawy wewnętrzne innych państw*. Sprawy Międzynarod'1999. 1991, nr 12. s. 41-60.

³⁹ AP 3000 *British Air Power Doctnne*, 3rd Ed. Directorate of Air Staff, Ministry of Defence, Norwich 1999. JP 3.07 *Joint Doctnne for Military Operations Other Than War*. USAF, 16 June 1995.

- rozdzielanie stron poprzez utrzymywanie zdemilitaryzowanych stref, rejonów, korytarzy umożliwiających ewakuację lub powrót ludności;
- demilitaryzacja i nadzór wycofania wojsk, rozminowanie;
- zabezpieczanie medyczne, socjalne i bytowe poszkodowanej ludności;
- transport i ochrona dostaw pomocy humanitarnej, nadzorowanie i jej dystrybucja.

Tabela 6

ZADANIA ZBROJNE I NIEZBROJNE ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH SIŁ POKOJOWYCH

ZADANIA ZBROJNE ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH WOJSK LĄDOWYCH W OPERACJACH POKOJOWYCH		
(formy ich realizacji):		
Wymuszenia przez sankcje: <ul style="list-style-type: none"> ◆ blokady (baz, portów, granic, przestrzeni powietrznej, itp.); ◆ egzekwowanie rezolucji sankcji; 	Wymuszanie przez uderzeniowe użycie sił zbrojnych <ul style="list-style-type: none"> ◆ operacje powietrzno-lądowo-morskie ◆ strategiczny atak powietrzny ◆ uderzenia, rajdy, akcje specjalne 	Utrzymywanie sankcji; <ul style="list-style-type: none"> ◆ strefy zakazu lotów; ◆ strefy zdemilitaryzowane; ◆ wsparcie sił pokojowych (osłona).
DZIAŁANIA W FORMIE NIEZBROJNEJ ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH WOJSK LĄDOWYCH W OPERACJACH POKOJOWYCH		
(wykorzystanie potencjału sił zbrojnych do działań na rzecz stabilizacji)		
<ul style="list-style-type: none"> ◆ wspieranie dyplomacji; ◆ odstraszenie i powstrzymanie przed użyciem siły; ◆ nadzorowanie przestrzegania porozumień; ◆ udzielania wszechstronnej pomocy podczas odbudowywania pokoju; ◆ przywracania porządku prawnego; ◆ wspieranie dostaw i dystrybucji pomocy humanitarnej. 		
FORMY DZIAŁAŃ NIEZBROJNYCH, ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH SIŁ POKOJOWYCH:		
Obecność wojskowa dla utrzymania rozejmu i stabilizacji: <ul style="list-style-type: none"> ◆ utrzymywanie sankcji; obserwacja rejonu konfliktu; ◆ rozdzielanie stron; ochrona zagrożonych (np. konwojowanie); ◆ wsparcie policji 	Kontrola i monitorowanie: <ul style="list-style-type: none"> ◆ prowadzenie rozpoznania w rejonie konfliktu; ◆ demilitaryzacja; ◆ ochrona ważnych obiektów; ◆ obserwacja zachowań stron; ◆ nadzorowanie magazynów uzbrojenia. 	Wsparcie logistyczne: <ul style="list-style-type: none"> ◆ dostawy pomocy humanitarnej poszkodowanym; ◆ dozоровanie dystrybucji środków pomocy; ◆ ewakuacja zagrożonych; ◆ pomoc techniczna i specjalna.

Jak wynika z opinii specjalistów i ekspertów, wzrasta współcześnie zapotrzebowanie na wiarygodny element obrony, odstraszenia i wymuszania zachowania zgodnego z ustalonymi standardami. Wzrasta nacisk na utworzenie w Europie sił międzynarodowych, zdolnych realizować szeroko pojęte funkcje zapobiegania masowym zbrodniom, czystkom etnicznym i innym formom naruszania prawa międzynarodowego, ochrony transportów oraz infrastruktury pomocy humanitarnej, fizycznej ochrony personelu międzynarodowego, integralności i nienaruszalności stref

bezpieczeństwa, rozbrajania stron konfliktu, a także utrzymania zawieszenia broni pomiędzy nimi.

Generalnym celem działania międzynarodowych sił zbrojnych i znajdujących się w ich składzie zgrupowań taktycznych jest zawsze wsparcie procesu budowy pokoju i stworzenie bezpiecznego środowiska dla działalności innych instytucji. Poprzez redukcję przemocy i gwałtowności konfliktu, skutkiem interwencji międzynarodowej powinien być trwały pokój.

Podsumowując prowadzone rozważania należy stwierdzić, iż analiza istoty i charakteru zagrożeń w końcu XX wieku, pozwala podzielić je najogólniej na kryzysowe i wojenne. W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku umocniło się pojęcie kryzysu, które zajęło miejsce pośrednie między stanem pokoju i wojny, zwłaszcza za sprawą „kryzysu” bałkańskiego. Podłożem tych kryzysów i napięć były konflikty etniczne i brak stabilizacji wśród narodów Europy, czego najlepszym przykładem są Bośnia i Kosowo. Rodzi to niebezpieczeństwo wybuchu wojny lokalnej, która może przekształcić się w konflikt regionalny. W związku z tym, na pierwszy plan wysunęły się zagrożenia kryzysowe o charakterze polityczno-militarnym i niemilitarnym. Natomiast możliwości wybuchu wojny powszechnej zeszły na plan dalszy.

Przyjmuje się, że zagrożenia kryzysowe są to niebezpieczne sytuacje np.: konflikty o podłożu polityczno-militarnym w bliższym lub dalszym otoczeniu państwa, które, choć nie stanowią zagrożenia bezpośrednią agresją, to swoimi skutkami pośrednimi mogą powodować różnorakie zakłócenia w jego funkcjonowaniu. Tymi skutkami pośrednimi mogą być np.: fale uchodźców, akcje terrorystyczne, przenikanie przestępczości zorganizowanej, skażenia, epidemie. Do tego dochodzą jeszcze inne zagrożenia, które stają się współcześnie wręcz obronnym priorytetem strategicznym. Niezwykle poważnym niebezpieczeństwem jest rozprzestrzenianie broni masowego rażenia i środków do jej produkowania. Szczególna uwaga już dzisiaj musi być zwrócona na „wojnę informacyjną”.

Przedstawione powyżej uwarunkowania polityczno-militarne w Europie i na świecie, pozwalają wnioskować, że główną funkcją sił zbrojnych, będzie zapewnienie funkcjonowania systemu bezpieczeństwa międzynarodowego. Wskazuje na to coraz szerszy udział sił zbrojnych w różnego rodzaju operacjach pokojowych, bowiem ich udział w tych operacjach jest gwarancją osiągnięcia założonych celów. Potwierdzeniem tej tezy może być użycie sił zbrojnych w Jugosławii, w Afganistanie, czy też obecnie w Iraku.

Zakres użycia wojsk w operacjach pokojowych ulega stałemu zwiększeniu, co związane jest z coraz bardziej złożonym charakterem sytuacji kryzysowych. One, bowiem rodzą zagrożenia o różnorodnym stopniu trudności trudne do rozwiązania środkami politycznymi, co z kolei wymusza użycie sił zbrojnych. Fakt ten powoduje potrzebę posiadania odpowiednio wyposażo-

nych i przygotowanych zgrupowań wojsk do szybkiego ich użycia i niedopuszczenia do rozprzestrzenienia się sytuacji kryzysowej na inne rejony. Chodzi o to, aby była możliwość szybkiej interwencji zbrojnej we wczesnej fazie kryzysu.

Konieczność utrzymywania sił w gotowości do prowadzenia natychmiastowych działań pokojowych wymaga ciągłego doskonalenia systemu ich funkcjonowania. Wynika stąd potrzeba badania tej problematyki w procedurze naukowej, aby usprawnić system. Wiele problemów wymaga rozstrzygnięć, zbudowania podstaw naukowych, które z kolei powinny stać się podstawą do racjonalnych rozwiązań szkoleniowych, organizacyjnych, itp. Jednym z takich obszarów jest problematyka dotycząca możliwości udzielania przez wojska lądowe pomocy humanitarnej, czego przykładem są ostatnie wydarzenia w Iraku. Wydaje się, że pododdziały wojsk lądowych nie zawsze będą dysponować odpowiednimi środkami do zapewnienia pomocy humanitarnej, a więc zachodzi konieczność przekazania stosownej informacji do organizacji udzielającej tego typu pomocy, którą może być np. pozarządowa lub prywatna organizacja humanitarna.

Kolejnym obszarem wymagającym dalszych analiz, a związanym z operacją pokojową, jest udział sił zbrojnych w przywracaniu normalności po ustaniu (rozładowaniu) przyczyn konfliktu. Jest to dla nas, gdy zostaliśmy gospodarzami z jednej ze stref w Iraku, szczególnie istotny problem. Ta faza działania wymaga zaangażowania wielu różnorodnych sił i środków, których udział jest wielopłaszczyznowy, wielopodmiotowy i długotrwały. Uczestniczy w niej coraz więcej cywilnych organizacji (agencji, fundacji, stowarzyszeń) głównie o charakterze humanitarnym (rządowych, pozarządowych i prywatnych). W tej sytuacji zakres zadań międzynarodowych sił zbrojnych uczestniczących w operacji pokojowej ulega znacznemu przewartościowaniu. Rodzi to potrzebę **współpracy cywilno-wojskowej** (CIMIC – civil-military cooperation). Są to wspólne działania wszystkich stron konfliktu oraz każdej innej organizacji wojskowej lub cywilnej zaangażowanej w utrwalanie pokoju i szeroko rozumianą odbudowę kraju. Zasadniczym jej celem jest ukierunkowanie wysiłków wszystkich sił (podmiotów) uczestniczących w operacji pokojowej na jeden zasadniczy cel – stworzenie warunków powrotu do normalności.

Uwzględniając przedstawione wyżej rozważania na temat działań innych niż wojenne, które prawdopodobnie coraz częściej będą angażowały pododdziały i oddziały wojsk lądowych, zasadne jest pytanie o program przygotowań do takich działań. Problem jest na tyle poważny, że wymaga podjęcia dalszych szerokich analiz i badań w sferze przygotowań żołnierzy, a szczególnie kadry dowódczej różnych szczebli. To właśnie ona stykać się będzie z przeróżnymi sytuacjami z tej sfery działań.

BIBLIOGRAFIA

- AJP 3.4.1 *Peace Support Operations*. 2nd Study Draft. MAS. Brussels 1999r.
- AP 3000 *British Air Power Doctrine*, 3rd Ed. Directorate of Air Staff, Ministry of Defence, Norwich 1999r.
- AP 3000 *British Air Power Doctrine*, 3rd Ed. Norwich 1999r.
- Arend A. C. Beck R. J. *International Law and the Use of Force*. New York 1993r.
- Bi - MNC Directive for "NATO Doctrine for Peace Support Operations". NATO SACLANT, 1998r.
- Bierzanek R. *Ingerencja w sprawy wewnętrzne innych państw*. Sprawy Międzynarodowe 1999. nr 12 z 1991r.
- Boutrus Ghali B. *An Agenda for Peace. Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping*. Report of the Secretary General Pursuant to the Statement Adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992. United Nations, New York 1992r.
- Dokument ze spotkania Rady Północnoatlantyckiej na szczepku ministrów spraw zagranicznych, Bruksela 15.12.1999. Przegląd NATO, wiosna/lato 2000r.
- Encyklopedia prawa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych, Wydawnictwo Państwowe, Warszawa 1976r.
- Gagor F. Paszkowski K. *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie i obronie RP*. MON/DBM, Warszawa 1998r.
- HDv 100/100 Truppenführung, Bonn 1996r..
- Heisbourg F., *Wojny*, Warszawa, Prószyński i S-ka 1998r.
- JP 3-07, *Joint Doctrine for military Operations Other Than War*, Washington DC 1995r.
- MC 327/1 - *NATO Military Concept for NATO Peace Support Operations*. Brussels 1997r.
- Karta Narodów Zjednoczonych. Nowy Jork 1971r.
- Koncepcja Strategiczna Sojuszu*, Waszyngton 23-24.04.1999. Przegląd NATO, nr 2 z 1999r.
- Lewis W. H. *Military Implications of United Nations Peacekeeping Operations*. National Defence University, Waszyngton, 1993r.
- NATO Doctrine for Peace Support Operations*. Bruksela 1994r.
- Operations Land and Tactical Air: Peacekeeping Operations*. Podręcznik Kanadyjskich Sił Zbrojnych. 1995r.
- Owen R. C. *The Balkans Air Campaign Study: Part 2*. Air Power Journal Vol.XI. No.3 Fali 1997r.
- Peace Operations. Field Manual*. Headquarters, Department of the Army. Washington DC 1993r.
- Piasecki Z.. *Perspektywy udziału Polski w nowo tworzonych pokojowych siłach szybkiego rozmieszczenia ONZ*, Praca studyjna. AON. Warszawa 1997r.
- Report to Ministers by the NACC Ad Hoc Group on Cooperation in Peacekeeping*. Athens, 11 June 1993. Texts of Statements, Declarations and Final Communiqués 1993r.
- Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej* (przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 4 stycznia 2000 roku), <http://www.msz.gov.pl/polzagr/strategiabezprp.html>.
- The Blue Helmets*, 4th Ed. UN Press 1997r.

PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA PRZYGOTOWANIA ZWARTYCH JEDNOSTEK WOJSK LĄDOWYCH DO UDZIAŁU W OPERACJACH O CHARAKTERZE POKOJOWYM

Podstawy klasyfikacji operacji o charakterze pokojowym

Na przestrzeni lat, począwszy od zaangażowania sił pokojowych w Palestynie w 1948r. do chwili obecnej, w systemie kształtowania pokoju na świecie ważną rolę odgrywają siły zbrojne. *W operacjach o charakterze pokojowym rola sił zbrojnych i ich zadania determinowane są ideą kształtowania pokoju, a nie pobicia przeciwnika.* Wynika stąd, *nowa rola sił zbrojnych, różna od ich pierwotnego przeznaczenia.* Pierwotnie misją sił zbrojnych było powiększenie terytorium i znaczenia własnego państwa. Takie zadania siły zbrojne różnych państw realizowały z większym lub mniejszym natężeniem jeszcze do końca pierwszej połowy XX wieku. Przełom w rozumieniu misji sił zbrojnych w różnych częściach świata następuje po zakończeniu procesów kształtowania i uznania granic państwowych. Stabilizacja granic zmienia misje sił zbrojnych, którą obecnie w wielu państwach jest *zachowanie suwerenności i nienaruszalności terytorialnej własnego państwa lub państw sojuszniczych.* Współcześnie, coraz częściej siłom zbrojnym na świecie przypisuje się zadania stabilizacji, zapobiegania konfliktom i wymuszania pokoju.

Po zgubnych dla ludzkości doświadczeniach z wojen światowych i konfliktów regionalnych XX w., społeczność międzynarodowa zaczyna postrzegać pokój, jako dobro nadrzędne. W procesie kształtowania pokoju ważną rolę odgrywają siły pokojowe ONZ. W Karcie Narodów Zjednoczonych przewiduje się możliwość powołania i użycia międzynarodowych sił pokojowych w celu utrzymania lub ustanowienia pokoju. W koncepcji ONZ *siły pokojowe*¹ powoływane są na zasadzie, dobrowolnego, deklarowanego Radzie Bezpieczeństwa udział jej członków. Współcześnie coraz częściej zwraca się uwagę na potrzebę posiadania przez międzynarodowe organizacje pokojowe sprawnego instrumentu do szybkiego reagowania na przyczyny kryzysów lub ich skutki. *Stąd na członkach ONZ spoczywa odpowiedzialność posiadania narodowych sił zdolnych do uczestnictwa w operacjach pokojowych.* Dotychczasowe *doświadczenia wskazują, że siły zbrojne przygotowane do uczestnictwa w walce zbrojnej nie zawsze są adekwatne do potrzeb operacji o charakterze pokojowym.* Wynika to z ich przeznaczenia i przygotowania do

---

¹ „Siły pokojowe ONZ, narodowe kontyngenty sił zbrojnych oddane do dyspozycji ONZ lub organizacji regionalnej, np. Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie dla przeprowadzenia konkretnych operacji pokojowych, powoływane w trybie doraźnym przez Zgromadzenie Ogólne lub Radę Bezpieczeństwa ONZ.” Zob., *Złota Encyklopedia PWN, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.*

uczestnictwa w walce zbrojnej. Zwycięstwo w walce zbrojnej osiąga się poprzez pobicie przeciwnika. Natomiast *celu operacji o charakterze pokojowym nie realizuje się poprzez pobicie przeciwnika, a poprzez stworzenia podstaw do ustanowienia trwałego pokoju. Warunkiem jest bezstronność wobec stron konfliktu. Stąd udział wojsk lądowych w operacjach o charakterze pokojowym wymaga innego ich przygotowania, poszerzonego o sposoby i zasady osiągania celów operacji pokojowych.*

Pomimo 58-miu lat doświadczeń, społeczność międzynarodowa nie wypracowała jednolitego definiowania zjawiska operacji pokojowych. Być może jest to zasadne, ze względu na różne warunki i specyfikę każdej operacji. Każde państwo posiada swoją interpretację i klasyfikację operacji o charakterze pokojowym. Interpretacja determinowana jest różnymi definicjami. „Operacje pokojowe – zapobieganie, ograniczanie, łagodzenie i zakończenie działań wojennych między państwami lub wewnątrz państwa za pośrednictwem pokojowej interwencji trzeciej strony zorganizowanej i kierowanej przez organizację międzynarodową przy użyciu personelu wojskowego, policyjnego i cywilnego do przywrócenia i utrzymania pokoju.”² Z analizy zjawiska kształtowania pokoju przy użyciu sił zbrojnych wynikają dwa kierunki definiowania. Jeden, w oparciu o założenia i klasyfikację przyjętą przez ONZ. Drugi, determinowany jest założeniami i klasyfikacją przyjętą przez NATO. W ujęciu narodowym wyróżnia się operacje wg ONZ - jako **operacje pokojowe** i wg NATO – jako **operacje wsparcia pokoju**.

„Operacje pokojowe – działania z ograniczonym użyciem sił zbrojnych podejmowane przez społeczność międzynarodową, w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu.”³ W definicjach, istotny jest zapis dotyczący celu operacji oraz jej legitymacji prawnej. Są to elementy łączące różne interpretacje zjawiska operacji pokojowych. Wg Gagora i Paszkowskiego operacją pokojową jest ograniczone użycie sił zbrojnych z mandatu organizacji międzynarodowych w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju. Za organizacje kształtujące pokój uznaje się: ONZ, OBWE, UZE (której legitymacja prawna wygasa w 2004 r.), OJA. Największą rolę w kształtowaniu pokoju odgrywa ONZ. Natomiast pozostałe traktowane są jako regionalne organizacje pokojowe.

Wg „Słownika z zakresu bezpieczeństwa RP” operacje pokojowe to, „(...) użycie wielonarodowych sił wojskowych i cywilnych pod nadzorem ONZ do rozwiązania konfliktów wewnętrznych lub międzynarodowych. Decyzję o uruchomieniu operacji pokojowych mogą podejmować: Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa lub Sekretarz Generalny. Rozróżnia się

² W.E.Gilman, D.E.Herold, Peacckeping to Euro-Atlantic Security, NATO Defence College, Roma 1994, s.21.

³ F. Gagor, K. Paszkowski, Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP, Warszawa 1998, s. 52.

dwa rodzaje operacji pokojowych: misje obserwacyjne oraz operacje z użyciem kontyngentu wojskowego – sił zbrojnych NZ (UNEF).⁴ W tej interpretacji operacje pokojowe mogą być prowadzone tylko z mandatu ONZ. Tym, co łączy interpretacje zjawiska operacji pokojowych jest:

↳ **cel**, którym jest kształtowanie pokoju na świecie;

↳ **warunki angażowania kontyngentu sił pokojowych**, które determinowane są mandatem międzynarodowej organizacji pokojowej.

Wg założeń „Programu dla Pokoju”⁵ wyróżnia się sześć rodzajów operacji.

↳ **Dyplomacja prewencyjna i tworzenie pokoju** – są to przedsięwzięcia, w których nie przewiduje się użycia sił pokojowych ONZ. Sposoby rozwiązania sytuacji kryzysowej określone są w art. 33 KNZ.

↳ **Utrzymanie pokoju** – to operacja z użyciem sił pokojowych ONZ. Zasady użycia sił pokojowych ONZ do każdej operacji zawsze określone są szczegółowo w mandacie. Rola sił pokojowych w tego typu operacjach zazwyczaj polega na podtrzymywaniu rozdziału zwaśnionych stron za ich zgodą. Ogólne zasady użycia sił pokojowych określone są w Rozdziale VII KNZ. W tego typu operacjach siły pokojowe w większości przypadków spełniają funkcje policyjne.

↳ **Budowanie pokoju** – w tego typu operacjach mogą uczestniczyć siły pokojowe na zasadzie wspierania i ochrony instytucji międzynarodowych promujących pokój.

↳ **Wymuszanie pokoju** – w tego typu operacjach również uczestniczą siły pokojowe ONZ. Ich uprawnienia do stosowania broni wynikają z ich bezpośredniego zagrożenia. W tym typie operacji wyróżnia się operacje wymuszenia pokoju autoryzowane przez ONZ, ale kierowane przez organy narodowe lub sojusznicze. *W operacjach wymuszenia pokoju autoryzowanych przez ONZ, siły pokojowe mogą uczestniczyć w zjawisku walki zbrojnej. Cel operacji może być osiągnięty metodami walki zbrojnej, wówczas przygotowanie sił zbrojnych jest adekwatne do realizowanych zadań.* Przykładem są działania koalicji w Iraku w 1992 r.

↳ **Sankcje** – gospodarcze, polityczne i militarne działania społeczności międzynarodowej skierowane przeciwko państwu naruszającemu prawo międzynarodowe. Wymaga to wspólnego działania wszystkich członków ONZ w sferze nałożonych ograniczeń. Siły zbrojne w ramach sankcji gospodarczych lub militarnych mogą blokować lub nadzorować obszar wokół państwa obłożonego tego typu ograniczeniami.

⁴ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Warszawa, AON 2002.

⁵ Źródło: Załącznik do „Programu dla Pokoju”, New York, 1995.

↳ **Rozbrojenie** - zmniejszenie lub likwidacja sił zbrojnych i zbrojeń państw na podstawie umowy międzynarodowej poprzez ograniczenie liczebności sił zbrojnych, zniszczenie pewnych rodzajów broni, likwidację umocnień i baz. W operacjach pokojowych siły pokojowe ONZ uczestniczą w nadzorowaniu lub przeprowadzaniu rozbrojenia stron konfliktu. Ograniczenie zbrojeń w idei ONZ polega na zahamowaniu wyścigu zbrojeń, co nie powoduje zmniejszenia lub likwidacji istniejącego potencjału wojskowego. Ostatecznym celem, zgodnie z rezolucjami Zgromadzenia Ogólnego ONZ, jest rozbrojenie powszechne i całkowite, mające doprowadzić do tzw. opcji zerowej. Organem zajmującym się całością spraw związanych z rozbrojeniem był Genewski Komitet Rozbrojeniowy, powołany do życia przez dziesięć państw w 1959 na genewskiej konferencji ministrów spraw zagranicznych. W 1978 roku nastąpiła zmiana nazwy, na Komitet do spraw Rozbrojenia (ratyfikowało go 40 państw członkowskich). Następnie w 1984 roku komitet został przekształcony w **Konferencję Rozbrojeniową**.

W interpretacji NATO zjawisko kształtowania pokoju przy użyciu sił zbrojnych definiowane jest jako **operacje wsparcia pokoju**. „Operacje wsparcia pokoju – wielofunkcyjne operacje pokojowe prowadzone na zasadzie bezstronności, na podstawie mandatu ONZ/OBWE, z zaangażowaniem: sił wojskowych, działań dyplomatycznych i humanitarnych w celu osiągnięcia długotrwałego porozumienia politycznego pomiędzy stronami konfliktu lub innych warunków sprecyzowanych w mandacie.”⁶ Ogólne założenia są podobne jak w definiowanych operacjach pokojowych ONZ. Wymagany jest mandat organizacji międzynarodowej ze wskazaniem na ONZ i OBWE. **Celem jest pokój, warunkiem uczestnictwa dobrowolność i bezstronność.** Operacje wsparcia pokoju, prowadzone są wg określonych warunków:⁷

1. Operacją wsparcia pokoju powinna kierować uznana organizacja międzynarodowa np.: ONZ, OBWE. Organizacja ta, zwracając się do NATO, powinna opracować jednoznaczny mandat oraz wyznaczyć osobę kierującą operacją w jej imieniu.
2. Wszystkie strony konfliktu powinny posiadać wolę do jego politycznego rozwiązania.
3. Strony konfliktu, a także „państwo-gospodarz”, czyli państwo na terenie, którego będą rozlokowane siły NATO powinno wyrazić zgodę na rozmieszczenie sił pokojowych.
4. Wszystkie państwa Sojuszu, muszą wyrazić zgodę na zaangażowanie NATO w danej operacji, a także dobrowolnie zgłosić udział swoich sił.

⁶ The Military Concept for NATO Peace Support Operations MC-327/1. Tłumaczenie: J. Trębecki.

⁷ Red., W. Kaczmarek, Operacje wsparcia pokoju w teorii sztuki operacyjnej. „Wsparcie Pokoju”, Warszawa, AON 2002, s. 71.

Wyszczególnione warunki dotyczą operacji prowadzonych przez siły narodowe lub sojusznice i są **autoryzowane przez ONZ**.

Klasyfikacja i interpretacja typów operacji wsparcia pokoju w wielu przypadkach jest podobna do interpretacji ONZ. Wynika to z celu i charakteru operacji pokojowych. W operacjach wsparcia pokoju wyróżnia się również sześć typów operacji.

↳ **Zapobieganie konfliktom** – interpretowane jest jako działanie wg założeń rozdziału VI KNZ. Obejmuje szerokie spektrum działań dyplomatycznych, ekonomicznych i militarnych włącznie z użyciem siły. W tego typie operacji użycie sił pokojowych polega na prewencyjnym rozmieszczeniu ich w obszarze konfliktu. Siły pokojowe powinny manifestować swoją gotowość nawet do zbrojnego zahamowania sytuacji kryzysowej. Poprzez taką determinację, realizowana jest zasada odstraszenia militarnego określana w walce zbrojnej **przeciwkoncentracją**. Przy takim rozumieniu idei działania wyszkolenie bojowe jest adekwatne do realizowanego zadania. Dopuszczalne spektrum metod działania w tym rodzaju operacji, porównywane jest do operacji określanych wg ONZ jako: *dyplomacja prewencyjna i tworzenie pokoju oraz sankcje*. **Idea operacji zapobiegania konfliktom wyraża się w działaniach na przyczynę powstawania sytuacji kryzysowej.**

↳ **Tworzenie pokoju** – to operacja, która ukierunkowana jest na przerwanie istniejącego konfliktu. Rola sił pokojowych polega na uczestnictwie w mediacjach, pracach sztabowych pomiędzy stronami konfliktu w celu zaprzestania agresji. W operacjach tworzenia pokoju, wymagana jest zgoda stron zwaśnionych na zaangażowanie doradców wojskowych. Rola sił zbrojnych może wyrażać się również w realizacji innych operacji na rzecz tworzenia pokoju, np. realizacja założeń operacji zapobiegania konfliktom.

↳ **Budowanie pokoju** – to operacja zawierająca działania dyplomatyczne, gospodarcze oraz militarne sił pokojowych. Można jej założenia porównać do obecnie organizowanej operacji sił stabilizacyjnych w Iraku. Cel tej operacji jest utrwalenie pokoju po zakończonym konflikcie. Takimi samymi założeniami teoretycznymi kierowane są operacje budowania pokoju wg ONZ.

↳ **Utrzymanie pokoju** – to operacja, która polega na uczestnictwie wielonarodowych sił pokojowych w celu nadzorowania zawartych porozumień. Kieruje się takimi samymi założeniami jak operacja utrzymania pokoju wg ONZ.

↳ **Wymuszanie pokoju** – to operacja prowadzona wg założeń rozdziału VII KNZ. W tej operacji nie wymagana jest zgoda stron konfliktu na zaangażowanie sił pokojowych. **Siły pokojowe mogą realizować zadania operacji metodami walki zbrojnej**. Należy mieć świadomość, że w tych operacjach pomimo prowadzenia ich metodami walki zbrojnej celem

nie jest pobicie przeciwnika, a **stworzenie podstawa do budowania pokoju**. Operacje te w swych założeniach są porównywalne do operacji **wymuszania pokoju** wg ONZ. Powinny być realizowane z mandatu pokojowej organizacji międzynarodowej.

↳ **Operacje humanitarne** – obecność sił pokojowych w tego typu operacjach polega na niesieniu pomocy ludności cywilnej poszkodowanej w wyniku różnych zdarzeń: wojen, klęsk żywiołowych, niestabilnych systemów państwowo, zagrożeń epidemiologicznych.

Porównanie ogólnych założeń realizowanych zadań przez siły pokojowe w różnych operacjach wskazuje, iż pomimo różnic w nazewnictwie istota ich jest taka sama, ponieważ kierują się podobnymi założeniami. Ideą jest kształtowanie pokoju na zasadzie bezstronności. Celem nie jest pobicie jednej ze stron lub stron zwaśnionych (choć niekiedy może to być warunkiem koniecznym), a zmuszenie ich do zaprzestania działań konfliktogennych.

Jeżeli siły pokojowe w większości przypadków nie stosują metod walki zbrojnej do osiągnięcia celu operacji, to zasadne jest pytanie – ***jak je przygotować do realizacji celów operacji o charakterze pokojowym?***

Ewolucja systemu szkolenia uczestników operacji o charakterze pokojowym

Przygotowanie do udziału w pracach Komisji Państw Neutralnych w Korei w 1953 roku trwało kilka tygodni. Podstawą przygotowania do uczestnictwa w pracach komisji było trwające przez cały okres kursu doskonalenie językowe oraz zapoznanie z dokumentami układu rozjemczego i problematyką prawno-organizacyjną działania Komisji. Przedmiotem kształcenia była również kultura i tradycja narodu koreańskiego, geografia rejonu mandatowego oraz przyczyny i historia konfliktu.⁸ Na podstawie ogólnych założeń pierwszego kursu, można postawić pytanie, ***czy zakres szkolenia był wystarczający?*** Adekwatność kursu należy mierzyć treścią mandatu i wynikających z niego realizowanych zadań⁹ w ramach Komisji. Od początku organizowania i prowadzenia szkolenia uczestników misji i operacji pokojowych nadzór merytoryczny i organizacyjny nad tymi przedsięwzięciami sprawował Zarząd II Sztabu Generalnego WP. Taki system¹⁰ przygotowania uczestników operacji o charakterze pokojowym trwał do 1973 roku. Wyni-

⁸ Por., Gągor F., Paszkowski K., Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP, wyd. Adam Marszałek, Toruń 1999, Rozdział 7.

⁹ Po okresie dwuletnich walk pozycyjnych wzdłuż 38 równoleżnika, 27 lipca 1953 roku w Panmunđonie został podpisany układ pomiędzy Republiką Korei a Koreańską Republiką Ludowo – Demokratyczną. Na mocy układu za linię rozgraniczenia pomiędzy stronami uznano aktualną linię frontu o szerokości neutralnego pasa 4km. Zadaniem Komisji było nadzorowanie wprowadzenia postawień układu i przestrzegania nienaruszalności rozdzielającego pasa.

¹⁰ W podobnym systemie kursowym, głównie w charakterze obserwatorów, inspektorów lub doradców, przygotowani byli polscy uczestnicy do:

kało to z charakteru stanowisk przydzielanych polskim uczestnikom w ramach misji. Główny nacisk szkolenia kładziony był na przygotowanie językowe i uwarunkowania prawne realizowanych zadań w trakcie misji. Za szkolenie pomocnicze należy postrzegać szkolenie związane z kulturą, historią i geografią miejsca mandatowego. Zakres szkolenia wyznaczał zawsze charakter misji i miejsce jej pełnienia.

Charakter szkolenia uczestników misji i operacji o charakterze pokojowym uległ zmianie z chwilą przyjęcia zadań w ramach Drugich Doraźnych Sił ONZ (*Second United Nations Emergency Force - UNEF II*) w latach 1973-1979. Do udziału w operacji Polska zgłosiła: szpital polowy, jednostkę logistyczną z pododdziałem inżynieryjnym oraz oficerów do Komendy Głównej UNEF. Pierwsza **Polska Wojskowa Jednostka Specjalna (PWJS)** w 1973 roku szkolona była na bazie obiektów 6DPD w Krakowie. Do szkolenia PWJS oddelegowani byli uczestnicy dotychczasowych misji oraz wydzielona kadra Zarządu II SG WP. Po okresie szkolenia ogólnego, szczególne specjalności przygotowywano w ośrodkach specjalistycznych rodzajów wojsk. Kolejne zmiany sił pokojowych, inspektorów i obserwatorów szkolono przez okres czterech miesięcy w ośrodkach okręgowych. System szkolenia kontyngentu oparty był na czteromiesięcznym okresie szkolenia. W pierwszych dwóch miesiącach organizowano intensywny kurs języka angielskiego dla kierowniczej kadry kontyngentu oraz osób przewidzianych do sprawowania funkcji obserwatora lub inspektora. Kolejne dwa miesiące przeznaczone były na uzupełnienie obsady personalnej kontyngentu, szkolenie specjalistyczne określonych funkcji i doskonalenie języka angielskiego. Zadania szkoleniowe do potrzeb uczestnictwa w operacjach i misjach pokojowych realizowały okręgi wojskowe. Nadzór merytoryczny nad przygotowaniem uczestników operacji pokojowych sprawował Główny Zarząd Szkolenia Bojowego poprzez powołany Zespół Operacyjny ds. PWJS (ZOds.PWJS) na Bliskim Wschodzie. W 1979 roku ZOds.PWJS na Bliskim Wschodzie przemianowano na Grupę Operacyjną ds. Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Syrii. W takim systemie byli szkoleni uczestnicy misji i operacji kontynuowanych z przed i po 1989 roku:

- ◆ **Drugie Doraźne Siły ONZ** (*Second United Nations Emergency Force - UNEF II*)
- ◆ **Siły ONZ do Obserwacji i Rozdzielenia Wojsk** (*United Nations Disengagement Observer Force - UNDOF*) Wzgórzach Golan;

-
- Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w latach 1954-1975 w Indochinach (*International Commission for Control and supervision - ICSC*);
  - Międzynarodowej Grupy Obserwatorów w latach 1968-1970 w Nigerii (*Observer Team in Nigeria - OTN*);
  - Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w latach 1973-1975 w Wietnamie Południowym (*International Commission for Supervision and Control - ICCS*).

- ◆ **Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Indochinach** (*International Commission for Control and Supervision – ICSC*);
- ◆ **Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Wietnamie Południowym** (*International Commission for Supervision and Control – ICCS*);
- ◆ **Międzynarodowej Grupy Obserwatorów w Nigerii** (*Observer Team in Nigeria – OTN*);
- ◆ **Grupa Obserwatorów Wojskowych ONZ w Iranie i Iraku** (*United Nations Iran – Iraq Military Observ Group – UNIIMOG*);
- ◆ **Grupa Przejściowej Pomocy ONZ w Namibii** (*United Nations Transition Assistance Group – UNTAG*);
- ◆ **Misja Dobrych Usług ONZ w Afganistanie i Pakistanie** (*United Nations Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan – UNGOMAP*).

Każdy okręg wojskowy posiadał własny ośrodek i taki stan trwał do 1989 roku.¹¹ Na podstawie analizy wyników szkolenia poszczególnych ośrodków stwierdzono, że:

- ◆ stosowane są różne metody szkolenia, co owocuje również zróżnicowanym poziomem wyszkolenia;
- ◆ wyszkoleni i wydelegowani uczestnicy operacji pokojowych z różnych ośrodków okręgowych do wypełnienia tego samego mandatu, właściwy proces zgrywania odbywali dopiero w miejscu mandatowym;
- ◆ w wyniku stosowania różnych procedur i metod szkolenia stwierdzono ich nieefektywność - zbyt duże nakłady.

Na podstawie wniosków z analizy efektów szkolenia, w 1989 roku rozwiązano okręgowe ośrodki szkolenia do potrzeb operacji pokojowych i powołano **Wojskowe Centrum Szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych ONZ** (WCSdpSP ONZ) w **Kielcach**.¹² Zadaniem centrum było przygotowanie kontyngentów i obserwatorów kierowanych z różnych okręgów do potrzeb operacji pokojowych. Pod względem merytorycznym utworzone centrum podlegało Zarządowi XV SG WP, a pod względem gospodarczym WOW. WCSdpSP ONZ rozpoczęło swoją praktyczną działalność w 1990 roku od przygotowania kolejnej zmiany PKW UNDOF.

W centrum wypracowano 2,5 miesięczny cykl przygotowania kolejnej zmiany kontyngentu. Przez okres 1,5 miesiąca trwało szkolenie językowe w różnych grupach specjalistycznych

¹¹ Okręgi wojskowe posiadały swoje ośrodki w następujących garnizonach: POW w Budowie, SOW w Ząbkowicach Śląskich i Kłodzku, WOW w Kielcach.

¹² Zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego WP nr PF82/org. z dnia 10.07. 1989.

w zależności od posiadanych umiejętności i przewidywanych zadań. Ostatni miesiąc kursu przeznaczony był na szkolenie specjalistyczne i zgrywanie kontyngentu.

System szkolenia uległ zmianie w 1992 roku, kiedy okazało się, że baza WCSdpSP ONZ jest niewystarczająca do przygotowania trzech zmian kontyngentów: UNDOF, UNTAG, UNPROFOR¹³ (*United Nations Protection Force* – Siły Ochronne ONZ). Wówczas opracowano system szkolenia kursowego. W systemie kursowym w i poza centrum szkolono w specjalności: *obserwator wojskowy, służby medyczne, służby logistyczne, żandarmeria wojskowa, służby operacyjne, saper, kierowca, łącznościowiec*. Kursy trwały 4-6 tygodni. W ramach kursu można było jednocześnie przygotowywać więcej specjalności do różnych rejonów mandatowych, łącząc ich uczestników w jedną grupę szkoleniową. Takie rozwiązanie pozwalało przygotowywać dowolną liczbę kandydatów do uczestnictwa w operacjach pokojowych. Natomiast szkolenie całego kontyngentu trwało bezpośrednio przed wyjazdem do rejonu mandatowego w WCSdpSP ONZ. Okres szkolenia kontyngentu trwał 25 dni. Do głównych zadań szkolenia należało: ostateczne ustalenie składu personalnego kontyngentu oraz zgrywanie jego podstawowych elementów organizacyjnych i szczególnych specjalności.

W latach 1992-1993 dokonano zmian kompetencji w zakresie kierowania kontyngentami. Na podstawie „Decyzji nr 5/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 17 stycznia 1994 roku” nastąpił podział kompetencji w zakresie przygotowania i kierowania kontyngentami pokojowymi. Za proces organizowania i szkolenia kontyngentów odpowiadał Szef SG WP, któremu podlegało WCSdpSP ONZ. Kontyngenty poza granicami kraju podlegały Sekretarzowi Stanu MON, a później również Podsekretarzowi ds. współpracy z zagranicą.

W wyniku doświadczeń ewolucji uległ również program szkolenia personelu na potrzeby sił pokojowych. Od 1999 roku realizowany jest w WCSdpSP ONZ system szkolenia oparty na trzech etapach. **Etap pierwszy** obejmuje szkolenie wstępne w wytypowanych jednostkach wojskowych. **Etap drugi** obejmuje szkolenie zasadnicze realizowane w WCSdpSP. Natomiast **etap trzeci** realizowany jest w miejscu mandatowym. Taki tok szkolenia trwa do chwili obecnej.

Poszerzające się spektrum zadań pokojowych oraz potrzeba realizacji zadań z mandatu międzynarodowych organizacji pokojowych (ONZ, OBWE) i NATO spowodowało ewolucję WCSdpSP ONZ na **Ośrodek Szkolenia na potrzeby Sił Pokojowych (OSnpSP) w Kielcach**.¹⁴ Zadaniem powołanego OSnpSP jest przygotowanie Polskich Kontyngentów Wojskowych (PKW) dla sił pokojowych organizacji międzynarodowych oraz kandydatów na obserwatorów wojskowych. Kielce stały się ośrodkiem przygotowań polskiego personelu wojskowego do służ-

¹³ Pierwsza zmiana kontyngenty była przygotowana w Opolu.

¹⁴ Decyzja Ministra Obrony Narodowej nr 89/org./P5 z dnia 02.10.2001 roku.

by w operacjach pokojowych. Ośrodek może wyszkolić do 800 żołnierzy jednorazowo. W zależności od potrzeb szkoli również obserwatorów. Kursy szkoleniowe obejmują takie zasadnicze specjalności, jak: **służby operacyjne, logistyczne, medyczne, obserwatorów wojskowych, żandarmerię, saperów** itp. Personel przygotowujący się do misji pokojowych przechodzi szkolenia m.in. z zakresu obsługi broni, czytania map, udzielania pierwszej pomocy. Szczególną uwagę przywiązuje się do aspektów bezpieczeństwa, tak by zapewnić polskiemu personelowi odbywającemu służbę w siłach pokojowych maksymalne bezpieczeństwo. Każdy z żołnierzy ma możliwość zapoznania się z historią, kulturą, gospodarką oraz uwarunkowaniami społeczno-politycznymi państwa, na którego terytorium będzie wypełniał mandat organizacji pokojowej. Wynika stąd, że OSnpSP przygotowuje uczestników do operacji posiadających mandat międzynarodowej organizacji pokojowej.

Według przedstawionych procedur realizowane było szkolenie na potrzeby operacji pokojowych ONZ. Inne założenia szkoleniowe przyjęto podczas przygotowania kontyngentu w 1996 roku na potrzeby operacji wsparcia pokoju NATO, w ramach programu „Partnerstwo dla Pokoju” (PdP). Wydzielony batalion (16bpd) z 6BDSz po włączeniu go w program „Partnerstwo dla Pokoju” szkolony był w 1995 roku w dotychczasowej jednostce, w celu osiągnięcia interoperacyjności z siłami NATO. W procesie szkolenia w charakterze doradców i instruktorów uczestniczyła wydzielona kadra WCSdpSP. Po podjęciu decyzji o wydzieleniu 16bpd do operacji Siły Implementacyjne (*Implementation Force – IFOR*), kadre kierowniczą kontyngentu skierowano na szkolenie do WCSdpSP w Kielcach. Treścią szkolenia było zapoznanie się z tłem konfliktu i warunkami rejonu mandatowego oraz procedurami kierowania kontyngentem. Kolejne zmiany IFOR były również szkolone na bazie 6BPD, a kadra kontyngentu w Kielcach.

Na przełomie stycznia i lutego 1996 roku 16bpd znalazł się na terenie Bośni i Hercegowiny. Na mocy porozumienia zawartego pomiędzy Danią, Finlandią, Norwegią, Szwecją i Polską wszedł w skład Brygady Nordycko-Polskiej. Działanie PKW kontynuowane jest w ramach operacji SFOR (*Stablization Forces*), która jest kontynuacją Sił Wdrożeniowych IFOR w Bośni.¹⁵

Organizacja oraz przygotowanie batalionu do wykonywania zadań operacyjnych odbywało się w czterech etapach:

- **ustalenie etatu i tabeli należności do etatu;**

---

¹⁵ Rada Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych rezolucją nr 1088 stworzyła Siły Stabilizujące – SFOR. Na podstawie uchwały Rady Ministrów nr 146/96 z dnia 17 grudnia 1996 roku oraz decyzji Ministra Obrony Narodowej nr 1/MON z dnia 6 stycznia 1997 roku został powołany Polski Kontyngent Wojskowy do działania w ramach sił SFOR w Bośni –Hercegowinie.

- **kompletowanie - dobór stanu osobowego i wykonanie badań lekarskich;**
- **kompletowanie sprzętu i wyposażenia;**
- **szkolenie, zgrywanie obsłóg i załóg.**

W okresie przygotowania batalionu do wyjazdu wszystkie cztery etapy przebiegały jednocześnie, co wprowadzało pewną dezorganizację w proces szkolenia i przygotowania. Dlatego też, zasadna jest teza, że etap 1 i 2 związany z ostatecznym etatem jednostki powinien zostać zakończony na 2 miesiące przed wyjazdem do rejonu działania. Etap 3 związany z kompletowaniem sprzętu powinien zostać zakończony miesiąc przed wyjazdem. Natomiast pozostały czas powinien być spożytkowany na zgrywanie załóg, drużyn i plutonów w wykonywaniu przewidywanych zadań w rejonie mandatowym.

Bardzo ważnym elementem przygotowania zwartej jednostki do operacji o charakterze pokojowym jest szkolenie w kraju.. Szkolenie odbywało się etapami.

Etap I: szkolenie dowództwa w ramach połączonych sztabów batalionów (jednostek) planowanych do udziału w operacji.

Etap II: szkolenia sztabu:

- prowadzone przez oficerów mających doświadczenia wyniesione z udziału we wcześniejszych operacjach pokojowych ONZ lub NATO;
- prowadzone przez przedstawicieli sztabu brygady, w skład której wchodził batalion (sztab NORDPOLBDE);
- udział sztabu batalionu w ćwiczeniu zgrywającym.

Etap III: szkolenie kadry pododdziałów.

Etap IV: szkolenia pododdziałów (załogi, drużyny, plutony, ćwiczenia zgrywające pododdziały, strzelania).

Na podstawie tematyki szkolenia i poziomu realizowanych zadań w ramach IFOR i SFOR, można postawić tezę, iż były to pierwsze doświadczenia przygotowania etatowego pododdziału do operacji wsparcia pokoju. Układ szkolenia dotyczy realnego zadania i warunków realizacji mandatu. Kolejne zmiany IFOR i SFOR przygotowywane były według podobnych procedur.

W 1999 roku zdecydowano, że trzonem **PKW KFOR**¹⁶ w Kosowie będzie 18bdsz z 6BDSZ, który od początku 1998 roku wchodził w skład Odwołu Strategicznego Dowódcy

¹⁶ Podstawą prawną udziału 18 bdsz w operacji KFOR była:

- Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1244 - 10.06.1999;
- Postanowienie Prezydenta RP - 18.06.1999;
- Zarządzenie Ministra Obrony Narodowej nr 66/org. - 16.06.1999;
- Decyzja Ministra Obrony Narodowej nr 115/MON - 19.06.1999;
- Rozkaz Szefa Sztabu Generalnego WP nr 67/org. - 16.06.1999;

SFOR w Bośni i Hercegowinie. Głównym zadaniem odwodu było utrzymanie stałej gotowości bojowej z możliwością użycia, w przypadku zagrożenia jednostek pełniących służbę w siłach SFOR. Fakt ten spowodował, że batalion otrzymał nową strukturę organizacyjną oraz wyposażenie, dostosowane do standardów NATO już pod koniec 1997 roku. Do potrzeb operacji KFOR w Kosowie stworzono nową strukturę batalionu. Proces przygotowania batalionu do wykonywania zadań operacyjnych rozpoczął się już na początku 1998 roku, ponieważ batalion pełnił funkcje odwodu dowódcy SFOR. Stąd, wszystkie zadania realizowane w tym okresie przygotowywały batalion pod względem merytorycznym do przyszłej operacji. Początkowo szkolenie oparte było na programach obowiązujących w WCSdpSP ONZ. Podczas szkolenia uwzględniano wnioski żołnierzy batalionu, uczestników wcześniejszych operacji pokojowych. Najbardziej przydatne były doświadczenia żołnierzy, którzy brali udział w operacji pokojowej w Bośni i Hercegowinie, w składzie 16bpd. W procesie szkolenia uwzględniano również wnioski z uczestnictwa w ćwiczeniach międzynarodowych.

Ważnym elementem przygotowania było samokształcenie kadry polegające na studiowaniu instrukcji i podręczników. Były to przede wszystkim podręczniki dla dowódców od szczebla drużyny do kompanii włącznie.

Można postawić tezę, że okres półtorarocznego szkolenia batalionu w ramach zadań Odwodu Strategicznego Dowódcy SFOR w Bośni i Hercegowinie był niezmiernie przydatny w przygotowaniu do realizacji przyszłych zadań w ramach KFOR. Pododdziały były zgrane w wyniku wspólnych ćwiczeń. Ważnym czynnikiem był również fakt, że coraz więcej żołnierzy batalionu było żołnierzami służby nadterminowej. Pozwoliło to stworzyć odpowiednio wyszkolony rdzeń w pododdziałach i obsadzać nimi najbardziej istotne funkcje.

Ogólne założenia systemu przygotowania polskich kontyngentów pokojowych

Proces przygotowania PKW/PJW do operacji o charakterze pokojowym poprzedzony jest decyzją o uczestnictwie WP. Podejmowanie decyzji o udziale Sił Zbrojnych RP w operacji pokojowej jest częścią ogólnego procesu podejmowania decyzji przez organizację międzynarodową. Procesy decyzyjne toczą się równolegle na trzech poziomach: **organizacji międzynarodowej, najwyższych władz administracji państwowej oraz ministerstwa obrony narodowej.**

-
- Wytyczne podsekretarza stanu d/s. współpracy z zagranicą i integracji z organizacją Traktatu Północno-atlantycznego - 21.06.1999;
  - Rozkaz Dowódcy Wojsk Lądowych nr z-26/org. - 17.06.1999;
  - OPCON - TF FALCON;
  - OPCOM - P3 - Sztab Generalny;
  - Postanowienie Prezydenta RP - 28.02.2000.

W resorcie obrony narodowej proces decyzyjny dotyczący przygotowania PKW / PJW do operacji pokojowej odbywa się na dwóch poziomach:

- instytucji cywilno – wojskowych Ministerstwa Obrony Narodowej;
- Sztabu Generalnego WP i dowództw rodzajów sił zbrojnych.

W przypadku tworzenia jednostki wielonarodowej przez państwo wiodące proces tworzenia inicjuje umowa wielonarodowa między zainteresowanymi państwami. Jest to z reguły umowa międzyrządowa, jej podpisanie jest poprzedzone uzgodnieniami wewnątrz – resortowymi, a następnie międzyresortowymi.

Po takim procesie legislacyjnym dowódcy rodzajów sił zbrojnych, korpusów i okręgów przystępują do przygotowania sił do kontyngentu. W wyniku doświadczeń związanych z przygotowaniem uczestników misji i operacji pokojowych Dowództwo Wojsk Lądowych opracowało „System przygotowania i szkolenia pododdziałów Wojsk Lądowych na potrzeby misji pokojowych”. System przygotowania oraz szkolenia pododdziałów Wojsk Lądowych na potrzeby misji pokojowych składa się z trzech podsystemów:

- naboru i kwalifikacji;
- procesu szkolenia
- zabezpieczenia szkolenia.

Proces naboru i kwalifikacji żołnierzy zawodowych realizowany jest na podstawie procedur określonych w rozkazie Nr 89/Oper/P-3 Szefa Sztabu Generalnego WP.

Proces doboru żołnierzy służby zasadniczej, rozpoczyna się już w momencie ich rekrutowania do sił zbrojnych. Kandydaci, którzy wyrażą wolę uczestnictwa w takich operacjach, są umieszczani w wybranych jednostkach wojskowych. Oprócz szkolenia bojowego są zapoznawani z przepisami służby w siłach międzynarodowych, z prawem i konwencjami międzynarodowymi, prawem narodowym regulującym służbę za granicą, jak również opanowują podstawy języka angielskiego i profilaktyki zdrowia. Kiedy zaistnieje potrzeba stworzenia nowego kontyngentu lub planowana jest zmiana istniejącego, żołnierze deklarujący gotowość do służby poza granicami państw, w IV i V miesiącu służby uczestniczą w szkoleniu przygotowującym do operacji pokojowych (tabela 1).

Podsystem szkolenia do uczestnictwa w operacjach o charakterze pokojowym przebiega dwutorowo. **Przygotowanie do operacji pokojowych z mandatu międzynarodowych organizacji pokojowych realizuje ośrodek w Kielcach** oraz wytypowane jednostki wg specjalnego programu.¹⁷ Natomiast **przygotowanie do udziału w operacjach wsparcia pokoju, realizowa-**

---

¹⁷Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999.

nych pod egidą NATO lub państwa kierunkowego prowadzone jest w macierzystych jednostkach wg procedur wielonarodowych połączonych sił zadaniowych (*Combined Joint Task Forces – CJTF*) oraz programów szkolenia poszerzonych o problematykę pokojową¹⁸.

Tabela 1

**KONCEPCJA PRZYGOTOWANIA I UŻYCIA KONTYNGENTU WOJSK LĄDOWYCH
W DWUNASTOMIESIĘCZNYM CYKLU SŁUŻBY**

Miesiąc szkolenia	Szkolenie pododdziałów PKW	Szkolenie dowództwa i sztabu PKW
I	Prowadzenie wstępnej kwalifikacji przez korpusy i okręgi	
II	Szkolenie w ośrodkach młodszych specjalistów i wytypowanych jednostkach wg programów szkolenia*	Kurs instruktorsko-metodyczny w OSnpSP dla kadry planowanej do szkolenia tematyki operacji pokojowych wg programów szkolenia* i w ramach szkolenia wstępnego** z żołnierzami służby zasadniczej
III		Trening sztabowy kierowniczej kadry PKW
IV	Prowadzenie kwalifikacji żołnierzy zawodowych przez komisję powołaną rozkazem Dowódcy Wojsk Lądowych	
	Szkolenie drużyny i plutonu określone tematyką szkolenia wstępnego**	Trening sztabowy kierowniczej kadry PKW
V	Szkolenie zasadnicze w OSnpSP Ćwiczenie sprawdzające wyszkolenie kontyngentu	Szkolenie zasadnicze kierowniczej kadry PKW w OSnpSP Ćwiczenie sprawdzające wyszkolenie kontyngentu
	Dni dyspozycyjne Komendanta OSnpSp na formowanie pododdziałów, wyposażenie indywidualne oraz wykorzystanie urlopów	
VI	Przegrupowanie do rejonu mandatowego i przejęcie zadań	
VII	Realizacja zadań w rejonie mandatowym	
VIII	Szkolenie doskonalące w rejonie mandatowym	
IX		
X		
XI		
XII	Przekazanie zadań kolejnej zmianie i przegrupowanie do kraju Rozformowanie kontyngentu	
* W wytypowanych jednostkach szkolenie do potrzeb operacji pokojowych realizowane jest w ramach programu szkolenia, np. w wojskach pancernych i zmechanizowanych na podstawie „Program szkolenia pododdziałów pancernych i zmechanizowanych, DWLąd., Warszawa 1998		
** Szkolenie realizowane jest wg tematyki szkolenia wstępnego w stosunku do zakwalifikowanych kandydatów do operacji pokojowych, zgodnie z „Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SGWP, Warszawa 1999.”		
Źródło: Opracowano na podstawie opinii: Dowództwo Wojsk Lądowych, Zarząd Operacji Lądowych		

Proces szkolenia na potrzeby międzynarodowych organizacji pokojowych realizowany jest w trzech etapach:

- szkolenie wstępne,
- szkolenie zasadnicze,
- szkolenie doskonalące.¹⁹

¹⁸ Zob., Program szkolenia pododdziałów wojsk pancernych i zmechanizowanych, DWLąd., Warszawa 1998, Rozdział 4.

¹⁹ Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999, s.9.

Szkolenie wstępne. Realizowane jest w wytypowanych jednostkach wojskowych.²⁰ Celem jest zapoznanie żołnierzy zgłaszających akces służby w siłach pokojowych z założeniami operacji pokojowych, podstawowymi technikami operacyjnymi oraz przygotowanie ich do zasadniczego etapu szkolenia w OSnpSP. Szkoleniem wstępnym objęci są żołnierze służby zasadniczej. Szkolenie trwa tylko 28 godzin i rozłożone jest na okres dwóch miesięcy. W każdym miesiącu, wydzielone są dwa dni szkoleniowe po 7 godzin. Szkolenie z kandydatami do służby w siłach pokojowych prowadzi kadra i instruktorzy przeszkoleni w OSnpSP w Kielcach. Treścią szkolenia jest:

- szkolenie operacyjne;
- terenoznawstwo;
- szkolenie ogólne ONZ.

Szkolenie operacyjne realizowane jest w wymiarze 16 godzin. W ramach dwugodzinnego tematu „Operacje pokojowe” uczestnicy szkolenia zapoznawani są z założeniami i rodzajami operacji pokojowych, ich historią i głównymi zadaniami. Natomiast w ramach czternastogodzinnego tematu „Techniki operacyjne” realizowanego w czterech zajęciach²¹, zapoznawani są z rodzajami technik operacyjnych i ich treścią, sposobami opracowania podstawowych dokumentów, zasadami działania w strefie odpowiedzialności oraz podstawowymi zadaniami realizowanymi na posterunkach obserwacyjnych i kontrolnych.

Terenoznawstwo realizowane jest w wymiarze sześciu godzin w dwóch zajęciach. W ramach tematu „Mapa z siatką UTM” (wykład z elementami ćwiczenia praktycznego 5 godzin) uczestnicy szkolenia poznają znaki topograficzne oraz ćwiczą umiejętność posługiwania się mapą. W zajęciu jednogodzinnym „Kompas – busola” poznają ich budowę oraz umiejętność posługiwania się nimi.

Szkolenie ogólne ONZ realizowane jest metodą wykładów i rozłożone jest na dwa tematy: „Geneza i rozwój ONZ” (1 godz.) oraz „Kulturowe aspekty misji pokojowych” (5 godz.). Celem szkolenia ogólnego jest przybliżenie założeń i ewolucji ONZ oraz jej podstawowych dokumen-

---

²⁰ Wytypowane jednostki do szkolenia kandydatów do udziału w operacjach o charakterze pokojowym:

- SFOR – 6BDSz, 25BKPow.;
- KFOR – 21BSP;
- UNDOF- 12BZ i LITPOLBAT;
- UNIFIL – POW;
- Macedonia – 1SPK;
- ENDURING FREEDOM – 1BBSap., 10Blog.

²¹ Zajęcie 1. Rodzaje technik operacyjnych – wykład -1 godz.

Zajęcie 2. Posterunek obserwacyjny – ćwiczenie praktyczne - 5 godz.

Zajęcie 3. Rutynowe działanie na posterunku kontrolnym – ćwiczenie praktyczne - 4godz.

Zajęcie 4. Patrolowanie – ćwiczenie praktyczne – 4 godziny.

tów. Ważnym zadaniem jest zwrócenie uwagi na aspekty kulturowe, których różnice często są przyczyną konfliktów.

Szkolenie zasadnicze. Realizowane jest OSnpSP w Kielcach oraz w ośrodkach specjalistycznych. W OSnpSP szkolenie swym zakresem obejmuje:

- **przygotowanie nowych kontyngentów;**
- **przygotowanie kolejnych zmian;**²²
- **przygotowanie żołnierzy Żandarmerii Wojskowej;**
- **przygotowanie kandydatów na obserwatorów wojskowych;**
- **przygotowanie instruktorów do prowadzenia zajęć w ramach szkolenia wstępnego na potrzeby jednostek wojskowych;**
- **kursy uzupełniające** (elektroenergetyczny, prowadzenia pojazdów w trudnych warunkach, informatyczny, konwersacyjny języka angielskiego w zakresie różnych sprawności);
- **kursy instruktorsko-metodyczne dla kadry uczestniczącej w realizacji programu „Partnerstwo dla Pokoju”** (według oddzielnych planów).

W ośrodkach specjalistycznych poza Kielcami realizowane jest szkolenie:

- **personelu medycznego** w Katedrze Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni;
- **saperów i grup rozminowania** w centrum Szkolenia Wojsk Inżynieryjnych we Wrocławiu;
- **specjalistów łączności** w Węzle Łączności MON w Warszawie;
- **szyfrantów** w JW. 3211 w Warszawie.

Proces przygotowania nowych kontyngentów i kolejnych zmian w OSnpSP w Kielcach, realizowany jest dwa razy w roku. Obejmuje ono wszystkich żołnierzy oraz pracowników cywilnych przewidzianych do udziału w operacjach pokojowych. Podstawą szkolenia jest trzymiesięczny plan (rys. 1). Celem szkolenia jest przygotowania jego uczestników do wykonywania zadań na wyznaczonych stanowiskach służbowych w rejonie mandatowym. Przygotowanie personelu operacji pokojowych realizowane jest w czterech blokach uwzględniających stanowisko, funkcje i przewidywane zadania. W każdym bloku szkolenia uwzględniono realny czas przeznaczony na szkolenie zróżnicowany ze względu na grupę szkoleniową. W organizacji przygotowania kontyngentu uwzględniono dni organizacyjne związane z organizacją pobytu w ośrodku oraz dni wolne i urlopy.

Zob., Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999, s.11-12.

²² W br. szkoleniowym realizowane jest przygotowanie PKW UNDOF i UNIFIL oraz PJW SFOR.

1 MIESIĄC	2 MIESIĄC	3 MIESIĄC
Kadra kierownicza kontyngentu (56 dni)		
41 dni szkoleniowych		15 dni organizacyjnych
Kadra dowódcza pododdziałów (56 dni)		
43 dni szkoleniowe		13 dni organizacyjnych
Żołnierze służby zasadniczej (42 dni)		
33 dni szkoleniowe		9 dni organizacyjnych
Pozostała kadra (25 dni)		
16 dni szkoleniowych		9 dni organizacyjnych

Rysunek 1. Struktura przygotowania kolejnych zmian PKW

Źródło: Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999, s.15.

W ramach struktury każdego kursu uwzględniono standardowe szkolenie oparte na kursach „A, B, C, D”, w ramach których realizowane są zajęcia z różnych przedmiotów, w zróżnicowanym wymiarze godzin dla każdego z nich.

Przygotowanie kierowniczej kadry kontyngentu trwa 56 dni, w tym na szkolenie przewidziane jest 41 dni, a na organizację 15. W ramach 41 dni szkoleniowych realizowane jest:

- ↳ szkolenia w formie kursu „A” - 20 dni;
- ↳ praktyka w MON i SG WP - 2 dni;
- ↳ szkolenie uzupełniające (informatyka, język angielski i prowadzenie pojazdów) -15 dni;
- ↳ zgrywanie sztabu kontyngentu - 4 dni.

Szkolenie polega na przygotowaniu oficerów na stanowiska operacyjne, logistyczne i dowódcze we wszystkich kontyngentach. W ramach tego szkolenia zapoznaje się oficerów z dyrektywami i procedurami operacyjnymi oraz logistycznymi, technikami operacyjnymi stosowanymi przez pododdziały oraz warunkami bezpieczeństwa i sposobami unikania zagrożeń.

Przygotowanie kierowniczej kadry pododdziału trwa 56 dni, w tym 43 dni szkoleniowe i 13 dni organizacyjnych. W ramach dni szkoleniowych realizowane jest:

- ↳ szkolenie w formie kursu „B” - 8 dni;
- ↳ kurs instruktorsko-metodyczny - 2 dni,
- ↳ szkoleniowe w ramach pododdziału - 33 dni.

Szkolenie to obejmuje przygotowanie kadry na stanowiska dowódcze w kontyngentach. W ramach szkolenia zapoznaje się kadre z dyrektywami i procedurami operacyjnymi i logistycznymi. Technikami operacyjnymi stosowanymi przez pododdziały oraz warunkami bezpieczeństwa i sposobami unikania zagrożeń. Kadra po odbytych szkoleniu organizuje i szkoli żołnierzy kontyngentu w ośrodku w ramach szkolenia pododdziału (33dni).

Pozostała kadra kontyngentu uczestniczy w 25 dniowym kursie, z tego 9 dni przeznaczonych jest na organizację. W ramach 16 dni szkoleniowych realizowany jest:

- **dla pozostałej kadry kontyngentu:** kurs „C” – 12 dni oraz szkolenie w ramach pododdziału – 4 dni;
- **dla kadry Kwater Głównych:** kurs „D” -12 dni oraz szkolenie w ramach pododdziału - 4 dni.

Szkolenie to obejmuje przygotowanie oficerów oraz chorążych i podoficerów na stanowiska logistyczne i operacyjne w kontyngentach i Kwaterach Głównych Sił Pokojowych. W ramach tego szkolenia zapoznaje się szkolonych z dyrektywami i procedurami obowiązującymi w misjach pokojowych, systemem zaopatrywania kontyngentu i sposobami prowadzenia gospodarki materiałowej.

Szkolenie żołnierzy zasadniczej służby wojskowej trwa 42 dni, w tym 33 dni szkoleniowe oraz 9 dni organizacyjnych. W ramach dni szkoleniowych realizowane jest:

- ◆ szkolenie zapoznawcze – 5 dni;
- ◆ szkolenie uzupełniające – 8 dni;
- ◆ szkolenie zgrywające – 15 dni;
- ◆ ćwiczenie końcowe –5 dni.

Szkolenie organizowane i prowadzone jest w OSnpSP w Kielcach. Organizowane i prowadzone jest przez kadre kontyngentu pod nadzorem merytorycznym kadry ośrodka. Szkolenie zapoznawcze obejmuje tematykę z zakresu szkolenia ogólnego, psychologii, inżynierijosaperskiego oraz łączności. Szkolenie uzupełniające polega na doskonaleniu umiejętności specjalistycznych żołnierzy przewidywanych na różne stanowiska w ramach kontyngentu. W ramach szkolenia uzupełniającego prowadzone są: kursy elektroenergetyczne, szkolenie operacyjne, szkolenie logistyczne oraz szkolenie z zakresu ochrony obiektów. Podczas szkolenia zgrywającego integrowane jest działanie podstawowych zespołów funkcjonalnych na posterunkach w patrolach i podczas konwoju oraz drużyn, plutonów i kompanii w realizacji zabezpieczenia działań bojowych i realizacji przewidywanych zadań. W ramach ćwiczenia końcowego uczestni-

czy cały stan osobowy kontyngentu. W ramach ćwiczenia kompleksowego sprawdzany jest poziom wyszkolenia kontyngentu przez kierownictwo ośrodka.

Wg przedstawionej struktury szkolone są nowe kontyngenty oraz kolejne zmiany. Natomiast pozostałe kursy prowadzone są wg oddzielnych planów.²³

Po zakończeniu szkolenia zasadniczego w kraju kontyngent realizuje **szkolenie doskonalące w rejonie mandatowym**. Organizatorem szkolenia doskonalącego jest dowódca kontyngentu. Celem szkolenia doskonalącego jest:

- ◆ utrzymanie zdolności pododdziałów do wykonywania zadań mandatowych;
- ◆ doskonalenie indywidualnych umiejętności żołnierzy do wykonywania obowiązków na zajmowanym stanowisku;
- ◆ zapoznanie z dyrektywami i procedurami operacyjnymi;
- ◆ zapoznanie z warunkami bezpieczeństwa;
- ◆ doskonalenie umiejętności posługiwania się uzbrojeniem i sprzętem technicznym;
- ◆ zapoznanie z aktualnymi ustaleniami narodowymi dotyczącymi działalności służbowej podczas prowadzenia operacji pokojowej.

Podsystem szkolenia realizowany w wytypowanych jednostkach wojskowych oraz w OSnpSP przygotowuje kontyngenty wojskowe i osoby funkcyjne przed wyjazdem w rejon mandatowy. W ramach tego systemu uwzględniono również szkolenie doskonalące w rejonie mandatowym. Na podstawie analizy założeń dotychczasowego systemu szkolenia kontyngentów i osób funkcyjnych na potrzeby międzynarodowych organizacji pokojowych można postawić tezę, że poprzez te przedsięwzięcia zapewniony jest udział PKW, obserwatorów i rozjemców na wysokim poziomie. *Jednak system ten swymi założeniami szkoleniowymi nie obejmuje przygotowania do uczestnictwa w operacjach wsparcia pokoju NATO lub państwa wiodącego.* OSnpSP w Kielcach przygotowuje na potrzeby wytypowanych jednostek instruktorów. Celowo jest, aby swym zakresem szkolenia objął również instruktorów na potrzeby jednostek przygotowujących się do operacji pokojowych NATO lub państwa wiodącego. W perspektywie zadań PKW w Afganistanie w roku br. i w latach następnych celowo jest poszerzyć zakres szkolenia w OSnpSP dla kadry na kursach instruktorsko-metodycznych do potrzeb jednostek uczestniczących w operacjach NATO lub państwa wiodącego.

Podsystem zabezpieczenia szkolenia opiera się na OSnpSP w Kielcach. Zadaniem podsystemu jest przygotowanie przyjęcia i przygotowania kandydatów. Przyjęcie kandydatów odbywa się wg określonych procedur. Natomiast proces przygotowania szkolenia realizowany jest

w oparciu o odpowiednio przygotowany ośrodek, merytorycznie przygotowaną kadre dydaktyczną i zabezpieczenie logistyczne.

Szkolenie prowadzone jest w oparciu o zasadnicze dokumenty:

- Program Szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych Organizacji Międzynarodowych, sygnatura Szt. Gen 1517/99 (w trakcie nowelizacji);
- Ramowy program nauczania języka angielskiego wg STANAG 6001, Departament Kadr i Szkolnictwa;
- Standardisation and Evaluation of UN Peacekeeping Training, UN DPKO Military Division Training and Evaluation Service.

W trakcie przygotowywania żołnierzy do uczestnictwa w operacjach o charakterze pokojowym czynione są wysiłki, aby przygotować niezbędne programy szkoleniowe adekwatne do mandatu operacji. Doświadczenia zebrane podczas uczestnictwa w operacjach międzynarodowych o charakterze pokojowym udowodniły, iż jest bardzo ważne, pokonywaniu różnic w szkoleniu, uzbrojeniu, procedurach operacyjnych i logistycznych, w stosunku do innych armii.

Wnioski

1. Brak stabilności w Siłach Zbrojnych, którego przykładem jest ciągła modernizacja, restrukturyzacja dowództw, Związków Taktycznych, Oddziałów oraz instytucji administracji wojskowej w dużej mierze zakłóca proces związany z wytypowaniem, przygotowaniem i skierowaniem zwartych pododdziałów w rejon operacji.
2. Przyjęta schematyczność struktur organizacyjnych dowództw i sztabów w stosunku do realizowanych zadań powoduje to, iż gro realizowanych przedsięwzięć mających na celu sprawne sformowanie kontyngentów natrafia na szereg trudności, a ich zaopatrywanie realizowane jest z dużym opóźnieniem.
3. Obecnie Wojska Lądowe są w stanie wydzielić i skierować do operacji pokojowych pododdziały specjalistyczne do szczebla kompanii w ciągu czterech tygodni, a batalionu w ciągu sześciu miesięcy. Wszystkie, skierowane w rejon operacji pododdziały są samowystarczalne pod względem logistycznym, jednakże w czasie rozwijania jednostek w rejonie działania może zaistnieć potrzeba ich wsparcia w zakresie: łączności; lotniczego transportu; ewakuacji medycznej; wsparcia w zakresie OPChem.

---

²³ Zob., Program szkolenia dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych, SG WP, Warszawa 1999, Załączniki 1-9.

4. W związku z pojawieniem się nowych uwarunkowań współczesne operacje pokojowe powinny charakteryzować się doskonałym ich przygotowaniem do działań, które w zasadniczym stopniu realizowane są poprzez proces szkolenia.
5. Doświadczenia z ostatnich lat wskazują, iż złożony charakter zadań, jakie realizują obecnie kontyngenty wojskowe w operacjach wspierania pokoju NATO narzucają konieczność stworzenia odpowiedniego systemu doboru żołnierzy zawodowych, służby zasadniczej i pracowników cywilnych do tego typu operacji oraz ciągłej jego weryfikacji. Do niedawna Polska uczestniczyła tylko w misjach pokojowych ONZ, jednak od pewnego czasu nasi żołnierze uczestniczą w operacjach pokojowych NATO, które są zdecydowanie bardziej niebezpieczne i wymagają wyższego stopnia profesjonalizmu. Proces doboru uczestników jest bardzo złożony, personel dobierany jest pod względem fachowości, odpowiednich predyspozycji psycho-fizycznych i stanu zdrowia.
6. Określenie przez Dowództwo Wojsk Lądowych jednostek etatowych odpowiedzialnych za wydzielenie i przygotowanie stanów osobowych do misji i operacji pokojowych pozwala postawić tezę, iż w przyszłości wytypowane pododdziały mogą realizować zadania w operacjach pokojowych NATO bez większego dodatkowego przygotowania.
7. Podstawą rozpoczęcia przygotowania pododdziałów i oddziałów do operacji wsparcia pokoju jest wyszkolenie bojowe. Po osiągnięciu odpowiedniego poziomu profesjonalizmu w zakresie wyszkolenia bojowego należy realizować szkolenie do potrzeb operacji pokojowych lub wsparcia pokoju. W cyklu dwunastomiesięcznego okresu służby niezwykle trudno jest osiągnąć profesjonalizm do potrzeb operacji wsparcia pokoju. Z chwilą osiągnięcia odpowiedniego poziomu wyszkolenia i doświadczenia należy zwolnić żołnierzy do rezerwy. Wynika stąd, że niezwykle wysokie koszty szkolenia zapewniają udział tylko w jednej zmianie kontyngentu. Dlatego też w jednostkach przewidywanych do realizacji zadań w ramach operacji pokojowych lub wsparcia pokoju powinien występować większy stopień uzawodowienia w podstawowe stanowiska. Powinna również występować możliwość powołania żołnierzy rezerwy na zasadzie kontraktu do uczestnictwa w operacji w rejonach, w których wcześniej pełnili służbę.
8. Przygotowanie zwartych jednostek do udziału w operacjach wsparcia pokoju powinno być realizowane w macierzystych jednostkach wg poszerzonego programu szkolenia o zadania pokojowe i procedury działania wielonarodowych zgrupowań zadaniowych. Natomiast kadra przyszłego kontyngentu powinna być przygotowywana w profesjonalnych ośrodkach, na poziomie pozwalającym samodzielnie prowadzić szkolenie z tematyki pokojowej w jednostkach z pozostałymi uczestnikami przyszłych operacji wsparcia pokoju.

9. Proces szkolenia całego stanu osobowego w jednostce pozwoli wyeliminować z uczestnictwa w operach o charakterze pokojowych żołnierzy o niskim poziomie wykształcenia i niskich cechach osobowościowych.

Powyższe wnioski nie stanowią zbioru zamkniętego, są i powinny być aktualizowane rozwojem adekwatnych sytuacji.

PRZYGOTOWANIE OFICERÓW WOJSK LĄDOWYCH DO UDZIAŁU W OPERACJACH POKOJOWYCH

Skład osobowy kontyngentu pokojowego zależy od rodzaju mandatu, zadań, obszaru operacji pokojowych oraz wymogów narodowych.

W zależności od charakteru operacji wojska lądowe mogą wydzielać do ich składu: obserwatorów wojskowych, personel dowódczy i sztabowy do wielonarodowych sztabów zgrupowań sił pokojowych, ekspertów wojskowych, personel specjalistyczny i zwarte pododdziały (jednostki) wojskowe.

Oficerowie biorący udział w operacjach pokojowych są zwykle specjalistami o odpowiednio wysokiej wiedzy i wyrobionych umiejętnościach, koniecznych dla realizacji przez nich zadań mandatowych. Stąd zasadne jest zdefiniowanie **funkcji**, które pełnią oficerowie w operacjach pokojowych. Są to głównie oficerowie¹ o następujących funkcjach:

- **oficerowie sztabów** – są to żołnierze przewidziani do pracy w międzynarodowych sztabach lub na podobnych stanowiskach w sztabach kontyngentów narodowych;
- **oficerowie logistyki**;
- **oficerowie łącznikowi² i do spraw humanitarnych** - są to żołnierze, którzy zajmują się utrzymaniem łączności (kontaktów) sił pokojowych z przedstawicielami stron konfliktu, z organizacjami międzynarodowymi oraz pozarządowymi w rejonie operacji;
- **oficerowie żandarmerii wojskowej** - są to żołnierze wytypowani do międzynarodowych, jak i narodowych wojskowych sił policyjnych lub ich ekwiwalentu;
- **oficerowie - obserwatorzy wojskowi** - stanowią grupę oficerów, działających w sposób względnie samodzielny, odpowiedzialnych za obserwowanie, monitorowanie i meldowanie o wypadkach będących zagrożeniem dla pokoju, przypadków użycia broni itp. ;

---

¹ D. Kryszk, *System przygotowania żołnierzy wojska polskiego do operacji pokojowych (na tle rozwiązań przyjętych w NATO)*, Warszawa 2001, s. 42.

² Oficerowie łącznikowi – pracują przy różnych lokalnych i humanitarnych organizacjach. Meldują oni o planach i działaniach oraz przekazują prośby o pomoc, której organizacje te potrzebują. Ze względu na swoje usytuowanie posiadają oni ogromne możliwości do przygotowania aktualnych analiz sytuacji i przekazywania informacji. Zob.: L. Bagiński, Cz. Marcinkowski, *Współpraca cywilno-wojskowa w operacjach pokojowych*, Warszawa 2000, s. 18.

- **oficerowie do spraw informowania opinii publicznej** (oficerowie prasowo-informacyjni) - są to wszyscy oficerowie, którzy zajmują się kontaktami z przedstawicielami środków masowego przekazu i przewidywani są do pracy w międzynarodowych sztabach lub na podobnych stanowiskach w sztabach kontyngentów narodowych;
- **oficerowie odpowiedzialni za kontrolę ruchu** (przemieszczania się) - do tej grupy należą wszyscy oficerowie odpowiedzialni za organizację i kontrolę przemieszczania się sił pokojowych oraz komponentu cywilnego w obszarze operacji pokojowej. Osoby te wykonują zadania w sztabach międzynarodowych lub w tej samej roli w kontyngentach narodowych.

A. Kołodziejczyk, autor rozważań o *Zawodowym przygotowaniu oficerów wojska do misji innych niż wojna* uważa, że „(...) nie wykształcił się jeszcze nowy model oficera uczestnika misji międzynarodowych, jako antytezy oficera tradycyjnego typu. Zdaje się jednak potwierdzać teza Ch. Moskosa, że w przyszłości należy liczyć się z koegzystencją dwóch typów oficerów:

- **tradycyjnego** - działającego w ramach jednostek przeznaczonych do walki, ukształtowanego według tradycyjnego typu wartości dla tego typu operacji;
- **nowego typu** – działającego w ramach struktur przeznaczonych do operacji pokojowych (lub szerzej OOTW), określanego „flexible officer.”³

Oficerowie, realizujący zadania w ramach operacji pokojowej wykonują je zwykle w otoczeniu innym, niejednokrotnie w odmiennych warunkach klimatycznych niż byli przygotowywani. Dlatego właściwie dokonany dobór oficerów do udziału w operacjach pokojowych poza obszarem kraju, powinien uwzględniać szczególne zadania i warunki panujące na obszarze przyszłej operacji.

Wiele krajów, z których delegowane są komponenty wojskowe do operacji pokojowych w celu zminimalizowania strat i skutecznego wykorzystania wysyłanych sił, prowadzi kompleksowe przygotowanie, mające przystosować żołnierzy do realizacji zadań mandatowych. Takie kompleksowe przygotowanie zapewnia wyeliminowanie wielu potencjalnych zagrożeń, które pojawiają się przed żołnierzami w rejonie operacji pokojowej. Ponadto można dokonać rozpoznania wielu słabości, które mogą zakłócić synchronizację i współdziałanie z innymi uczestnikami danych zadań mandatowych.

---

³ A. Kołodziejczyk, *Edukacja i kwalifikacje*, [w:] *Wojsko i wychowanie* (6/2002), s. 17.

Wyznaczniki przydatności osobowo-zawodowych oficerów do udziału w operacjach pokojowych

Pełnienie przez oficerów wymienionych, różnorodnych funkcji w operacjach pokojowych wymaga od nich odpowiedniej **przydatności**.

Według prof. B. Szulca⁴ podstawowymi wyznacznikami przydatności oficerów do realizacji zadań w operacjach pokojowych są:

a) dla oficerów – dowódców w operacjach pokojowych:

- *odpowiedni stan zdrowia i wykszolenia;*
- *doświadczenie na odpowiednim szczeblu dowodzenia;*
- *umiejętność właściwego kształtowania dyscypliny;*
- *duży autorytet osobisty;*
- *zdolność do dużych obciążeń fizycznych i psychicznych;*
- *duży stopień pewności siebie i siły przekonywania;*
- *samodyscyplina, siła przykładu osobistego;*
- *umiejętność podejmowania decyzji, elastyczność i zdolność do improwizacji;*
- *zdolność do spokojnego przyjmowania niepowodzeń i krytyki;*
- *umiejętność wyciągania wniosków.*

b) dla oficerów – obserwatorów ONZ i OBWE:

- *odpowiedni stan zdrowia i wykszolenia;*
- *ponadprzeciętne zdolności umysłowe i praktyczne;*
- *duży stopień integralności osobowej i samodyscypliny;*
- *zdolność do funkcjonowania bez wygod cywilizacyjnych;*
- *zdolność do znoszenia dużych obciążeń fizycznych i psychicznych;*
- *wola i zdolność współpracy z personelem wielonarodowym;*
- *zdolność do ponoszenia odpowiedzialności;*
- *stanowcze lecz uprzejme postępowanie - siła przekonywania i umiejętność wcielania w życie decyzji;*
- *odpowiedzialne postępowanie, elastyczność w działaniu i umiejętność improwizacji;*
- *zdolność do spokojnego przyjmowania niepowodzeń, krytyki oraz wyciągania wniosków z niepowodzeń.*

---

⁴ B. Szulc.(red.), *Misje pokojowe – Podstawy teoretyczne działań wspierających pokój*. „Misje”, Warszawa 1998, s. 74.

Zupełnie inne wymagania spełniane są przed żołnierzami występującymi w roli obserwatorów ONZ lub OBWE. Jest to podyktowane głównie charakterem wykonywanych przez nich obowiązków. Oprócz odpowiedniego stanu zdrowia i wykształcenia, charakteryzować⁵ się oni powinni:

- *ponadprzeciętnymi zdolnościami umysłowymi i praktycznymi;*
- *dużym stopniem integralności osobowej, samodyscypliny i zdolnością do funkcjonowania bez wygod cywilizacyjnych;*
- *zdolnością i wolą współpracy z wielonarodowym personelem oraz ponoszenia odpowiedzialności;*
- *stanowczym lecz uprzejmym postępowaniem, siłą przekonywania i umiejętnością wcielania w życie decyzji;*
- *odpowiedzialnością postępowania, elastycznością i umiejętnością improwizowania;*
- *zdolnością do spokojnego przyjmowania niepowodzeń, krytyki oraz wyciągania wniosków z niepowodzeń.*

Polscy żołnierze od wielu lat uczestniczą w misjach pokojowych pod egidą ONZ, a od kilku lat w operacjach wojskowych NATO. Uwarunkowania prawne są istotnymi elementami udziału oficerów w realizacji zadań mandatowych, będących podstawą wysyłania naszych żołnierzy poza granice państwa do udziału w operacjach pokojowych. Podstawy prawne udziału żołnierzy w operacjach pokojowych⁶ każdego państwa pozwalają m.in. w sposób właściwy przygotować oraz kierować stany osobowe do wykonywania zadań mandatowych.

Proces przygotowania naszych żołnierzy do działania w ramach operacji pokojowej jest procesem **bardzo złożonym**, obejmującym koordynację wielu działań i przedsięwzięć.

W przygotowaniu oficerów sił zbrojnych RP do zadań w ramach operacji pokojowych bardzo ważne miejsce zajmuje proces kształcenia, realizowany w Akademii Obrony Narodowej i w Ośrodku Szkolenia na potrzeby Sił Pokojowych.

Proces przygotowania oficerów w nowych uwarunkowaniach międzynarodowych do zadań w operacjach pokojowych musi sprostać, jak stwierdza A. Kołodziejczyk: „(...) *dwóm istotnym wyzwaniom. Pierwszym jest zmiana oblicza i treści zawodu wojskowego ze względu na różny*

---

⁵ Tamże, s. 73.

⁶ Dotychczas przeprowadzono w różnych punktach świata 65 operacji pokojowych, z tego 45 bezpośrednio pod kontrolą ONZ (28 zostało już zakończonych), 12 pod auspicjami OBWE (2 już zakończonych), 3 operacje międzynarodowe z mandatu ONZ pod politycznym kierownictwem NATO i 5 operacji utrzymania pokoju realizowanych przez międzynarodowe siły Wspólnoty Niepodległych Państw. Zob.: Cz. Marcinkowski, L. Bagiński, *Wybrane elementy współpracy cywilno-wojskowej w operacjach pokojowych*, [w:] Zeszyty Naukowe AON Nr 3 (44), Warszawa 2001, s. 197.

rodzaj zobowiązań narodowych sił zbrojnych po zakończeniu „zimnej wojny”. Drugim, głęboko splecionym, jest konieczność unifikacji polityki zagranicznej i obronnej, krajów członkowskich Unii Europejskiej i NATO w niedalekiej, jak można przewidywać, przyszłości(...).⁷

Bardzo różna charakterystyka, prowadzonych obecnie operacji pokojowych wymaga by oficerowie wykonywali swoje obowiązki służbowe w warunkach różnych od tradycyjnych. Aby stawiane przed nimi zadania mandatowe były wykonane zgodnie z obowiązującymi procedurami, tak by nie stać się stroną w konflikcie potrzebne jest odpowiednie przygotowanie, zgodne z wyzwaniem i oczekiwaniami współczesnej społeczności międzynarodowej.

Przebieg procesu przygotowania oficerów do udziału w operacjach pokojowych

Planowanie, organizacja, przygotowanie oraz szkolenie i przemieszczanie stanów osobowych do Polskich Kontyngentów Wojskowych poza granice państwa w 2003 roku jest realizowane na podstawie *Wytycznych Szefa Sztabu Wojsk Lądowych* z dnia 16. 12. 2002r.

Podstawowym celem szkolenia jest przygotowanie kadry zawodowej, żołnierzy zasadniczej służby wojskowej oraz pododdziałów do sprawnego przejmowania i realizacji zadań podczas prowadzenia operacji pokojowych oraz zapoznanie ich z zagrożeniami występującymi w rejonach realizacji zadań mandatowych.⁸

Przygotowanie oficerów do udziału w operacjach pokojowych organizowane jest w formie *kursu* będącego doskonaleniem ich indywidualnych umiejętności, uzyskanych podczas kształcenia wojskowego oraz uczestnictwa ich w szkoleniu programowym w jednostkach wojskowych.

Przedmiotem kursu dla oficerów są działania: z jednej strony – *teoria prowadzenia działań pokojowych*, a z drugiej – *praktyka tych działań, w ramach realizowanych zadań przez dowództwa, sztaby i wojska podczas wykonywania zadań mandatowych*.

Kształcenie oficerów w oparciu o kurs jest działaniem dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na oficerów, którzy:

- *dowodzili pododdziałami różnego szczebla;*
- *przewiduje się ich wyznaczyć na stanowiska w ramach zadań mandatowych;*

---

⁷ A. Kolodziejczyk, *Zawodowe przygotowanie oficerów wojska do misji innych niż wojenne*, [w:] *Wojsko i wychowanie* Nr 5/2002, Warszawa, s. 4.

⁸ Praca zbiorowa, *Koncepcja wykorzystania doświadczeń z pełnienia misji pokojowych przez SZ RP w procesie przygotowania i szkolenia kontyngentów wojskowych w perspektywie*, cz. II, Warszawa 1998, s.14.

- *uczestniczyli we wcześniejszych formach doskonalenia umiejętności zawodowych, a mających na celu przygotowanie ich do pełnienia obowiązków na w/w stanowiskach, utrwalenie i rozszerzenie ich wiedzy, umiejętności i sprawności zawodowej.*

Kurs przygotowuje oficerów w zakresie sfery instrumentalnej, tzn. prowadzi do poznania wiedzy, kształtowania niezbędnych umiejętności i wdrażania ich do należytego wykonywania zadań, wynikających z obowiązków zawodowych na przyszłych stanowiskach służbowych w rejonie operacji pokojowej. Jest jednocześnie jak gdyby dopełnieniem i kontynuacją kształcenia prowadzonego w wyższych szkołach oficerskich w ramach zorganizowanych form doskonalenia zawodowego oraz indywidualnych doświadczeń i umiejętności nabytych w toku wykonywania dotychczasowych obowiązków służbowych.

Uczestnictwo oficerów na kursie przygotowującym ich do operacji pokojowej powoduje dodatkowo to, że:

- a) oficerowie realizują swoje zadania służbowe efektywniej, a ponadto pogłębiają i rozwijają swoje kwalifikacje;*
- b) polepsza się funkcjonowanie naszych sił zbrojnych na arenie międzynarodowej w kwestii bezpieczeństwa i pokoju na świecie.*

Obecne procedury przygotowania oficerów do udziału w operacjach pokojowych oparte są na ich uczestnictwie w procesie przygotowania, w specjalnie organizowanych jednostkach (*do-raznie organizowanych*) lub jednostkach etatowych.

Początkowo kontyngenty polskie organizowane były, a jednocześnie szkolone przez poszczególne *Okręgi Wojskowe*. Czas przygotowania kolejnej zmiany wynosił wtedy około czterech miesięcy. Z chwilą powołania w 1989 roku Wojskowego Centrum Szkolenia⁹ dla potrzeb sił pokojowych ONZ w Kielcach nastąpiły zmiany systemu szkolenia. W latach 1990-1992 nastąpiła modyfikacja czasu przygotowania do operacji pokojowych i wynosi 2,5 miesiąca.

Rok 1992 ze względu na eskalację konfliktów na świecie był okresem wręcz niespotykanego wzrostu ilości operacji pokojowych¹⁰ i stąd zwiększonego zapotrzebowania na żołnierzy realizujących zadania mandatowe. Z powodu niewystarczających możliwości ośrodka dla właściwego przygotowania i wysłania zmian kontyngentów wydzielonych do operacji w: b. Jugosławii (*UNPROFOR*), na Wzgórzach Golan (*UNDOF*) i w Namibii (*UNTAG*) system uległ dal-

⁹ Instytucja podlegała pod względem gospodarczym Warszawskiemu Okręgowi Wojskowemu, a pod względem merytorycznym – Zarządowi XV Sztabu Generalnego WP. Zob. Praca zbiorowa, *Koncepcja wykorzystania doświadczeń z pełnienia misji pokojowych przez SZ RP w procesie przygotowania i szkolenia kontyngentów wojskowych w perspektywie*, cz. II, Warszawa 1998, s. 17.

¹⁰ 21 operacji pokojowych ONZ rozpoczętych przed 1992 r i trwających jeszcze w tym roku. Zob. F. Gagor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Toruń 1999, s. 232.

szej modyfikacji. Wprowadzono wówczas system oparty na szkoleniu kursowym trwającym od 4 do 6 tygodni, w zależności od danych specjalności potrzebnych dla konkretnego kontyngentu.

Od roku 2000 szkolenie to oparte jest na specjalnie przygotowanym programie szkolenia.¹¹ Program przeznaczony jest do użytku w Siłach Zbrojnych RP przez jednostki, które szkolą kandydatów do udziału w misjach pokojowych organizacji międzynarodowych oraz uczestniczą we wspólnych ćwiczeniach realizowanych w ramach programu „Partnerstwo dla Pokoju”.

W „Programie Szkolenia...” określony jest system szkolenia oraz zawarty jest w nim całościowy kształt zadań szkoleniowych. Podzielone są one na działy, przedmioty i tematy, które precyzują zakres wyszkolenia indywidualnego kandydatów do zadań mandatowych oraz ich przygotowanie do działania w składzie drużyny, a także zgrywania bojowego pododdziałów – do szczebla batalionu włącznie.

Liczne uczestnictwo naszych żołnierzy w operacjach pokojowych spowodowało, że problematyka właściwego ich przygotowania do realizacji zadań mandatowych znalazła odzwierciedlenie w programach szkolenia w jednostkach wojskowych. Dzięki uwzględnieniu tematyki z zakresu działań pokojowych w poszczególnych przedmiotach,¹² w aktualnie obowiązujących programach szkolenia jest możliwość zapoznania żołnierzy z procedurami obowiązującymi w tym zakresie i stosowanymi przez ONZ czy NATO.

W 1996 roku Polska wysłała po raz pierwszy kontyngent złożony z organicznego batalionu, który był przygotowywany¹³ do operacji pokojowej w innych niż obecnie warunkach. Obecnie zmiany dla wszystkich kontyngentów w operacjach pod auspicjami ONZ czy NATO przygotowywane są w Ośrodku Szkolenia na potrzeby Sił Pokojowych w Kielcach.¹⁴

Uzyskanie odpowiednich zdolności operacyjnych kontyngentu realizującego zadania mandatowe osiąga się poprzez zgrywanie pododdziałów wykorzystując do tego uzyskane umiejętności indywidualne wszystkich żołnierzy¹⁵ z zakresu¹⁶:

a) *gotowości do wykonania zadań poza granicami kraju wynikających z rezolucji ONZ;*

---

¹¹ W dniu 02.01.2000 roku na podstawie Rozkazu Szefa Sztabu Generalnego WP Nr 288/Sztab z dnia 10.12.1999 rok wprowadzono do użytku „Program Szkolenia Dla Potrzeb Sił Pokojowych Organizacji Międzynarodowych”

¹² Wspomniana problematyka zawarta jest w takich przedmiotach jak: kształcenie obywatelskie, taktyka, rozpoznawanie i armie obce, powszechna obrona przeciwlotnicza, inżynieryjno-saperskie, obrona przeciwochemiczna, łączność, sanitarne.

¹³ 16 batalion powietrzno-desantowy, o nieznacznie zmienionym składzie, uzupełniony specjalistami i sprzętem niezbędnym do działania w rejon operacji IFOR, przygotowywany był przy wykorzystaniu garnizonowej bazy szkoleniowej oraz bazy poligonowej w Nowej Dębie. Podobnie działo się z przygotowaniem 18 bdsz do misji w Kosowie. Zob. T. Bąk, *Udział i sojusznicze współdziałanie żołnierzy WP w operacji pokojowej NATO w Kosowie*, Warszawa 2002, s. 239-240.

¹⁴ Od stycznia 2002 r. nowa nazwa Wojskowego Centrum Szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych ONZ w Kielcach.

¹⁵ Dotyczą: żołnierzy zawodowych, żołnierzy zasadniczej służby wojskowej i pracowników cywilnych.

b) *wyszkolenia, a w tym między innymi:*

- *zapoznania z zasadami powoływania misji pokojowych oraz przepisami organizacyjno-prawnymi wynikającymi z Karty Narodów Zjednoczonych oraz Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ;*
- *wyjaśniania uwarunkowań historycznych, politycznego tła konfliktu, a także lokalnych zasad obyczajowych i religijno-kulturowych;*
- *wdrażania zasady obiektywności, wiarygodności i sprawiedliwości w kontaktach z przedstawicielami stron konfliktu, uczenia postaw sprzyjających klimatowi zaufania i zrozumienia dla ich sytuacji, wyrabiania odporności na stres oraz uczenia udzielania pomocy kolegom w ekstremalnie trudnych warunkach;*
- *nauczania (praktycznie) zachowania się w przypadkach zagrożenia minowego, a także udzielania pierwszej pomocy medycznej;*
- *zapoznawania z obowiązkami mandatowymi i zadaniami na zajmowanym stanowisku;*
- *nauczania zasad użycia siły „Rules of Engagement” (ROE);*

c) *świadomości służby dla pokoju oraz samodyscypliny, a w tym między innymi:*

- *stworzenia warunki, w których żołnierze wykonujący zadania mandatowe są w pełni świadomi służby w misji dla utrwalania pokoju;*
- *dokonania przewartościowań nawyków bojowych na zachowania „otwarte” (demonstrowanie swojej obecności) świadczące o dobrej woli i sprzyjające zaufaniu;*
- *tworzenia warunków do utrzymania ciągłej samodyscypliny, w celu zapewnienia bezpieczeństwa własnego i kolegów.*

Powyższe założenia dotyczące treści przygotowania oficerów do udziału w operacjach pokojowych realizowane są w trzech podstawowych etapach, obejmujących:

- *przygotowanie wstępne;*
- *przygotowanie zasadnicze;*
- *szkolenie doskonalące w rejonach wykonywania zadań mandatowych.*

Jak zauważa zespół autorski M. Huzarskiego – *pierwszorzędne znaczenie w zaakceptowaniu problematyki operacji pokojowych w szkoleniu wojsk i kształceniu w szkolnic-*

---

¹⁶ Praca zbiorowa, *Koncepcja wykorzystania doświadczeń z pełnienia misji pokojowych przez SZ RP w procesie przygotowania i szkolenia kontyngentów wojskowych w perspektywie*, cz. II, Warszawa 1998, s. 15.

twie wojskowym mają treści wytycznych do szkolenia poszczególnych szczebli dowodzenia i planowania¹⁷.

Istotnym sposobem poznania specyficznych warunków działań w ramach operacji pokojowych przez oficerów niewątpliwie jest uczestnictwo pododdziałów i oddziałów w ćwiczeniach taktycznych w kraju i za granicą w ramach „Partnerstwa dla Pokoju”. Ćwiczenia tego typu umożliwiają przygotowanie oficerów wojsk lądowych do realizacji zadań, np. w zakresie:

- a) ewakuacji ludności z rejonów zagrożonych konfliktem,
- b) tworzenia strefy buforowej,
- c) udzielania pomocy humanitarnej,
- d) patrolowania i monitorowania rejonu konfliktu.

Program „Partnerstwa dla Pokoju”(PdP),¹⁸ w ramach którego przygotowują swoją kadrę i żołnierzy państwa, które podpisały dokument ramowy umożliwia całkowicie nowe podejście do kwestii bezpieczeństwa w relacjach międzynarodowych.

Ćwiczenia¹⁹ realizowane w ramach „Partnerstwa dla Pokoju” mają odmienny charakter od standardowych działań bojowych w obronie czy natarciu.

Wypełnienie programów szkolenia wojsk, treściami PdP miało na celu przygotowanie naszych sił zbrojnych do współdziałania z Sojuszem, zwłaszcza w zakresie planowania obronnego i działań kryzysowych. Idea Partnerstwa dla Pokoju²⁰ jest dziś trochę inna niż

---

¹⁷ M. Huzarski (kier. zespołu); *Wpływ integracji z NATO na zmiany w teorii taktyki ogólnej pk. „Inter”*; Warszawa 1999, s. 207.

¹⁸ Partnerstwo dla Pokoju (PdP), (ang. Partnership for Peace, PfP), -program współpracy państw NATO z krajami Europy Środkowo-Wschodniej oraz członkami KBWE, zasygnalizowany przez sekretarza obrony USA L. Aspina w 1993. Ostateczna decyzja w tej sprawie zapadła na szczycie NATO w 1994. Przyjęto tam 3 dokumenty – Deklarację szefów państw i rządów „16”, Zaproszenie do udziału w PdP i tzw. Dokument Ramowy PdP. Ten ostatni określał warunki partnerstwa: kierowanie się w polityce zasadami Karty ONZ, Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Aktu końcowego KBWE oraz ustaleniami rokowań rozbrojeniowych, a dalej – przejrzystość w planowaniu obronnym i pracy nad budżetem wojskowym, demokratyczna kontrola nad wojskiem, zdolność i gotowość do udziału w operacjach pokojowych ONZ i KBWE, jeśli są one zgodne z konstytucją danego kraju, odbywanie wspólnych ćwiczeń i szkoleń wraz z oddziałami NATO. Program nie określał kryteriów ani terminów przyszłego członkostwa, nie gwarantował pomocy w razie wojennego zagrożenia. Program „Partnerstwa dla Pokoju” został oficjalnie przyjęty na odbywającym się w dniach 10–11 stycznia 1994 roku w Brukseli szczycie NATO szefów państw i rządów członkowskich.

¹⁹ Ćwiczenia są tylko jednym z przedsięwzięć programowych „Partnerstwa dla Pokoju”. Obok nich realizowane są szkolenia, konsultacje, seminaria, warsztaty, konferencje planistyczne. Ćwiczenia wojskowe są niejako uhonorowaniem ciągu tych drobniejszych imprez.

²⁰ Wśród konkretnych celów PdP wymienia się działania na rzecz wprowadzania otwartości i przejrzystości procesu planowania narodowego wydatków na obronność; ustanowienia i rozwijania cywilnej i demokratycznej kontroli nad siłami zbrojnymi oraz osiągnięcia gotowości do uczestnictwa w operacjach pokojowych pod auspicjami ONZ lub OBWE. Ważny jest także rozwój współpracy wojskowej (NATO-partnerzy), mającej na celu wspólne planowanie, szkolenie i ćwiczenia, które zwiększyłyby możliwości udziału krajów PdP misjach pokojowych, operacjach ratunkowych i humanitarnych.

w momencie narodzin: jest to najbardziej powszechny obecnie obszar współpracy wojskowej, będący zarazem instrumentem budowy nowego systemu bezpieczeństwa w Europie.

Najważniejszą grupę partnerskich przedsięwzięć stanowią szkolenia wojskowe i ćwiczenia taktyczne (sztabowe i z wojskami).

Oficerowie polscy tylko w 1998 roku uczestniczyli w ponad 350 przedsięwzięciach w ramach programu „Partnerstwa dla pokoju”²¹ oraz innych utrzymywanych „w duchu PdP”, w tym w 49 rozmaitych ćwiczeniach.²² Od 1994 roku, kiedy opracowano dokument ramowy „Partnerstwa dla pokoju”, przedsięwzięcia te można już liczyć w **tysiącach**. Dzięki uczestnictwu naszych oficerów w tych przedsięwzięciach zdobywają oni wiedzę o zasadach planowania operacyjnego, poznają techniki kierowania wojskami czy sposoby powoływania i funkcjonowania międzynarodowych dowództw i sztabów.

Ćwiczenia wojskowe z programu „Partnerstwa dla pokoju”, w których uczestniczą nasi oficerowie, odbywają się obecnie w trzech obszarach tematycznych: utrzymanie pokoju (tzw. peacekeeping), operacje humanitarne, poszukiwanie i ratownictwo.

Formuła pierwszej grupy ćwiczeń uległa, zgodnie z duchem czasu, znacznemu poszerzeniu. Nie jest to już tylko klasyczne utrzymywanie pokoju w ONZ-owskim wydaniu. Dziś są to również operacje przygotowania do wymuszania pokoju (peace enforcement). Obok tradycyjnych działań rozdzielania stron konfliktu, kontroli strefy rozdzielania czy ustalenia stref zdemilitaryzowanych ćwiczone są również elementy typowych działań bojowych.

Przygotowanie oficerów wojsk lądowych do udziału w operacjach pokojowych w Akademii Obrony Narodowej

Przygotowanie w AON realizowane jest w ramach programowego kształcenia oficerów na różnego typu kursach oraz w ramach magisterskich studiów uzupełniających. Ten etap przygotowania jest dość specyficzny, albowiem uczestniczą w nim właściwie wszyscy oficerowie skierowani na odpowiednie kursy, bez konkretnej decyzji danych oficerów o ich uczestnictwie w operacji pokojowej.

W ramach przygotowania wstępnego w AON oficerowie uczestniczą w szeregu kursach, w których występuje problematyka operacji pokojowych. Do tych kursów i studiów uzupełniających należą:

---

²¹ W 1996 roku Polska wzięła udział w 43 przedsięwzięciach „Partnerstwa dla Pokoju”. Zob.: A. Gołowski, *Cena partnerstwa*, [w:] Polska Zbrojna Nr 1 (1567), s. 32.

²² W, Kaleta, Polska Zbrojna; *Partnerskie ćwiczenia*; Nr 42 (93) z 16.10.1998r. s.20.

- a) *Kurs Taktyczno-Operacyjny integracji z NATO*²³;
- b) *Kurs Taktyczno-Operacyjny oficerów wojsk lądowych*²⁴;
- c) *Magisterskie Studia Uzupelniające – kierunek zarządzanie i dowodzenie*²⁵;
- d) *Magisterskie Studia Uzupelniające – kierunek logistyka*²⁶;
- e) *Magisterskie Studia Uzupelniające – kierunek bezpieczeństwo narodowe*²⁷.

Przygotowanie oficerów wojsk lądowych w Ośrodku Szkolenia na potrzeby Sił Pokojowych

Przygotowanie kandydatów do operacji pokojowych w Ośrodku Szkolenia na potrzeby Sił Pokojowych realizowane jest w ramach następujących etapów, jako:

- *szkolenie wstępne;*
- *szkolenie zasadnicze;*
- *szkolenie doskonalące w rejonie wykonywania zadań mandatowych.*

Ponadto realizowane jest również *szkolenie uzupełniające* dla kadry kierowniczej.

Etap pierwszy – **szkolenie wstępne**²⁸ organizuje się dla osób, w tym również dla oficerów

²³ *Kurs Taktyczno-Operacyjny integracji z NATO – przygotowuje oficerów do: a) pełnienia służby w dowództwach jednostek SZ RP współdziałającymi z organami dowodzenia NATO oraz dowództwami innych państw Sojuszu; b) sprawowania funkcji sztabowych w instytucjach centralnych, dowództwach rodzajów sił zbrojnych, okręgach wojskowych i rodzajach wojsk SZ RP. Kurs trwa trzy miesiące. Zob.: Program kursu taktyczno-operacyjnego integracji z NATO od roku akademickiego 2001/2002, Warszawa 2001, s. 4.*

²⁴ *Kurs Taktyczno-Operacyjny oficerów wojsk lądowych – przygotowuje oficerów wojsk lądowych do: a) sprawowania funkcji kierowniczych w sztabach związków taktycznych i sztabowych w dowództwach związków operacyjnych; b) pracy w Sztabie Generalnym WP i Dowództwie Wojsk Lądowych. Zob.: Program kursu taktyczno-operacyjnego oficerów wojsk lądowych, Warszawa 1998, s. 4.*

²⁵ *Studia magisterskie na kierunku zarządzanie i dowodzenie – zapewniają obecne i perspektywiczne potrzeby w zakresie ogólnego i zawodowego wykształcenia oficerów sił zbrojnych, zdolnych do dowodzenia wojskami w warunkach samodzielnych działań i w układzie koalicyjnym. Są one realizowane w ramach pięciu semestrów przez okres dwóch i pół roku. Zob.: Program magisterskich studiów uzupełniających kierunek zarządzanie i dowodzenie od roku akademickiego 2000/2001, Warszawa 2000, s. 5.*

²⁶ *Uzupelniające studia magisterskie kierunek „logistyka” – przygotowują oficera-logistyka do rozwiązywania różnorodnych problemów o charakterze operacyjno-taktycznych, logistycznych (w tym gospodarczym) i wychowawczym. Zapewniają oficerom wiedzę ogólną i podstawową, specjalistyczną (logistyczną i ekonomiczną) oraz humanistyczną niezbędną do sprawowania funkcji szefa logistyki wojskowej jednostki budżetowej. Wiedza i umiejętności nabyte podczas studiów umożliwiają absolwentom realizację ich zadań w systemie narodowym oraz koalicyjnym w ramach operacji pokojowych. Studia trwają pięć semestrów. Zob.: Program uzupełniających studiów magisterskich od roku akademickiego 2001/2002 kierunek logistyka, Warszawa 2001, s. 5-6.*

²⁷ *Magisterskie studia uzupełniające z zakresu bezpieczeństwa narodowego – przygotowują oficera do pracy na stanowiskach wymagających gruntownej wiedzy z zakresu bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. Ponadto zapoznają go ze sposobami realizacji zadań przez siły zbrojne w systemie bezpieczeństwa narodowego i sojuszniczego. Studia trwają dwa i pół roku i obejmują pięć semestrów kształcenia. Zob.: Program magisterskich studiów uzupełniających na kierunku bezpieczeństwo narodowe, Warszawa 2001, s. 5.*

²⁸ *Szkolenie wstępne obejmuje szkolenie kandydatów do misji pokojowych i powinno być realizowane w jednostkach wojskowych, które zostały wytypowane do udziału w operacji, bądź mają wytypowanych kandydatów do takiej służby. Przygotowaniem wstępnym obejmuje się żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, którzy podczas poboru (wcielenia) zgłosili chęć dobrowolnej służby w misjach poza granicami kraju.*

odpowiedzialnych za szkolenie w jednostkach oraz dowódców plutonów z wytypowanych jednostek wojskowych Wojsk Lądowych w postaci kursów instruktorsko-metodycznych.

Etap drugi – **szkolenie zasadnicze** - jest realizowane dla oficerów w ramach programowego przygotowania w Ośrodku Szkolenia na potrzeby Sił Pokojowych w Kielcach. Obejmuje ono wszystkich żołnierzy oraz pracowników cywilnych przewidzianych do udziału w operacjach pokojowych. Celem tego etapu przygotowania jest ukształtowanie w jego uczestnikach umiejętności niezbędnych do wykonywania zadań mandatowych na wyznaczonych stanowiskach służbowych w rejonach danej operacji.

Przygotowanie jest realizowane w oparciu o odpowiedni program²⁹ i obejmuje:

- a) szkolenie i przygotowanie PKW UNDOF i PKW UNIFIL;
- b) szkolenie i przygotowanie PJW SFOR;
- c) szkolenie i przygotowanie nowych kontyngentów oraz ich kolejnych zmian;
- d) szkolenie kadry Żandarmerii Wojskowej na podstawie programu szkolenia opracowanego przez Komendę Główną Żandarmerii Wojskowej;
- e) kursy uzupełniające (elektroenergetyczny, doskonalenia umiejętności prowadzenia pojazdów w trudnych warunkach terenowych, informatyczny, konwersacyjny języka angielskiego) realizowane stosownie do potrzeb polskich kontyngentów wojskowych;
- f) kursy instruktorsko-metodyczne dla kadry prowadzącej szkolenie wstępne dla potrzeb sił pokojowych organizacji międzynarodowych w wytypowanych jednostkach;
- g) kursy instruktorsko-metodyczne dla kadry uczestniczącej w realizacji programu „Partnerstwo dla pokoju” (według oddzielnych planów).

Etap trzeci – **szkolenie doskonalące** realizowane jest w rejonie wykonywanych zadań mandatowych, na podstawie planów opracowanych przez dowódców polskich kontyngentów wojskowych.

Czas trwania **przygotowania zasadniczego** dla oficerów w zależności od charakteru grupy jest zróżnicowany.

1. **Dla oficerów zajmujących stanowiska kierownicze kontyngentu:**

- 56 dni obejmujące:
  - 41 dni szkoleniowych w tym:
    - ↳ 20 dni szkolenia w formie kursu „A” obejmującego 164 godziny lekcyjne;
    - ↳ 2 dni praktyka w MON i SG WP;

---

²⁹ „Program Szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych Organizacji Międzynarodowych” wprowadzony w dniu 02.01.2000r na podstawie Rozkazu Szefa Sztabu Generalnego WP nr 288/Sztab z dnia 10.12.1999r.

- ↳ 15 dniowe szkolenie uzupełniające z zakresu: informatyki, języka angielskiego i prowadzenia pojazdów;
- ↳ 4 dniowe zgrywanie sztabu kontyngentu;
- 15 dni organizacyjnych.

Szkolenie to polega na przygotowaniu oficerów na stanowiska operacyjne, logistyczne i dowódcze we wszystkich kontyngentach. W ramach tego szkolenia zapoznaje się oficerów z dyrektywami i procedurami operacyjnymi oraz logistycznymi obowiązującymi w misjach pokojowych, technikami operacyjnymi stosowanymi przez pododdziały oraz warunkami bezpieczeństwa i sposobami unikania zagrożeń.

2. Dla oficerów – dowódców pododdziałów (kadra dowódcza pododdziałów):

- 56 dni obejmujące:
  - 43 dni szkoleniowych w tym:
    - ↳ 8 dniowe szkolenie w formie kursu „B” obejmującego 66 godzin lekcyjnych;
    - ↳ 33 dni szkoleniowe w ramach pododdziału;
    - ↳ 2 dni szkolenia w ramach kursu instruktorsko-metodycznego;
  - 13 dni organizacyjnych.

Szkolenie to obejmuje przygotowanie oficerów³⁰ na stanowiska dowódcze w kontyngentach. W ramach tego szkolenia zapoznaje się kadre³¹ z dyrektywami i procedurami operacyjnymi oraz logistycznymi, obowiązującymi w misjach pokojowych, technikami operacyjnymi stosowanymi przez pododdziały oraz warunkami bezpieczeństwa i sposobami unikania zagrożeń.

3. Dla pozostałych oficerów kontyngentu oraz oficerów (kandydatów) na stanowiska w kwaterach głównych:

- 25 dni obejmujące:
  - 12 dni szkoleniowych w tym:
    - ↳ kurs „C” obejmujący 102 godziny lekcyjne (*dotyczy pozostałych oficerów kontyngentu*);
    - ↳ kurs „D” obejmujący 103 godziny lekcyjne (*dotyczy oficerów Kwater Głównych*);
  - 4 dni – szkolenie w ramach pododdziału;
  - 9 dni organizacyjnych.

³⁰ Kadra dowódcza, po ukończeniu kursu B oraz kursu instruktorsko – metodycznego organizuje i prowadzi szkolenie zasadnicze pododdziałów. Zob: *Program Szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych Organizacji Międzynarodowych*, Warszawa 1999, s. 16.

³¹ Dotyczy: oficerów i chorążych.

Szkolenie to obejmuje przygotowanie oficerów oraz chorążych i podoficerów na stanowiska logistyczne i operacyjne w kontyngentach i Kwaterach Głównych Sił. W ramach tego szkolenia zapoznaje się szkolonych z dyrektywami i procedurami obowiązującymi w misjach pokojowych, systemem zaopatrywania kontyngentu i sposobami prowadzenia gospodarki materiałowej.

4. Dla oficerów przewidzianych do zadań w roli obserwatorów wojskowych:

➤ 3 tygodniowego kursu obejmującego:

- ⌘ 11 dni szkoleniowych;
- ⌘ 4 doby – ćwiczenie końcowe;
- ⌘ 4 dni wolne, przeznaczone na rekreację i wypoczynek;
- ⌘ 1 dzień na powrót oficerów do macierzystych garnizonów.

Szkolenie realizowane jest w języku angielskim. W kursie uczestniczy grupa do 30 oficerów³² (w przypadku międzynarodowego charakteru kursu: około 10 oficerów polskich i 20 oficerów zagranicznych).

Celem kursu jest przygotowanie oficerów do służby na stanowiskach obserwatorów wojskowych oraz oficerów sztabów misji pokojowych ONZ.

Na tematykę kursu składa się cztery podstawowe bloki szkoleniowe:

1. **Blok „A”- Sytuacja geopolityczna i operacyjna w rejonach konfliktów³³.**
2. **Blok „B”- Szkolenie operacyjne³⁴.**
3. **Blok „C”- Szkolenie specjalistyczne³⁵.**
4. **Blok „D”- Szkolenie praktyczne³⁶.**

Ogólnie realizacja powyższych bloków szkoleniowych obejmuje 76 godzin. Szkolenie kończy się dwudniowym ćwiczeniem praktycznym (24 godziny) sprawdzającym umiejętność

---

³² Kurs jest przeznaczony dla oficerów w stopniach kapitan / major, którzy nigdy wcześniej nie pełnili służby w charakterze obserwatora wojskowego i nie uczestniczyli w kursie obserwatorów wojskowych ONZ lecz powinni posiadać doświadczenie z pobytu w misji pokojowej.

³³ Zawiera uwarunkowania prawne, regulujące całokształt powstawania i funkcjonowania misji pokojowych organizacji międzynarodowych, wiedzę z zakresu teorii utrzymywania pokoju w koncepcji Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz postanowienia międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych. Blok szkolenia „A” oparty jest w całości o szkolenie ogólne. Blok obejmuje 11 godzin.

³⁴ Zawiera treści z zakresu szkolenia operacyjnego. Blok obejmuje 33 godzin.

³⁵ Zawiera treści z zakresu: łączności, terenoznawstwa, szkolenia logistycznego, szkolenie techniczne, szkolenie fizyczne, szkolenia inżynieryjno-saperskiego. Blok obejmuje 12 godzin.

³⁶ Zawiera treści z zakresu: technik operacyjnych. Kończy się ćwiczeniem końcowym nt. „Rutynowe działania obserwatorów wojskowych w rejonie misji w ramach operacji pokojowych”. Blok obejmuje 20 godzin.

stosowania wiedzy teoretycznej w warunkach zbliżonych do potencjalnego rejonu realizacji zadań mandatowych.

Szkolenie uzupełniające dla kadry kierowniczej – realizowane jest w ramach kursów: informacyjnego, konwersacyjnego z języka angielskiego, doskonalenia prowadzenia pojazdów mechanicznych.

Kurs informatyczny – polega na zapoznaniu oraz doskonaleniu, nabytych wcześniej umiejętności posługiwania się komputerem.

Kurs konwersacyjny języka angielskiego – prowadzony jest w celu przypomnienia i doskonalenia zasad gramatycznych i typowych zwrotów wojskowych stosowanych w rejonie misji. Kurs prowadzony jest w wymiarze 5 dni szkoleniowych.

Kurs doskonalenia umiejętności prowadzenia pojazdów – ma na celu przygotowanie osób funkcyjnych na etatach kierowców oraz kadry kierowniczej i dowódczej kontyngentu do prowadzenia pojazdów mechanicznych w trudnych warunkach terenowych. Dodatkowo w ramach zajęć, realizowane są tematy z zakresu obowiązujących przepisów ruchu drogowego w danej misji.

Ćwiczenie końcowe kontyngentu – jest podsumowaniem procesu przygotowania kadry i żołnierzy realizowanego w kraju.

Szkolenie doskonalące w rejonie wykonywania zadań mandatowych – jest ostatnim etapem przygotowania oficerów do zadań w ramach operacji pokojowej. Oficerowie Kwatery Głównej misji i obserwatorzy wojskowi doskonalą swoje umiejętności we własnym zakresie, zgodnie z wytycznymi odpowiednich przełożonych w misji.

Za realizację szkolenia doskonalące w rejonie wykonywania zadań mandatowych jest odpowiedzialny dowódca kontyngentu.

Celem szkolenia w tym etapie przygotowania jest:

- utrzymanie pełnej zdolności pododdziałów do wykonywania zadań mandatowych oraz ochronno-obronnych;
- doskonalenie indywidualnych umiejętności żołnierzy do wykonywania obowiązków mandatowych na zajmowanym stanowisku służbowym;
- zapoznanie z dyrektywami i procedurami operacyjnymi;
- zapoznanie z warunkami bezpieczeństwa;
- doskonalenie umiejętności posługiwania się uzbrojeniem i sprzętem technicznym;
- zapoznanie z aktualnymi ustaleniami narodowymi dotyczącymi całokształtu działalności służbowej podczas prowadzenia operacji pokojowej.

W szkoleniu tym omawiana jest problematyka z zakresu³⁷:

- a) zadań zawartych w rozkazach, zarządzeniach i wytycznych kierownictw MON i SG WP, a także dokumentacji ONZ;
- b) wykorzystania bieżących analiz i ocen Kwatery Głównej dotyczących przebiegu konfliktu oraz wykonywania zadań mandatowych w rejonie operacji;
- c) doskonalenia umiejętności żołnierzy w zakresie posiadanych przez nich specjalności wojskowych;
- d) kształtowania takich cech żołnierskich, jak: zdecydowanie i odwaga, poczucie honoru i godności osobistej, odpowiedzialności za realizowane zadania, obiektywizm i wiarygodność żołnierzy sił pokojowych;
- e) politycznych przesłanek udziału SZ RP w misjach i operacjach pokojowych;

Istotnym przedsięwzięciem realizowanym w trakcie tego szkolenia jest ponadto:

- sprawdzanie znajomości zadań mandatowych przez wszystkich wykonawców;
- przekazywanie koniecznych informacji dotyczących zasad prowadzenia negocjacji z miejscową ludnością oraz przedstawicielami władz lokalnych w rejonie odpowiedzialności.

Przygotowanie zasadnicze obejmuje uczestnictwo oficerów (kandydatów do operacji pokojowej) w zajęciach z poszczególnych przedmiotów kształcenia³⁸ w ramach przygotowania kolejnych zmian PKW UNIFIL i UNDOF oraz PJW SFOR, a także ewentualnych przygotowań nowych kontyngentów.

W etapie przygotowania zasadniczego realizowane jest również dodatkowe szkolenie³⁹ (szkolenie uzupełniające) w zależności od potrzeb Polskiego Kontyngentu Wojskowego dla żołnierzy specjalistów (lekarzy, łącznościowców, saperów). Lekarze wojskowi uczestniczą w kursie w Katedrze Medycyny Morskiej i Tropikalnej WAM w Gdyni, oficerowie wojsk łączności (obsługi rdst R-140 i PRC-138) w Węźle Łączności MON w Warszawie (szyfranci – do JW 3211 w Warszawie) oraz oficerowie specjalności saperskiej w kursie w WSO we Wrocławiu. Czas szkolenia uzupełniającego wynosi 5-10 dni.

Ponadto dla kierowniczej kadry przygotowywanego kontyngentu organizuje się 1-2-dniowe spotkanie z przedstawicielami MON i SG WP.

---

³⁷ D. Kryszk, *System przygotowania żołnierzy Wojska Polskiego do operacji pokojowych (na tle rozwiązań przyjętych w NATO)*, Warszawa 2001, s. 87.

³⁸ Przedmioty kształcenia: *szkolenie operacyjne, szkolenie ogniowe, armie obce i rozpoznanie, szkolenie inżynierskie, saperstwo, łączność, terenoznawstwo, wychowanie fizyczne, szkolenie ogólne ONZ, procedury logistyczne, sanitarno-saperskie, psychologia, regulaminy SZ RP.*

³⁹ Na podstawie pisma Szefa Zarządu Ogólnego Sztabu Generalnego WP nr 348 z 28 stycznia 1997 r

Po zakończeniu szkolenia w zakresie przygotowanie zasadnicze oficerowie poddawani są egzaminowi, z następujących zagadnień:⁴⁰

- obowiązki na zajmowanych w misjach stanowiskach;
- specyfika pracy na międzynarodowych strukturach sztabowych i komórkach organizacyjnych;
- zakres stosowania słownictwa, używanych zwrotów i skrótów;
- obowiązujące procedury operacyjne i logistyczne (odpowiednio do funkcji);
- zasady sporządzania meldunków, wypełniania druków i formularzy;
- zasady prowadzenia odpraw i informacji w misji;
- zasady przygotowania i opracowywania budżetu, a także jego praktycznej realizacji;
- kooperacja elementów misji z lokalnymi ich odpowiednikami;
- bezpieczeństwo osobiste i zbiorowe;
- udzielanie pierwszej pomocy medycznej;
- zasady pomocy i ratownictwa w razie kolizji lub wypadku drogowego;
- higiena osobista i aspekty żywieniowe;
- przepisy korespondencji radiowej;
- inne tym podobne zagadnienia dotyczące funkcjonowania kontyngentu i całej misji.

WNIOSKI

Nowoczesność w kształceniu i przygotowaniu oficerów wojsk lądowych do udziału w operacjach pokojowych jest sprawą ciągle aktualną. Działalność dydaktyczno-wychowawcza musi nadążać, a nawet wyprzedzać zmiany zachodzące w otaczającej rzeczywistości, zwłaszcza w sferze politycznej, ekonomicznej, technicznej i militarnej. Wymóg nowoczesności nakazuje nieustanne modernizowanie i doskonalenie programów, form i metod kształcenia, bazy dydaktycznej, organizacji szkolenia itp., aby jak najlepiej odpowiadały aktualnym i przyszłym potrzebom, uwarunkowaniom i wyzwaniom wynikającym z wykonawstwa współczesnych i przyszłych zadań mandatowych. W tej sytuacji następuje jednocześnie wzrost kosztów związanych z przygotowaniem poszczególnych kontyngentów do realizacji zadań mandatowych.

Czynnikiem motywującym w stopniu pozytywnym stosunek oficerów do zdobywanych wiadomości z zakresu operacji pokojowych jest dokładnie sformułowany cel kształcenia.

---

⁴⁰ M. Kade; (*Praca dyplomowa*); *Dobór kadr do służby w misjach organizacji międzynarodowych*; WAT; Warszawa 2001, s.14.

Uświadomienie oficerom celowości podejmowanych przez nich wysiłków w zakresie przygotowania się ich do operacji pokojowych, jest niezwykle istotne zarówno z uwagi na wskazane prawidłowości psychologiczne leżące u podłoża ludzkiego postępowania, jak i inne uwarunkowania towarzyszące osiągnięciom uzyskanym i planowanym w trakcie kształcenia. Cel końcowy, którym jest właściwe przygotowanie oficerów do udziału w operacjach pokojowych – powinien stanowić wystarczającą wartość, dla której oficerowie chcą (chcieliby) osiągać zadawalające wyniki w trakcie procesu przygotowania ich do zadań mandatowych. Jeżeli oficer wyraźnie widzi cel końcowy swego przygotowania i ma on dla niego wysoką wartość, to istnieje duże prawdopodobieństwo, że będzie dążył nawet przy dużym nakładzie pracy do jego osiągnięcia.

W trakcie przygotowywania oficerów do operacji pokojowych należy właściwie interpretować cel kształcenia, poprzez ukazywanie, iż to właśnie od samego oficera przygotowującego się do zadań mandatowych zależy stopień jego osiągnięcia.

Powinno funkcjonować przeświadczenie, że: *właściwe przygotowanie oficera do zadań w ramach operacji pokojowych jest istotne nie tylko dla niego samego, ale i dla całej armii, bowiem poziom przygotowania oficera wyznacza granice jego użyteczności oraz decyduje o jego sprawności w rejonie operacji.*

SPECYFIKA PLANOWANIA OPERACJI WSPARCIA POKOJU

Operacje wsparcia pokoju są częścią aktywności NATO realizowaną w ramach uczestnictwa Sojuszu w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych. Operacje te stanowią jednocześnie, najważniejszą obecnie część działań militarnych, które są realizowane przez Sojusz. Gdyby kategoryzować działalność militarną Sojuszu, to można wyodrębnić dwie główne grupy operacji, dla których granicę ustala artykuł V Traktatu Waszyngtońskiego¹ stanowiący podstawę istnienia NATO, a zobowiązujący do wsparcia i udzielenia pomocy przez siły NATO, napadniętemu państwu członkowskiemu. Ta część działalności militarnej to tzw. **operacje wynikające z art. V** i obejmują swoim zakresem „klasyczne” działania sił zbrojnych, a w swej naturze są operacjami sojuszniczymi (*ang. allied operations*) czyli operacjami, w których biorą udział państwa należące do NATO. Drugą grupę, dużo bardziej złożoną stanowią tzw. **operacje „z poza art. V”** (*ang. non-V art. Operations*), operacje te coraz częściej nazywane **operacjami reagowania kryzysowego** (*ang. crisis response operations*) obejmują swoim zakresem: pomoc w egzekwowaniu sankcji i embarg nałożonych przez organizacje międzynarodowe, pomoc w zwalczaniu klęsk żywiołowych, operacje ratowniczo-poszukiwawcze, operacje ewakuacyjne oraz operacje wsparcia pokoju. Ta część aktywności z istoty swojego charakteru, jest działaniem realizowanym w układzie wielonarodowym – czyli obejmującym nie tylko państwa członkowskie NATO.² Jednak jako *conditio sine qua non* to Sojusz Północnoatlantycki odgrywa w nich główną rolę we wszystkich funkcjach kierowania tymi działaniami m.in.: poprzez zaangażowanie swoich środków finansowych, infrastruktury, systemu dowodzenia i wojsk. Przykładem roli, jaką NATO odgrywa w prowadzeniu operacji wsparcia pokoju jest fakt powołania wielonarodowych sił połączonych do prowadzenia operacji na terenie byłej Jugosławii – IFOR/SFOR oraz KFOR oraz

---

¹ ARTYKUŁ 5: „Strony zgadzają się, że zbrojna napaść na jedną lub więcej z nich w Europie lub Ameryce Północnej, będzie uznana za napaść przeciwko nim wszystkim i dlatego zgadzają się, że jeżeli taka zbrojna napaść nastąpi, to każda z nich, w ramach wykonania prawa do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony, na mocy artykułu 51 Karty Narodów Zjednoczonych, udzieli pomocy Stronie lub Stronom napadniętym, podejmując niezwłocznie, samodzielnie, jak i w porozumieniu z innymi Stronami działania, jakie uzna za konieczne, łącznie z użyciem siły zbrojnej, w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego. O każdej takiej zbrojnej napaści i o wszystkich podjętych w jej wyniku środkach zostanie bezzwłocznie powiadomiona Rada Bezpieczeństwa. Środki takie zostaną zaniechane, gdy tylko Rada Bezpieczeństwa podejmie działania konieczne do przywrócenia i utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.” Traktat Waszyngtoński, Waszyngton, 4 kwietnia 1949 roku.

² J. Kręcikij, M. Strzoda, J. Trembecki, Założenia teoretyczne wielonarodowej operacji połączonej, Warszawa, AON 2000.

pomoc udzielona siłom ISAF na tereni Afganistanu (pierwszy przypadek w historii NATO, tak dalekiego zaangażowania swoich sił i środków). Na podstawie powyższych przykładów można stwierdzić, iż podstawą do planowania operacji wsparcia pokoju są procedury przygotowane i sprawdzone w działaniach Sojuszniczych Sił (*Allied Forces – AF*). Z tego też względu podstawowymi dokumentami, które określają te zasady, są następujące publikacje sojusznicze:

- Allied Joint Doctrine - AJP-01(B) (Doktryna Sojuszniczych Działań Połączonych);
- Allied Joint Operations - AJP-3 (Sojusznicze Działania Połączone);
- Guidelines for Operational Planning - GOP (Wytyczne Do Planowania Działań Połączonych).

Proces planowania operacji wsparcia pokoju zostaje zapoczątkowany poprzez określenie celów politycznych przez Radę Północnoatlantycką. Rada może je określić samodzielnie, w przypadku oceny zagrożeń dla pokoju międzynarodowego lub na prośbę organizacji międzynarodowej, która udzieli odpowiedniego mandatu siłom NATO. Takimi organizacjami są ONZ, OBWE i UE³.

Planowanie operacji wsparcia pokoju realizowanych przez wielonarodowe siły połączone, powinno obejmować wszelkie aspekty operacji, ze szczególnym podkreśleniem specyfiki każdej z nich. W związku z tym, że każda operacja wsparcia pokoju ma inny charakter, wynikają z niej również inne zadania dla komponentu wojskowego, którym są Siły Wsparcia Pokoju. Do realizacji zadań dobierane są siły:

- z państw członkowskich NATO;
- państw NATO i PfP;
- państw NATO i dowolnych państw, koalicji państw pragnących wziąć udział w rozwiązaniu konfliktu międzynarodowego.⁴

Proces planowania rozpoczyna się na podstawie wytycznych kierownictwa politycznego i dyrektyw dowództwa strategicznego. Punktem wyjściowym, a zarazem punktem odniesienia koncepcji operacji i w konsekwencji planu operacji, jest zakładany stan końcowy (ang. „endsta-

---

³ Podstawą do podjęcia działań przez NATO w Bośni i Hercegowinie była Rezolucja nr 1031 Rady Bezpieczeństwa ONZ, w której NATO otrzymało mandat dotyczący wprowadzenia, czyli implementacji - części wojskowej Porozumienia Pokojowego podpisanego 14 grudnia 1995 r. w Paryżu. W związku z tym z dniem 16 grudnia 1995 NATO rozpoczęło Siłami Implementacyjnymi (IFOR) operację pod kryptonimem „Joint Endeavour”.

⁴ Przykłady różnych operacji realizowanych przez NATO we współdziałaniu z różnymi organizacjami i państwami:

- „SHARP GUARD” - 1993-96r - operacja realizowana przez siły NATO i UZE,
- „DETERMINED GUARANTOR” - ewakuacja personelu z FRY (1998r.), operacja realizowana siłami państw Sojuszu i PfP,
- „ALLIED FORCE” - operacja lotnicza NATO 1995r. realizowana przez siły państw z Sojuszu, oraz operacje „IFOR” - 1995/1996r. BiH, „SFOR” - 1996/... r. BiH i KFOR” - 1999/... r. KOSOVO realizowane w szerokiej koalicji państw.

te”), a więc pożądana sytuacja polityczno-militarna po zakończeniu operacji wsparcia pokoju i wynikające stąd cele militarne, czyli rezultaty działań sił wsparcia pokoju realizujących operację. Dowództwo, które opracowuje plan operacji wsparcia pokoju musi udzielić odpowiedzi na następujące pytania:

- Jaki jest cel strategiczny operacji wsparcia pokoju?
- Jak w związku z tym cele wojskowe powinny zostać zrealizowane, aby możliwe było osiągnięcie zakładanego celu strategicznego?
- Jakie ograniczenia wpływają na sposób realizacji zadania przez dowódcę operacyjnego sił wsparcia pokoju (ograniczenia wynikające z mandatu operacji, porozumień międzynarodowych itp.)?
- Jakie warunki muszą zostać spełnione, aby można było uznać, że działania komponentu wojskowego spełniły swą rolę (tzw. kryteria sukcesu – kryteria stanowiące o zrealizowaniu zadania) ?
- Jaka w związku z tym jest najkorzystniejsza kolejność działań, aby wypełnić te warunki?
- Jak dobrać oraz w jaki sposób wykorzystać poszczególne komponenty sił wsparcia pokoju (SWP), aby zrealizować poszczególne działania?
- Jakie ryzyko wiąże się z podjęciem działań?
- W jaki sposób zakończone zostaną poszczególne działania oraz cała operacja wsparcia pokoju?

Rozważając kwestie związane z operacjami wsparcia pokoju, należy podkreślić, że prowadzone są one w innym środowisku (otoczeniu) w porównaniu do „tradycyjnych” operacji wojskowych. Operacje te obejmują też różne działania i cele, w odróżnieniu od tych, które charakteryzują udział sił zbrojnych w „tradycyjnym” konflikcie zbrojnym, jako jego strona. Dlatego też w działaniach tych, obok zasad obowiązujących w trakcie wszystkich działań militarnych takich jak: celowość, jedność wysiłku, współpraca, utrzymywanie operacji, koncentracja sił, ekonomia, elastyczność, inicjatywa, troska o morale, zaskoczenie, bezpieczeństwo, prostota.⁵ Właśnie ze względu na specyfikę prowadzenia tych operacji w dowodzeniu, a w tym również w planowaniu należy przestrzegać dodatkowych zasad. Należy jednak podkreślić, że zasady walki, jak i sposoby jej prowadzenia stosowane w odpowiedni sposób są nie tylko aktualne w trakcie operacji wsparcia pokoju, ale wręcz pomocne w osiągnięciu celów operacji.

---

⁵ AJP-1(B) *Allied Joint Operations Doctrine*. September 2000.

Przedstawiając zasady operacji wsparcia pokoju autor zwraca uwagę, że nie zawsze mogą być stosowane one w jednakowy sposób w każdej sytuacji, chociaż wszystkie powinny być przedmiotem szczegółowej analizy w procesie planowania i prowadzenia operacji wsparcia pokoju. Opisane poniżej, na podstawie analizy literatury przedmiotu zasady powinny stanowić podstawy, w trakcie wypracowywania decyzji o udziale komponentu wojskowego w operacji wsparcia pokoju oraz w trakcie wykonywania przez niego zadań.

Jedną z pierwszych zasad jest **wzajemny szacunek**.⁶ W związku z tym, że musi istnieć wzajemne poszanowanie, z jednej strony pomiędzy – stronami konfliktu, a z drugiej – siłami realizującymi operację wsparcia pokoju. Siły te powinny w szczególności respektować prawa państwa-gospodarza, jak również jego zwyczaje. Nie powinny podejmować żadnych działań w celu zmiany tego stanu rzeczy, z wyjątkiem przypadku uzyskania na to zgody. Strony sporu/konfliktu powinny szanować siły wsparcia pokoju działające zgodnie z celem operacji. Zasada ta nie obowiązuje w trakcie wymuszania pokoju.

Podsumowując, zasada ta narzuca respektowanie:

- prawnych immunitetów;
- praw, tradycji i historii;
- religii;
- tradycyjnych zachowań;
- poszanowania munduru i odznaczeń;
- nie używanie obraźliwych słów i gestów;
- szanowanie statusu i pozycji stron konfliktów;
- włączanie się w życie publiczne po uzyskaniu aprobaty stron.

Kolejną zasadą jest **bezstronność**. Zasada ta ma istotne znaczenie dla zachowania zaufania stron sporu/konfliktu w stosunku do sił wspierających pokój. Przekroczenie cienkiej linii rozgraniczającej bezstronność od stronniczości, powinno nastąpić tylko w wyniku świadomej decyzji politycznej organizacji międzynarodowej kierującej operacją wsparcia pokoju i powinna mieć odzwierciedlenie w zmianie mandatu dla sił wspierających pokój.

Zasada bezstronności wyraża się poprzez :

- sprawiedliwe traktowanie wszystkich stron sporu/konfliktu;
- respektowaniu mandatu misji;

---

⁶ Wszystkie zasady na podstawie- AJP 3.4.1 Peace Support Operations. 2nd Study Draft. MAS. Brussels 1999.

- wiarę i zaufanie, że wszystkie strony sporu/konfliktu dążą do jego pokojowego rozwiązania.

Bezstronność może być naruszona w następujących sytuacjach:

- na podstawie decyzji politycznych;
- w przypadku samoobrony;
- w przypadku ochrony ustaleń mandatu.

Następną zasadą jest **wiarygodność**. Wiarygodność operacji wsparcia pokoju jest odzwierciedleniem oceny dokonywanej przez strony sporu/konfliktu sił wspierających pokój, które dążą do osiągnięcia celu operacji. Stopień wiarygodności będzie również wpływał na zaufanie, jakim darzone będą siły wspierające pokój przez strony sporu/konfliktu. W celu zachowania wiarygodności, siły te muszą być używane zgodnie z mandatem i celem operacji wsparcia pokoju. Sposób ich użycia powinien natomiast zagwarantować powodzenie operacji nawet w obliczu prób uzyskania lub też odzyskania przewagi przez jedną ze stron konfliktu.

Podsumowując, uzyskanie wiarygodności przez siły wsparcia pokoju - równa się - budowie zaufania do całości operacji wsparcia pokoju. W związku z tym siły pokojowe powinny:

- działać zgodnie z koncepcją operacji;
- bazować na ustaleniach mandatu;
- gwarantować sukces operacji;
- przestrzegać bezstronności podczas incydentów;
- demonstrować najwyższy profesjonalizm;
- odznaczać się pełnym zdyscyplinowaniem;
- świecić przykładem w zachowaniu się w i poza służbą.

Jedną z najważniejszych zasad jest **ograniczenie użycia siły**. Zasada ta stanowi jeden z ważniejszych dylematów stojących przed dowódcą podczas prowadzenia operacji wsparcia pokoju. Wymaga szczegółowej analizy, w zakresie wyważenia problemów dotyczących z jednej strony – bezpieczeństwa podległego mu personelu, a z drugiej – osiągnięcia celów operacji. Na ogół operacje wsparcia pokoju oparte są na metodach pokojowego rozwiązywania sporów/konfliktów, w związku z tym zakłada się, że działania dyplomatyczne powinny umożliwić osiągnięcie celów operacji. Dlatego też, jeżeli nie ma innej możliwości i nastąpi użycie siły, to zgodnie z tą zasadą powinno się ono charakteryzować dokładnością, ograniczeniem w czasie oraz proporcjonalnością w stosunku do istniejącego zagrożenia, a także powinno prowadzić do rozwiązania trudnej sytuacji, a nie do jej eskalacji.

Podsumowując, można stwierdzić, że podstawowym warunkiem prowadzącym do przestrzegania tej zasady jest - osiągnąć cele operacji stosując pokojowe metody np.: negocjacje, mediacje. Natomiast, ewentualna decyzja o użyciu siły powinna uwzględniać:

- mandat operacji;
- polityczne, strategiczne, operacyjne i taktyczne konsekwencje.

Kolejną zasadą jest **przejrzystość celu operacji**. Cel operacji wsparcia pokoju oraz zadania sił wsparcia pokoju muszą być zrozumiałe i oczywiste dla wszystkich stron konfliktu. Dzięki temu uniknie się podejrzeń w stosunku do sił wspierających pokój o stronnictwo, co w konsekwencji spowoduje utratę zaufania i wiarygodności. Pomimo tego, że przejrzystość celów operacji powinna być przestrzegana w trakcie planowania i przeprowadzenia operacji to musi być ona wyważona i uwzględniać bezpieczeństwo zarówno członków sił wspierających pokój jak i personelu cywilnego realizowanej operacji.

W związku z tym, założenia tej zasady można osiągnąć poprzez:

- precyzyjne i jasne określenie celu i planu operacji;
- precyzyjne i jednoznaczne zadania sił wspierających pokój;
- zachowanie proporcji pomiędzy dostępnością informacji o celu, planie i zadaniach sił wsparcia pokoju, a bezpieczeństwem personelu i ograniczeniem dostępu do szczegółowej treści zadań poszczególnych jednostek. Oznacza to, że strony sporu/konfliktu powinny wiedzieć, jakie są zadania sił wsparcia pokoju, ale nie powinny znać czasu i miejsca ich realizacji (dotyczy to przede wszystkim całego zakresu kontroli wykonywanych przez siły wsparcia pokoju).

Kolejną zasadą, która obowiązuje w operacjach wsparcia pokoju i stanowi ich fundament szczególnie w trakcie operacji realizowanych przez wielonarodowe siły pokojowe, na którą wszystkie państwa uczestniczące w operacji muszą się zgodzić, jest - **jedność dowodzenia**. Zasada ta ma szczególne znaczenie w drodze do osiągnięcia celu operacji i dotyczy wszystkich jednostek wojskowych, ponadto stanowi *conditio sine qua non* udziału sił NATO oraz innych sił wchodzących w skład wielonarodowych sił połączonych stanowiących siły wspierające pokój w operacji wsparcia pokoju. Zasada ta nie podlega w związku z tym dyskusji i nie powinna być przedmiotem kompromisu. Zasada ta odnosi się również do innych militarnych aspektów operacji np.: negocjacji ze stronami sporu/konfliktu w sprawie rozwiązań dotyczących problemów wojskowych.

Zgodnie z tą zasadą należy w trakcie planowania operacji wsparcia pokoju:

- jasno sformułować strukturę dowodzenia operacją;
- wyznaczyć dowódcę sił wsparcia pokoju. Specjalnego reprezentanta sekretarza generalnego lub szefa operacji, który będzie przełożony zarówno komponentu wojskowego jak i cywilnego i będzie sprawował funkcję kontrolną nad całością operacji i jednocześnie pośredniczył w weryfikacji mandatu operacji, mediacjach pomiędzy stronami konfliktu itp.).

Kolejną zasadą jest - **koordynacja cywilno-wojskowa**. Zasada ta stanowi uzupełnienie zasady dotyczącej jedności dowodzenia. W związku z tym, że ustanowienie i sprawowanie jednoosobowego kierownictwa nad wszystkimi agencjami, instytucjami i organizacjami jest niemożliwe, a często ogólne prowadzenie operacji wsparcia pokoju wymaga skoordynowania działania wszelkich organizacji politycznych, humanitarnych, cywilnych i gospodarczych, należy szanując odrębność tych organizacji dążyć do osiągnięcia jedności wysiłku ich działania, skierowanego na osiągnięcie celu operacji. Jedną z metod osiągnięcia tego skomplikowanego i trudnego celu jest utworzony specjalny pion funkcjonalny w dowództwie sił wsparcia pokoju, należący do grupy głównej dowództwa - CJ9 CIMIC (*ang. Civil-Military Cooperation*)⁷.

Bardzo ważną zasadą jest - **swoboda poruszania się**. Zasada ta ma decydujące znaczenie w osiągnięciu celu operacji, gdyż siły wsparcia pokoju powinny być zdolne w każdej chwili (o każdej porze roku i doby) do wykonania zadań w swoim obszarze odpowiedzialności (*ang. Area of Responsibility – AoR*). Z analizy prowadzonych działań wynika, że z reguły strony konfliktu starają się, choćby lokalnie, ograniczyć swobodę poruszania się siłom wspierającym pokój. Ograniczenia te powinny być stanowczo i szybko rozwiązywane poprzez negocjacje.

Podsumowując, swoboda przemieszczania sił wspierających pokój musi być zagwarantowana przez cały przebieg operacji, w wypadkach jej naruszenia powinna być negocjowana, jeżeli nie odniesie to skutku mogą być podjęte bardziej energiczne akcje ze strony sił wspierających pokój.

Następną zasadą jest **elastyczność**. Jednostki wchodzące w skład sił wspierających pokój powinny być tak wyposażone i przygotowane, żeby w uzasadnionych sytuacjach, szybko i sprawnie mogły dostosować się do zmiany wykonywanych zadań, która może również nastąpić w wyniku zmiany mandatu operacji, a co za tym idzie również rodzaju operacji wsparcia pokoju.

---

⁷ „CIMIC to środki, porozumienia i działania wspierające zadanie (misję), które rozwijają łączność, koordynację i współpracę pomiędzy dowódcą NATO a ludnością, w tym z władzą państwową i lokalną. Zawiera się w tym łączność, współpraca i koordynacja działań z międzynarodowymi, narodowymi oraz pozarządowymi organizacjami i agendami”. AJP -9 (NATO Civil – Military Co-operation Doctrine - CIMIC), 25.05.2000r

Uwzględniając założenia zasady „elastyczność”, siły wspierające pokój powinny:

- być przygotowane do szybkiej zmiany zadań;
- posiadać zdolność i wyposażenie do wielowariantowych akcji zgodnych z decyzją dowódcy sił;
- posiadać kadre dowódczą przygotowaną do podejmowania samodzielnych i odpowiedzialnych decyzji zgodnych z mandatem operacji.

Zasady, które podkreślają specyfikę operacji wsparcia pokoju, powinny zostać uwzględnione w procesie ich planowania. Proces planowania obejmuje pięć kolejno następujących po sobie faz. Wypracowany wynik końcowy każdej poprzedniej fazy stanowi podstawę do rozpoczęcia następnej:

- **faza wstępna** (*ang. Initiation stage*);
- **faza początkowa** (*ang. Orientation stage*);
- **faza opracowania zamiaru działania** (*ang. Concept development stage*);
- **faza opracowania planu** (*ang. Plan development stage*);
- **faza weryfikacji planu** (*ang. Plan review stage*).

Proces planowania działań może być prowadzony prawie równolegle na kilku szczeblach dowodzenia. Zależać to będzie zarówno od charakteru planowanych działań jak i od zakresu prowadzonych prac planistycznych. Należy zdawać sobie sprawę, jak wielką w takiej sytuacji rolę odgrywa ścisła koordynacja pomiędzy poszczególnymi dowództwami oraz poszczególnymi państwami partycypującymi w wielonarodowych siłach połączonych powołanych do realizacji operacji wsparcia pokoju.

FAZA I (WSTĘPNA)

W fazie tej do najistotniejszych przedsięwzięć można zaliczyć:

- otrzymanie ze szczebla nadrzędnego dyrektywy wstępnej lub samodzielne rozpoczęcie planowania (tylko w *Strategic Commands* – gdyż tylko dowódcy na strategicznym szczeblu dowodzenia NATO, czyli *SACEUR* i *SACLANT* są do tego uprawnieni);
- przeprowadzenie wstępnej oceny sytuacji strategicznej w oparciu o posiadane informacje;
- zorganizowanie specjalistycznego zespołu w ramach dowództwa, składającego się z odpowiednio przygotowanych, reprezentujących różne specjalności oficerów, którzy rozwiązywać będą problemy planistyczne, określanego jako „**Grupa Planowania Działań**” (*ang. Operational Planning Group – OPG*), oraz zgromadzenie niezbędnych informacji do rozpoczęcia procesu planowania.

FAZA II (POCZĄTKOWA)

Kolejna faza, praktycznie rozpoczyna właściwy proces planowania. Obejmuje następujące czynności:

- **Analiza zadania.** Ukierunkowuje cały procesu planowania. Może być prowadzona metodą „burzy mózgów”. Przeprowadza się ją w celu określenia istoty problemu, sprecyzowania rezultatów, jakie powinny być osiągnięte oraz ustalenia pożądanego stanu końcowego. Dowódca jest osobiście odpowiedzialny za prowadzenie analizy zadania. Analiza prowadzona jest przez wyspecjalizowany zespół dowództwa, rezultaty pracy specjalistów realizujących to zadanie muszą uzyskać aprobatę dowódcy przed rozpoczęciem kolejnych czynności procesu planowania. Można stwierdzić, iż celem prowadzenia analizy zadania jest niejako określenie „ograniczeń” sytuacji decyzyjnej, którą należy rozwiązać. Zgodnie z wymaganiami zawartymi w GOP w trakcie analizy zadania powinny zostać rozpatrzone następujące problemy:
  - sytuacja polityczno – militarna w obszarze odpowiedzialności, w tym prawdopodobny cel (cele) oraz możliwości stron sporu/konfliktu;
  - myśl przewodnia przełożonego;
  - ograniczenia w procesie planowania;
  - przewidywania (założenia);
  - czynniki wpływające na realizację zadania;
  - silne i słabe strony;
  - środki ciężkości;
  - punkty decydujące;
  - zadania;
  - cele;
  - pożądaný stan końcowy;
  - kryteria powodzenia.
- **Zadanie (*Mission*).** Sprecyzowane zadanie własne jest jasnym, związłym stwierdzeniem określającym:
  - **kto** będzie realizował określone działanie,
  - **co** będzie realizował,
  - **kiedy** to będzie realizowane,
  - **gdzie** to będzie realizowane,
  - **jaki jest cel** realizacji tego zadania.

Zadanie **nie określa, jak** należy działać. Na przykład:

„W dniu 15.12.1995 r. o godz. 00.01 (**KIEDY**), Dowódca Sił Sojuszniczych IFOR (**KTO**), przejmie OPCON nad wydzielonymi siłami w Bośni i Hercegowinie (**GDZIE**), aby utworzyć strefę buforową pomiędzy stronami konfliktu (**CO**), osłaniać ludność cywilną, oraz realizować pozostałe zadania mandatowe tzn.: nadzorować wycofanie sił militarnych ze strefy buforowej, nadzorować prowadzenie wymiany jeńców itp. (**CO**), oraz jeśli będzie to konieczne w ramach obowiązujących zasad użycie siły odpowiedzieć na zaistniałe zagrożenie (**CO**), w celu realizacji podpisanego przez strony konfliktu porozumienia pokojowego (**W JAKIM CELU**)”.

- **Odprawa informacyjna.** Prowadzona jest w celu przedstawienia wniosków z analizy zadania oraz wydania wytycznych dowódcy do dalszego planowania. Odprawa ta podsumowuje informacje zawarte w otrzymanych dyrektywach i wstępnie zidentyfikowane problemy oraz pozwala dowódcy na wyciągnięcie wniosków dotyczących istoty otrzymanego zadania. Wynikiem informowania operacyjnego jest przygotowanie **wytycznych dowódcy do planowania**, które odzwierciedlają akceptację przez dowódcę wyników analizy zadania, w tym przyjmowanych przez sztab kierunków dalszej pracy.

Konsekwencją fazy początkowej są **wytyczne dowódcy do planowania** – jest to formalny dokument, który może służyć jako **dyrektywa wstępna** do rozpoczęcia planowania na własnym szczeblu dowodzenia jak i w podległych dowództwach. Wytyczne dowódcy do planowania - produkt finalny odprawy informacyjnej, poszerzone przez dowódcę o dodatkowe informacje, obejmują trzy główne grupy problemów:

- myśl przewodnią dowódcy;
- jego pogląd na pożądany stan końcowy;
- sprecyzowane zadanie własne.

Poprzez wykorzystanie wytycznych w charakterze dyrektywy wstępnej do podwładnych, podlegli dowódcy otrzymują możliwość rozpoczęcia własnych przygotowań do przyszłych działań. Podjęte na podstawie tych informacji czynności będą następnie przydatne w trakcie kolejnej fazy planowania – opracowaniu zamiaru działania.

FAZA III (OPRACOWANIE ZAMIARU DZIAŁANIA)

W trakcie tej fazy planowania realizowane są następujące czynności:

- ocena czynników wpływających na wykonanie zadania (analiza sytuacji);
- opracowanie wariantów działania;
- odprawa decyzyjna;
- opracowanie zamiaru działania.

Efektem tej fazy jest **zamiar działania** (ang. *Concept of Operations – CONOPS*), który jest kolejnym dokumentem wyrażającym sposób, w jaki dowódca zamierza użyć oddane mu do dyspozycji siły. Określa czas ich użycia oraz miejsce, a także cele do osiągnięcia i pożądany stan końcowy. Zamiar działania zawiera informacje wyjaśniające, jak należy zsynchronizować możliwości dostępnych sił, aby osiągnąć pożądane cele. Zanim zostanie on rozwinięty do postaci planu działania przedstawiany jest do akceptacji w **postaci formalnego dokumentu**, temu szczeblowi dowodzenia, który uruchomił proces planistyczny poprzez wysłanie dyrektywy wstępnej.

Zamiar, jako dokument zawiera zwykle:

- opis sytuacji;
- sprecyzowane zadanie własne;
- myśl przewodnią dowódcy;
- zarys przebiegu działań;
- potrzeby w zakresie sił;
- ogólną koncepcją wsparcia logistycznego;
- oraz zasadnicze ustalenia w ramach organizacji dowodzenia.

FAZA IV (OPRACOWANIE PLANU DZIAŁANIA)

Końcowy etap prac planistycznych stanowi zatwierdzony **plan działania** (ang. *Operation Plan – OPLAN*). Plan działania opracowywany jest na podstawie założeń zawartych w dyrektywie wstępnej, może być przygotowywane na wszystkich szczeblach dowodzenia. *OPLAN* jest typowym produktem końcowym planowania kryzysowego. Przygotowywany jest w stopniu zapewniającym sprawną jego realizację, w ścisłej współpracy z: dowódcami stosownych szczebli dowodzenia, władzami cywilnymi i państwami członkowskimi Sojuszu oraz innymi organizacjami międzynarodowymi i państwami uczestniczącymi w rozwiązaniu sytuacji kryzysowej. W pełni opracowany *OPLAN* uzupełniony jest właściwą liczbą aneksów.

W tej fazie procesu planowania wyróżnić można następujące główne przedsięwzięcia:

- fizyczne opracowanie (koordynacja) planu,
- przedstawienie planu do zatwierdzenia przełożonym,
- wydanie planu.

FAZA V (WERYFIKACJA PLANU)

Faza weryfikacji obejmuje dwa zasadnicze etapy: **sprawdzanie i ocenę**. W konsekwencji tych przedsięwzięć może zająć niekiedy potrzeba przeprowadzenia dodatkowej odprawy decyzyjnej.

Sprawdzanie planu pod względem zgodności z aktualnymi wymaganiami i wyzwaniem stojącymi przed Sojuszem, realizowana jest dwutorowo, poprzez sprawdzanie ciągłe i okresowe. W trakcie działań plan musi być sprawdzany, a właściwie weryfikowany w sposób ciągły, gdyż pojawiające się zmiany w sytuacji powodować będą konieczność uaktualnienia planu. Uaktualnienie takie może zostać zarządzane także przez szczebel nadrzędny. W każdym przypadku konieczna jest ocena, czy wystarczające będzie uaktualnienie planów już istniejących, czy też konieczne stanie się sporządzenie nowych. Aktualizacja koncentrowana jest głównie na nowych zagrożeniach, dyspozycyjności sił, poprawności planów alternatywnych, zmianie mandatu sił wsparcia pokoju itp. Po dokonaniu weryfikacji planu, dowódca zostaje zapoznany z wynikami tego przedsięwzięcia, łącznie z propozycjami działań, jakie powinny być podjęte w związku ze zmianami sytuacji. Istotne jest, iż każda zmiana o charakterze zasadniczym wprowadzona do planu wymagała będzie ponownej akceptacji tak zmodyfikowanego dokumentu przez właściwy szczebel nadrzędny.

Sprawdzanie okresowe wynika z kolei z założenia, iż wszystkie plany mają ograniczony „termin ważności” wynikający ze zmieniających się ciągle powodów, stanowiących podstawę ich opracowania. Sprawdzanie okresowe stanowi kompleks przedsięwzięć realizowanych cyklicznie w poszczególnych dowództwach, w celu zapewnienia aktualności planów pomimo następujących zmian w sytuacji.

Ocena planu prowadzona jest na podstawie jego szczegółowego sprawdzania także poprzez ćwiczenia i symulacje. Biorąc pod uwagę kryteria czasu i otrzymanych wyników, za najbardziej efektywne przyjmuje się stosowanie symulacji komputerowych. Jednakże nie dopuszcza się do całkowitej rezygnacji z ocen dokonywanych przez doświadczonych oficerów (oczywiście tych nie zaangażowanych bezpośrednio w przygotowanie planu). Wybór metody oceny planu podyktowany jest zawsze czynnikami czasu i dostępnością środków symulacji komputerowej w konkretnym dowództwie i określonej sytuacji.

Jeżeli ocena planu wykaże, iż wymagane są w nim zasadnicze zmiany, a posiadany czas jest wystarczający, proces planowania rozpoczynany jest ponownie od **fazy II**. Wymaga to analizy wszystkich niezbędnych czynników i w efekcie przynosi propozycje niezbędnych modyfikacji. Zmiany te zostają następnie przedstawione dowódcy w trakcie dodatkowej odprawy decyzyjnej. Jeśli czas jest ograniczony, wówczas weryfikacja może zostać skrócona i koncentrować się może tylko na ocenie zmienionej sytuacji, jej potencjalnym wpływie na istniejący plan i zawiera propozycje niezbędnych zmian. Dodatkowa odprawa decyzyjna, jeżeli jest organizowana, powinna być krótka i merytoryczna. W jej trakcie należy poruszyć, co najmniej następujące problemy:

- uaktualnioną sytuację (siły stron konfliktu, a siły własne);
- oddziaływanie nowej sytuacji na bieżący plan;
- potencjalne zmiany w istniejącym planie;
- ryzyko związane z dotychczasowym planem (jakie mogą być konsekwencje wprowadzenia zmian lub pozostawienia planu w dotychczasowej postaci);
- propozycje zmian.

Faza piąta kończy przebieg procesu planowania działań NATO. Szczegółowa analiza problemów rozpatrywanych w ramach weryfikacji planu prowadzi do wniosku, iż pomimo użycia do jej opisu terminu *faza (Stage)*, przedsięwzięcia w nich występujące realizowane są w sposób ciągły, stwarzając gwarancje utrzymania aktualności już gotowych oraz przygotowywanych planów działania.

Podsumowując, rozważania dotyczące planowania operacji wsparcia pokoju i ich specyfikę, należy stwierdzić, że złożoność zadań realizowanych w operacjach wsparcia pokoju, jak również różnorodność samych operacji wsparcia pokoju wymaga zaangażowania w proces planowania specjalistów z i poza wojska. Dzięki takiemu podejściu w trakcie procesu planowania, a później realizacji, będzie można uzyskać ściśle współdziałanie wszystkich elementów wchodzących w skład sił pokojowych, na co wskazują doświadczenia z przeprowadzonych operacji. Połączony wojskowo- cywilny zespół planowania może lepiej przełożyć cel strategiczny na cele operacyjne i taktyczne. Ten ostatni wniosek jest o tyle istotny, że doprowadzenie do pełnego zrozumienia celów operacji wsparcia pokoju przez dowódców wszystkich szczebli dowodzenia pozwoli na zmniejszenie ryzyka niepowodzenia operacji. Jest, bowiem ona prowadzona w bardzo delikatnym i kruchym środowisku i w związku z tym błąd popełniony nawet na szczeblu taktycznym może podważyć zaufanie do wiarygodności i bezstronności całości sił wsparcia pokoju. W konsekwencji ma to niezwykle istotne znaczenie dla powodzenia operacji.

Specyfika sytuacji, w której prowadzona jest operacja wsparcia pokoju wymaga również, szerszego ujęcia tej tematyki zarówno w procesie doskonalenia kadry jak i edukacji społeczeństwa. Rozumienie sytuacji gwarantuje stałe zaangażowanie społeczności międzynarodowej nie tylko w gaszeniu powstałych konfliktów, ale również w rozwiązywaniu przyczyn ich powstawania zanim przerodzą się w działania wojskowe.

The following is a list of the names of the members of the American Medical Association, as reported in the official directory for the year 1910. The names are arranged in alphabetical order, and are given in full, including the name of the state or territory in which they reside. The names are given in the order in which they appear in the directory, and are not necessarily in the order of their rank or position in the Association.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.

The following is a list of the names of the members of the American Medical Association, as reported in the official directory for the year 1910. The names are arranged in alphabetical order, and are given in full, including the name of the state or territory in which they reside. The names are given in the order in which they appear in the directory, and are not necessarily in the order of their rank or position in the Association.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.

The following is a list of the names of the members of the American Medical Association, as reported in the official directory for the year 1910. The names are arranged in alphabetical order, and are given in full, including the name of the state or territory in which they reside. The names are given in the order in which they appear in the directory, and are not necessarily in the order of their rank or position in the Association.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.

PLANOWANIE UŻYCIA SIŁ POWIETRZNYCH W OPERACJACH WYMUSZANIA POKOJU

Wprowadzenie

Operacje wsparcia pokoju w ostatniej dekadzie XX wieku przeszły znaczne przeobrażenia. Typowe dla okresu powojennego operacje utrzymania pokoju stały się niewystarczające dla utrzymania lub przywrócenia pokoju na świecie. Konflikt bałkański wyraźnie wykazał, że do rozwiązania coraz bardziej skomplikowanych sytuacji kryzysowych potrzebna jest o wiele bardziej zdecydowana reakcja ze strony społeczności międzynarodowej. Adekwatnym antidotum na zagrożenia międzynarodowego bezpieczeństwa i pokoju stały się operacje wymuszania pokoju z udziałem wielonarodowych połączonych sił zadaniowych. Operacje te, jak wiadomo, z natury są klasycznymi operacjami połączonymi, dlatego też jednym z komponentów sił zadaniowych są siły powietrzne. Właściwości sił powietrznych powodują, że po operacjach w rejonie Zatoki Perskiej oraz w byłej Jugosławii zaczęto je postrzegać jako doskonałe narzędzie do rozwiązywania międzynarodowych i wewnętrznych konfliktów zbrojnych mogących pośrednio wpłynąć na bezpieczeństwo Sojuszu¹.

To właśnie w byłej Jugosławii siły powietrzne NATO po raz pierwszy wzięły udział w operacji nie mającej charakteru typowych działań bojowych na dużą skalę, do których od czasu powstania Sojuszu były przygotowywane. Zakres zadań, jakie wykonywały nad Bałkanami był rozszerzany wraz z rozwojem sytuacji, aż do ataków na wybrane i zaakceptowane przez NATO i Organizację Narodów Zjednoczonych obiekty naziemne. Należy jednak wyraźnie podkreślić, że już wówczas wystąpiło wiele problemów związanych z osiągnięciem konsensusu co do wypracowania ogólnej koncepcji użycia lotnictwa NATO. Potwierdza to jedynie tezę, że zarówno samo przygotowanie obejmujące planowanie, jak i przeprowadzenie kampanii powietrznej w ramach operacji wymuszania pokoju jest o wiele bardziej złożone niż w typowych działaniach wojennych. Stąd też możliwe jest wyszczególnienie co najmniej kilku poglądów na temat użycia sił powietrznych, które w sposób zasadniczy determinują planowanie kampanii powietrznych.

---

¹ W dokumentach sojuszniczych wyodrębnia się również konflikty, które mogą bezpośrednio wpływać na bezpieczeństwo Sojuszu. W tym wypadku mamy jednak do czynienia z typowym reagowaniem kryzysowym związanym z kolektywną obroną. Mimo, że kampania powietrzna w rejonie Zatoki Perskiej prowadzona była jako koalicyjna, to wiele rozwiązań w niej zastosowanych starano się zaadaptować w operacji „Deny Flight” i „Deliberate Force”.

Wybrane podejścia w planowaniu kampanii powietrznych

Na proces planowania kampanii powietrznej w operacjach wymuszania pokoju wpływają ogólne założenia teoretyczne użycia sił powietrznych. Po kampanii powietrznej w Kosowie po raz kolejny „odświeżono” teorię Douheta, który w latach dwudziestych ubiegłego stulecia określił założenia przyszłej wojny, przypisując jednocześnie lotnictwu decydującą w niej rolę². Sformułował tezę, że siły powietrzne samodzielnie, bez udziału innych rodzajów sił zbrojnych mogą wygrać wojnę³. Odnosząc założenia Douheta do sojuszniczej kampanii powietrznej, tylko częściowo można zgodzić się z tą opinią. Zanim do Kosowa wkroczyły lądowe siły pokojowe (KFOR) lotnictwo NATO przez bez mała trzy miesiące wykonywało kampanię powietrzną, która w rezultacie doprowadziła do podpisania porozumienia pokojowego. Fakt ten spowodował, że kampanię tę porównywano do założeń wynikających z teorii Duheta. Należy jednak zwrócić uwagę, że pomimo podpisania porozumienia pokojowego sytuacja w regionie nadal była niestabilna. A zatem siły powietrzne Sojuszu nie rozwiązały samodzielnie kryzysu w tym regionie, co mogłoby potwierdzić słuszność teorii Douheta. Z całą pewnością stworzyły natomiast korzystne warunki do wprowadzenia komponentu lądowego, który mógł przystąpić do działań stabilizacyjnych.

Podejście Wardena

Bardziej racjonalne wydaje się korzystanie z dorobku współczesnych teoretyków użycia sił powietrznych, do których można zaliczyć pułkownika Johna A. Wardena⁴. To właśnie on odegrał czołową rolę w planowaniu kampanii powietrznej w rejonie Zatoki Perskiej, w 1991 roku. Jest twórcą modelu opartego na pięciu pierścieniach (rys.1.). Takie podejście, jak udowodnił, przynosi nam wiele korzyści. Umożliwia przede wszystkim wykazanie, że mamy do czynienia z

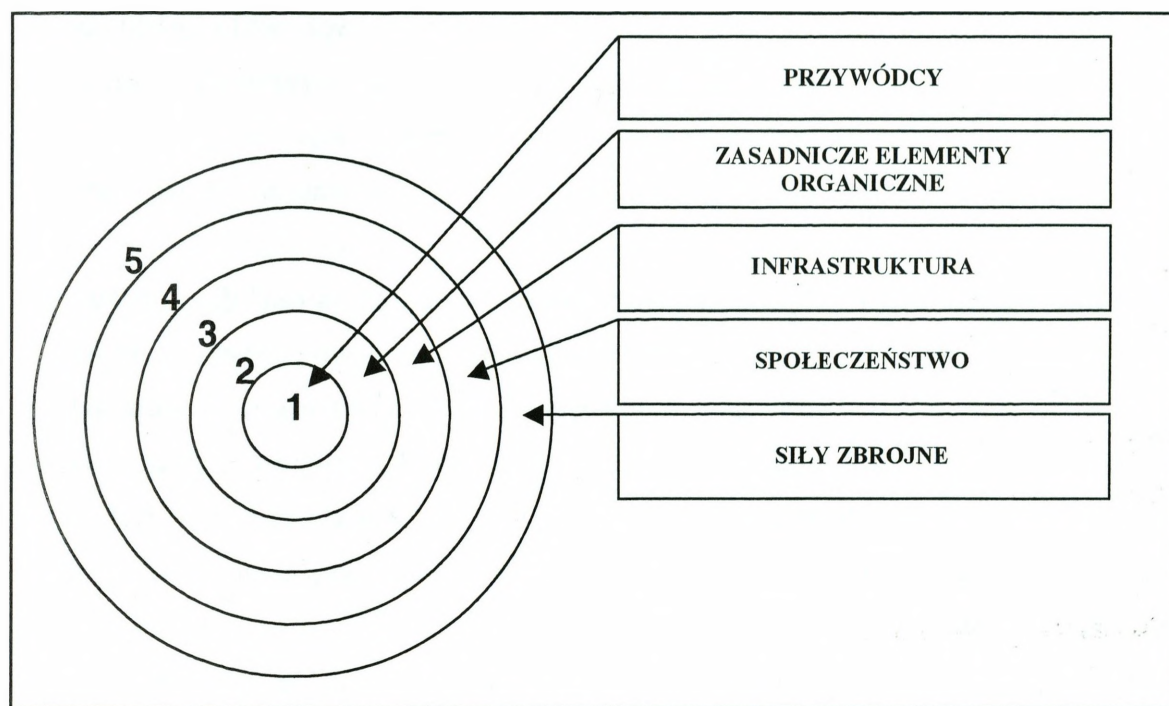
---

² Giulio Douhet (1869-1930) był wybitnym włoskim generałem i teoretykiem, autorem kilkunastu prac, w których sformułował założenia przyszłej wojny powietrznej. Fundamentalną pozycją Douheta, która przyniosła mu światowy rozgłos, jest „Panowanie w powietrzu”, wydana w 1921 r., a uzupełniona w 1926, w której przypisuje lotnictwu rolę decydującą w przyszłej wojnie. Zdobycie panowania w powietrzu oznacza zwycięstwo, porażka zaś w powietrznym wymiarze oznacza klęskę – pisze Douhet – i temu twierdzeniu podporządkowane są wszystkie rozważania. – C. Krzemiński, *Problemy obrony powietrznej w teoretycznej myśli wojskowej okresu międzywojennego*, Warszawa 1974.

³ Oczywiście w środowisku międzynarodowym unika się nazywania tej reakcji ze strony Sojuszu wojną, ale od czasu do czasu pojawia się ona zarówno w wypowiedziach, jak i w opracowaniach pisemnych kompetentnych organów NATO i przedstawicieli organizacji międzynarodowych odpowiedzialnych za pokój i bezpieczeństwo na świecie.

⁴ Pułkownik John A. Warden III po 35 latach służby w siłach powietrznych Stanów Zjednoczonych (USAF) w lipcu 1995 roku przeszedł na emeryturę. W powietrzu spędził ponad 3000 godzin, latając na samolotach F-4, F-15 oraz OV-10. Odegrał 266 misji bojowych w Azji Południowo-Wschodniej. Jest absolwentem Air War College. Odegrał czołową rolę w planowaniu kampanii powietrznej i kierowaniu nią w rejonie Zatoki Perskiej. Wykreował nowe podejście dotyczące użycia sił powietrznych. Jego książka „Kampania powietrzna” (Air Campaign) jest znana i

współzależnym systemem. Oznacza to, że każdy pierścień ma związki z pozostałymi, oraz że każdy odgrywa jakąś rolę. Rozpatrywanie przeciwnika w kategoriach systemu daje oficerom planującym kampanię powietrzną lepszą wiedzę od tych, którzy postrzegają go jedynie w postaci sił lądowych, sił powietrznych lub, co gorsze – jako zbiorowisko różnych systemów i środków uzbrojenia bez zrozumienia tego, co pozwala tym elementom działać i określa cele tego działania.

Rys. 1. Model systemu

Podjęcie Wardena uświadamia relatywną ważność poszczególnych elementów modelu. Potwierdza starożytną prawdę o wojnie, która wskazuje, że naszym celem jest zawsze skłonienie strony przeciwnej do wykonania takich działań, jakich od niego oczekujemy. Pojedyncza osoba lub organ (komórka) posiadająca kompetencje decyzyjne w tym zakresie jest liderem. Dlatego też nasz wysiłek powinien być skierowany bądź to bezpośrednio, bądź też pośrednio na zmianę myślenia przywództwa. Doskonałym do tego narzędziem są siły powietrzne.

Do zasadniczych elementów organicznych Warden zalicza te, bez których dany system nie może funkcjonować. W przypadku państwa są nimi: energia elektryczna, paliwa i żywność.

Pozbawienie państwa tych elementów – lub znaczne ograniczenie ich dopływu - wymusza na kierownictwie ustępstwa. Ciągły brak tych elementów prowadzi do załamania się całego systemu⁵.

wykorzystywana w wielu uczelniach wojskowych na całym świecie – B. Zdrodowski, M. Marszałek, *Pozawojenne operacje sił powietrznych*, AON, Warszawa 2002, s.173.

⁵ S. Czum, *Nieprzyjaciół jako system. Teoria pięciu pierścieni Johna A. Wardena III*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej” 2000, nr 2, s. 20.

Trzeci pierścień to infrastruktura, na którą składają się: drogi, linie kolejowe, porty morskie i lotnicze wraz z pojazdami (które z nich korzystają) oraz odpowiednią częścią przemysłu i sektora usług, także inne, mniejsze systemy zabezpieczenia dystrybucji podstawowych dóbr i materiałów⁶.

Pierścień czwarty – to, w wypadku państwa, jego ludność. Wiele klasycznych teorii opartych jest właśnie na oddziaływaniu na ten pierścień. Teorie te głoszą, że atakując ludność cywilną, najczęściej pośrednio, możemy doprowadzić do złamania się woli walki społeczeństwa. Wymusi to na kierownictwie państwa decyzję o zaprzestaniu oporu⁷. W przypadku operacji wymuszania pokoju nie przewiduje się uderzeń lotniczych na społeczeństw. Jednym z wymogów bowiem, który siły powietrzne muszą respektować wykonując uderzenia na obiekty naziemne jest minimalizowanie strat wśród ludności cywilnej.

Model Wardena wyraźnie pokazuje, że wojska są „mieczem i tarczą” dla systemu, a nie jego istotą. Zniszczenie bowiem sił zbrojnych przeciwnika nie jest istotą wojny, istotą jest nakłonienie strony przeciwnej do zaakceptowania naszej woli, a zwalczanie jego sił zbrojnych jest co najwyżej środkiem jej zakończenia, a w najgorszym wypadku całkowitym zmarnowaniem czasu i energii. Podobnie problem ten należy rozpatrywać w operacjach wsparcia pokoju, gdzie nie jest ważne pokonanie strony nie przestrzegającej porozumienia pokojowego, a istotą ich jest wymuszenie pożądanych przez społeczność międzynarodową zachowań stron konfliktu. A zatem głównym celem użycia sił zbrojnych, w tym sił powietrznych, jest rozważne zastosowanie przemocy zbrojnej, nakłonienie do przerwania działań zbrojnych i rozpoczęcia negocjacji pokojowych lub respektowanie wcześniejszych ustaleń w tym zakresie. Pięć pierścieni jest więc bardzo dobrą metodą umożliwiającą kategoryzację informacji i identyfikację środków ciężkości⁸.

W ocenie ekspertów amerykańskich model Wardena w znacznym stopniu ułatwia planowanie kampanii powietrznej, umożliwiając hierarchizację elementów systemu obrony potencjalnego przeciwnika. To z kolei pozwala określić środki mogące zniszczyć lub co najmniej zneutralizować wyodrębnione wcześniej elementy systemu przeciwnika, prowadząc tym samym do osiągnięcia zakładanych wojskowych celów operacji. Wiedza oficerów planujących kampanię powietrzną o słabościach przeciwnika oraz ich intuicja mają kluczowy wpływ na wykorzystanie

⁶ Tamże, s. 20.

⁷ Tamże, s. 23.

⁸ **Środki ciężkości (COG)** występują na poziomie strategicznym, operacyjnym oraz taktycznym i są charakteryzowane jako centra (ośrodki) siły i ruchu, od których wszystko jest uzależnione, lub jako punkty, przeciwko którym powinny być skierowane wszystkie wysiłki. COG stanowi tę charakterystyczną zdolność czy szczególne miejsce z którego siły militarne, państwo czy sojusz czerpią swobodę działania, fizyczną siłę lub wolę walki. Środek ciężkości sił przeciwnika jest aspektem jego szeroko rozumianej zdolności działania, który jeśli zostanie zaatakowany i zniszczony, wyeliminowany lub zneutralizowany, doprowadzi do nieuchronnej klęski lub spowoduje chęć strony prze-

wspomnianego modelu w opracowywaniu planu użycia sił powietrznych⁹. Podejście reprezentowane przez Wardena jest szczególnie przydatne w określaniu środków ciężkości na poziomie strategicznym, operacyjnym i taktycznym w systemie strony przeciwnej. Mimo że model ten generowany był z myślą o użyciu sił powietrznych w typowych działaniach bojowych na dużą skalę (działaniach wojennych), to w ograniczonym stopniu może również znaleźć zastosowanie w operacjach wymuszania pokoju lub innych operacjach zakwalifikowanych do zbioru działań innych niż wojna. W wypadku tych drugich operacji zachodzi bowiem konieczność ustanowienia ścisłych związków z celami działania Organizacji Narodów Zjednoczonych, wypracowania efektywnej strategii oraz wyznaczenia odpowiednich platform umożliwiających zniszczenie tych środków ciężkości, co zmusza do wyjścia poza model oparty na pięciu promieniach. Stąd też ma on pewne wady, które nie pozwalają go w pełni zastosować nawet w operacjach wymuszania pokoju, w których zakres użycia sił powietrznych jest największy.

W swojej książce „The Air Campaign: Planning for Combat” Warden stwierdził, że podstawowym celem każdej kampanii powietrznej jest zdobycie przewagi w powietrzu. Przewaga ta może być uzyskana w całej przestrzeni nad terytorium konfliktu, tylko w określonym czasie, lub lokalnie¹⁰. Cel ten ukierunkowuje planowanie kampanii, która powinna rozpocząć się zdecydowanym, silnym uderzeniem lotnictwa na elementy systemu obrony powietrznej przeciwnika. Ataki te powinny być planowane przede wszystkim w strefach, w których przewiduje się przeprowadzenie zasadniczej fazy kampanii powietrznej.

---

ciwnej do zawarcia pokoju na drodze negocjacji. – J. Kręcikij, *Współczesne kierowanie wojskami. Proces dowodzenia*, Warszawa 2002, s. 127.

⁹ W większości anglojęzycznych opracowań na ten temat stosowane są zarówno terminy „podejście”, jak i „model”. W wyniku analizy tych opracowań należy sądzić, że są one traktowane jako synonimy i używane zamiennie. Warto jednak przypomnieć, że **model (modulus-miara)** to podobizna rzeczywistości możliwej i od niej zależnej. Może być wynikiem opracowań, ale można go również narzucić. W nauce, jak podkreślił to W. Pytkowski, jest to sposób myślenia, reprezentujący rodzaj rozważań nad tym, czego nie znamy. W ten sposób staje się on sformalizowaną teorią (opartą na analogii) i możemy go określić następująco: model jest to sformalizowane wyrażenie teorii lub związku, który traktujemy jako uogólnienie. – W. Pytkowski, *Organizacja badań i ocena prac naukowych*, PWN, Warszawa 1981, s. 172.

¹⁰ Współczesne poglądy uznają przewagę i panowanie w powietrzu niemal za podstawowy warunek pokonania przeciwnika i odniesienia zwycięstwa, czyli spełnienia głównego celu działań militarnych. Analiza materiałów źródłowych wskazuje, że obecnie wyróżnia się trzy stopnie dominacji w powietrzu: korzystną sytuację w powietrzu, przewagę w powietrzu oraz panowanie w powietrzu. Według W. Michalaka przewaga w powietrzu charakteryzuje taki stopień dominacji powietrznej jednych sił powietrznych nad drugimi, który pozwala prowadzić operacje pierwszym z wymienionych (ich siłom lądowym, morskimi i powietrznymi) w wyznaczonym czasie i miejscu bez oddziaływania sił powietrznych przeciwnika. – W. Michalak, *Dominacja z powietrza*, AON, Warszawa 1999, s. 27.

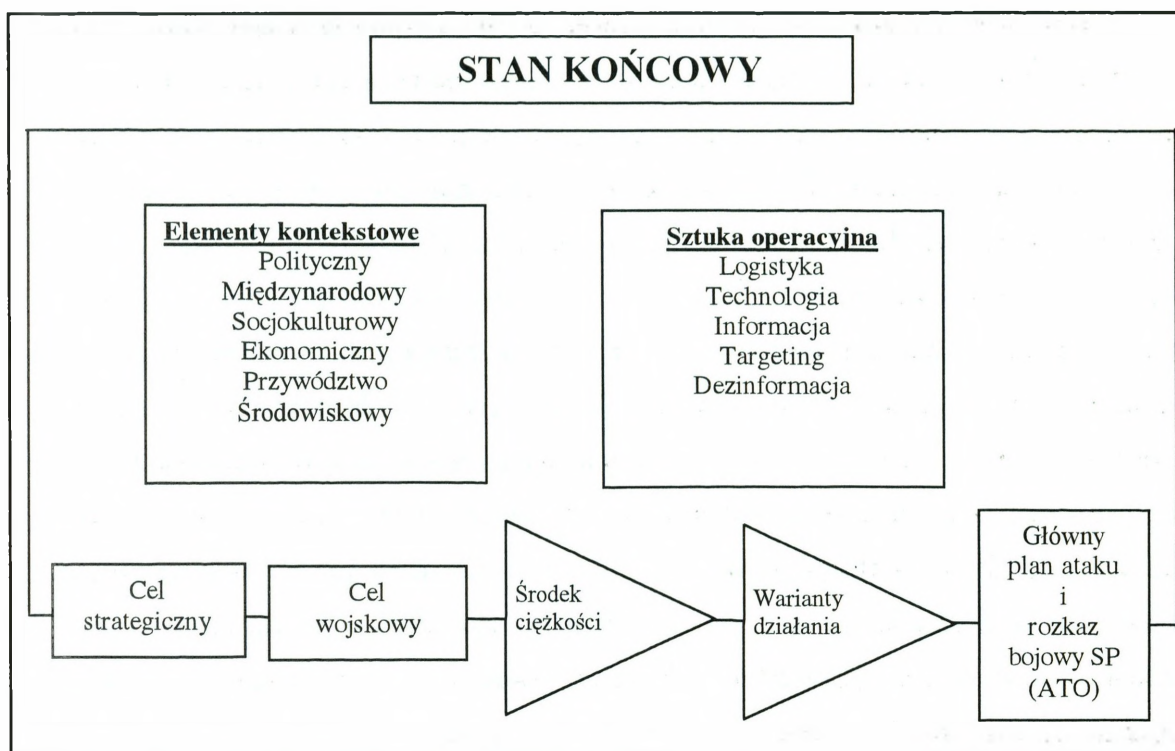
Taki sposób wykonania kampanii powietrznej zaproponowano w planie operacji „Deliberate Force”, która formalnie rozpoczęła się uderzeniem lotnictwa NATO na elementy systemu obrony powietrznej Bośniackich Serbów. Oficerowie planujący tę operację określili, że celem jej pierwszej fazy jest obezwładnienie systemu obrony powietrznej, a tym samym stworzenie dogodnych warunków do przeprowadzenia zasadniczych uderzeń na wytypowane w procesie planowania obiekty naziemne.

Wykorzystując podejście Wardena w planowaniu operacji „Deliberate Force”, za środek ciężkości należałoby uznać przywódców Armii Bośniackich Serbów Radovana Karadzica i generała Ratko Mladica, szczególnie zaś ich możliwości w kierowaniu podległymi im siłami. Zniszczenie sieci łączności spowodowałoby naruszenie całego systemu ich państwa. Analiza prowadzona metodą Wardena pozwoliłaby wyznaczyć również obiekty stanowiące o sile bośniackich Serbów, a za takie przyjęto ich ciężkie uzbrojenie oraz zaopatrzenie. Zniszczenie lub co najmniej obniżenie tego potencjału doprowadziłoby do stanu równowagi pomiędzy siłami bośniackich Serbów i siłami konfederacji chorwacko-bośniackiej.

Podejście oparte na efektach działań

Podejście bazujące na efektach traktuje planowanie kampanii jako zintegrowany proces rozpoczynający się określeniem celów strategicznych oraz rozwijaniem koncepcji całej kampanii, która powinna doprowadzić do osiągnięcia wyraźnie wyartykułowanego i zdefiniowanego stanu końcowego. Podejście to jednoznacznie wskazuje, że planowanie kampanii jest procesem przebiegającym hierarchicznie (z góry do dołu) w rzeczywistości przywykłej do zupełnie innych operacji. Proces ten stanowi obieg zamknięty, który dzięki temu umożliwia ciągłą ocenę strategicznych i wojskowych celów oraz zamierzonych przez planistów rezultatów kampanii w stosunku do pożądanego stanu końcowego w aspekcie ekonomicznym, politycznym i wojskowym. Starając się połączyć cele strategiczne i wojskowe, oficerowie planujący kampanię powinni ocenić sześć elementów kontekstowych. Kolejno, transformowanie celów strategicznych na cele wojskowe, a następnie poprzez analizę środków ciężkości doprowadzenie do wypracowania wariantów działania, które zostaną wykorzystane w głównym planie ataku, wymaga nowatorskiego zastosowania sześciu elementów sztuki operacyjnej (rys.2).

Elementy sztuki operacyjnej planowania kampanii opartej na rezultatach wskazują oficerom sztabu (planistom), w jakich warunkach będzie możliwe osiągnięcie sukcesu w przyszłej kampanii. Idea tego podejścia wyraża się w koncentrowaniu potencjału bojowego i zastosowaniu go przeciwko słabym punktom przeciwnika.

Rys.2. Model planowania kampanii oparty na efektach działań

Źródło: L.A. Weaver, R.D. Pollock, *Campaign Planning for the 21 st Century: An Effected-Based Approach to the Planning Process, war Theory*, Maxwell AFB, Air and Staff College, September 1998, s.28

Te elementy – logistyka, technologia, informacja, proces wyboru i analizy uderzeń (targeting)¹¹, dezinformacja oraz środki umożliwiające osiągnięcie powodzenia w przyszłej kampanii – stają się łącznikiem pomiędzy planem oraz konkretnym targetowaniem, znajdując odzwierciedlenie w głównym planie ataku powietrznego(MAOP) i rozkazie bojowym dla sił powietrznych (ATO)¹².

Proces analizy i oceny oraz wyboru obiektów uderzeń (targeting) umożliwia kategoryzację obiektów uderzeń, którą można dokonać kilkoma sposobami. Opierając się na wcześniejszych doświadczeniach można stwierdzić, że większość skutków związanych z oddziaływaniem lotnictwa może być zarówno zamierzona, jak i niezamierzona. Wielokrotnie efekty niezamierzone wariantu działania stwarzają planistom najwięcej problemów. Kluczowe jest tu znalezienie recepty, jak właściwie przewidzieć efekty (rezultaty) planowanych działań, w jaki sposób wybrać militarną opcję, która umożliwi najlepsze osiągnięcie pożądanych efektów oraz jak ocenić efek-

¹¹ **Targeting** – proces wyznaczania i selekcji obiektów uderzeń oraz określania ich ważności, poszukiwania i wyboru odpowiednich działań skierowanych przeciwko tym obiektom oraz szacowania efektów tych działań, biorąc pod uwagę cel, wytyczne i zamiar dowódcy – P. Makowski, W. Marud, *Wybór i ocena obiektów uderzeń (targeting) w planowaniu działań bojowych lotnictwa sił powietrznych na taktycznym szczeblu dowodzenia*, AON, Warszawa 2002, s. 30.

¹² R.C. Owen, *Deliberate Force. A Case Study in Effective Air Campaigning*, Air University Press Maxwell Air Force Base, Alabama, January 2000, page. 443.

tywność działań skumulowanych w miejscu i czasie. Oficerowie planujący operacje w wymiarze powietrznym muszą przewidzieć prawdopodobne warianty działania przeciwnika i ich przypuszczalny wpływ na własne opcje zastosowania sił powietrznych. Targeting może obejmować ocenę własnych słabych punktów,¹³ przewidywanie prawdopodobnych działań przeciwnika i zrozumienie ich wpływu na osiąganie naszych celów. Należy wyraźnie stwierdzić, że mimo iż uniknięcie efektów niezamierzonych jest w zasadzie niemożliwe, to oficerowie planujący kampanię powinni przewidzieć zamiar przyszłego działania przeciwnika oraz uwzględniając go, dokonać analizy proponowanych wariantów użycia własnych sił. Dla osiągnięcia zamierzonych efektów zastosowania sił powietrznych planiści muszą analizować je w trzech aspektach: strategicznym, operacyjnym oraz psychologicznym.¹⁴ Podjęte działania mogą przynieść wszystkie trzy efekty jednocześnie i proponowany wariant użycia sił powietrznych pozwoli elastycznie i w sposób ciągły, przesuując skupienie wysiłku, zmieniać równowagę w zakresie oddziaływania na przeciwnika. W przeciwieństwie do tradycyjnych podejść, targeting zorientowany na efekty łączy przewidywane, fizyczne zniszczenia obiektów z zakładanymi strategicznymi, operacyjnymi i psychologicznymi efektami wynikającymi z planowanych uderzeń. Sprzężenie zwrotne pozwala planistom na określenie efektywności zaproponowanego wariantu działania. Harmonizuje to z kolei pożądane fizyczne i psychologiczne efekty z odpowiednim zastosowaniem sił powietrznych, które mogą doprowadzić do osiągnięcia tych rezultatów.

W operacji „Deliberate Force” proces targetingu zharmonizował pożądany rezultat operacyjny (selektywne niszczenie ciężkiego uzbrojenia i magazynów uzbrojenia oraz amunicji) ze szczegółowo wybranymi właściwymi punktami uderzeń oraz specyficznymi platformami przenoszącymi środki precyzyjnego rażenia (F-16 atakujące stacje naprowadzania rakiet, wykorzystując do tego pociski przeciwradiolokacyjne AGM-88 *Harm*). Wymienione tu działania miały doprowadzić do osiągnięcia efektu na poziomie strategicznym, za który uznano powstrzymanie ostrzału artyleryjskiego stref bezpieczeństwa ONZ. Proces targetingu zorientowany na efekty wykazał, że zasadniczy cel planowania uderzeń pociąga za sobą dążenie do wpływania na działania przeciwnika a nie skoncentrowanie wysiłku na fizyczne niszczenie obiektów będących przedmiotem uderzeń lotniczych przy wydzielonej liczbie samolotów oraz środków walki.

Produktem wyjściowym planowania opartego na efektach może być: plan operacji, koncepcja operacji lub główny plan uderzeń powietrznych (MAOP). O ile dwa pierwsze dokumenty są znane szerszemu gronu oficerów, o tyle MAOP jest dokumentem znajdującym zastosowanie

---

¹³ Słabe punkty własne utożsamia się zwykle z wrażliwością własnych obiektów na oddziaływanie strony przeciwnej.

¹⁴ Proponowane uderzenia lotnicze mogą zmienić przebieg oraz bilans kampanii.

jedynie w siłach powietrznych. MAOP, będący ogólnym planem działań sił powietrznych, stanowi podstawę opracowania rozkazu bojowego regulującego użycie wszystkich środków komponentu powietrznego sił zadaniowych. Zawiera on efekt analiz, kalkulacji, ocen pozwalających na przekształcenie zamiaru dowódcy w rozkazy bojowe. Forma jego wykonania zależy od inwencji twórczej personelu sztabowego, bieżących potrzeb oraz możliwości. Stopień szczególności natomiast determinuje czas i posiadane przez sztab informacje¹⁵. Wszystkie wymienione tu dokumenty powinny uwzględniać konieczność osiągnięcia stanu końcowego. Warunkiem sprawnego przebiegu i efektywności omawianego procesu planowania jest określenie przez polityków stanu końcowego, jaki chcą osiągnąć.

Korzystając z tego podejścia, należy pamiętać, że – ze względu na zachodzące pomiędzy nimi wzajemne relacje – nie można analizować wymienionych elementów kontekstowych i sztuki operacyjnej oddzielnie. A zatem po stwierdzeniu celu politycznego określa się następnie cele wojskowe planu kampanii. Eksperci amerykańscy podkreślają, że w praktyce może to być wyjątkowo trudne do wykonania. Metoda zorientowana na analizę efektów uderzeń w ocenie specjalistów zajmujących się planowaniem użycia sił powietrznych ma kilka zalet, które czynią ją bardziej przydatną w procesie planowania niż metoda Wardena. Według podejścia zorientowanego na efekty podstawowym przedsięwzięciem, które należy wykonać już na samym początku procesu planowania jest, jednoznaczne zdefiniowanie stanu końcowego, jaki powinien być osiągnięty po zakończeniu kampanii. Celem politycznym w operacji „Deliberate Force” byłoby powstrzymanie ostrzału stref bezpieczeństwa ustanowionych przez Organizację Narodów Zjednoczonych, natomiast pożądany stan końcowy określony na poziomie politycznym stanowiłby demokratycznie wybrany rząd Bośni i Hercegowiny, mogący swobodnie wykorzystywać wszystkie dostępne mu środki przemocy w granicach uznanych przez społeczność międzynarodową.

Konkluzje

W niniejszym artykule przedstawiłem jedynie dwa współczesne podejścia do planowania kampanii powietrznych, które mogą znaleźć zastosowanie w operacjach wymuszania pokoju. Wnioski z analizy opisanych tu podejść wyraźnie wskazują, że mogą być one równie dobrze wykorzystywane w typowych działaniach bojowych na dużą skalę, jak i w operacjach wsparcia pokoju – szczególnie zaś wymuszania pokoju.

---

¹⁵ B. Zdrodowski, M. Marszałek, *Operacje pozawojenne sił powietrznych*, AON, Warszawa 2002, s. 164 i 165.

Wydanie sądu wartościującego, która z nich jest lepsza i bardziej przydatna w procesie planowania kampanii powietrznych w operacjach wymuszania pokoju, jest zadaniem co najmniej trudnym, a wręcz niewykonalnym. Jak wykazałem w niniejszym artykule każde z tych podejść (modeli) ma swoje zalety i wady. Stąd też należy je stosować bardzo rozważnie, by kampania powietrzna nie przerodziła się w klasyczną agresję. Przytaczając zatem przykłady z operacji „Deliberate Force”, uzyskałem argumenty jednoznacznie potwierdzające słuszność powyższej tezy. Z przeprowadzonej analizy wynika, że oficerowie Dowództwa Sojusznicych Sił Powietrznych NATO w Europie Południowej (AIRSOUTH), planując wspomnianą kampanię, korzystali zarówno z modelu Wardena, jak i podejścia opartego na efektach.

W planowaniu użycia sił powietrznych w operacjach wymuszania pokoju lub innych operacjach z grupy wsparcia pokoju istotne znaczenie mają również ograniczenia natury politycznej. Ograniczenia te, jak wykazały doświadczenia z wcześniejszych operacji (np. „Deliberate Force”), w znacznym stopniu limitują możliwe warianty działania sił powietrznych. A zatem z pewnością wymagania związane z unikaniem strat wśród ludności cywilnej oraz własnych sił stają się czynnikami ograniczającymi dopuszczalne opcje użycia sił powietrznych w operacjach wymuszania pokoju.

Literatura

1. Czumur S., *Nieprzyjaciół jako system. Teoria pięciu pierścieni Johna A. Wardena III*, „Przeгляд Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej” 2000, nr 2.
2. Kręcikij J., *Współczesne kierowanie wojskami. Proces dowodzenia*, AON, Warszawa 2002.
3. Krzemiński C., *Problemy obrony powietrznej w teoretycznej myśli wojskowej okresu międzywojennego*, Warszawa 1974.
4. Marszałek M., *Siły powietrzne NATO w Bośni i Hercegowinie. Studium operacyjne*, AON, Warszawa 2003.
5. Michalak W., *Dominacja z powietrza*, AON, Warszawa 1999.
6. Owen R. C., *Deliberate Force. A Case Study in Effective Air Campaigning*, Air University Press Maxwell Air Force Base, Alabama, January 2000.
7. Pytkowski W., *Organizacja badań i ocena prac naukowych*, PWN, Warszawa 1981.
8. Weaver L.A., Pollock R.D., *Campaign Planning for the 21st Century: An Effect-Based Approach to the Planning Process, war Theory*, Maxwell AFB, Air and Staff College, September 1998.
9. Zdrodowski B., Marszałek M., *Operacje pozawojenne sił powietrznych*, AON, Warszawa 2002.

KONCEPCJE WYBRANYCH PAŃSTW I OŚRODKÓW SZKOLENIA W ZAKRESIE PRZYGOTOWANIA KONTYNGENTÓW NARODOWYCH DO OPERACJI WSPARCIA POKOJU

1. Wyszkolenie ogólnowojskowe

Proces szkolenia ogólnowojskowego kontyngentów kierowanych do operacji pokojowych (w tym do operacji wsparcia pokoju) opiera się na procedurach i normach narodowych i wpływa w różnym stopniu na skuteczność wojsk w rejonie konfliktu oraz ich bezpieczeństwo.

Szkolenie ogólnowojskowe traktowane jest jako element odgrywający znaczną rolę w skuteczności realizacji zadań mandatowych w rejonie konfliktu. W tym zakresie większe doświadczenie mają państwa legitymujące się długotrwałym uczestnictwem w misjach pokojowych jak **Kanada, Austria, Szwecja**. Państwa te zmodyfikowały nawet zakres tematyczny szkolenia ogólnowojskowego, ukierunkowując je na potrzeby służby żołnierzy w operacji pokojowej. Zredukowano znacznie liczbę zajęć szkolenia bojowego, ogniowego, a szczególnie nacisk położono na szkolenie fizyczne, rozpoznanie sprzętu wojskowego stron konfliktu, techniki patrolowania, eskortowania i ochrony obiektów.

Modyfikacje w szkoleniu ogólnowojskowym oparto na doświadczeniu oraz **wytycznych** wydanych w tym względzie przez **Biuro Misji Pokojowych ONZ w Nowym Yorku**¹. Inne państwa (głównie **USA, Wielka Brytania, Francja**) skuteczność wykonywania zadań upatrują w doskonałym wyszkoleniu ogólnowojskowym, opartym na **procedurach NATO**. W tym zakresie obowiązuje w państwach członkowskich Dyrektywa Przygotowania Sił Zbrojnych do Operacji Wsparcia Pokoju MC 327/1 z 1998 r. Zakłada ona, że główną odpowiedzialność za przygotowanie jednostek o charakterze kontyngentów narodowych, kierowanych do operacji wsparcia pokoju ponosi państwo wysyłające. Dokument określa niezbędne minimum wiedzy i umiejętności. Służy przy tym promowaniu wspólnego zrozumienia istoty operacji wsparcia pokoju w całym Sojuszu oraz wśród państw partnerskich. Zakłada się, że ustalenia Doktryny MC 327/1 powinny być zsynchronizowane z narodowymi programami przygotowania i szkolenia jednostek przewidzianych do użycia i działania w operacjach wsparcia pokoju. Wytyczne NATO wyraźnie wskazują, że proces przygotowania i szkolenia jednostek kierowanych do operacji

---

¹ A.B. Allison, *Peacetime Engagement*, [w:] „Military Intelligence”, marzec 1994, s. 32.

wsparcia pokoju powinien obejmować bardzo szerokie spektrum wiedzy dotyczącej problematyki utrzymania pokoju i wzmacniania bezpieczeństwa. Zachęca się przy tym do szerokiego angażowania przedstawicieli organizacji międzynarodowych, wyspecjalizowanych instytucji państwowych i zagranicznych w całości przedsięwzięć przygotowawczych i szkoleniowych. Za główny cel szkolenia jednostek w ich przygotowaniu do operacji wsparcia pokoju zakłada się spowodowanie zmian w mentalności żołnierzy w zakresie zrozumienia różnic działań bojowych i działań pokojowych, różnic zasad walki zbrojnej i zasad utrzymania pokoju. Żywotnym celem szczegółowym jest zrozumienie przez żołnierzy zasad użycia siły, statusu sił pokojowych w rejonie konfliktu, miejsca i roli pododdziałów i pojedynczych żołnierzy, wynikających z rezolucji Rady Bezpieczeństwa, mandatu misji pokojowej oraz innych dokumentów formalnych. Wyróżniono trzy główne obszary przygotowania i szkolenia: kształcenie, szkolenie i ćwiczenia.

Kształcenie obejmuje: historię i ewolucję misji pokojowych oraz Operacji Wsparcia Pokoju (PSO); proces podejmowania decyzji w zakresie przeprowadzenia operacji pokojowych ONZ, OBWE, NATO; techniki negocjacji i mediacji (wymieniane często przez S. Kozieja, jako najtrudniejsze formy działań w operacjach pokojowych); przygotowanie i prowadzenie operacji wsparcia pokoju; zasady użycia siły (ROE); prawne aspekty prowadzenia operacji pokojowych; współpracę z przedstawicielami środków masowego przekazu; międzynarodowe prawo humanitarne.

Szkolenie wg poglądów NATO obejmuje problematykę: użycia siły i ROE; kulturę i lokalne obyczaje w rejonie operacji pokojowej; szkolenie językowe; pracę na punktach kontrolnych, i pozycjach blokujących, patrolowanie, obserwację i składanie meldunków; przeszukiwanie pojazdów i osób; przeciwdziałanie zagrożeniu minowemu, rozpoznawanie sprzętu występującego w rejonie operacji; zasady pracy na mapach; procedury łączności; zasady udzielania pierwszej pomocy; obronę przed środkami masowego rażenia oraz środki bezpieczeństwa.

Ćwiczenia powinny być prowadzone na wszystkich szczeblach dowodzenia ze szczególnym uwzględnieniem problematyki działań w składzie wielonarodowym i w aspekcie działań połączonych. W ćwiczeniach należałoby uwzględniać całe spektrum zadań mandatowych. Sugeruje się również organizowanie seminariów i warsztatów przygotowawczych do ćwiczeń. Scenariusze ćwiczeń powinny zawierać elementy dotyczące reagowania kryzysowego i kierowania w sytuacjach kryzysowych oraz procesu podejmowania decyzji. Ćwiczenia muszą obejmować zagadnienia: planowania, rozwinięcia, realizację zadań i wycofanie z operacji pokojowej. Przewidywane do udziału w operacjach wsparcia pokoju pododdziały powinny organizować ćwiczenia ze szczególnym uwzględnieniem aspektów taktycznych. Ćwiczenia powinny zawierać ele-

menty współpracy z organizacjami międzynarodowymi i pozarządowymi. Szeroko należy propagować ćwiczenia z zakresu współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC).

Grupa Robocza NATO ds. standaryzacji przygotowania i szkolenia sił pokojowych (working group on standardisation of peacekeeping training and education) wśród wypracowanych wniosków podkreśliła, że przygotowanie do operacji powinno opierać się na typowym szkoleniu ogólnowojskowym. **Etap pierwszy** szkolenia do operacji wsparcia pokoju (basic peacekeeping training) powinien koncentrować się na przekazaniu szerokiej wiedzy na temat operacji pokojowych. **Etap drugi**, na przygotowaniu personelu do udziału w konkretnie naznaczonej operacji. Podkreśla się, że **operacje wymuszania pokoju** siłą opierają się na typowych umiejętnościach wojskowych i nie wymagają dodatkowego szkolenia. Po operacjach w Afganistanie i Iraku, wiadomo już dziś, że istota przygotowania i szkolenia pododdziałów wojsk lądowych, kierowanych przez państwo do operacji wsparcia pokoju, będzie zmieniać się razem ze zmianami uwarunkowań bezpieczeństwa oraz charakteru kryzysu. Siły pokojowe, obok typowych funkcji utrzymania pokoju i wymuszania pokoju siłą, nabędą nową funkcję - policyjną. Przyszłe wielonarodowe operacje wsparcia pokoju będą realizować szereg zadań porządkowych, policyjnych, a żołnierze sił pokojowych będą podejmować szereg działań monitorujących.

Obserwacja działań wojsk (np. USA w Somalii i Francji w Sarajewie) oraz analizy (zwłaszcza amerykańskie²) wskazują, iż ograniczenie się jedynie do umiejętności żołnierza w zakresie szkolenia ogólnowojskowego Marines nie wystarcza³. Kontyngent jest nieskuteczny⁴. Wiąże się to z innym charakterem działań operacyjnych i znacznymi ograniczeniami w użyciu siły i broni. W jednym z pierwszych ćwiczeń PdP o tematyce utrzymywania pokoju (Cooperative Spirit '94 - Holandia, październik 1994 r.) najgorzej pod względem wykonania zadań operacyjnych oceniony został pododdział amerykański⁵. W związku z powyższym, państwa kontrybutorzy opracowują indywidualne podejścia do szkolenia ogólnowojskowego. Powyższy problem podjął w suplemencie do uwag nad pokojem autor szeregu przewartościowań w teorii utrzymywania pokoju, były Sekretarz Generalny ONZ, Boutros Boutros-Ghali⁶.

² R. Jones, *US Marines may go to Somalia again*, [w:] „International Peacekeeping News”, nr 4/94, Colorado 1994, s. 33.

³ P. Gilkes, *From Peacekeeping to Peace enforcement*, [w:] „Middle East Report”, grudzień 1993, s. 21.

⁴ T.A. Richards, *Marines in Somalia*, [w:] „US Naval Institute Proceedings”, maj 1993, s. 133-136.

⁵ Sprawozdanie kpt. Marka Obrusiewicza (st. Wykładowcy w WCS dp SP ONZ w Kielcach) z uczestnictwa w ćwiczeniu Cooperative Spirit '94 jako starszego oficera narodowego, ćwiczącego w składzie sztabu ćwiczenia, Zarząd IX SG WP, listopad 1994.

⁶ B.B. Ghali, *Supplement to an Agenda for Peace*, New York 1995, s. 4.

Podkreślił, iż zmianom w sytuacji międzynarodowej po zakończeniu zimnej wojny towarzyszą nowe potrzeby i wyzwania w zakresie form i metod utrzymywania pokoju. Misje pokojowe nowej generacji wymagają od dowódców i żołnierzy większej elastyczności w działaniu. Są przy tym bardziej niebezpieczne.

Poszczególne państwa i ich ośrodki szkolenia realizują szkolenie ogólnowojskowe bazując na własnych i cudzych doświadczeniach:

Ośrodek szwedzki (SWEDINT) szkolenie ogólnowojskowe umieścił w jednym z czterech obszarów przygotowania kontyngentów szwedzkich (wsparcie programowe, szkolenie, wsparcie logistyczne, dowodzenie i kierowanie - przygotowanie sztabów⁷). Głównymi obszarami szkolenia ogólnowojskowego w SWEDINT są:

- techniki operacyjne podporządkowane zasadzie bezstronności,
- przygotowanie kontyngentu (SWERAP - jednostki szybkiego rozwinięcia) do osiągnięcia w czasie 14 dni gotowości do dyslokacji do rejonu konfliktu.

W stosunku do funkcjonujących kontyngentów szwedzkich dowódcy pododdziałów, przygotowywanej rotacji (około 20 oficerów) odbywają rekonesans w terenie, w rejonie konfliktu, 8 tygodni przed terminem rotacji. Zdobywają aktualne informacje ze strefy operacyjnej, przydatne w szkoleniu⁸. Szkolenie personelu kluczowego kontyngentu trwa 3 tygodnie, żołnierzy – 5 tygodni.

Kontyngenty duńskie realizują szkolenie ogólnowojskowe ujęte w grupach tematycznych oddzielnych dla poszczególnych rejonów konfliktów. Szkolenie to nazywane jest **przygotowaniem podstawowym** i zawiera⁹:

- ogólne informacje o zadaniach i toku służby w danym kontyngencie,
- szkolenie w zakresie patrolowania,
- podstawowe szkolenie w zakresie procedur użycia broni,
- informacje o wyposażeniu stron konfliktu,
- szkolenie podstawowe w zakresie posługiwania się mapą i GPS (lądowy system elektroniczny wskazujący pozycję),
- szkolenie ze sprzętu łączności i procedur radiowych.

Należy podkreślić, iż procedury opracowane przez **stronę duńską** zostały przyjęte przez Północnoatlantycką Radę Partnerstwa (EAPC - w 1995 r. NACC) jako obowiązujące w ćwiczeniach PdP.

⁷ K. Neretnieks, *International Command - SWEDINT*, sierpień 1995, s. 2.

⁸ S. von Bayer, *Selection and training [w:] Sweden in the service of peace*, Sztokholm 1998.

⁹ *Sanding training regulations for peacekeeping operations*, Royal Danish Army, (FO 801), Vedbaek 1995, s. 1.

Siły kanadyjskie w br. zamierzają przewartościować szkolenie ogólnowojskowe swoich kontyngentów i opracować ich tematykę na zasadzie odejścia od tradycyjnego szkolenia wojsk¹⁰.

Zakłada się, iż:

- szkolenie ogólnowojskowe stanie się integralną częścią szkolenia wszystkich jednostek wojskowych,
- Szef Sztabu Obrony jest kompetentny w opracowaniu nowego programu szkolenia wojsk, który obejmie w swym zakresie tematykę wsparcia pokoju,
- w zakresie szkolenia ogólnowojskowego uznano za priorytetowe przygotowanie żołnierza pod względem mentalnościowym i psychologicznym, osiągania stanów gotowości do dyslokacji, znajomości genezy konfliktu, zasad użycia siły i broni.
- zostaną wydane nowe podręczniki, poradniki, ich treść będzie oparta szczególnie na doświadczeniach z Somalii,
- powstanie: Centrum Szkolenia Wspierania Pokoju oraz Centrum Analiz Doświadczeń.

Oceniono, że dotychczasowe przygotowania kanadyjskich kontyngentów było nieadekwatne do realiów misji i tkwiło w ogólnowojskowym szkoleniu do klasycznych misji pokojowych. Nie przygotowywano żołnierzy do nowych wyzwań, misji nowej generacji, które powstały po zakończeniu zimnej wojny.

Pomimo tak krytycznej oceny, ogromną rolę odgrywa w Kanadzie Centrum Przygotowań do Misji Pokojowych Pearsona. Centrum należy uznać jednak za moderatora głównych trendów w szkoleniu i przygotowaniu, a nie za ośrodek szkoleniowy. Istotne jest, że Centrum gromadzi doświadczenia i wydaje oceny w różnych aspektach utrzymywania pokoju. Centrum powstało jako placówka badań strategicznych i taką rolę spełnia do dziś. Stąd kompetencje szkolenia ogólnowojskowego przekazano Szefowi Sztabu Obrony.

W zakresie wyszkolenia ogólnowojskowego przewiduje się cztery poziomy nauczania, w zakresie osiągania gotowości kontyngentu jako jednostki szybkiego reagowania:

- wiedza polityczna,
- wiedza strategiczna,
- wiedza operacyjna,
- wiedza taktyczna.¹¹

Szkolenie realizowane będzie dla poszczególnych szczebli decydentów, dowódców i żołnierzy na ich poziomie. Szkolenie polityczne oparte będzie na Karcie Narodów Zjednoczo-

¹⁰ Minister of Public Works and Government Services, *Report of the Somalia Commission of Inquiry – training*, Kanada 1998, roz. 21, s. 3.

¹¹ Tamże, roz. 2, s. 4.

nych. Szkolenie na poziomie strategicznym będzie koordynowane z Sekretariatem ONZ. Brane będą pod uwagę wszystkie raporty sekretarza Generalnego ONZ w sprawie misji pokojowych. Szkolenie na poziomach operacyjnym i taktycznym będzie organizowane przez Szefa sztabu Obrony.

Austriackie Centrum Szkolenia do misji pokojowych realizuje w pierwszej fazie przygotowań typowe szkolenie ogólnowojskowe (jak w jednostkach wojskowych). Pozwala to na dodatkową selekcję żołnierzy. Po 2 tygodniach szkolenie ogólnowojskowe jest orientowane na potrzeby konkretnej misji pokojowej. Ze względu na ograniczenia finansowe Austriacy zamierzają zrezygnować z pierwszej części szkolenia. Modelem przygotowań w Austrii stanie się model kursowy. Główny nacisk kładziony będzie na szkolenie specjalistyczne. Z uwagi na neutralny charakter armii, Austriacy dopracowali się procedur szkolenia ogólnowojskowego, które wystarczają by przygotować żołnierza do skierowania go do misji pokojowej.¹²

Australijskie Centrum Szkolenia Sił Obrony realizuje szkolenie ogólnowojskowe do misji pokojowych. Jest odpowiedzialne również za opracowanie procedur, zasad działania wojsk na poziomie taktycznym. Szkolenie ogólnowojskowe prowadzą (nadzorują) autorzy programu i procedur. Za przygotowanie kontyngentu pod względem ogólnowojskowym odpowiedzialna jest Rozwinięta Jednostka Wsparcia Sił. Oznacza to, iż żołnierze szkolą się na bazie jednostki, która zorganizowana jest tak jak ich kontyngent w rejonie misji.¹³

Sily amerykańskie wydały poradnik wojskowy,¹⁴ który służy jednostkom USA (głównie specjalistycznym) do szkolenia żołnierzy do operacji pokojowych. Amerykanie wyraźnie oddzielają poziom szkolenia strategicznego (Doktryna NATO Wspierania Pokoju) od taktycznego (poradnik). Wydaje się (co potwierdza wspomniana obserwacja), że dowódcy amerykańscy nie uważają za wskazane rozszerzanie szkolenia ogólnowojskowego o aspekty teorii utrzymywania pokoju. Szkolenie ogólnowojskowe (z pewnością również ze względów oszczędnościowych) skupia się na:

- podstawowych elementach szkolenia bojowego,
- szkoleniu strzeleckim,
- musztrze i procedurach ceremonii wojskowych,
- szkoleniu fizycznym,
- marszach z oporządzeniem,
- maskowaniu,

¹² K. Kohler, *Seminarium Współpracy ONZ*, Wiedeń 1995.

¹³ Australian Defence Force Peacekeeping Centre, *Informator*, Willamtown 1999, s. 2.

¹⁴ Military Training Manuals, *Download Instructions*, Colorado 1999.

- przetrwaniu,
- pierwszej pomocy medycznej,
- szkoleniu topograficznym,
- używaniu sprzętu optycznego (w dzień i w nocy),
- znajomości stopni wojskowych innych państw misji,
- ochronie obiektów,
- analizie terenu,
- technikach i procedurach rozbudowy terenu,
- zwartości drużyny, plutonu jako najmniejszych grup żołnierzy,
- działaniu w niskich temperaturach,
- działaniu w rejonach północnych, równikowych, pustynnych, dżungli, rzecznych, zabudowanych,
- odnajdywaniu śladów,
- rozpoznaniu,
- czujności wywiadowczej,
- łączności,
- ochronie fizycznej,
- postępowaniu w przypadku dostania się do niewoli,

Stąd wynika, że jest to szkolenie bardzo wnikliwe i wieloaspektowe. W USA powołano Centrum Manewrowe, które opracowuje dla kontyngentów amerykańskich szkolenie w zakresie misji, organizacji szkolenia jednostki. Centrum wykorzystuje w szkoleniu informacje pochodzące z danych satelitarnych, przekazów medialnych z całego świata. Szkolenie ogólnowojskowe realizowane jest pod hasłem „Szkolić by wygrać”. Szkolenie jest wplecione w cykl szkolenia ogólnowojskowego w normalnych jednostkach. Zostało zredukowane o szkolenie bojowe, które zostało zastąpione szkoleniem „nie bojowym”. W szkoleniu ogólnowojskowym używa się nadal słowa „bojowy”. Dodatkowo całe szkolenie wojskowe podzielone jest na trzy obszary: wojna, konflikt, czas pokoju. Szkolenie bojowe może być wg tego schematu realizowane dla celów konfliktu, ale nie może już być realizowane dla celów promocji pokoju (czyli misji pokojowych). Jednakże Amerykanie klasyfikują wymuszanie pokoju siłą do obszaru konfliktu i dla celów misji peace enforcement można realizować szkolenie bojowe.¹⁵ Batalion wysyłany do rejonu misji ma ograniczony czas szkolenia do:

¹⁵ CMTC Overview, *Train to win*, Waszyngton 1997.

- bazowania - 3 dni,
- ćwiczenie zgrywające - 5 dni,
- zaawansowana symulacja konfliktu - 10 dni,
- przerzut do rejonu misji - 3 dni.

Niemieckie Centrum Szkolenia przygotowuje żołnierzy Bundeswehry do misji pokojowych wg algorytmu podobnego jak w Ośrodku Szkolenia na potrzeby Sił Pokojowych w Kielcach. Szkolenie ogólnowojskowe realizowane jest jedynie w zakresie technik patrolowych, ochrony obiektów, eskortowania, systemu meldunkowego, pierwszej pomocy.¹⁶

Model czeski szkolenia ogólnowojskowego bazuje na doświadczeniach z Angoli. Czesi organizują szkolenia międzynarodowe, na które zapraszają wykładowców i instruktorów z renomowanych ośrodków z całego świata. Nie mają więc własnego modelu, lecz adaptują cudze. Zgodne jest to z wytycznymi ONZ. W ośrodku czeskim kontyngent narodowy realizuje 5-8 tygodniowy kurs szkolenia ogólnowojskowego do misji pokojowej.¹⁷

Węgry nie posiadają ośrodka szkolenia. System szkolenia kontyngentu oparty jest na modelu austriackim. Szkolenie ogólnowojskowe oparte jest o zmodyfikowany program Akademii Wojskowej.¹⁸

Słowacja przygotowuje 60% rezerwistów w zakresie szkolenia ogólnowojskowego do misji pokojowych.¹⁹

Słowenia w trakcie 6-miesięcznej służby zasadniczej na razie przygotowuje instruktorów do prowadzenia w przyszłości szkolenia ogólnowojskowego do misji pokojowych.²⁰

Szwajcaria jako państwo neutralne ma ograniczenia w liczbie uczestnictwa jak i zakresie szkolenia ogólnowojskowego. Szkolenie to ogranicza się do ogólnych informacji o misji, łączności, zadań obserwacyjnych.²¹

Prężnym ośrodkiem (jednym z młodszych) jest **centrum estońskie**, w którym przygotowany jest batalion bałtycki (BALTBAT) do misji pokojowych. Szkolenie ogólnowojskowe jest pochodną programów Danii, Szwecji, Norwegii. Jest to specyficzne szkolenie żołnierzy estońskich, litewskich i łotewskich, którzy wyposażeni są w duńskie moździerze, broń osobistą, generatory, szwedzkie zestawy naprawcze, norweskie rakiety przeciwpancerne, sprzęt medyczny.

¹⁶ GECONSFOR, Central Unit Training, *Informator*, Hammelburg 1998.

¹⁷ K. Kohler: wyd.cyt., s. 4.

¹⁸ Tamże. s. 4.

¹⁹ Tamże. s. 4.

²⁰ Tamże. s. 5.

²¹ Tamże, s. 5.

Niewiele państw zwraca uwagę na w szkoleniu ogólnowojskowym na zasady bezpieczeństwa. Problematyka bezpieczeństwa w misji pokojowej pojawia się w przygotowaniu kontyngentów holenderskich. Z obserwacji i analizy materiałów informacyjnych wynika, że **Holendrzy** podkreślają, iż nie są wysyłani na własną wojnę, że muszą wrócić, że żołnierz w misji pokojowej to nie bojownik. Szkolenie ogólnowojskowe, które autor niniejszego opracowania przebył w Ośrodku Szkolenia w Ossendrecht jest złożone, wielopłaszczyznowe. Do ciekawszych zajęć zaliczyć należy pokonywanie terenu pod „żywym ogniem”, szkolenie w sytuacji stresowej, ewakuacja w różnych warunkach (przy pomocy sprzętu naziemnego i śmigłowców), szkolenie mentalnościowe (uświadamiające ułomności organizmu w zakresie pracy mózgu). Należy podkreślić, że Holendrzy angażują w szkoleniu ogólnowojskowym profesjonalnych statystów, którzy po doskonałym przygotowaniu potrafią odegrać każdą rolę ludności lokalnej. Zawsze używane są sztuczne rany. Szkolenie jest przepełnione realnością. Używane są nowoczesne środki pozoracji.

Procedury narodowe szkolenia ogólnowojskowego zmodyfikowane są o koncepcje opracowane przez ONZ lub przez NATO. Jak wspomniano, szkolenie ogólnowojskowe modyfikowane jest przy wykorzystaniu wytycznych ONZ oraz *Doktryny NATO Wspierania Pokoju*.²² Analiza tych dokumentów pozwala stwierdzić, że wytyczne ONZ możliwe są do zastosowania jedynie na poziomie taktycznym, natomiast materiał NATO na poziomie operacyjnym i strategicznym.

2. Wyszukowanie inżynierijno-saperskie

W zakresie szkolenia inżynierijno-saperskiego, szkolenie kontyngentów oparte jest głównie na informacjach o minach i innych środkach bojowych używanych przez strony konfliktu. Główny nacisk kładzie się na szkolenie praktyczne.

Wnioski z realizacji szkolenia wskazują, iż w oparciu o pozyskane miny, niewybuchy, miny pułapki sporządza się ich repliki, makiety (**ośrodek szwedzki**) i prowadzi się szkolenie praktyczne. Istotą takiego szkolenia w **Holandii** jest informowanie żołnierzy o sposobach, zwyczajach produkowaniu min pułapek. Miny pułapki wiążą się według Holendrów z mentalnością ludności lokalnej. W czasie szkolenia pokazuje się przy tym, jak lokalna ludność oznacza miejsca z zainstalowanymi minami i minami pułapkami. Trudno zgadnąć, że teren zaminowany w Kambodży oznakowany jest wiszącymi na drzewach suchymi rybami. Szczególnie dużo wniosków do szkolenia inżynierijno - saperskiego dała misja kontyngentu francuskiego w Bośni. **Saperzy francuscy** musieli wypracować własne metody rozpoznawania i usuwania min. Od pomysłu

²² *NATO Doctrine For Peace Support Operations*, Bruksela 1996.

zastąpienia metalowych prętów do badania gruntu plastikowymi (metalowe inicjowały elektryczne zwarcia specjalnych zapalników min przeciwpancernych), poprzez otwieranie drzwi badanego zabudowania ośmiometrową tyczką (nad drzwiami najczęściej był umieszczony w szklance odbezpieczony granat), do szeregu wniosków szkoleniowych dotyczących min psychologicznych. Nazwę tę nadali saperzy prostym instalacją, których inicjowanie uzależnione było od prostych zachowań ludzkich. Żołnierz, który na drodze (ścieżce) widzi gałąź, lub patyk na wysokości kolan, najczęściej nie przechodzi przez niego, lecz go łamie butem. To inicjuje eksplozję. Kierowca, który nie może przejechać wąskim duktem gdy zagradza drogę gałąz, nie szuka innej drogi, lecz próbuje przesunąć kamień. To powoduje eksplozję.²³ Jak widać doświadczenia z misji służą szkoleniu w tych obszarach, gdzie instruktor nie znajdzie wiedzy w podręcznikach. Stąd konieczność opracowań (zwłaszcza przez Sekretariat ONZ) tzw. Lessons Learned.

ONZ podkreśla jednak, że każde państwo powinno budować własne doświadczenia i wymieniać między sobą dane²⁴.

W zakresie przygotowania kontyngentu należy zaznaczyć, że pododdziały inżynierskie (np. **szwedzki**) na 450 żołnierzy posiadają 151 saperów²⁵.

3. Wyszkolenie i zabezpieczenie w środki łączności

Używanie środków radiowych w celu przekazywania informacji jest podstawowym zadaniem pojedynczego żołnierza. W misji żołnierz musi być tak przygotowany, by zrozumieć informacje przekazywane przez żołnierzy innych państw i samemu być zrozumiałym. Są to główne wnioski powtarzające się w raportach wielu państw.

Najistotniejsze jest szkolenie praktyczne w różnych warunkach operacyjnych i stresujących. Kontyngentom państw Europy Zachodniej łatwiej stosować procedury łączności. Nie wyszkolenie innych kontyngentów wprowadza chaos w łączności i wymianie informacji²⁶.

Szwedzi, Duńczycy, Amerykanie, Niemcy nie wyróżniają szkolenia z łączności, lecz nazywają je szkoleniem w zakresie dowodzenia, kierowania i łączności.²⁷ Z uwagi na konieczność unifikacji sprzętu łączności i procedur widoczne są trendy w szkoleniu z łączności zmierzające do realizacji zakresu tematycznego znanego jako C3I. Np. **Szwedzi i Amerykanie** włączyli do

²³ *UN Peacekeeping – Lessons Learned in Managing Recent Missions*, New York, ONZ, GAO/NSIAD 94-99, s. 32..

²⁴ *United Nations Regional Peacekeeping Training Workshop*, New York, ONZ, 19-24 luty 1995 r.

²⁵ S. von Bayer, wyd. cyt.

²⁶ *The evolution of UN peacekeeping*, [w:] *Case studies and comparative analysis*, New York, St Martin's Press, 1994.

²⁷ *Informatory dot. Szwecji, Danii i Niemiec*, wyd. cyt.

szkolenia z łączności również rozpoznanie. Szkolenie z posługiwania się środkami radiowymi i procedur łączności nie zawsze są traktowane priorytetowo. W Danii ogranicza się jedynie do informacji o systemie łączności, sieci radiowej i telefonicznej. Nie przewiduje się sprawdzianów czy testów. Duńczycy i Holendrzy duży nacisk w szkoleniu kładą na szkolenie z łączności satelitarnej. Sprzęt tego typu w średnim stopniu skomplikowany, często jest sprzężony z GPS, fax. Służy często jako środek bezpieczeństwa. Urządzenie przenośne cały czas informuje centrum kryzysowe w kraju o jego położeniu (współrzędnych geograficznych) w świecie. Pod względem technicznym Duńczycy uważają, że istotniejsze jest szkolenie techniczne i w zakresie systemów łączności:

- radiowej: sprzęt HF, transiwery M/73 SSB, transiwery SATFORT, DA/PRC 420, linii radiowych RDOKE og BF,
- wspomaganie generatorów (w sytuacjach awaryjnych i ekstremalnych).²⁸

Problematyka dowodzenia i kontroli (C4I) była przedmiotem dociekań szwedzkiego seminarium w 1998 r. W zakresie organizacji łączności opracowano mechanizmy współpracy między narodowymi kontyngentami. Rozwiązania oparto na misji w Somalii i Haiti.²⁹

Wiele problemów w zakresie łączności zauważono w operacji NATO w Bośni. Były to kłopoty z łącznością kontyngentów państw Europy Środkowej i Wschodniej. Stwierdzono strach przed używaniem środków radiowych (przekazywaniem informacji w języku angielskim). Występowały też kłopoty techniczne. Baterie odmawiały posłuszeństwa już po kilku godzinach.³⁰

4. Dobór stanów osobowych i przygotowanie językowe

Kontyngenty państw Zachodnich większą rolę przywiązują do nauczania języków lokalnych stron konfliktu niż kontyngenty innych państw. Dobór osobowy powinien być podporządkowany wymaganiom ONZ, powstałym w długotrwałym procesie doświadczeń i opierać się powinien na ocenie stopnia wiarygodności, bezstronności, obiektywizmu kandydatów, a nie ich ducha bojowego. Kontyngenty reprezentujące znajomość języków lokalnych zwiększają swoje bezpieczeństwo. Dobór osobowy sprawdza się w praktyce. Wiarygodność, prawość, obiektywizm, te cechy biorą górę nad duchem bojowym żołnierza. Musi on posiadać umiejętność zmian mentalnościowych.

²⁸ *Standing training regulations for peacekeeping operations*, Royal Danish Army, wyd. cyt.

²⁹ R. Thomas, *Seminar on Cooperation, Command and Control in UN Peacekeeping*, [w:] „Newsletter”, nr 5/98, Nova Scotia 1998, s. 2.

³⁰ *Joint peacekeeping problems*, [w:] *For your eyes only*, 12 grudnia 1994 r.

W tym zakresie duże osiągnięcia mają **Szwedzi**. Ośrodek **SWEDINT** zajmuje się rekrutacją żołnierzy do misji pokojowych, bada umiejętności bycia wiarygodnym (cierpliwość, sprawiedliwość, postawy tolerancji i zrozumienia, współpraca, otwartość umysłu, elastyczność). Szeroko stosuje się przy tym testy psychologiczne³¹ (bardzo kosztowne).

Personel fiński (podobnie jak obecnie w Polsce) rekrutuje się wyłącznie z ochotników. Finowie jednakże nie zamierzają z tego rezygnować. Ochotnikami w Finlandii są także rezerwiści i cywile.³²

5. Znajomość międzynarodowego prawa konfliktów

Szkolenie w zakresie międzynarodowego prawa konfliktów, rozszerzone o prawo humanitarne jest podstawowym działem szkolenia i wymaga, z uwagi na jego stopień trudności, szczególnego wyjaśnienia na przykładach. Właściwa interpretacja sytuacji pod kątem jej legalności (w świetle prawa międzynarodowego) wpływa na skuteczność i bezpieczeństwo żołnierza.³³ Zagadnienia prawne muszą być poparte przykładami, gdyż często są bardzo zawiłe.

Interpretowanie sytuacji operacyjnej przez pryzmat prawa konfliktów wymaga jego znajomości. ONZ opracował dokument dotyczące szkolenia z prawa humanitarnego.

Zagadnienie to jest jednym z priorytetowych. Na spotkaniu grupy ad hoc w 1997 r. podkreślono, że misje pokojowe nowej generacji muszą być usankcjonowane określonymi zasadami prawa międzynarodowego, szczególnie w aspekcie prawa konfliktów zbrojnych i prawa humanitarnego.³⁴ Wymienia się tu:

- aspekty prawa humanitarnego (szczególnie odnośnie uchodźców i wypędzonych),
- stosunek do imigrantów i bezpaństwowców,
- współpracę cywilno - wojskową,
- kontakty z mediami.

W obszarze prawa humanitarnego szczególnie podkreśla się:

- współpracę między instytucjami i kontyngentami,
- konieczność wdrażania rezolucji w tej sprawie przez ONZ,
- opracowywania doświadczeń na zasadzie „Lessons Learned” wzorem misji IFOR.

Istotne doświadczenia przyniosła misja IFOR w Bośni i Hercegowinie. Dokument charakteryzuje je jako szczególne doświadczenia. Rozwiązania polegające na opracowaniu prawa hu-

³¹ SWEDINT, wyd. cyt.

³² P. Hannukkala, *Training of peacekeepers in Finland*, Newsletter, nr 5/98 s. 4.

³³ F.M. Lorenz, *Law and Anarchy in Somalia*, w: „Parameters”, zima 93/94, s. 27-41.

³⁴ K.P. Klaiber, *Meeting if the political – military steering committee*, Chairman’s summary, Bruksela, 5 września 1997 r., s. 9.

humanitarnego dla kontyngentów misji pokojowych, multimedialne programy szkoleniowe, zrozumiałe przez żołnierzy kontyngentu są dostępne dla wszystkich państw.

Szkolenie z prawa humanitarnego jest intensywnie prowadzone w takich państwach jak: **Estonia, Finlandia, Litwa, Polska, Rumunia, Szwecja** (w trakcie szkoleń PdP). Wśród szkolenych pododdziałów często dochodzi do nieporozumień, kiedy to mylone jest prawo humanitarne z pomocą humanitarną.³⁵

6. Zabezpieczenie logistyczne

Szkolenie logistyczne musi oddawać realia systemy zabezpieczenia logistycznego misji i kontyngentu (bo na miejscu nie ma miejsca na naukę). Nie powinno się separować rynku lokalnego od dostaw dóbr i usług dla misji i kontyngentu. W szkoleniu należy używać aktualnych danych, formularzy, programów komputerowych, symulacji. Szkolenie oprzeć na grupach specjalistycznych oraz gałęziach logistyki i kończyć ćwiczeniem zgrywającym na poziomie Kwatera Główna misji pokojowej - kontyngent. Najwięcej błędów jest przy opracowywaniu dokumentów zaopatrzeniowych. Zabezpieczenie logistyczne należy opierać w miarę możliwości na rynkach lokalnych (doświadczenia OBWE) by stabilizować rejon konfliktu. Zakupy strategiczne dla misji powinien realizować wskazany kraj kluczowy.³⁶

Logistyka poza sferą planowania dostaw, zaopatrzenia, transportu, dostaw, staje się elementem ataków, grabieży. Stąd nowe doświadczenia do szkolenia personelu logistycznego. Wnioski wypływają z Somalii, ale i np. z Bośni, gdzie w Velikiej Kladusy, 29 listopada 1994 roku baza z zabezpieczeniem logistycznym została ostrzelana przez artylerię Serbów Chorwackich. Doświadczenia nakazują szkolić personel logistyczny pod kątem samoobrony i bezpieczeństwa osobistego. Powinni pozostawić mienie konwojowane i ratować się, nawet ucieczką. Podobne zasady opracowano w przypadkach napaści. Konwojujący mogą zostawić (oddać) mienie logistyczne i uciekać. Mają ratować życie.³⁷

Ocenia się obecnie, iż logistyka i pion operacyjny misji są ze sobą ściśle połączone. W misjach klasycznych pion logistyki był niejako misją w misji. Istotnym wnioskiem jest, by sztaby: operacyjny i logistyczny rozumiały swoje potrzeby, rozumiały się nawzajem. Logistyka musi wiedzieć, jakie są potrzeby i oczekiwania poszczególnych kontyngentów. Logistyka kontyngentu narodowego musi rozumieć zadania, nie tylko w stosunku do swoich żołnierzy, ale i w stosunku do całych sił. Takich zadań jest wiele. Konieczne jest organizowanie batalionów

³⁵ *PfP peacekeeping and humanitarian law training*, [w:] „International Peacekeeping News”, nr 4/94.

³⁶ K.P. Klaiber, wyd. cyt., s. 15.

³⁷ *UN logistics base attacked*, [w:] „International Peacekeeping News”, nr 4/94 s. 2.

logistycznych i ukierunkowywać działania logistyki na specjalizację i współpracę z pewnymi kontrahentami. Jednym z nowych działów logistyki stał się ruch (przerzut) lotniczy, transport strategiczny i ewakuacja medyczna drogą lotniczą.³⁸

7. Działalność służby zdrowia

Podstawowym obowiązkiem żołnierza jest nabycie umiejętności skutecznego udzielenia pierwszej pomocy koledze i sobie, a lekarza bezbłędnie rozpoznawać schorzenia występujące w rejonie misji. Najgroźniejszą jednostką chorobową w misji jest stres i każdy musi potrafić z nim walczyć. Dlatego też, w szkoleniu żołnierzy powinno się kłaść duży nacisk na udzielanie pierwszej pomocy i walkę ze stresem. W szkoleniu personelu medycznego należy uwzględnić choroby lokalne i ich diagnostykę. Służba zdrowia misji w swych kompetencjach zajmować się powinna nie tylko członkami misji, ale również wspierać lokalną służbę zdrowia, a nawet ją organizować. Służba zdrowia powinna nadzorować dobór stanów osobowych pod względem zdrowotnym i psychicznym. Do ważniejszych zadań należy udział w organizacji ewakuacji medycznej (misja - najbliższa pierwsza pomoc - kraj). Ważna jest organizacja C3I służby zdrowia misji. Szef personelu medycznego powinien podlegać bezpośrednio szefowi (dowódcy) sił misji pokojowej. Powinien być starszym doradcą dowódcy sił pokojowych w zakresie wsparcia medycznego. Coraz częstszy staje się problem nie tylko stresu, ale i zarażeniami wirusem HIV. Wskazuje to na potrzebę intensyfikacji takiego szkolenia.³⁹

Działalność oraz organizacja komórek zarządzających służbami medyczno-sanitarnymi w siłach zbrojnych wybranych państw jest różna.

Republika Federalna Niemiec. Organem kierującym działalnością wojskowej służby zdrowia jest biuro Naczelnego Lekarza Federalnego Sił Zbrojnych, podlegające bezpośrednio ministrowi obrony (na zasadach takich, jak rodzaje sił zbrojnych).

Naczelnemu lekarzowi podlegają pod względem służbowym wszystkie centralne jednostki medyczne, a pod względem fachowym - cała służba medyczno-sanitarna Bundeswehry. Podstawowa pomoc medyczna świadczona jest na poziomie jednostki wojskowej. Specjalistyczna pomoc medyczna jest zapewniona w szpitalach Bundeswehry i specjalistycznych centrach medycznych organizowanych w większych garnizonach. Kształceniem kadr dla potrzeb wojskowej służby zdrowia zajmuje się Akademia Medyczna Bundeswehry. Oprócz funkcji edukacyjnych pełni ona także rolę ośrodka naukowo-badawczego. W sporządzonej (w 1994 roku) „Białej Księdze” o bezpieczeństwie RFN oraz sytuacji i przyszłości Bundeswehry, podkreśla się istotną

³⁸ K.P. Klaiber: wyd. cyt., s. 23-24.

rolę, jaką w realizacji zadań sił zbrojnych spełnia służba zdrowia, a także fakt, że jedynie służby medyczne odnotowały niewielki wzrost przy redukcji wielkości sił zbrojnych.

Francja. Służba zdrowia posiada swoje struktury we wszystkich rodzajach sił zbrojnych i jest kierowana przez Inspektora Generalnego Służby Zdrowia, który podlega szefowi Sztabu Generalnego, a w zakresie działań poza granicami kraju - ministrowi ON.

W skład służby zdrowia wchodzi szpitale, ośrodki naukowe, ośrodki badań i zabezpieczenia pracujące na rzecz rodzajów SZ, pododdziały służby zdrowia w jednostkach wojskowych. Cały potencjał służby zdrowia działający poza strukturą jednostek wojskowych (tzn. szpitale, ośrodki naukowe, ośrodki badań, szkoły itp.) podlegają bezpośrednio Inspektorowi Generalnemu Służby Zdrowia. On podejmuje w stosunku do podległych instytucji decyzje kadrowe, a także dysponuje budżetem na całokształt funkcjonowania podległej mu bezpośrednio służby zdrowia. Kształceniem kadr dla potrzeb wojska zajmuje się akademie w Lyonie. Służba zdrowia jednostek wojskowych podlega dyrekcjom na szczeblu korpusów i okręgów. To ogniwo służby zdrowia podporządkowane jest Inspektorowi Generalnemu pod względem fachowym.

Belgia. Służba zdrowia jest wydzielonym rodzajem wojsk. Na jej czele stoi Inspektor Służby Zdrowia podległy bezpośrednio ministrowi Obrony Narodowej. Kieruje on Sztabem Służby Zdrowia i jest odpowiedzialny za działalność podległych mu bezpośrednio ogniw (Dowództwo Służby Zdrowia Terytorium Belgii, Dowództwo Służby Zdrowia Sił Zbrojnych Belgii w RFN, Królewska Szkoła Służby Zdrowia), a także za mobilizację, planowanie, szkolenie, zaopatrzenie materiałowo-techniczne i specjalistyczne całości służby zdrowia.

Inspektor Służby Zdrowia sprawuje fachowy nadzór nad pododdziałami medycznymi jednostek rodzajów sił zbrojnych.

Inne państwa. W podobnych strukturach i obszarach zadań działają pozostałe służby zdrowia państw NATO. Jako charakterystyczne dla służby zdrowia armii NATO należy podkreślić:

- 1) pełną samodzielność służby zdrowia,
- 2) działanie w samodzielnym pionie - podporządkowanym głównie ministrowi obrony,
- 3) wysoką rangę problemów ochrony zdrowia i zabezpieczenia medycznego stawia się na równi z zabezpieczeniem bojowym, ze szczególnym akcentowaniem znaczenia zabezpieczenia medycznego dla morale i zdolności bojowej żołnierzy.

---

³⁹ Tamże, s. 25-26

8. Doskonalenie programów w specjalistycznych ośrodkach szkolenia

Celem programu szkolenia kontyngentów narodowych do operacji wsparcia pokoju jest zapewnienie odpowiedniego wyszkolenia wysłanym żołnierzom do rejonu konfliktu. Poziom wyszkolenia powinien zapewniać możliwość maksymalnego bezpieczeństwa i szansę na przeżycie. Celem programu szkolenia ma być przekształcenie żołnierza ofensywnego (człowieka wojny) w żołnierza defensywnego (człowieka pokoju). Programy muszą być proste w realizacji z jednoczesnym zachowaniem proporcji teoria do praktyki 4:1. Informacje z rejonu działań operacyjnych mają służyć przystosowaniu programów do realiów.

System przygotowania zwartych jednostek wojsk lądowych Wielkiej Brytanii do operacji wsparcia pokoju

Historycznie rzecz ujmując, przygotowanie do misji pokojowych nie było traktowane jako rodzaj działań wymagających oddzielnych programów szkolenia. W pierwszym etapie adaptowano głównie umiejętności niezbędne do prowadzenia działań wojennych w celu sprostania wyzwaniom wynikającym z nowych uwarunkowań operacyjnych. Wynikało to po części z faktu, iż czas i dostępne środki przeznaczone na szkolenie zawsze były i są ograniczone. Powoduje to, że siły zbrojne musiały w pierwszej kolejności skupić się na właściwym przygotowaniu do realizacji podstawowego zadania – prowadzenia działań wojennych. Mimo radykalnych zmian, jakie zaszły po zakończeniu zimnej wojny w środowisku bezpieczeństwa i pojawienia się szerokiego spektrum zagrożeń „asymetrycznych”, jest to wciąż aktualne zadanie. Pojawiające się nowe zagrożenia i wyzwania dla ładu i porządku międzynarodowego spowodowały jednak wyodrębnienie się nowego typu operacji – operacji wsparcia pokoju.

Operacje wsparcia pokoju, w których zwykle angażowane są wydzielone komponenty sił zbrojnych wielu państw, mogą być prowadzone w różnej formie. Obejmują one operacje utrzymania lub wymuszania pokoju, zapobieganie konfliktom, operacje tworzenia lub budowanie pokoju oraz operacje humanitarne. Wszystkie one w swej istocie polegają na zastosowaniu odpowiednich sił i środków w celu utrzymania lub przywrócenia międzynarodowego ładu i bezpieczeństwa. Osiąga się to zwykle poprzez zmianę sytuacji stanowiącej groźbę dla pokoju lub zainicjowanie działań w związku z pojawiającą się, realną groźbą naruszenia pokoju.

Z wojskowego punktu widzenia istota operacji wsparcia pokoju polega na dążeniu do utrzymania międzynarodowego pokoju poprzez tworzenie i funkcjonowanie sił o charakterze prewencyjnym, czynieniu wysiłków dla ograniczania, rozwiązywania, monitorowania i wygaszania konfliktów międzynarodowych lub wewnętrznych oraz wspieraniu inicjatyw związanych z budową nowego, bezpiecznego życia po ich zakończeniu.

Teoretyczne podstawy operacji wsparcia pokoju w brytyjskich dokumentach normatywnych

Podporządkowanie działalności militarnej do osiągnięcia dyplomatycznych i politycznych celów, nawet na poziomie taktycznym, nie jest niczym nowym dla brytyjskich sił zbrojnych. Imperialna historia Sił Zbrojnych Wielkiej Brytanii, w prowadzeniu różnego rodzaju „małych

wojen”, operacji przeciwpartyzanckich, przeciwterrorystycznych, militarna pomoc dla władz w Północnej Irlandii czy ochrona łowisk pozwoliła zdobyć Ministerstwu Obrony Wielkiej Brytanii dużo doświadczeń w zakresie koordynacji działań z innymi ministerstwami cywilnymi w poszukiwaniu sposobów na optymalne osiągnięcie celów politycznych i wsparcia władz cywilnych. Te doświadczenia dostarczyły wiedzy niezbędnej w prowadzeniu operacji wsparcia pokoju. Paradoksalnie doktryna prowadzenia „małych wojen” była historycznie nazywana „utrzymaniem pokoju” lub „constabulary operations” – operacjami policyjnymi.]

[Formułowanie doktryny określającej zasady zaangażowania jednostek wojskowych w operacjach prowadzonych w imieniu Narodów Zjednoczonych ma długą historię. W okresie zimnej wojny, z wyjątkiem Wojny Koreańskiej, siły Narodów Zjednoczonych były zasadniczo zaangażowane w operacje zwane tradycyjnie operacjami utrzymania pokoju. Obserwatorzy i siły pokojowe były rozmieszczane po zakończeniu konfliktu w celu monitorowania przestrzegania porozumienia pokojowego.]

[W wojskach lądowych Wielkiej Brytanii pierwszy podręcznik dotyczący operacji pokojowych został opublikowany w 1988 roku.¹ Podręcznik ten dostarczał wytyczne do prowadzenia tradycyjnych operacji utrzymania pokoju.] Brak jakichkolwiek publikacji dotyczących tej problematyki przed rokiem 1988 było prawdopodobnie odzwierciedleniem niewielkiego znaczenia przypisywanego operacjom pokojowym przez armię brytyjską. Armia brytyjska, mająca długie tradycje i bogate doświadczenia w prowadzeniu działań przeciwpowstańczych (kolonie, Północna Irlandia), prawdopodobnie uważała, że relatywnie mało skomplikowane operacje utrzymania pokoju mogą być prowadzone bez specyficznych doktrynalnych wytycznych.²

Z chwilą zakończenia zimnej wojny i większego zaangażowania wielkich mocarstw w operacje prowadzone pod egidą ONZ, nastąpiło przyspieszenie prac nad opracowaniem doktryny operacji pokojowych. [W 1993 w Wielkiej Brytanii opracowano podręcznik poświęcony operacjom pokojowym,³ w którym zawarto filozofię operacji pokojowych przejętą od państw

¹ Army Field Manual (AFM), Volume V, Pam 1, Peacekeeping Operations, Army Code 71539.

² Szerokie odzwierciedlenie w dokumentach normatywnych miały natomiast działania przeciwpartyzanckie (*Counterinsurgency Operations*), obejmujące szerokie spektrum działań, które mogą mieć miejsce w obszarze konfliktu na pograniczu pokoju i wojny. Był to, składający się z czterech części, podręcznik „*Counter Insurgency Operations*”, Army Code 71596:

Part 1 - *The Concept and Practice of Insurgency.*

Part 2 - *The Conduct of Counter Insurgency Operations.*

Part 3 - *The Tactics of Counter Insurgency Operations.*

Part 4 - *The Techniques and Procedures Counter Insurgency Operations.*

Po wprowadzeniu do użycia podręcznika AFM *Wider Peacekeeping*, część 3 i 4 podręcznika „*Counter Insurgency Operations*”, została zastąpiona przez podręcznik AFM, Vol. 1, *Combined Arms Operations*:

Part 9 - *Tactical Guidance for Operations other than War*, Army Code 71658.

Part 10 - *Counter Insurgency Operations (Strategic and Operational Guidelines)*, Army Code 71749.

³ UK's AFM, Volume 5, Part 2, *Wider Peacekeeping (WPK)*.

skandynawskich. Podjęto jednak próby zaadoptowania tej filozofii na potrzeby armii zawodowej i uczynienia podręcznika bardziej przydatnym w coraz bardziej zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa i w obliczu nowych wyzwań, przed jakimi stawały siły prowadzące operacje pokojowe. „*Zakaz użycia siły*” ewoluował w kierunku „*minimum użycia siły*”, a następnie do „*niezbędnego minimum użycia siły*”. Zasada „*neutralności*” została zamieniona na zasadę „*bezstronności*”. Podstawowa różnica tkwi w tym, iż *neutralność* sugeruje obserwowanie i pasywność, zaś *bezstronność* wymaga oceny określonego zdarzenia w odniesieniu do mandatu misji i podjęcia wynikających z tej oceny bezstronnych działań. Te ustalenia były wynikiem doświadczeń zdobywanych przez siły coraz większej liczby państw angażujących się w operacjach pokojowych.

Koniec zimnej wojny zmienił również w zasadniczy sposób charakter operacji utrzymania pokoju. Operacje prowadzone są w coraz mniej przewidywalnym środowisku i wzrastającym ryzyku dla bezpieczeństwa biorących w nich wojsk (Kambodża, Somalia, Bośnia, Rwanda).

Rozpatrując doświadczenia UN Protection Forces (UNPROFOR) w byłej Jugosławii warto przypomnieć, że w brytyjskich wojskach lądowych opracowano podręcznik *Army Field Manual „Wider Peacekeeping” (AFM WP)*,⁴ w odpowiedzi na pilne zapotrzebowanie sił działających w Bośni. Miał on być przewodnikiem dla wojsk, które próbowały utrzymać pokój w trakcie trwania wojny domowej w czasie, kiedy tego pokoju tam nie było. Doświadczenia UNPROFOR'u wskazują jednoznacznie na fakt, iż zadania wymagające użycia siły mogą być tylko wtedy wykonane, gdy użyje się wojsk zdolnych do przeciwstawienia się każdemu możliwemu zagrożeniu. Nie można, bowiem prowadzić działań wojennych z pomalowanych na białą pojazdów. Znalazło to odzwierciedlenie w brytyjskich dokumentach doktrynalnych. Uwzględniając powyższe uwarunkowania oraz fakt, iż rozwój doktryny operacji wsparcia pokoju wymagał dalszych dynamicznych zmian, *AFM WPK* został wprowadzony jako podręcznik tymczasowy. Podręcznik ten uzmysłowił także, że nie ma sensu opracowywanie czysto narodowej doktryny dla operacji będących z natury wielonarodowymi i angażującymi szeroką grupę różnorodnych agencji cywilnych. Można założyć, że brytyjski podręcznik stworzył warunki do opracowania kolejnych wersji doktryny operacji wsparcia pokoju. Aktualną publikacją określającą brytyjskie po-

---

⁴ W cytowanym podręczniku termin „*wider peacekeeping*” został zdefiniowany jako: *szerszy aspekt operacji utrzymania pokoju prowadzonych za zgodą stron konfliktu, ale w środowisku wysoce niestabilnym, charakteryzującym się:*

- *dużą liczbą stron konfliktu;*
- *niezdyscyplinowanymi odłamami różnych partii (nie podporządkowanymi się ich własnym przywódcom);*
- *naruszeniem porozumienia o przerwaniu ognia;*
- *istniejącym ryzykiem zbrojnej opozycji w stosunku do sił ONZ;*
- *obecnością dużej liczby ludności cywilnej;*
- *niezdefiniowaniem obszaru operacji dla sił pokojowych.*

dejsście do operacji wsparcia pokoju jest podręcznik Joint Warfare Publication 3-50 „*Peace Support Operations*”. Celem podręcznika jest dostarczenie wytycznych, dowódcom i ich sztabom w zakresie planowania i prowadzenia operacji utrzymania i wymuszania pokoju. Mimo, iż skupia się on głównie na szczeblu operacyjnym, to porusza szerokie spektrum koncepcji i zasad prowadzenia operacji pokojowych jako operacji połączonych.

Brytyjski model przygotowania jednostek wojskowych do operacji wsparcia pokoju

Armia brytyjska znana jest z jakości i efektywności szkolenia, które skutkuje zastępami świetnie przygotowanych i umotywowanych oficerów, podoficerów i żołnierzy gotowych do prowadzenia każdego działania. Uważa się, że szkolenie jest i pozostanie podstawą zdolności bojowej, na którą składają się wzajemnie ze sobą powiązane komponenty:

- koncepcyjny (proces myślowy, decyzyjny - zasady sztuki wojennej, doktryna militarna);
- fizyczny (środki walki – ludzie, sprzęt, szkolenie i gotowość bojowa, logistyka);
- morale (zdolność prowadzenia ludzi do walki – motywowanie, przywództwo, zarządzanie zasobami).⁵

Z kolei treści szkolenia powinny wynikać z analizy dwóch obszarów:

- zadania;
- wiedzy i umiejętności jakie powinni osiągnąć, rozwinąć lub poprawić szkoleni.

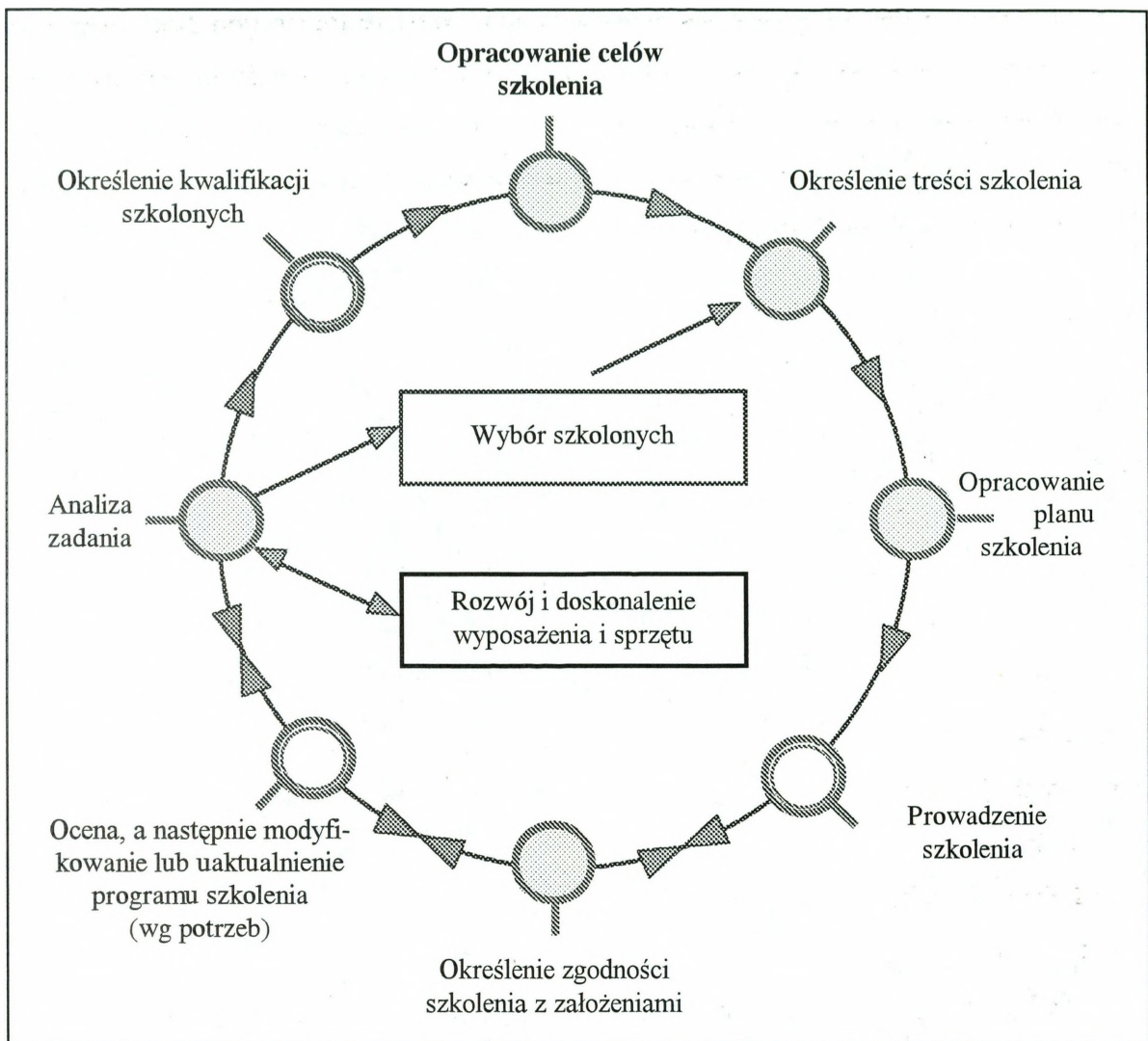
W wojskach lądowych analizy te prowadzone są w ramach systemowego podejścia do szkolenia (*Systems Approach to Training – SAT*),⁶ przedstawionego na rysunku 1. Racjonalizuje on planowanie i prowadzenie szkolenia w sposób, który zapewnia, iż szkolenie jest bezpośrednio ukierunkowane na zaspokojenie określonych potrzeb szkolonych oraz zapewnia najlepsze wykorzystanie czasu i środków. Reprezentuje zdroworozsądkowe podejście i oferuje narzędzie, które zapewnia osiągnięcie maksimum efektywności w szkoleniu. Jest stosowany we wszystkich kategoriach szkolenia.

---

⁵ *Design for Military Operations – The British Military Doctrine*. Army Code 71451, rozdz. 4.

⁶ Podręcznik *The Systems Approach to Training*, Army Code 70670, składa się z siedmiu części:

- Pamphlet No 1 – The systems Approach to Training – An Introduction.
- Pamphlet No 2 – Job Analysis for Training.
- Pamphlet No 3 – The Writing of Training Objectives.
- Pamphlet No 4 – The Validation of Training.
- Pamphlet No 5 – The Use of Tests in Training.
- Pamphlet No 6 – The Use of Statistics in Training.
- Pamphlet No 7 – Course Design.

Rysunek 1. Systemowe podejście do szkolenia

Proces ten obejmuje systematyczne, oparte na analizie dokonań szkoleniowych, podejście:

- zadanie lub określone wymaganie jest analizowane dla określenia co ma być zrobione lub osiągnięte;
- planowane jest szkolenie, które ma spełnić określone wcześniej wymagania. Obejmuje to określenie celów szkolenia, rezultatów jakie mają zostać osiągnięte w wyniku szkolenia, treści szkolenia, metody szkolenia oraz potrzebnych środków do zabezpieczenia szkolenia;
- prowadzone jest szkolenie;
- szkolenie jest oceniane, określana jest jego zgodność i efektywność z założonymi wcześniej wymaganiami. Stanowi to podstawę do wprowadzenia zmian w kolejnych szkoleniach (jeżeli zachodzi taka potrzeba).

Zgodnie z doktrynalnymi ustaleniami zawartymi w regulaminach brytyjskich wojsk lądowych, podstawowym celem szkolenia wojskowego jest przygotowanie się do prowadzenia działań wojennych.⁷ Jednak uwarunkowania, w jakich wojska lądowe mogą działać i zagrożenia, do których muszą się przygotować, zmieniły się radykalnie w ostatnim dziesięcioleciu. W brytyjskiej doktrynie militarnej określono siedem możliwych opcji użycia sił zbrojnych:⁸

- pomoc militarna władzom cywilnym w Wielkiej Brytanii;
- współdziałanie w zapewnieniu wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa podległych terytoriów;
- wojna powszechna – atak na dużą skalę przeciwko NATO;
- konflikt regionalny o ograniczonym zasięgu przeciwko państwom-członkom NATO, które proszą o pomoc w ramach artykułu 5 traktatu waszyngtońskiego;
- brytyjski wkład do misji prowadzonych pod auspicjami NATO i Unii Europejskiej;
- poważny konflikt (ale nie atak na NATO lub na jednego z jego członków), który mógłby oddziaływać na bezpieczeństwo europejskie lub stwarzać poważne zagrożenie dla interesów brytyjskich (gdziekolwiek) lub dla bezpieczeństwa międzynarodowego;
- inna pomoc militarna oraz operacje o ograniczonym zasięgu i małej intensywności, dla wsparcia zarówno interesów brytyjskich jak i porządku międzynarodowego oraz przestrzegania praw człowieka. Te ostatnie będą najczęściej prowadzone pod auspicjami ONZ.

Analizując prawdopodobne misje, które mogą stać się udziałem brytyjskich wojsk lądowych, można zauważyć zwiększające się prawdopodobieństwo ich działania jako części wielonarodowych połączonych sił. Oznacza to również, że zwiększą się potrzeby ich wykorzystania w znacznie krótszym czasie od chwili zaistnienia zagrożenia. Będzie to miało niewątpliwie wpływ na standardy szkolenia, których wymagają siły o wysokim stopniu gotowości. W „idealnym świecie” byłoby wystarczająco dużo czasu i nieograniczone środki, które można by przeznaczyć na szkolenie. W świecie rzeczywistym, a w takim przecież żyjemy, niezwykle rzadko będziemy dysponować wystarczającym czasem i środkami. Dlatego należy zbalansować potrzeby i możliwości, określić priorytety w szkoleniu i standardy jakie mają zostać osiągnięte przez każdą jednostkę czy pododdział.

---

⁷ *Army Doctrine Publication, Volume 4 - TRAINING*. Army Code 71621.

⁸ *Design for Military Operations – The British Military Doctrine*. Army Code 71451, s. 2-4.

Mając na uwadze różnorodność zadań, do jakich mają być przygotowane wojska lądowe, uważa się, że:

- szkolenie powinno być ukierunkowane na przygotowanie do działań wojennych, ale nie do określonej wojny. Powinno się unikać tendencji skupiania szkolenia bazując tylko na ostatnich doświadczeniach lub operacjach, bądź na określonym szczeblu konfliktu;
- szkolenie musi być ukierunkowane na osiągnięcie wysokiego standardu umiejętności indywidualnych i zespołowych. Stanowi to podstawę osiągnięcia sukcesu operacyjnego;
- żołnierze, pododdziały i oddziały powinny być szkolone i zdolne do szybkiego dostosowania się do różnorodnych zadań;
- może wystąpić szczególne zapotrzebowanie na specyficzny program szkolenia poprzedzającego rozwinięcie (lub po rozwinięciu) na teatrze działań. W takich sytuacjach powinno się uwzględnić odpowiedni program szkolenia w planach alternatywnych.

Z kolei filozofia szkolenia, stanowiąca swego rodzaju przewodnik dla odpowiedzialnych za planowanie i prowadzenie szkolenia, została zawarta w dziesięciu zasadach.⁹

1. ***Szkolenie jest funkcją dowodzenia.*** Chociaż odpowiedzialność za szczegóły szkolenia może być delegowana, to całkowita odpowiedzialność za stopień wyszkolenia żołnierzy, pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych spoczywa zawsze na dowódcy. Jest ważne, by dowódcy angażowali się w proces szkolenia i podkreślali jego rangę swoim autorytetem.
2. ***Szkolenie jest permanentnym i postępującym procesem.*** Szkolenie staje się przedsięwzięciem coraz bardziej złożonym i stawiającym coraz wyższe wyzwania przed jego uczestnikami. Powinno być prowadzone w logicznie uporządkowany sposób poczynając od szkolenia indywidualnego poprzez zespołowe do szkolenia zgrywającego oddziału. Szkolenia nie można nigdy zaprzestać. Jego wartość zaczyna się dezaktualizować wkrótce po zaprzestaniu działalności szkoleniowej, jeżeli nabyte umiejętności nie będą regularnie wykorzystywane lub doskonalone.
3. ***Szkolenie musi być adekwatne do potrzeb.*** Szkolenie powinno być dostosowane zarówno do potrzeb indywidualnego żołnierza jak i całego oddziału, ale potrzeby te nie powinny być zdefiniowane zbyt wąsko. Pewne przedsięwzięcia szkoleniowe nie muszą bezpośrednio korespondować z rolą, jaką ma do spełnienia określona jednostka.
4. ***Szkolenie musi być interesujące i stawiać wyzwania przed szkolonymi.*** Indywidualnie żołnierze i zespoły będą zwykle rywalizować między sobą. Współzawodnictwo jest tym

---

⁹ Army Doctrine Publication, Volume 4 - TRAINING.

- elementem, który będzie również utrzymywał ich zainteresowanie szkoleniem. Szkolenie powinno być działaniem pozytywnym, ukierunkowanym na podwyższenie umiejętności i wzajemnego zaufania.
5. ***Szkolenie musi być realistyczne.*** Szkolenie powinno być tak realistyczne jak pozwalają na to warunki bezpieczeństwa. Im szkolenie będzie bardziej realistyczne, tym lepiej będą przygotowani żołnierze i oddziały do wykonania prawdopodobnych zadań.
  6. ***Szkolenie musi mieć precyzyjnie określony cel.*** Wszyscy uczestnicy szkolenia muszą jednoznacznie rozumieć powody, dla których zorganizowano szkolenie oraz, co ma być w wyniku jego osiągnięte.
  7. ***Szkolenie i stosowane metody muszą być poddane ciągłemu doskonaleniu w celu zwiększenia ich efektywności.*** Należy regularnie dokonywać oceny prowadzonych szkoleń. Wyniki szkolenia powinny być porównywane z wcześniej określonymi standardami i przekazywane szkolonym, a także zostać uwzględnione w nowych programach szkolenia w celu uniknięcia powtórzenia się tych samych błędów.
  8. ***Szkolenie powinno odzwierciedlać ustalenia doktrynalne.*** W trakcie szkolenia dowódca i jednostki nabywają doświadczenia w praktycznym stosowaniu doktrynalnych ustaleń dotyczących prowadzenia różnorodnych działań. Żeby nabyć określonych doświadczeń, a także żeby szkolenie było realistyczne, musi być ono prowadzone zgodnie z obowiązującą doktryną.
  9. ***Szkolenie musi dopuszczać popełnianie błędów przez szkolonych.*** Szkolenie powinno pozwalać szkolonym uczyć się na podstawie doświadczeń zdobytych na własnych błędach. Nie jest ono bowiem procesem selekcji. Powinno być jednak zrozumiałe, że nie wszystkie błędy są dopuszczalne (łamanie postanowień prawa czy warunków bezpieczeństwa). Nie może być również akceptowane ponowne popełnianie tych samych błędów.
  10. ***W trakcie szkolenia kolektywnego¹⁰ powinno się, kiedy jest to tylko możliwe, włączyć inne kategorie szkolenia¹¹.*** Cele szkoleniowe powinny być określone dla każdego

---

¹⁰ *Army Field Manual, Volume VI, Training for Operations. Army Code 71630, s. 1-6.* Szkolenie kolektywne – szkolenie, w którym zaangażowane są dwa lub więcej pododdziały, oddziały lub związki taktyczne do prowadzenia określonych działań. *Army Field Manual, Volume VI, Training for Operations. Army Code 71630, s. 1-6.*

¹¹ *Tamże, s. 1-5, 1-6.* W brytyjskich wojskach lądowych wyróżnia się następujące kategorie szkolenia:

- indywidualne;
- zespołowe (drużyna, załoga);
- kolektywne (rodzaju wojsk, broni połączonych, połączone, wielonarodowe);
- specjalistyczne;
- w dowodzeniu.

szczebla uczestniczącego w szkoleniu kolektywnym. Pododdziały, załogi, komórki sztabu, a nawet pojedynczy żołnierze powinni mieć określone specyficzne cele do osiągnięcia.

Zakłada się, że przygotowanie do zadań realizowanych w ramach operacji wsparcia pokoju będzie szkoleniem dodatkowym, które nie powinno odciągać uwagi sił zbrojnych od ich głównego zadania. Znalazło to również odzwierciedlenie w wystąpieniu Sekretarza Obrony w trakcie prezentowania doświadczeń z Kosowa. Stwierdził on: „*Musimy kontynuować przygotowanie naszych sił zbrojnych do realizacji najtrudniejszych zadań militarnych. Żołnierz wyszkolony i wyposażony do prowadzenia działań wojennych może z powodzeniem brać udział w operacjach pokojowych (może wymagać nabycia jedynie dodatkowych, niezbędnych umiejętności), ale żołnierz wyszkolony tylko do misji pokojowych nie jest przygotowany do operacji o wysokiej intensywności*”¹².

Potwierdzeniem faktu, iż przygotowanie do działań o wysokiej intensywności jest pierwszoplanowym zadaniem, może świadczyć zakres szkolenia poligonowego wojsk lądowych. Brytyjskie wojska lądowe posiadają wiele ośrodków szkolenia i poligonów w różnych rejonach Europy i świata, które zapewniają doskonałe warunki przygotowania do prowadzenia działań bojowych (tab.1). W zależności od przeznaczenia oddziału (pododdziału) jest on przygotowywany do oczekujących go zadań w takim terenie i w takich warunkach, w jakich przyjdzie mu walczyć. Przedstawione w tabeli wybrane ośrodki szkolenia umożliwiają praktyczne przećwiczenie wszelkich scenariuszy działań od plutonu do batalionu, w tym ćwiczenia ze strzelaniem amunicją bojową.

Zmiany w środowisku bezpieczeństwa spowodowały jednak, że dostrzega się potrzebę przygotowania oddziałów i pododdziałów do nowych wyzwań. Podkreśla się, że operacje wymuszania pokoju opierają się na typowych umiejętnościach wojskowych i nie wymagają dodatkowego szkolenia.

Przyjęta strategia szkolenia zakłada, że podstawą działania w każdej operacji pokojowej jest wykorzystywanie umiejętności nabytych w trakcie szkolenia ogólnowojskowego. Dotyczy to zarówno zakresu indywidualnego, jak i zespołowego działania w składzie pododdziałów i oddziałów. W tym względzie zakres indywidualny obejmuje szkolenie: fizyczne, posługiwanie się bronią (szkolenie ogniowe) jak również zasady udzielania pierwszej pomocy, obrony przed bronią ABC. Szkolenie zespołowe ma na celu przygotowanie dowództw do wykonywania zadań

---

¹² *Kosovo, Lessons from the Crisis*. Chapter 6, p. 23. Presented to Parliament by the Secretary of State for Defence by Command of Her Majesty, June 2000.

w ramach pododdziałów i oddziałów. Kolejną grupą umiejętności, na których oparto szkolenie, to umiejętności nabyte przez żołnierzy specjalistów.

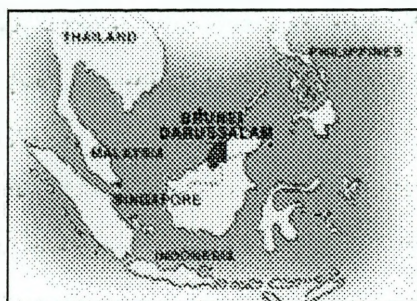
Tabela 1

Wybrane ośrodki szkolenia zagranicznego brytyjskich wojsk lądowych

KANADA – The British Army Training Unit Suffield (BATUS)

BATUS położony jest w najmniej zaludnionym obszarze stanu Alberta. Wyposażony jest w czołgi Challenger, bwp Warrior i pododdział artylerii (bataliony przyjeżdżające na szkolenie nie zabierają ze sobą ciężkiego sprzętu). Każdego roku jeden batalion spędza 6 miesięcy „grając przeciwnika” dla sześciu innych, wzmocnionych batalionów. W trakcie sześciotygodniowego szkolenia, bataliony wzmocnione baterią artylerii, prowadzą ćwiczenia ze strzelaniem amunicją bojową na wszystkich szczeblach dowodzenia –do batalionu włącznie.

BRUNEI – The British Army Jungle Warfare Training School

Na Brunei stacjonuje batalion piechoty i eskadra śmigłowców Bell 212. Klimat Brunei zapewnia doskonałe warunki do szkolenia działań w dżungli. Ośrodek szkolenia prowadzi szereg kursów przygotowujących wszystkich żołnierzy brytyjskich wojsk lądowych do prowadzenia działań w dżungli przed wysłaniem ich w rejon operacji o podobnych warunkach klimatycznych.

KENIA – The British Army Training and Liaison Staff Kenya (BATLSK)

Zgodnie z porozumieniem zawartym z rządem Kenii, w każdym roku trzy bataliony piechoty biorą udział w sześciotygodniowych ćwiczeniach. Ćwiczenia pk GRAND PRIX, odbywające się w miesiącach zimowych, pozwalają batalionom piechoty odbyć strzelania amunicją bojową jak i działać w różnych warunkach klimatycznych.

Stanowi to podstawę do przeprowadzenia dodatkowego szkolenia zmierzającego przede wszystkim do zapoznania ze specyfiką działań pokojowych. Szczególny nacisk kładzie się na zrozumienie ich odmienności od typowych operacji militarnych. Za priorytetowe zadanie przyjmuje się dążenie do zmiany mentalności żołnierzy oraz przygotowanie ich pod względem psychologicznym do prowadzenia tego typu działań.

Doświadczenia ostatnich lat wskazują, że siły pokojowe, obok typowych funkcji utrzymania i wymuszania pokoju, będą realizować szereg zadań porządkowych, policyjnych.

I chociaż w tym zakresie brytyjskie wojska lądowe posiadają duże doświadczenie, zdobyte w ciągu wielu lat działań w Irlandii Północnej, to widzi się jednak potrzebę odpowiedniego przygotowania jednostek wojskowych wysyłanych na misje. Uważa się, iż niezwykle ważne jest, by wymagania w zakresie niezbędnego szkolenia zostały zidentyfikowane jak najwcześniej w procesie planowania misji. Pozwoli to na zorganizowanie i przeprowadzenie właściwego szkolenia przed rozwinięciem kontyngentu wojskowego w obszarze operacji. Wymaga to włączenia od samego początku w proces planowania specjalistów, odpowiedzialnych za przeprowadzenie rekonesansu obszaru działań, określenia potrzeb w zakresie szkolenia oraz opracowanie i opublikowanie dyrektywy do szkolenia. Doświadczenia ostatnich operacji w Afganistanie i Iraku wskazują jednoznacznie, że istota przygotowania i szkolenia jednostek wojsk lądowych kierowanych do prowadzenia operacji wsparcia pokoju będzie uzależniona w dużym stopniu od zmian zachodzących w środowisku bezpieczeństwa w obszarze operacji oraz od charakteru kryzysu. Natomiast głównym celem szkolenia jednostek do udziału w operacjach wsparcia pokoju jest spowodowanie zmian w mentalności żołnierzy w postrzeganiu różnic między działaniami bojowymi, do których byli przygotowywani w ramach dotychczasowego szkolenia ogólnowojskowego, a działaniami pokojowymi.

Szkolenie poprzedzające rozmieszczenie jednostki w obszarze prowadzenia operacji wsparcia pokoju może obejmować:

- ugruntowanie umiejętności i nawyków w posługiwaniu się bronią, uświadomienie zagrożenia minowego, umiejętności przeżycia, zasad udzielania pierwszej pomocy, zapoznanie ze sprzętem występującym w rejonie operacji i wyrabianie umiejętności jego rozpoznawania, procedur zachowania i postępowania w różnych sytuacjach, itp.;
- szkolenie ukierunkowane na przygotowanie do określonej misji;
- przybliżenie różnic między operacjami utrzymania pokoju a operacjami wymuszania pokoju;
- zapoznanie z historią konfliktu w zakresie umożliwiającym zrozumienie sytuacji panującej w obszarze działania sił;
- rozważenie zasad użycia siły i wszelkich implikacji z tego wynikających;
- zapoznanie z różnorodnością kultur wszystkich zaangażowanych stron;
- zapoznanie z działalnością organizacji i agencji cywilnych i pozarządowych w obszarze działań.

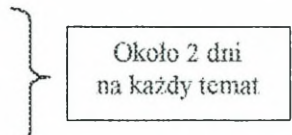
Dodatkowo może zaistnieć potrzeba podniesienia specyficznych umiejętności wybranym żołnierzom w zakresie:

- znajomości języka państwa na terytorium którego będzie prowadzona operacja wsparcia pokoju oraz języków państw wystawiających kontyngenty wojskowe;
- wykorzystania tłumaczy;
- technik rozminowania;
- prowadzenia pojazdów;
- prowadzenia negocjacji.

Dla wsparcia procesu szkolenia, w Wielkiej Brytanii powołano grupę doradców do spraw szkolenia operacyjnego (Operational Training Advisory Group – OPTAG), podlegającą dowództwu wojsk lądowych. Grupa ta zapewnia przygotowanie i szkolenie jednostek ze wszystkich rodzajów sił zbrojnych przed wysłaniem ich do rejonu prowadzonej operacji wsparcia pokoju poprzez koordynowanie zaopatrzenia we właściwe środki oraz zapewnienie fachowego doradztwa o obszarze działań. W tabeli 2 przedstawiono przykładowy harmonogram przygotowania

Tabela 2

Harmonogram przygotowania oddziału (samodzielnego pododdziału) w okresie poprzedzającym jego rozmieszczeniem w rejonie działań

Tygodnie poprzedzające rozmieszczenie /dzień D/	Przedsięwzięcia
D-24 do D-16	Wstępny rekonesans obszaru działań prowadzony przez dowódcę jednostki (pododdziału), w towarzystwie doradcy do spraw szkolenia.
D-15 do D-13	Specjaliści OPTAG opracowują program szkolenia zespołowego odpowiedni do uwarunkowań przyszłego obszaru działań, który obejmuje następujące elementy: <ul style="list-style-type: none"> • odprawa informacyjna w celu uzupełnienia niezbędnych danych z zakresu J2 i J3; • zapoznanie z uwarunkowaniami środowiska w obszarze przyszłej operacji wsparcia pokoju; • charakterystyka mniejszości narodowych i grup etnicznych oraz podział odpowiedzialności za współpracę z tymi grupami w trakcie operacji; • zagrożenie minowe i inne, niezbędne do prawidłowego funkcjonowania, zagadnienia; • szkolenie lokalnych sztabów jednostek przygotowujących się do misji, tzw. „szkolenie szkolących”, w zakresie: <ul style="list-style-type: none"> - taktyki działań i dowodzenia; - utrzymania porządku publicznego; - procedur poszukiwawczych; - procedur udzielania pierwszej pomocy; - zasad użycia broni. <div style="text-align: right; margin-top: 10px;"> </div>
D-13 do D-4	Rekonesans obszaru działań ze wszystkimi dowódcami plutonów i kompanii. Szkolenie pododdziałów w miejscu ich pokojowej dyslokacji prowadzone przez instruktorów przeszkolonych wcześniej przez specjalistów z OPTAG. Specjalistyczne szkolenie w jednostkach wydzielanych przez rodzaje sił zbrojnych. Inne przedsięwzięcia według potrzeb.
D-4 do D-3	Cykl ćwiczeń (dowódczo-sztabowe, MAPEX, doskonalenie procedur) w celu ostatecznego sprawdzenia poziomu przygotowania pododdziałów do misji.
D-3 do D-1	Oddział (pododdział) pozostaje w koszarach do chwili rozpoczęcia przerzutu w rejon operacji wsparcia pokoju

i szkolenia oddziałów (samodzielnych pododdziałów) przed wysłaniem ich do rejonu działań.

Brytyjskie wojska lądowe są systematycznie angażowane do wszelkiego typu operacji pokojowych. Wieloletnie doświadczenia zebrane w tych misjach stanowią podstawę do opracowania programów szkolenia dla kolejnych zmian. Jedną z zasad, postrzeganą jako warunkująca sukces, jest wysyłanie na misje zwartych oddziałów, wzmocnionych przez odpowiednie siły i środki, które zapewniają dowódcy samodzielność działania. Zaletą takiego podejścia jest działanie w strukturach, w jakich odbywały się wszelkie wcześniejsze szkolenia i ćwiczenia, wzajemna znajomość żołnierzy i dowódców, a także znajomość obowiązujących w określonym oddziale standardowych procedur operacyjnych ułatwiających wykonywanie zadań w warunkach stresu.

Analiza działań prowadzonych przez brytyjskie wojska lądowe w Irlandii Północnej i byłej Jugosławii pozwala skonstatować, że podstawowym „modułem” wojsk lądowych wysyłanym na misje w ramach operacji wsparcia pokoju jest batalion (dywizjon). Potwierdzeniem tego może być przedstawione w tabeli 3 zaangażowanie brytyjskich wojsk lądowych w Macedonii i Kosowie.

Tabela 3

Zaangażowanie brytyjskich wojsk lądowych w Macedonii i Kosowie w latach 1998-1999

Stanowiska dowodzenia	ARRC, 3 DPanc, 4 BPanc, 5 BPD, 101 BLog, 1 BŁ
Bataliony czołgów	2
Bataliony piechoty	6
Dywizjony artylerii	6
Wojska inżynieryjne	3 x bsap, 10 x ksap
Wojska łączności	6 x bł, 4 x kł
Logistyka	1 x BLog, 5 x blog, 6 x klog
Zabezpieczenie medyczne	2 x szpital polowy
12.06.1999 – do Kosowa wkracza około 10 tys. żołnierzy brytyjskich	
Wielka Brytania była gotowa wysłać 54 tys. żołnierzy (w tym 12-14 tys. żołnierzy Territorial Army)	

Zródło: Opracowanie własne na podstawie „Kosovo. Lessons from the Crisis”, Aneks C, s. 65.

Nie wyklucza się udziału mniejszych pododdziałów w różnego rodzaju działaniach, ale z zasady stanowią one wzmocnienie innego batalionu lub realizują zadania specjalne, które nie wymagają udziału sił batalionu. Przepisy pozwalają także na udział ochotników na wyjazd na misję z innym pododdziałem czy oddziałem. Rozwiązanie to jest stosunkowo łatwe w realizacji, ponieważ armia brytyjska jest armią zawodową.

Przykładem potwierdzającym takie rozwiązania może być udział żołnierzy batalionu „Coldstream Guards” w różnego typu operacjach, który został przedstawiony w tabeli 4.¹³ Dodatkową zaletą wysłania zwartego oddziału jest także pełna możliwość wykorzystania uzbrojenia i sprzętu będącego na jego wyposażeniu.

¹³ www.army.mod.uk/unitsandorgs/subsections/index.htm

Unika się w ten sposób konieczności zapoznawania żołnierzy ze sprzętem, z którym nie mieli wcześniej do czynienia. Jednocześnie nie traci się czasu na zgrywanie pododdziałów z różnych jednostek o różnym poziomie wyszkolenia. Z drugiej zaś strony, udział zwartych pododdziałów w działaniach prowadzonych przez inny batalion jest zgodny z filozofią tworzenia zgrupowań bojowych w brytyjskich wojskach lądowych. W ten sposób pododdziały te stanowią swego rodzaju kopalnię wiedzy i doświadczeń, z których korzysta się w trakcie przygotowania ich macierzystego batalionu do podobnych działań.

Tabela 4

Udział żołnierzy batalionu „Coldstream Guards” w różnych typach operacji w latach 1998 - 2000

TERMIN	ODDZIAŁ / PODODDZIAŁ
07- 11.1998	120 żołnierzy 2 kompanii ze wzmocnieniem - Falklandy (ochrona lotniska, ćwiczenia z MW i SP, ćwiczenia ze strzelaniem amunicją bojową)
09.1998 -03.1999	Pluton ochotników wspólnie z <u>1Bat. Scots Guards</u> – Płn. Irlandia
07 - 12.1999	Pluton moździerzy wspólnie z <u>1Bat. Grenadier Guards</u> – Płn. Irlandia
07 - 12.1999	7 kompania wspólnie z <u>1Bat. Irish Guards</u> w Kosowie. Dodatkowo 45 żołnierzy piechoty jako wzmocnienie do tego batalionu.
07 - 12.1999	17 ochotników wspólnie z <u>Household Cavalry Regiment</u> w Bośni
09.1999-03.2000	Batalion (530 żołnierzy) – Północna Irlandia
09 -10.2000	7 kompania - ćwiczenie w Belize, które przemieniło się w operację ratowniczą po uderzeniu huraganu KEITH na wyspę San Pedro.
10.2000	Pluton ochotników wspólnie z <u>1Bat. Royal Scots</u> – Płn. Irlandia

Na szczególne podkreślenie zasługuje system zbierania i wykorzystywania doświadczeń. Organizowane są zespoły, które na stałe śledzą wydarzenia i zbierają informacje z rejonów prowadzonych operacji. Zespoły te odpowiedzialne są za analizę informacji i przekazanie wniosków i postulatów dotyczących wprowadzenia zmian w programach szkolenia.

Obowiązkiem każdego dowódcy na każdym szczeblu jest opracowanie meldunku, w którym zawarte są wszystkie uwagi, wnioski i doświadczenia zdobyte w trakcie prowadzonych działań. Tworzy się bazę danych dostępną dla wszystkich, którzy przygotowują się do podobnych operacji. O każdym nowym zdarzeniu, które może mieć wpływ na bezpieczeństwo zaangażowanych w działaniach żołnierzy i wynikających z tego wniosków, co do sposobu przeciwdziałania, są natychmiast informowani wszyscy zainteresowani dowódcy. Uważa się, że tego typu wiedza dostępna bezpośrednio wszystkim prowadzącym działania i możliwość natychmiastowego jej wykorzystania jest szczególnie istotna. Na szkolenia przygotowujące pododdział czy oddział do wyjazdu zaprasza się jako instruktorów oficerów, podoficerów i żołnierzy, którzy wrócili z misji. Pozwala to uniknąć popełnienia wielu błędów, zaoszczędzić czas i środki, a przede wszystkim chronić zdrowie i życie żołnierzy.

Zakłada się, że w wyniku przeprowadzonego szkolenia żołnierze będą posiadać niezbędną wiedzę i odpowiednio ukształtowane umiejętności przydatne do realizacji specyficznych zadań w operacjach wsparcia pokoju.

Gwarancją osiągnięcia tego celu jest zaangażowanie w proces szkolenia wysoko wykwalifikowanej kadry instruktorskiej pozyskiwanej z kilku źródeł:

- specjaliści wojskowi posiadający duże doświadczenie wynikające z udziału w operacjach wsparcia pokoju;
- z różnego typu instytucji, agencji rządowych i prywatnych zajmujących się problematyką bezpieczeństwa. Odbywa się to na podstawie odpowiednio przygotowanych kontraktów;
- specjalnie zaproszeni goście.

Bardzo wiele uwagi przywiązuje się do udziału w szkoleniach i ćwiczeniach organizowanych przez dowództwa różnego szczebla. Weryfikacja szkolenia odbywa się przede wszystkim podczas podróży do kontyngentów uczestniczących w operacji wsparcia pokoju i dyskusje z uczestnikami operacji.

The first part of the report deals with the general conditions of the country during the year. It is noted that the weather was generally favorable, with a moderate amount of rain and a few frosts. The crops were well advanced, and the stock raising season was successful. The people were generally content, and there was no serious trouble.

The second part of the report deals with the financial condition of the country. It is noted that the government has a large surplus, and that the people are generally well-to-do. The banks are well supplied with funds, and the money market is active. The price of cotton is high, and the price of sugar is also high. The price of wheat is low, but the price of corn is high.

The third part of the report deals with the political condition of the country. It is noted that the government is well administered, and that the people are generally satisfied with the way the government is run. There is no serious opposition to the government, and the country is generally well governed.

PRZYGOTOWANIE WOJSK LĄDOWYCH RFN DO UDZIAŁU W OPERACJACH POKOJOWYCH

Misje pokojowe, w regulaminach Bundeswehry są skategoryzowane i opisane wg definicjami przyjętymi przez ONZ. Jednoznacznie jest określone, że misje Bundeswehry mogą odbywać się wyłącznie zgodnie z mandatem ustanowionym przez ONZ. W „Regulaminie Wojsk Lądowych 100/100” definiowane są typy misji:

- zapobieganie konfliktom,
- przywracanie pokoju,
- utrzymanie pokoju,
- wymuszanie pokoju,
- budowanie pokoju,
- misje humanitarne.

Planowanie uczestnictwa kontyngentu lądowego do potrzeb operacji pokojowych

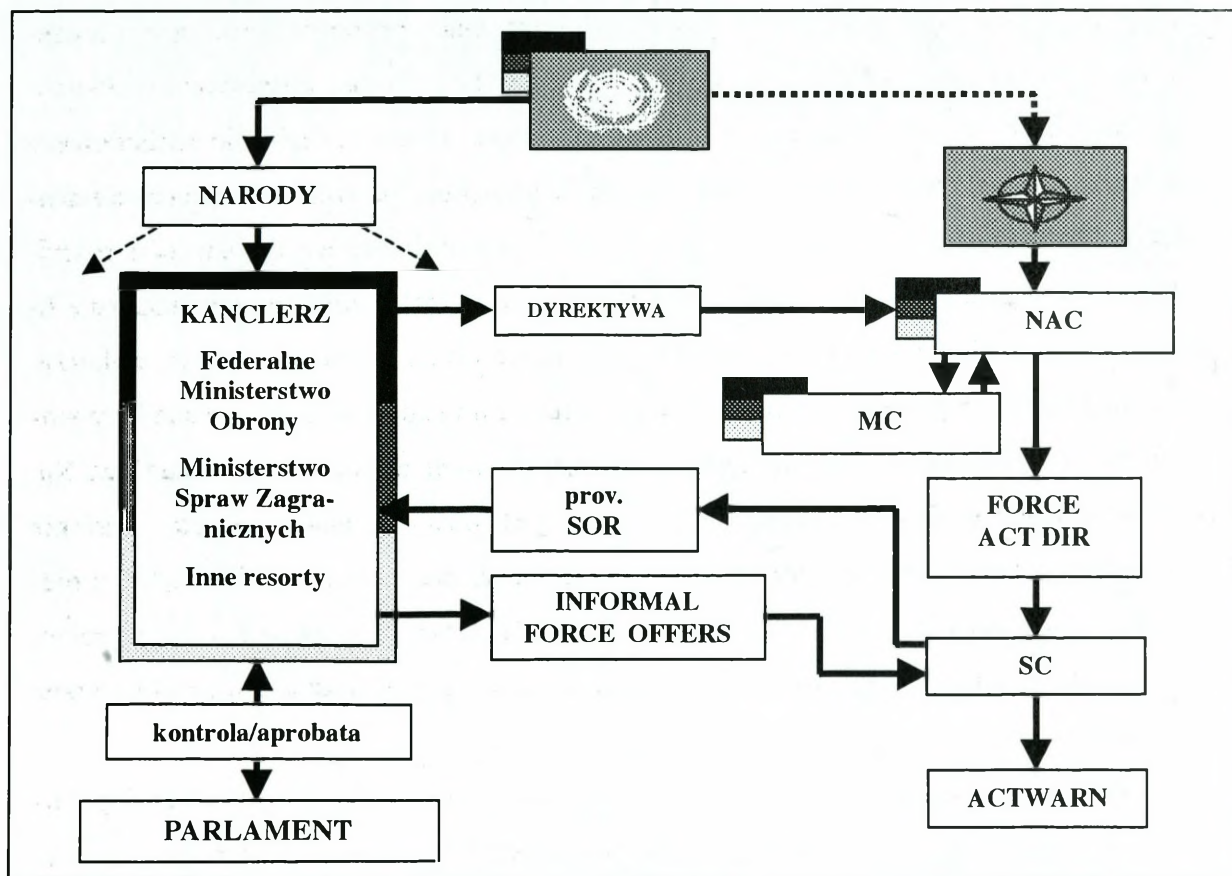
Republika Federalna Niemiec zobowiązała się w ramach ONZ, NATO i UE do utrzymywania narodowych kontyngentów do potrzeb misji pokojowych, poprzez doraźne regulacje prawne, zobowiązania sojusznicze i uczestnictwo w budowie struktury europejskich sił zbrojnych. Na etapie planowania liczebności narodowego kontyngentu, Republika Federalna Niemiec wykazuje aktywność w ramach wszystkich zobowiązań. Główne problemy wymagające planowania uczestnictwa sprowadzają się do odpowiedzi na szereg pytań.

- W jakim stopniu powód prowadzenia misji pokojowej dotyczy Niemiec?
- Jaka liczebność kontyngentu Bundeswehry uczestniczącego w misji jest możliwa?
- Czy Bundeswehra posiada takie możliwości?
- Jakie siły są w dyspozycji?
- Na jaki okres przewiduje się prowadzenie misji?
- W jakiej formie może zostać zabezpieczona zdolność dowodzenia narodowym kontyngentem?
- W jakim stopniu narodowy niemiecki kontyngent może zostać poddany międzynarodowemu rozkazodawstwu (i logistycznemu zabezpieczeniu działań)?

- Jaka ogólna koncepcja kryje się za koniecznością prowadzenia danej misji?
- Jaki efekt końcowy powinien zostać osiągnięty po zakończeniu misji?

Ponieważ liczebność sił wojskowych dla misji pokojowej ustalana jest na górnych maksymalnych granicach wyznaczanych mandatem lub granicach regulowanych w wytycznych NATO, decydujące znaczenie ma aktywne uczestnictwo Niemiec już na etapie planowania. W ten sposób, już we wczesnej fazie ustala się struktury niezbędne dla skutecznego dowodzenia narodowym kontyngentem.

Niemcy zaznaczają swoją obecność we wszystkich decydujących gremiach i współpracują w aktywny sposób podczas opracowania istotnych decyzji. Oznacza to, że wymogi formalne organizacji pokojowych są postrzegane i przygotowywane w sposób przemyślany. Faktycznie istnieje proces (rys. 1), w którym przepływ informacji w ramach politycznego procesu decyzyjnego nie rozpoczyna się wraz z postawieniem wezwania do narodowego zgłoszenia sił (provisional statement of requirement – prov. SOR).

Rysunek 1. Polityczny proces decyzyjny podczas planowania kontyngentu narodowego

Początek ma miejsce w momencie, gdy ze strony ONZ pojawia się zapotrzebowanie na przeprowadzenie misji pokojowej. Na każdym etapie przedstawiciele Niemiec współdziałają przy wypracowaniu koncepcji kolejnej misji. Już w momencie sprecyzowania dyrektywy rządu federalnego ustalane są ogólne ramy funkcjonowania, które są uwzględniane przy planowaniu

narodowego kontyngentu przez stałych przedstawicieli Niemiec w Radzie Północnoatlantyckiej (North Atlantic Committee).

Wraz z „Informal Force Offers” rząd federalny tworzy podwaliny:

- decyzji o uczestnictwie;
- liczebności kontyngentu;
- struktury dowodzenia narodowym kontyngentem.

Odpowiednio wcześniej, podczas negocjacji przygotowujących misje ustalana jest maksymalna liczebność kontyngentów. Zwykle Niemcy zobowiązują się do maksymalnej liczby żołnierzy. Następnie liczebność konfrontowana jest ze zdolnościami sił niemieckich lub zadaniem, które należy wykonać. **Problemem dla dowództwa staje się liczebność maksymalna, gdyż zwykle w podanej wielkości sił, zawarte są jedynie ilości żołnierzy sił operacyjnych, a nie pamięta się o niezbędnych siłach wsparcia** (logistyka w rejonie operacji, siły zabezpieczenia, sztaby). Stosunek sił operacyjnych do sił wsparcia wynosi 1:1, a współcześnie coraz częściej osiąga 1:3 i więcej. Wynika stąd konieczność zmiany ustalone liczby maksymalne na większą lub zredukować liczebność sił operacyjnych. Ponadto, uwzględniając konieczność dysponowania zdolnością dowodzenia (także małymi narodowymi kontyngentami) należy uwzględnić rozbudowany element sztabowy. W wielonarodowych dowództwach występuje potrzeba posiadania elementów łącznikowych lub sił wsparcia, których brak może doprowadzić do niewydolności operacyjnej całego kontyngentu. Stąd takie elementy muszą zostać uwzględnione poprzez ustalenie liczebności kontyngentu. Jeżeli jakieś świadczenia są możliwe do sfinansowania, należy wykorzystać zasadę „państwa – gospodarza” lub „nacji wiodącej”. Spowoduje to zmniejszenie liczebności własnego kontyngentu. Należy przy tym zapewnić zachowanie narodowych standardów. Np. w zakresie opieki sanitarno-medycznej formułowany jest postulat, aby niemieccy żołnierze w trakcie operacji mieli możliwość skorzystania z opieki sanitarno – medycznej wg jakości oferowanej przez szpitale niemieckie. Tylko niektóre państwa są w stanie sprostać tak wysokim standardom. Dlatego też opieka sanitarno – medyczna musi z reguły zostać zapewniona przez własne siły.

Niemiecka droga wypracowywania decyzji o uczestnictwie pododdziałów w misjach pokojowych zorientowana jest na katalog problemów, które muszą zostać rozstrzygnięte. **Dla kierownictwa politycznego najistotniejsze znaczenie posiada aspekt zgodności misji z obowiązującym stanem prawnym. Natomiast dla sił zbrojnych ważniejsze znaczenie posiada „efekt końcowy” po zakończeniu działania misji pokojowej.** Z rozwiązania powyższego problemu wynikają wskazówki dotyczące niezbędnej liczby żołnierzy, jak również posiadanych

zdolności do ich wyposażenia. Stąd Bundestag decyduje w pierwszej kolejności o udziale w misji, a dopiero potem o wymiarze tego uczestnictwa.

Odbywająca się aktualnie restrukturyzacja sił zbrojnych, poprzez stworzenie Dowództwa Operacyjnego Bundeswehry, doprowadziła po raz pierwszy w historii do posiadania przez RFN centralnego dowództwa, zdolnego do kierowania operacjami połączonych rodzajów sił zbrojnych. Wszystkie rodzaje sił zbrojnych są zmuszone do przekazania zarówno personelu, jak również swoich kompetencji dowódczych. Dowództwo operacji przejęło dowodzenie wszystkimi operacjami zagranicznymi i misjami pokojowymi niemieckich sił zbrojnych. Zadania dowództw rodzajów sił zbrojnych zostały zredukowane do wystawienia kontyngentów oraz zabezpieczenie personelu i wyposażenia. Jednocześnie na szczeblu ministerialnym Centrum Dowodzenia Bundeswehry zostało przekształcone w nowy oddział sztabu. Oddział zajmuje się dalej problematyką misji zagranicznych, jednak dla potrzeb bezpośrednio ministra obrony.

Wymagania wobec uczestników operacji pokojowych

Ilość czynników wpływających na określenie przydatności żołnierza do misji pokojowych jest duża i można je sklasyfikować w kategoriach:

- wymagania i obciążenia, wynikające z zakresu zadań, zawarte w tzw. „profilu misji”;
- wymagania i obciążenia wynikające z czynności wykraczających poza ten zakres;
- ogólne czynniki stresogenne, wynikające z sytuacji życiowej.

Wymagania zgodne z profilem zadań. Profil zadań powstaje z połączenia wymaganych kwalifikacji na danym stanowisku służbowym (wynikających z listy stanowisk dla danej operacji) i jego opisu, w którym próbuje się zdefiniować zadania dla danego stanowiska, w ramach konkretnej misji. Możliwość zajmowania każdego stanowiska służbowego w ramach misji jest zależna od treści „listy stanowisk służbowych” lub „listy zajmowanych stanowisk”. W nich precyzuje się wymagania wobec każdego stanowiska w kontyngencie, które muszą zostać spełnione przez zajmującego je żołnierza. Podstawą jest podział na oddziały (pododdziały) uczestniczące w operacji. Wśród każdego z nich prowadzi się kolejną numerację, a każdy z punktów zawiera:

- bieżący numer stanowiska służbowego;
- jednostkę (np. sztab dowódcy kontyngentu);
- pododdział (np. CIMIC);
- nr porządkowy (bieżący numer w ramach pododdziału);

- ATN (numer specjalności – standardowa cyfra, która opisuje wymagane kwalifikacje dla danego stanowiska służbowego, np. 3002727);
- etatowy stopień służbowy (wymagany stopień służbowy żołnierz zajmującego to stanowisko, np. sierżant);
- uwagi (szczególne okoliczności, które należy uwzględnić przy mianowaniu na to stanowisko, np. nie może być osobą miejscową lub inne).

Wymagania zgodne ze strukturą roboczą. W wielu przypadkach przyjmuje się w ramach działania kontyngentu tzw. strukturę roboczą. Jest ona ustalana ze względu na konieczność dokonania przesunięć na głównym kierunku działań i ma wyłącznie tymczasowy charakter. Np. niemiecki kontyngent w ramach misji KFOR w 1999 r. otrzymał przed wejściem w rejon Kosowa zadanie zbudowania tymczasowych obozów dla uchodźców z Macedonii i Albanii. Dla wykonania tego zlecenia przyjęto strukturę roboczą, która miała na celu połączenie ze sobą sił jednostek inżynierskich i batalionu piechoty oraz stworzenie jednorodnego dowództwa do wykonania zadania. Zadaniom w miejscu mandatowym nie odpowiadały struktury kontyngentu i opis stanowisk, stąd dochodzi do braku kadry. Wtedy wykorzystano wszystkie siły posiadane w innych miejscach. Można również przyjąć wariant konieczności realizacji zadań przez personel będący w danym miejscu. Wynika stąd, że od żołnierzy kontyngentu wymaga się elastyczności w większym wymiarze i wysokiej odporności psychicznej niż od żołnierzy pozostających w kraju.

Przygotowanie uczestników operacji pokojowej

Proces szkolenia w Bundeswehrze stawia przed żołnierzami wysokie wymagania. Kierownictwo resortu doszło do przekonania, że spektrum szkolenia programowego żołnierzy, przygotowywanych do działań obronnych we współpracy z sojusznikami, nie pokrywa się z pożądanym profilem zdolności żołnierza uczestniczącego w operacji pokojowej. W pierwszej kolejności poddano analizie poziom wymagań i stan wyszkolenia do potrzeb operacji pokojowych. Na podstawie wniosków określono model szkolenia na potrzeby operacji pokojowych.

W pierwszej kolejności Bundeswehra wysłała wybranych żołnierzy do szkół i instytucji dydaktycznych za granicą, które posiadały już doświadczenie, wynikające z regularnego uczestnictwa w misjach pokojowych. Następnie, pozyskano zagranicznych instruktorów prowadzących tzw. kursy ONZ. Dzięki swojemu osobistemu doświadczeniu byli oni w stanie wspierać aktywnie narodowych instruktorów i udzielać im porad w trakcie kursów prowadzonych w centrach szkolenia w Niemczech. W ostatniej fazie, wszystkie elementy procesu szkolenia są planowane,

przygotowywane i prowadzone wyłącznie siłami niemieckimi. Stworzono do tego celu własne regulaminy (np. w 1993 roku opracowano „Wytyczne do szkolenia wojsk – piechota w misjach ONZ”). Centralną instytucją dydaktyczną, którą dysponuje Bundeswehra od kilku lat jest **Centrum Szkolenia Bundeswehry dla Potrzeb ONZ**, oparte o Centrum Szkolenia Piechoty w Hammelburgu. W centrum, w realistycznej scenerii, przygotowani są obserwatorzy wojskowi, dowódcy wszystkich szczebli, a nawet cywilni przedstawiciele świata mediów do uczestnictwa w całym spektrum możliwych zadań w trakcie misji.

Od kwietnia 2002 r. centralną instytucją odpowiedzialną za dowodzenie operacjami w rozszerzonym spektrum zadań Bundeswehry stało się Dowództwo Operacyjne Bundeswehry.

W celu odpowiedniego przygotowania i realizacji operacji poza granicami Dowództwo Operacyjne ustala treści:

- ogólnego, jednorodnego, zgodnego z sytuacją szkolenia dla potrzeb misji zagranicznych w czasie pokoju;
- celów szkoleniowych do szkolenia kontyngentów uwzględniających:
  - ↳ szczególne wymagania przygotowywanej operacji;
  - ↳ niezbędne szkolenie specjalistyczne i funkcyjne.

Dowództwo Operacyjne również koordynuje uzupełniające szkolenie kontyngentów i ustala zasady przebiegu doskonalenia specjalistycznego w trakcie misji. Za zabezpieczenie szkolenia kontyngentu, odpowiedzialne jest jedno z dowództw, wyznaczone w zależności od składu sił operacyjnych kontyngentu.

Dowództwem obarczonym odpowiedzialnością za przygotowanie, przeprowadzenie i analizę operacji wojsk lądowych także poza granicami Niemiec, stało się od 1 kwietnia 2002 r. Dowództwo Wojsk Lądowych. Szkolenia kontyngentów odbywa się w jednostce wyznaczonej przez dywizję kierunkową, we współpracy z instytucjami szkoleniowymi sił zbrojnych, na podstawie:

- wymagań stawianych przez Dowództwo Operacyjne Bundeswehry;
- koncepcji szkolenia dla potrzeb misji zagranicznych w okresie pokoju;
- Wytycznych do Szkolenia Wojsk nr 5 – Szkolenie Kontyngentów w Wojskach Lądowych.

Podstawą szkolenia kontyngentów jest ukończenie tzw. szkolenia podstawowego PSO (peace support operations), co pozwala osiągnąć poziom wyjściowy do rozpoczęcia szkolenia kontyngentów. Poza tym dywizja kierunkowa jest odpowiedzialna za nabór personelu i obsadzenie

szkolenia kursowego w szkołach i centrach szkolenia Bundeswehry, personelem dowódczym kontyngentu.

Po sprecyzowaniu zadań szczegółowych rozpoczyna się specjalistyczne szkolenie kontyngentu. W ramach przygotowania do operacji pokojowej odbywa się:

- szkolenie dowódców w Centrum Szkolenia Bundeswehry dla potrzeb ONZ lub w Centrum Kształcenia Dowodzenia Wewnętrznego (Zentrum Innere Führung – Koblencja);
- szkolenie specjalistów;
- wspólne szkolenie bazowe kontyngentu po stworzeniu pododdziałów;
- szkolenie w garnizonach ukierunkowane na zniwelowanie stwierdzonych braków szkoleniowych;
- szkolenie poligonowe w strukturze przewidzianej w rejonie operacji, jako przygotowanie do typowych działań pododdziału;
- szkolenie elementów po przegrupowaniu do rejonu misji, ćwiczone się specjalne procedury operacyjne oraz współdziałanie jednostek operacyjnych.

Szkolenie psychologiczne. Doświadczenia wielu państw, między innymi Stanów Zjednoczonych (wojna wietnamska) i Izraela wskazują, że straty ponoszone na skutek reakcji psychicznych są duże. Związane jest to ze zmęczeniem, a głównie z charakterem wypełnianych zadań. **Do niepożądanych psychicznych reakcji żołnierzy może dochodzić: przed, podczas lub po operacjach.** Zaburzenia mogą nawet wystąpić do 25% personelu uczestniczącego w operacji pokojowej lub innej. Badania wskazują, że poziom ten może zostać w znacznym stopniu obniżony poprzez ukierunkowane działania profilaktyczne. Unikanie i rozpoznanie psychicznych reakcji walki i zmęczenia oraz zastosowanie środków profilaktycznych przy wyraźnych objawach ma w działaniach Bundeswehry duże znaczenie. Jest traktowane jako szczególne zadanie dowódcze. W ramach szkolenia przygotowującego przekazuje się dowódcom i ich podwładnym, wiedzę teoretyczną i umiejętności praktyczne, jak radzić sobie ze stresem. Zaznajamia się ich również z procedurami współpracy ze służbami sanitarno-medycznymi, służbą psychologiczną i wojskowymi duchownymi. Celem tych wszystkich przedsięwzięć jest wzmocnienie psychicznej odporności żołnierzy, już w ramach procesu przygotowania do działań. W ramach szkolenia uwzględnia się sytuacje: o dużym obciążeniu fizycznym, działania w przypadku zranienia, śmierci, wzięcia zakładników, wzięcia jeńców itp. Szczególne sytuacje znajdują się w centrum zainteresowania procesu szkolenia wojsk do potrzeb misji pokojowych. Podstawą koncepcji opieki psychologicznej żołnierzy przed, podczas i po działaniach jest model trójfazowy, oparty o trzy podsta-

wowe fazy uczestnictwa w misjach: przygotowanie, prowadzenie i ocena operacji. Adekwatnie do tego szkolenie również dzieli się na trzy zakresy:

- szkolenie w garnizonach (tj. w bezpośredniej bliskości jednostki macierzystej);
- centralne szkolenie poligonowe (w centralnych instytucjach szkoleniowych, jak np. na poligonach, Centrum Szkolenia Bojowego, Centrum Szkolenia Bundeswehry do Potrzeb ONZ);
- szkolenie indywidualne (m.in. szkolenie dowódców w różnych szkołach i centrach szkolenia Bundeswehry).

Dokładną realizację procesu szkolenia określają „Wytyczne do Szkolenia Wojsk Nr 5” (AnTrA5).

Combat Enhancement Training (CET) – Forces Integration Training (FIT). Pod tymi dwoma pojęciami rozumie się treści szkolenia, które przekazywane są na miejscu, w rejonie operacji.

Combat Enhancement Training rozumiane jest, jako pogłębione szkolenie, które ma zastąpić część treningu przygotowawczego kontyngentu realizowanego w ojczyźnie. Zaznajamia się przy tym członków kontyngentu z właściwościami kraju, w którym prowadzona jest misja i podwyższa indywidualną wiedzę żołnierzy. Z drugiej strony CET służy utrzymaniu indywidualnej zdolności bojowej, ponieważ nie wszystkie zakresy wojskowego wyszkolenia są doskonałe w ramach codziennej służby. Tak więc, CET odgrywa przykładowo dużą rolę w przypadku sił operacyjnych, które stoją bezpośrednio przed zadaniem uwolnienia zakładników z wykorzystaniem siły i jeszcze raz muszą przećwiczyć cały scenariusz działań. Do CET zalicza się również działania, które przykładowo należy przeprowadzić po przerzucie pojazdów bojowych i broni na dużych odległościach, m.in. przystrzelanie dział, broni pokładowej czołgów i transporterów opancerzonych, jak również sprawdzenie wielu urządzeń.

Forces Integration Training ma podobne założenia jak CET. Podczas CET w centrum działań szkoli się żołnierzy na poszczególnych systemach uzbrojenia. Natomiast w ramach FIT prowadzi się doskonalenie współpracy różnych systemów uzbrojenia i różnych jednostek. FIT może być prowadzony również w strukturze wielonarodowej.

Szkolenie językowe. Chociaż NATO w swoich dokumentach statutowych ma ustalone niezmiennie dwa równouprawnione języki robocze, to tylko jeden z zasady jest wykorzystywany w praktyce przygotowań i prowadzenia operacji – **język angielski**. Oprócz tego język ten jest nieodzowny również w codziennej pracy, w kontaktach z ludnością na miejscu. Wówczas nie wymaga to ciągłej pracy tłumaczy, którzy potrafią porozumiewać się miejscowym językiem i jego regionalnymi dialektami. Żołnierz w ramach wykonywania obowiązków służbowych spo-

tyka nie tylko „kolegów po fachu”, przedstawiciele innych armii, lecz jest również obiektem zainteresowania licznych grup. Obok wspomnianych już osób bezpośrednio uczestniczących w zdarzeniach, mieszkańców danego regionu lub państwa, są również rządy i ich przedstawiciele, firmy, państwowe i pozarządowe organizacje pomocnicze (GOs i NGOs). Ich przedstawiciele oczekują od przedstawicieli sił zbrojnych kompetencji i zdolności komunikowania się. Również w sztabach o narodowej strukturze (które właściwie nie istnieją powyżej szczebla batalionu) wymagana jest znajomość języka angielskiego, ponieważ wszystkie dokumenty, powielane są w tym języku.

Wobec powyższego należy stwierdzić, że dobra znajomość języka angielskiego jest obowiązkowa dla wszystkich oficerów, to samo odnosi się do podoficerów, jak również do osób służących w sztabach (pracownicy cywilni i szeregowi). Bundeswehra wymaga w wiążący sposób od oficerów i podoficerów od stopnia sierżanta wysokich kompetencji w zakresie znajomości języka angielskiego.

Koncepcja zabezpieczenia medycznego. Opieka medyczna obejmuje czas przed, w trakcie i po misji. Działania podejmowane przed misją obejmują:

- weryfikację zdolności do służby za granicą lub w tropikach - dokonywana jest przez lekarza wojskowego;
- zakończenie wszystkich niezbędnych kuracji lekarskich i dentystycznych;
- sprawdzenie stanu karty szczepień i ewentualne uzupełnienie brakujących szczepień;
- sprawdzenie danych na identyfikatorze, ewentualne ich uzupełnienie lub wyrób nowego identyfikatora;
- kontrola posiadanych okularów służbowych.

Sprawność fizyczna. Utrzymanie wydolności fizycznej służy utrzymaniu jakości pracy podczas działań i jest jednym z warunków ramowych funkcjonowania kontyngentu. Podstawowe potrzeby fizyczne:

- zdrowe, smaczne jedzenie,
- bezpieczne i wygodne miejsce do spania,
- wystarczająca opieka zdrowotna i natychmiastowa pomoc w przypadku choroby lub zranienia oraz inne.

Powyższe czynniki warunkują ogólne dobre samopoczucie fizyczne. Sygnalizuje to zaufanie we własne siły i zdolności oraz chęć działania, stabilizują poziom motywacji człowieka. Tworzy przesłanki do zaprezentowania maksymalnej wydajności.

Ogólna sprawność fizyczna znajduje swoje wyraźne odbicie w jakości pracy. Żołnierze aktywni na niwie sportowej kreują swoje własne cele działania. Sygnalizują sobie i otoczeniu, że są gotowi do dużych osiągnięć i ciągle chcą swoje osiągnięcia poprawiać. Osoby uprawiające sport osiągają jeszcze inny pożądaný tego aspekt – organizm produkuje endorfinę, pomagającą w redukcji zjawisk stresogennych - wprowadza ich w stan euforii.

Wyposażenie uczestników operacji pokojowych

Czy siły zbrojne, przygotowane do warunków klimatycznych i działań bojowych w Europie Środkowej, z uwagi na swoje wyposażenie mogą być predestynowane do użycia poza tym regionem? Bundeswehra nie była przygotowana do działań poza Europą. Szczególnie odczuwalne było to przez wszystkich żołnierzy „na własnej skórze” używających standardowego umundurowania i wyposażenia.

Od roku 2001 żołnierze są jednolicie wyposażani w specjalnie przygotowane umundurowanie na gorącą porę roku. Jednak wyposażenie nie jest do dnia dzisiejszego jednorodne i kompletne. Przełożeni tolerują w znacznym stopniu noszenie własnych elementów umundurowania, jeżeli odpowiadają one swoją formą, krojem i wyglądem (nadruk maskujący Bundeswehry) oficjalnemu wyglądowi niemieckich mundurów.

Wyposażenie ochronne i uzbrojenie. Osobiste wyposażenie ochronne, składa się z:

- hełmu bojowego;
- lekkiej kamizelki przeciwołamkowej (nie zapewnia ochrony przed strzałem bezpośrednim);
- maski przeciwchemicznej;
- OPC (strój pokryty warstwą węgla aktywnego, obuwie naciągane na buty służbowe oraz rękawice gumowe służące do ochrony przed środkami chemicznymi).

Wyposażenie ochronne nie było i nie jest przewidziane do użytku przeciwko brutalnie działającym demonstrantom, zwalczającym się grupom etnicznym, bandom natury kryminalnej czy też pojedynczym kryminalistom. Dlatego też niezbędnym było dopasowanie stawianych zadań do posiadanych środków, aby zredukować zagrożenie żołnierzy do akceptowalnego poziomu i ograniczyć ich obciążenie fizyczne.

Obecnie żołnierze w operacjach pokojowych na wyposażeniu posiadają kamizelki IV klasy ochrony przeciwko odłamkom. Te typ kamizelki sprawdził się w działaniach żołnierzy brytyjskich przed zamachami IRA. Stąd, pierwsze egzemplarze były dostępne wyłącznie z brytyjskim nadrukiem maskującym. Dopiero w 1999 zostały dostarczone pierwsze partie z nadrukiem Bun-

deswehry. Wyposażenie Bundeswehry okazało się szczególnie nieefektywne podczas działania przeciwko brutalnym demonstrantom. Podczas szkolenia przed misją prowadzone są zajęcia związane z modelami eskalacji i deeskalacji, pokazującymi wyraźny wzrost gotowości do przeforsowania swojego zadania przy użyciu broni. Jednocześnie zgodnie z reakcjami tłumu także umożliwiającymi deeskalację konfliktu. Żołnierze nie mają poza swoją bronią osobistą żadnych innych środków. Broń ręczna, używana do usuwania demonstrantów, może być łatwo wyrwana z ręki i użyta przeciwko jej właścicielowi. Stąd żandarmi i siły piechoty otrzymali dodatkowe wyposażenie ochronne przewidziane do użycia podczas wykonywania zadań policyjnych, takie jak: tarcze ochronne, środki do blokowania i usuwania tłumu, zmodyfikowane hełmy bojowe ze zintegrowanym zestawem łączności.

Uzbrojenie, pojazdy i sprzęt techniczny. Opancerzone wyposażenie niemieckiego kontyngentu w składzie SFOR (czołg rozpoznawczy LUCHS, transporter opancerzony FUCHS), jak również KFOR (czołgami LEOPARD, transporterami opancerzonymi MARDER) były niezbędne, w obliczu możliwych sytuacji oraz konieczności ochrony własnych sił. Ich użycie okazało się prawidłowe. Jednak po pierwszych doświadczeniach operacyjnych stało się jasne, że ich wyposażenie i uzbrojenie stworzone do prowadzenia operacji obronnej nie jest w stanie sprostać wymaganiom operacji pokojowych z rozszerzonym spektrum zadań.

Modułowe wyposażenie ochronne. Pierwszym podjętym działaniem było zaopatrzenie 250 standardowych ciężarówek i 50 transporterów FUCHS w modułowe wyposażenie ochronne, mające polepszyć ochronę przed odłamkami. Użyte na Bałkanach śmigłowce UH-1D i CH-53 otrzymały ochronę balistyczną w formie specjalnie wzmocnionych siedzeń pilotów i mat kewlarowych, które zostały zamocowane od wewnętrznej strony kabiny. Poza tym, zainstalowano na śmigłowcu CH-53 system pasywnej obrony przeciwrakietowej (pociski maskujące), jak również dwa tzw. „doorgunner” jako aktywną ochronę (uzbrojenie MG 7,62 wmontowano do kabiny pilota). Przy modułowym wyposażeniu ochronnym w pojazdach ciężarowych zastosowano przede wszystkim ochronę kabiny kierowcy, jak również stanowisko obserwatora przestrzeni powietrznej (luk na górnej powierzchni kabiny kierowcy). Wyniki osiągnięte tymi prowizorycznymi systemami ochrony były zadowalające. Jednak dodatkowe obciążenie śmigłowców, doprowadziło do znacznego pogorszenia ich możliwości załadunku i zasięgu.

Wraz z dostawą pierwszych pojazdów transportowych¹ (w końcu 2000 r.) dysponujących wszechstronną ochroną (AFT2), żołnierze niemieccy mają od dyspozycji nowy typ pojazdu umożliwiający szybki transport w rejonach objętych kryzysem. Pojazd o nazwie **DINGO** po-

---

¹ Pojazd został skonstruowany przez firmę Krauss-Maffei Wegmann, na bazie standardowego transportera Mercedes Benz, Universales Motorgerät – Unimog.

krywa lukę w zakresie wysoko mobilnych pojazdów kołowych w klasie poniżej klasy transportera opancerzonego FUCHS, jako pojazd patrolowy, towarzyszący konwojom, niezbędny przy prowadzeniu „*temporary checkpoints*”, jak również przy działaniach w ramach „*riot control*”. DINGO jest wyposażony w modułową wszechstronną ochronę, dającą bezpieczeństwo w przypadku strzału bezpośredniego, oddziaływania odłamków i broni przeciwpancernej. System ochrony składa się z następujących modułów: klatka ochronna, pokrywa silnika, skrzynia transportowa i deflektor min, nadbudowanych na płytę podłogową. Klatka ochronna chroni 5 członków załogi przed strzałem bezpośrednim oraz odłamkami min przeciwpiechotnych i przeciwpancernych.

Kompleksowe operacje, do których należy zaliczyć misje pokojowe, wymagają wyposażenia w środki dowodzenia i łączności, które zapewnią permanentną zdolność dowodzenia. Paleta sprzętu niezbędnego do stworzenia tej zdolności rozpoczyna się od kompaktowych radiostacjach ręcznych do nieprzerwanej łączności w terenie pociętym i zurbanizowanym. Obejmuje urządzenia umożliwiające obróbkę danych do graficznego zobrazowania sytuacji bojowej i przekazywania ich niższemu szczeblom dowodzenia, jak również cyfrową obróbkę danych na szczeblu batalionu i kompanii. Należą do nich wysoko mobilne urządzenia w paśmie VHF, UHF i HF, dające możliwość dalekosiężnej łączności zabezpieczonej przed podsłuchem. Zawierają się tu również mobilne terminale łączności satelitarnej dające bezpieczną transmisję informacji na całym świecie. Do tego dochodzi wyposażenie specjalistyczne przewidziane do użytku w operacjach specjalnych. W celu polepszenia wyposażenia w środki dowodzenia i łączności jest stworzony narodowy węzeł środków dowodzenia. Gwarantuje to autonomiczne dowodzenie niemieckimi kontyngentami, zgodnie z narodowymi zasadami dowodzenia i działania operacyjnego.

Jako standardowe operacyjne wymaganie dotyczące przetwarzania informacji w przyszłości należy traktować zapewnienie wydajnego, łatwego w obsłudze systemu wsparcia obróbki danych na wszystkich szczeblach dowodzenia. Wymagania wobec systemu przetwarzania informacji w wojskach lądowych:

- system musi być możliwie jednorodny;
- musi służyć dowódcom, sztabom i instytucjom na wszystkich szczeblach dowodzenia;
- musi wspierać codzienną pracę sztabową i być możliwy do wykorzystania w procesie szkolenia, w czasie ćwiczeń i we wszystkich operacjach w całym spektrum działania wojsk lądowych.

Wcześniejsze wyobrażenia o wymiarze ilościowym wyposażenia wojsk lądowych w środki dowodzenia nie są wystarczające, przy obowiązującym sposobie prowadzenia tego rodzaju operacji sił zbrojnych poza granicami Niemiec. Dla ok. 7500 żołnierzy wojsk lądowych w

trzech kontyngentach na Bałkanach posiadamy obecnie około 200 sekcji łączności, ogółem około 500 specjalistów. Do zapewnienia zdolności dowodzenia tylko tych trzech kontyngentów w użyciu jest ok. 2000 telefonów, 150 faksów, 1500 zestawów komputerowych (w większości podłączonych do sieci) i laptopów, 1800 radiostacji działających w zakresie VHF, 500 radiostacji w zakresie HF, 140 urządzeń jednokanałowej łączności satelitarnej SATCOM, jak również 6 dużych naziemnych stacji wielokanałowej łączności satelitarnej SATCOM.

Zdobycie przewagi informatycznej stało się w dobie rewolucji informacyjnej rosnącym wyzwaniem. Może ona przyczynić się szczególnie do zapobiegania i rozwiązywania konfliktów, zanim klasyczne formy użycia sił zbrojnych staną się konieczne. System zdobywania informacji sił zbrojnych wykorzystuje wszelkie dostępne źródła i odbywa się przy wykorzystaniu jawnych środków i metod. Nadzorowanie, rozpoznawanie i namierzanie celów w zakresie działań rozpoznawczych obejmuje zdobywanie i weryfikację informacji przy użyciu wojskowych sił, środków i instytucji. Powietrzne systemy rozpoznania i systemy rozpoznania bezpilotowego UAV dzielą się następująco:

- zakres miejscowy (do 500 m);
- zakres najbliższy (do 5 km);
- zakres bliski (do 40 km);
- zakres zainteresowania kontyngentu operacyjnego.

Klasyfikacja urządzeń i systemów rozpoznawczych wg skali zasięgu pozwala przydzielić te środki adekwatnie do realizowanych zadań. Podstawą działania prewencyjnego w operacjach i misjach pokojowych jest informacja przekazana w odpowiednim czasie w stosunku do narastającej sytuacji kryzysowej. Wiele zadań w ramach misji i operacji pokojowych polega na nadzorowaniu przestrzegania międzynarodowych postanowień. Stąd informacja o próbie lub naruszeniu tych postanowień jest istotna do właściwego działania.

Wieloletnie doświadczenia Bundeswehry wynikające z uczestnictwa w misjach i operacjach pokojowych wskazują, iż problem przygotowania i uczestnictwa w nich wymaga szczególnego traktowania tych przedsięwzięć. Współczesność stawia coraz inne zadania przed siłami zbrojnymi. Różnorodność tych zadań wynika z potrzeby kreowania, a nie burzenia pokoju. Stąd należy rozwijać profesjonalne działania w zakresie uczestnictwa w operacjach pokojowych adekwatnie do wyzwań przyszłości.

kpt. Tomasz Godek
Student V semestru WWLąd.

WOJSKA LĄDOWE W OPERACJACH WSPARCIA POKOJU NA PRZYKŁADZIE MISJI UNDOF

W 1973 roku 6 października wybuchła kolejna wojna na Bliskim Wschodzie. Tym razem wykorzystując święto żydowskie "Yom Kippur", Egipt zaatakował Izrael w rejonie Kanału Sueskiego i na Synaju, a Syria jednocześnie uderzyła na pozycje na Wzgórzach Golan.

W rejonie Wzgórz Golan do marca 1974 roku sytuacja była niestabilna. Pomimo tego, USA podjęły dyplomatyczne wysiłki i udało im się nakłonić strony do podpisania zawieszenia broni. W porozumieniu zawarto punkt o stworzeniu strefy rozdzielania wojsk (AOS) i dwóch jednakowych dla obu stron stref z limitowanym uzbrojeniem i stacjonującymi w nich wojskami, a także wezwano do powołania sił obserwacyjnych ONZ celem przestrzegania postanowień porozumienia. Porozumienie zostało podpisane 31 maja 1974 roku i tego samego dnia Rada Bezpieczeństwa przyjęła rezolucję nr 350(1974) o utworzeniu sił rozjemczo – obserwacyjnych: United Nations Disengagement Observer Force (UNDOF). Od tego czasu UNDOF współdziałając z obiema stronami, bez zakłóceń realizuje swoje zadania. Sytuacja w tym regionie jest stabilna i od wielu lat nie było żadnych poważnych incydentów. Największym zagrożeniem dla personelu ONZ i ludności cywilnej są miny.

Mandat UNDOF odnawiany jest co sześć miesięcy. Pomimo tego, że na granicy między stronami konfliktu panuje spokój, sytuacja w rejonie Bliskiego Wschodu nie jest stabilna i wiele problemów nadal nie zostało rozwiązanych. Z tego też powodu, Sekretarz Generalny ONZ uważa obecność UNDOF w tym rejonie za niezbędną.

Aby wypełniać postawione zadania mandatowe, UNDOF nadzoruje AOS o długości około 80 km i szerokości wahającej się od 10 km (w centrum strefy) do kilkuset metrów (w części południowej). Teren jest pagórkowaty, pofałdowany, z dominującą na północy górą Mount Hermon (2814 n.p.m.). Najwyżej położone pozycje UN znajdują się na wysokości 2800 metrów. Rejon mandatowy zamieszkały jest przez ludność syryjską. Poza siłami ONZ w strefie nie ma innych sił.

Siły ONZ w strefie zajmują 2 bazy główne, 44 obsadzone posterunki obserwacyjne oraz 11 wystawianych czasowo. Dodatkowo siły ONZ prowadzą dzienne i nocne patrole. Kwatera Główna znajduje się w Camp Faouar, po stronie syryjskiej. Sektor północy strefy zajmuje AUSBATT (z SLOVCOM), natomiast POLLBATT sektor południowy. Działania UNDOF

wspiera grupa obserwatorów wojskowych UNTSO Observer Group Golan, oraz kontyngenty kanadyjski i japoński, które zajmują się logistyką.

Zadania operacyjne POLBATT

Polski Batalion Operacyjny (POLBATT) nadzoruje linię przerwania ognia poprzez zorganizowane pozycje wysuniętych grup szybkiego reagowania (RRG) oraz patrole szybkiego reagowania (RRP) współpracując z posterunkami obserwacyjnymi (OP).

POLBATT nadzoruje, aby:

- wszystkie siły zbrojne Izraela znajdowały się na zachód od linii A;
- wszystkie siły zbrojne Syrii znajdowały się na wschód od linii B;
- wszystkie osoby cywilne Syrii znajdowały się na wschód od linii A;
- żaden sprzęt wojskowy nie został rozmieszczony wewnątrz strefy rozdzielenia.

POLBATT obserwuje i melduje:

- o wszystkich przekroczeniach linii A;
- o wszystkich przekroczeniach linii B przez siły wojskowe.

POLBATT prowadzi obserwację i melduje również o naruszeniach przestrzeni powietrznej, prowadzi ciągle patrolowanie w rejonie AOS. Zadania operacyjne wykonuje poprzez 1 i 2 kompanię piechoty przy współpracy obserwatorów UNTSO z OGG, którzy operacyjnie podlegają pod POLBATT.

Misja UNDOF jest misją obserwacyjną, a użycie siły przewidziano tylko do samoobrony. Użycie siły odbywa się wg określonych zasad.

- **Użycie minimalnej siły.** Używać tylko takiej ilości siły, która jest niezbędna do natychmiastowego osiągnięcia celu.
- **Prewencja.** Celem prowadzenia negocjacji, użycia perswazji lub/i “pokazu siły” jest niedopuszczenie do niekorzystnego rozwoju sytuacji i jej pogorszenia się do tego stopnia, że trzeba będzie rozważyć sprawę użycia “nieuzbrojonych” lub/i “uzbrojonych sił”.
- **Usprawiedliwienie.** Użycie “uzbrojonych sił” jest usprawiedliwione tylko w “obronie własnej” oraz kiedy wykorzystano wszystkie inne środki, takie jak negocjacje, perswazje, “pokaz siły” lub/i użycie “nieuzbrojonych sił” zawiodły.
- **Ostrzeżenie.** Jeżeli jest to możliwe, personel UNDOF powinien przed otwarciem ognia odpowiednio ostrzegać, dając słyszalne, widzialne sygnały, oddając strzały

ostrzegawcze, jednoznaczne chwytym bronią, oddawanie strzałów blisko celu, przed otwarciem ognia dla osiągnięcia celu.

- **Ogień dla osiągnięcia celu.** W celu obrony własnej osoby lub jeżeli są już ofiary wśród personelu ONZ, można natychmiast uciec się do użycia uzbrojonych sił i otwierać ogień dla osiągnięcia celu.

Przygotowanie indywidualne i zbiorowe do uczestnictwa w operacji

Przygotowanie uczestników operacji UNDOF przebiegało w dwóch etapach:

- etap I – KIELCE,
- etap II – rejon mandatowy.

W celu prawidłowego wykonywania zadań mandatowych w strefie rozdzielania wojsk, kontyngent prowadzi cykl szkolenia w miejscu mandatowym, zaraz po przybyciu nowej zmiany w miesiącach wrzesień/październik i marzec/kwiecień. Fazy szkolenia obejmują:

- szkolenie zapoznawcze nowo przybyłej zmiany (7 dni);
- szkolenie zgrywające w ramach posterunków (4 dni);
- szkolenie operacyjne oficerów, dowódców posterunków, zastępców dowódców posterunków (po jednym dniu na każdą grupę);
- ćwiczenie zgrywające kompanię (jeden dzień po około miesiącu pobytu w rejonie mandatowym);
- ćwiczenie zgrywające batalionu "GOPHER HOLE" (jeden dzień po okresie półtora miesiąca od rotacji).

Wnioski z przygotowań do oraz z udziału w misji:

- ↳ Każda misja pokojowa ONZ i NATO ma swoją specyfikę. Różnice wynikają z mandatu sił utrzymujących pokój w danym regionie oraz z warunków wypełniania mandatu. Związane jest to z: inną kulturą oraz z innymi warunkami klimatycznymi występującymi w rejonie mandatowym. Trudno jest w tym aspekcie porównywać Syrię do Kosowa czy Bośni. Każdy z rejonów mandatowych posiada swoją odrębną specyfikę. W ramach przygotowania zasadne jest prowadzenie szkolenia w Kielcach w oparciu o kadrę dowódczą, która zdobyła doświadczenie w danym typie operacji np. na niższych szczeblach dowodzenia (posterunek, pluton, kompania) i wie, na co zwracać podczas przygotowania szczególną uwagę. W trakcie organizowania kolejnej rotacji PKW należy wziąć pod uwagę możliwość oddelegowania z danej misji do Kielc

dowódców, którzy w ciągu kilku dni mogliby swoim przyszłym podwładnym przekazać wytyczne do szkolenia.

- ↪ W Polsce brakuje systemu zbierania wniosków od uczestników różnych operacji pokojowych. Swoje doświadczenia uczestnicy operacji o charakterze pokojowym powinni przekazywać do ośrodka szkolenia w Kielcach, gdzie należałoby uaktualnić poradniki do szkolenia personelu przyszłych misji pokojowych. Wielu sądzi, że najlepiej jest mieć własne doświadczenia dla siebie i dobrze z nich korzystać, ale o wiele łatwiej, szybciej i korzystniej jest korzystać z doświadczeń innych osób. Nie oznacza to, że jedynym źródłem wiedzy jest praktyka. Oznacza to tylko to, że z doświadczeń innych należy umieć korzystać. Potrzeba korzystania z doświadczeń wynika również ze specyfiki każdej operacji o charakterze pokojowym. Nie można przygotowywać w różne obszary mandatowe, o szczególnych cechach żołnierzy w sposób standardowy.
- ↪ Polska od szeregu lat uczestniczy w kształtowaniu pokoju na świecie i w tej materii posiada wiele doświadczeń. Coraz więcej żołnierzy posiada odpowiednie doświadczenie i kwalifikacje i ich powinno się wykorzystywać do szkolenia kolejnych kontyngentów do operacji pokojowych w tym samym rejonie mandatowym.
- ↪ Operacja UNDOF jest misją o charakterze obserwacyjnym, skład jej sił i środków został dostosowany do jej charakteru i wykonywanych zadań. W związku z tym siły biorące udział są organizowane dla jej potrzeb i nie stanowią zwartych pododdziałów. Trudno, w związku z tym, precyzyjnie odnieść się do wad i zalet procesu przygotowania pododdziałów zwartych. Jedynym możliwym sposobem wydaje się przedstawienie zaobserwowanych mankamentów i zalet znanego mi sposobu szkolenia na potrzeby UNDOF. Następnie zaprezentowanie oczekiwań i prognozy zachowań pododdziałów zwartych w analogicznej sytuacji. Wydaje się, że zachodzi może zjawisko odwrócenia. Pododdział zwarty może niejako automatycznie niwelować braki i niedostatki pododdziału organizowanego celowo do potrzeb konkretnej misji i odwrotnie.
- ↪ Porównanie cech pododdziałów uczestniczących w operacjach o charakterze pokojowym:

**CECHY ODDZIAŁÓW ORGANIZOWANYCH WG STRUKTUR OKREŚLONYCH
DO DANEJ OPERACJI**

ZALETY	WADY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwość wyboru najlepszych specjalistów 2. Półroczna rotacja gwarantuje stały poziom wykonywania zadań mandatowych 3. Struktura i sprzęt są dobrane do potrzeb i warunków misji, co powoduje redukcję kosztów 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uczestnicy deklarują wszelkie potrzebne zdolności (nie koniecznie zgodne z prawdą) 2. Ludzie nie znają się wcześniej i sporo czasu zabiera budowanie zespołu i zaufania 3. Pojawianie się osób niezdolnych do pełnienia misji po wyjeździe 4. Wysokie koszty szkolenia 5. Długi czas przygotowań

CECHY ODDZIAŁÓW ZWARTYCH

ZALETY	WADY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Realna wiedza dowódców o rzeczywistych umiejętnościach i predyspozycjach podwładnych 2. Możliwość wcześniejszego przygotowania zespołów 3. Ograniczenie kosztów szkolenia 4. Pododdział może być użyty w stosunkowo krótkim czasie, do różnych misji w różnych rejonach mandatowych 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Naturalne "wykruszenia" – wymiana części personelu 2. Roczna rotacja – każda zmiana zaczyna od zera 3. Sprzęt i struktura jest sztywna i wymaga dostosowania rejonu działań do możliwości wojsk 4. Konieczne są dodatkowe zakupy sprzętu na potrzeby konkretnej misji 5. Ze względu na trzeci i czwarty wniosek wzrastają koszty

Wnioski z uczestnictwa w misji UNDOF wskazują, że przygotowując nowe zmiany należy korzystać z doświadczeń realizujących obecnie zadania w rejonie mandatowym. Celowe jest również gromadzenie bazy danych o uczestnikach różnych operacji o charakterze pokojowym, ze względu na możliwość ponownego ich użycia do realizacji podobnych zadań.

por. Radosław KOZIK
por. Dariusz KRZESZOWIAK
Studenci III semestru WWLąd.

ZADANIA PKW UNIFIL W LIBANIE

Liban jest państwem położonym na wybrzeżu Morza Śródziemnego graniczącym z Izraelem i Syrią. Ukształtowanie terenu : wąska nizina przybrzeżna , góry Libanu i Antylibanu oraz dolina Bekaa.

UNIFIL z Kwaterą Główną znajdującą się w m. Naqoura prowadzi działania w wydzielonym obszarze Południowego Libanu.

W skład UNIFIL wchodzi następujące pododdziały:

- POLLOG;
- ITALAIR;
- UKRBATT;
- INDBATT;
- GHANBATT;
- FRENCH COMP.

Funkcjonowanie PKW UNIFIL w Libanie Południowym opiera się na SOP (Standing Operations Procedures) oraz dyrektywach dowódcy sił.

Polska swoje uczestnictwo w UNIFIL rozpoczęła w kwietniu 1992 r. kompanią medyczną przeformowaną następnie na szpital polowy. W 1994 r. wysłano do Libanu batalion logistyczny i kompanię inżynierską, a od 1996 r. rozpoczęło działalność zgrupowanie pododdziałów remontowych.

Obecnie, w skład Polskiego Kontyngentu Wojskowego UNIFIL wchodzi:

- **batalion logistyczny (POLLOG)** w składzie: pluton dowodzenia, pluton transportowy, pluton zabezpieczenia, centralna składnica zaopatrzenia, kompania remontowa, kompania medyczna;
- **żołnierze pełniący służbę** w: Kwatery Głównej UNIFIL oraz w Międzynarodowej Kompanii Żandarmerii Wojskowej.

Do głównych zadań **POLLOG** należy:

- transport towarów z Libanu do rejonu mandatowego UNIFIL;
- magazynowanie towarów w Naqoura;
- dostarczanie zaopatrzenia ze składnicy do batalionów operacyjnych;

- zabezpieczenie transportowe wszystkich kontyngentów podczas rotacji;
- obsługa i naprawa własnego sprzętu;
- udzielanie pomocy humanitarnej miejscowej ludności.

Każdy z pododdziałów wchodzących w skład **POLLOG** posiada odrębne, specyficzne zadania wynikające z jego przeznaczenia. Do głównych zadań kompanii remontowej należy: wykonywanie prac remontowo obsługowych pojazdów różnych typów oraz sprzętu łączności, uzbrojenia i elektroniki, agregatów prądotwórczych i sprzętu MPS. Ponadto udzielanie pomocy drogowej i zaopatrywanie w części zamienne.

Do głównych zadań kompanii medycznej należy:

- pomoc w stanach zagrożenia życia: MEDEVAC, CASEVAC;
- opieka medyczna nad personelem UNIFIL;
- ewakuacja medyczna;
- wykonywanie badań laboratoryjnych;
- medyczne zaopatrzenie jednostek UNIFIL;
- obsługa i naprawa sprzętu medycznego;
- opieka nad zwierzętami UNIFIL;
- pomoc humanitarna dla ludności lokalnej.

Szkolenie doskonalące żołnierzy kontyngentu w rejonie mandatowym realizowane jest zgodnie z zasadami zawartymi w „Programie szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych Organizacji Międzynarodowych” wydanego przez Sztab Generalny Wojska Polskiego. Jego celem głównym jest doskonalenie posiadanych umiejętności służących, coraz lepszej realizacji zadań mandatowych. Główny wysiłek szkolenia skupiany jest na utrzymaniu gotowości bojowej. Priorytetem jest zapewnienie realności planów: obrony, ochrony i ewakuacji.

Zabezpieczenie logistyczne POLLOG realizowane jest dwutorowo: w 80% przez pion logistyki UNIFIL i w ok. 20% przez Zakład Budżetowy Wojskowe Misje Pokojowe w Warszawie. Zakład budżetowy obsługuje misje pod względem finansowym i zaopatrzeniowym. Na podstawie zamówień, na trzy miesiące przed każdą zmianą kupowane są zapotrzebowane asortymenty dla każdej zmiany. Natomiast w trakcie zmiany, część artykułów zakupywanych jest na rynku lokalnym, w miejscach mandatowych. Środki wydzielane są dla każdej zmiany przez zakład budżetowy.

Żywnienie POLLOGU zorganizowane jest na bazie stołówki, wspólnie z żołnierzami francuskimi. Natomiast zakwaterowanie realizowane jest w oparciu o budynki stałe i tymczasowe. Większość żołnierzy tj. 77% mieszka w pokojach jednoosobowych, pozostałe 23% w dwuosobowych.

bowych. Całość obiektów zakwaterowania oraz ok. 90% ich wyposażenia jest własnością UNIFIL. PKW jest zobowiązany do utrzymania w należytym stanie technicznym obiektów mu przydzielonych.

Pełnienie służby w ramach UNIFIL w Libanie służy nie tylko idei zachowania pokoju na świecie. W trakcie służby w miejscu mandatowym uczestnicy misji zdobywają bezcenne doświadczenie, między innymi w zakresie:

- osiągnięcia interoperacyjności w różnych dziedzinach;
- planowania, organizacji i wykonywania przegrupowania pododdziałów przez terytorium wielu państw;
- praktycznego poznawania sprzętu innych armii;
- doskonalenia znajomości języka angielskiego.

Pomimo trudnych warunków klimatycznych oraz rozłąki z rodzinami, żołnierze Polskiego Kontyngentu Wojskowego UNIFIL w Libanie wykonują zadania mandatowe na wysokim poziomie. Świadczą o tym m.in. bardzo dobre i wzorowe oceny uzyskane przez kontyngent z inspekcji przeprowadzonych przez dowództwo UNIFIL.

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry should be supported by a valid receipt or invoice. This ensures transparency and allows for easy verification of the data.

In the second section, the author outlines the various methods used to collect and analyze the data. This includes both primary and secondary data collection techniques. The primary data was gathered through direct observation and interviews, while secondary data was obtained from existing reports and databases.

The third section details the statistical analysis performed on the collected data. This involves the use of descriptive statistics to summarize the data and inferential statistics to test hypotheses. The results of these analyses are presented in a clear and concise manner, highlighting the key findings of the study.

Finally, the document concludes with a discussion of the implications of the findings. It suggests that the results have significant implications for the field of study and provides recommendations for further research. The author also acknowledges the limitations of the study and offers suggestions for how these can be addressed in future work.

kpt. Mirosław BRYŚ
kpt. Tomasz GOŁDA
kpt. Jacek MARKIEWICZ
kpt. Zbigniew NADAJCZYK
por. Mieczysław BIENIEK
por. Maciej KLISZ
por. Andrzej KOPACKI
Studenci studiów magisterskich

DZIAŁANIA 16 BATALIONU POWIETRZNODESANTOWEGO W RAMACH OPERACJI IFOR/SFOR W BOŚNI – HERCEGOWINIE

Niniejszy referat został przygotowany przez oficerów Akademii Obrony Narodowej, którzy pełnili służbę poza granicami kraju w ramach, Sił Implementacyjnych IFOR, a od 1997 roku w ramach Sił Stabilizujących SFOR w Bośni – Hercegowinie. Referat poświęcony jest rozważaniom nad trzema głównymi problemami:

1. Czy system przygotowania zwartych jednostek Wojska Polskiego do udziału w operacjach wsparcia pokoju, spełnia wymagania wynikające z charakteru ich zadań?
2. Czy przygotowanie indywidualne i zespołowe realizowane w ramach szkolenia bojowego odpowiada potrzebom realizowanych zadań w ramach operacji wsparcia pokoju?
3. Czy obecne struktury i wyposażenie bojowe wojsk lądowych odpowiada potrzebom zwartych jednostek kierowanych do realizacji zadań pokojowych?

Niniejszy artykuł zostało opracowany w celu zebrania oraz dokonania analizy doświadczeń nabytych w czasie trwania misji IFOR i SFOR w Bośni – Hercegowinie. Najbardziej cennymi, ze względu na charakter problemów, którym poświęcone jest seminarium, wydają się być materiały zebrane przez dowództwo, sztab oraz dowódców pododdziałów w latach 1995 – 1996. W tym właśnie okresie 16 batalion powietrznodesantowy (16bpd) został wyznaczony do pełnienia służby poza granicami kraju i rozpoczęły się prace związane w przygotowaniem i wysłaniem go do Bośni – Hercegowiny. W trakcie funkcjonowania w ramach sił pokojowych żołnierze 16bpd niejednokrotnie dali świadectwo wysokiego profesjonalizmu wykonując najtrudniejsze zadania.

Istota konfliktu w Bośni i Hercegowinie

Przyczyn powstania konfliktu zbrojnego w byłej Jugosławii należy poszukiwać nie tylko w przemianach lat dziewięćdziesiątych, ale również w odległej przeszłości. W okresie, gdy Jugo-

sławia stanowiła zlepek społeczeństw o różnej narodowości, kulturze, wyznaniach i mentalności, sprzyjało to wszelkim dążeniom separatystycznym.

W utworzonej po wojnie Federacyjnej Ludowej Republice Jugosławii - FLRJ dominowały, na wzór radziecki, idee centralistycznej dyktatury proletariatu z kierowniczą rolą partii komunistycznej. W 1948 r. po wystąpieniu z Międzynarodówki Komunistycznej kurs ten został odrzucony na rzecz własnej i niezależnej wizji socjalizmu. W latach 1953 do 1963 miały miejsce kolejne reformy konstytucyjne, które doprowadziły do utworzenia Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii - SFRJ i wprowadzenia na wszystkich szczeblach decyzyjnych państwa instytucji samorządu, wybieranego na zasadzie klucza, zapewniającego reprezentację wszystkich narodowości. Mechanizm ten w lokalnych republikańskich obszarach dominacji narodowościowych nie eliminował ognisk napięcia etnicznego, czego wyrazem były wydarzenia w Kosowie w 1968 roku oraz Chorwacji w latach 1971 i 1972. Były one powodem kolejnych zmian ustrojowych, idących w kierunku decentralizacji federacji.

Konstytucja z 1974 r. przewidywała rozszerzenie federacji do ośmiu podmiotów (Serbia, Chorwacja, Słowenia, Bośnia, Macedonia, Czarnogóra oraz funkcjonujące na prawach republik Wojwodina i Kosowo). W federacji najważniejsze decyzje miały być podejmowane na zasadzie jednomyślności. System ten funkcjonował w praktyce tylko za życia Tito, który bezwzględnie tępił wszelkie przejawy nacjonalizmu, separatyzmu, a także opozycji politycznej. Po jego śmierci w 1980 roku, w państwie odrodziły się tendencje odśrodkowe. Na tle dążeń Albańczyków w Kosowie do secesji od Serbii, popieranym przez Chorwatów i Słoweńców, doszło do narastania kryzysu wewnętrznego i eskalacji napięcia. Kryzys dodatkowo pogłębiła stale pogarszająca się sytuacja gospodarcza. Reformy ekonomiczne zapoczątkowane w 1989 roku ujawniające olbrzymią skalę redystrybucji dochodu narodowego z republik bogatych do biedniejszych, spowodowały gwałtowne narastanie separatyzmu w Słowenii oraz Chorwacji.

W kwietniu 1990 roku w Chorwacji pod hasłami usunięcia „serbskiej nomenklatury” z kluczowych stanowisk, aneksji chorwackiej Bośni i secesji od Jugosławii, wygrało wybory ugrupowanie HDZ¹ prezydenta Franjo Tuđmana. Na serbskiej scenie politycznej pozycja prezydenta Slobodana Miloševića oraz Radovana Karadžića, jako reprezentantów postkomunistycznej partii SDS², była uzależniona od poparcia silnych ugrupowań nacjonalistycznych, dla których utrata uprzywilejowanej pozycji w państwie była nie do przyjęcia. Ich program sprowadzał się do utrzymania istniejącego stanu posiadania. Pod groźbą aneksji terenów zamieszkałych przez ludność serbską w Chorwacji oraz w Bośni, nie godzili się na rozpad federacji. Stanowisko Slo-

---

¹ Hrvatska Demokratska Zajednica – Chorwacka Partia Demokratyczna

² Srpska Demokratska Stranka – Serbska Partia Demokratyczna

bodana Miloseviča opierało się na programie Serbskiej Akademii Nauk, która w 1986 roku określiła, że „serbskie” tereny w Chorwacji obejmują Wschodnią Sławonię i Zachodnią Sławonię oraz leżące wzdłuż północno-zachodniej granicy terytorium wraz z Bośnią oraz z niewielkim odcinkiem wybrzeża Adriatyku.

We Wschodniej i Zachodniej Sławonii Serbowie zamieszkiwali w izolowanych skupiskach wiejskich. W Krajinie natomiast zamieszkiwali bardziej zwarte obszary (tworząc od wieków zapórę przeciwko najazdom tureckim) w górzystych terenach wiejskich. Na wszystkich tych terenach stanowili większość, połączoną silnymi więzami ekonomicznymi, społecznymi i rodzinnymi z Chorwacją. Z Serbią łączyło ich głównie poczucie więzi etnicznej.

W lipcu 1990 roku parlament chorwacki wprowadził poprawki do konstytucji, ograniczające prawa ludności serbskiej, gwarantowane w ustawach federalnych. W odpowiedzi, zamieszkujący Krajinę Serbowie w sierpniu zorganizowali referendum. Na podstawie wyników referendum utworzyli własny parlament, tak zwaną Serbską Radę Narodową z siedzibą w Kninie, która 1 października 1990 roku ogłosiła powstanie i autonomię Serbskiego Autonomicznego Regionu Krajiny - SARK. W sytuacji narastającego niepokoju, pod pozorem zapewnienia spokojnego przebiegu głosowania na tereny te wkroczyły paramilitarne bojówki serbskie (ochotnicza organizacja paramilitarna pod dowództwem Željko Ražnajtovića „Arkana” skupiająca najbardziej skrajne elementy polityczne). W odpowiedzi Chorwaci zmobilizowali rezerwy policji. Wydarzenia te oznaczały eskalację konfliktu.

Przebieg konfliktu w Bośni i Hercegowinie

Konflikt zbrojny w Bośni i Hercegowinie wybuchł 6 marca 1992 roku w Mostarze i na początku kwietnia 1992 roku obejmował już całe terytorium republiki. W walkach z Serbami bośniackimi, oprócz muzułmanów bośniackich uczestniczyli także Bośniacy i Chorwaci, którzy dążyli do przyłączenia zamieszkałych przez siebie terenów do Chorwacji. Od początku walk zdecydowaną przewagę, przede wszystkim w ciężkim uzbrojeniu, posiadali Serbowie bośniaccy, którym wycofujące się jednostki byłej Jugosłowiańskiej Armii Ludowej pozostawiły większość posiadanego uzbrojenia i sprzętu.

Umożliwiło to im na opanowanie do końca 1992 roku ok. 72% terytorium Bośni – Hercegowiny.

Sytuacja militarna uległa zmianie na przełomie 1994/1995r. po dokonaniu zmian organizacyjnych i uzyskaniu znacznej pomocy wojskowej przez muzułmanów bośniackich i Chorwatów. W rezultacie przeprowadzonych w 1995 roku kolejnych ofensyw, strona serbska utraciła część

dotychczasowych zdobyczy terytorialnych, szczególnie w północno-zachodniej części republiki. Walki z różnym nasileniem trwały do trzeciej dekady listopada 1995 roku, kiedy to pod presją wspólnoty międzynarodowej, w tym głównie Stanów Zjednoczonych, liderzy Chorwacji, Federacyjnej Republiki Jugosławii i muzułmanów bośniackich 21 listopada 1995 roku podpisali w Dayton (USA) porozumienie w sprawie pokojowego uregulowania konfliktu w Bośni i Hercegowinie, zwanego od miejsca podpisania „Porozumieniem z Dayton”.

Geneza wprowadzenia sił pokojowych

Podstawą prawną funkcjonowania sił międzynarodowych w Bośni – Hercegowinie jest „Porozumienie w sprawie wojskowych aspektów ustanowienia pokoju na terenach Bośni i Hercegowiny”³, podpisane w dniu 21 listopada 1995 roku. Artykuł pierwszy tego dokumentu upoważnił Radę Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych do przyjęcia rezolucji dającej prawo państwom członkowskim NATO i organizacjom regionalnym do utworzenia Międzynarodowych Sił Wdrożeniowych IFOR⁴. Zanim jednak doszło do prawnego ustanowienia sił międzynarodowych w dniu 23 listopada 1995 roku NATO podpisało z Republiką Bośni i Hercegowiny oraz Republiką Chorwacji porozumienia dotyczące jego statusu i statusu jego personelu, natomiast z Federalną Republiką Jugosławii porozumienie w kwestii tranzytu sił uczestniczących w operacji pokojowej.

Przygotowywana przez społeczność międzynarodową misja pokojowa nie miałaby jednak racji bytu, w sytuacji utrzymywania się na Bałkanach konfliktu zbrojnego. Dlatego też, „Porozumienie z Dayton” dawało przede wszystkim podstawy do zaprzestania działań wojennych. Stosowne porozumienie pokojowe między stronami konfliktu w Bośni i Hercegowinie zostało podpisane w Paryżu w dniu 14 grudnia 1995 roku. Dało to możliwość do podjęcia dalszych działań, będących realizacją „Porozumienia z Dayton” w przedmiocie przeprowadzenia operacji pokojowej. Rada Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych rezolucją nr 1031 z dnia 15 grudnia 1995 roku powołała do życia siły IFOR.

Celem powołania międzynarodowej misji pokojowej było ustanowienie długotrwałego wstrzymania się od wrogich działań przez strony konfliktu na terenie Bośni – Hercegowiny. Siły IFOR otrzymały szereg uprawnień, włącznie z możliwością prowadzenia działań militarnych, w celu zapewnienia realizacji postanowień traktatu pokojowego. Miały również do wykonania wie-

---

³ General Framework Agreement for Peace (GFAP)

⁴ IFOR - Implementation Forces

le ważnych zadań, mających na celu normalizację życia w powojennej rzeczywistości. W szczególności wojska IFOR miały być odpowiedzialne za:

- kontrolę i zapewnienie podporządkowania się wszystkich stron konfliktu uregulowaniom „Porozumienia z Dayton”;
- autoryzowanie i kierowanie oznaczaniem linii zawieszenia ognia⁵, strefy rozdzielania⁶ oraz linii rozdzielania⁷;
- nawiązywanie kontaktów z lokalnymi władzami cywilnymi i wojskowymi;
- pomoc przy tworzeniu bezpiecznych warunków pracy dla innych organizacji międzynarodowych;
- kontrolę oczyszczania pól minowych;
- obserwację i przeciwdziałanie zakłóceniom przemieszczania się ludności cywilnej, uchodźców i uciekinierów.

Zadania i możliwości 16 batalionu powietrznodesantowego

Polskie siły wojskowe wykonują swoje zadania w strukturach międzynarodowej misji pokojowej w oparciu o zaproszenie Sekretarza Generalnego NATO do udziału w Siłach Wdrożeniowych IFOR w Bośni i Hercegowinie, wystosowane w dniu 6 grudnia 1995 roku. W dniu 11 grudnia 1995 roku Polska udzieliła pozytywnej odpowiedzi. Dwa dni później Minister Obrony Narodowej, na podstawie uchwały nr 141\95 Rady Ministrów z dnia 5 grudnia 1995 roku, wydał decyzję nr 195\MON w sprawie sformowania i działania Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Siłach Wdrożeniowych. Decyzja ta w punkcie trzecim zobowiązywała Szefa Sztabu Generalnego do wytypowania okręgów wojskowych odpowiedzialnych za wydzielenie stanów osobowych, uzbrojenia oraz innego wyposażenia dla Polskiego Kontyngentu Wojskowego. Realizując powyższe upoważnienie Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego w dniu 15 grudnia 1995 roku wydał zarządzenie w sprawie przygotowania 16 bpd do składu sił IFOR w ramach operacji NATO w Bośni –Hercegowinie oraz funkcjonowania batalionu w rejonie mandatowym.

Ostatecznie 16bpd, po stosownych przygotowaniach na przełomie stycznia i lutego 1996 roku znalazł się na terenie Bośni i Hercegowiny. Na mocy porozumienia zawartego pomiędzy Danią, Finlandią, Norwegią, Szwecją i Polską wszedł on w skład Brygady Nordycko-Polskiej⁸.

---

⁵ CFL – Cease Fire Line

⁶ ZOS – Zone of Separation

⁷ IEBL – Inter-Entity Boundary Line

⁸ NORDPOLBDE – Brygada Nordycko - Polska

Te chlubne tradycje kontynuowane są również z wielkim powodzeniem w ramach misji SFOR⁹, która jest kontynuacją Sił Wdrożeniowych IFOR w Bośni. Decyzja o przedłużeniu mandatu misji pokojowej zapadła ostatecznie w grudniu 1996 roku. Rada Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych rezolucją nr 1088 stworzyła Siły Stabilizujące – SFOR. Na podstawie uchwały Rady Ministrów nr 146/96 z dnia 17 grudnia 1996 roku oraz decyzji Ministra Obrony Narodowej nr 1/MON z dnia 6 stycznia 1997 roku został powołany Polski Kontyngent Wojskowy do działania w ramach sił SFOR w Bośni –Hercegowinie.

Po przybyciu do rejonu odpowiedzialności batalion został rozmieszczony w trzech zgrupowaniach po obu (w rzeczywistości po trzech stronach – serbskiej, chorwackiej i bośniackiej) stronach byłego konfliktu. Stanowisko dowodzenia batalionu znajdowało się po stronie serbskiej w miejscowości Teslić. Zgrupowanie oparte na 1 kompanii szturmowej znajdowało się w miejscowości Žepče położonej po stronie Chorwatów bośniackich, natomiast pozostałe dwie kompanie szturmowe w miejscowości Jelah po stronie muzułmanów bośniackich. Sytuacja społeczno – polityczna, w której zmuszony był funkcjonować batalion była wynikiem wieloletniej wojny. Do najważniejszych problemów, z jakimi zetknęli się żołnierze 16bpd należały:

- całkowity brak wzajemnego zaufania wszystkich stron konfliktu;
- przesadne podkreślanie własnej odrębności narodowej;
- interpretacja tych samych faktów w sposób wygodny dla siebie;
- wzajemne oskarżanie się o ludobójstwo;
- interpretacja zapisów „Porozumienia z Dayton” w sposób jednostronny;
- strach przed fundamentalizmem islamskim Serbów i Chorwatów bośniackich;
- oskarżenia wspólnoty narodowej przez Serbów o brak zasady bezstronności na korzyść Federacji;
- brak swobody poruszania się¹⁰ oraz możliwość powrotu uchodźców do domów, do czego nie chcieli dopuścić Serbowie bośniaccy.

Do głównych zadań 16bpd w swojej strefie odpowiedzialności¹¹ należało:

- rozdzielenie sił militarnych dotychczasowych stron konfliktu,
- nadzorowanie linii rozdzielenia,
- patrolowanie strefy odpowiedzialności,

---

⁹ SFOR – Stabilization Forces

¹⁰ FOM – freedom of movement

¹¹ AOR – area of responsibility

- zabezpieczenie systemu ochrony i obrony rejonu (rejonów) rozmieszczenia swoich pododdziałów,
- nadzorowanie i utrzymanie dróg w strefie odpowiedzialności,
- eskortowanie konwojów,
- utrzymywanie punktów kontrolnych¹² na głównych drogach prowadzących do ZOS, a przekraczających IEBL,
- utrzymywanie systemu posterunków obserwacyjnych (stałych i czasowych),
- organizowanie doraźnych punktów kontrolnych,
- utrzymywanie Sił Szybkiego Reagowania¹³,
- kontrolowanie zadeklarowanych miejsc składowania broni i sprzętu¹⁴ stron konfliktu,
- nadzorowanie rozminowania prowadzonego przez strony konfliktu,
- demonstrowanie obecności międzynarodowych sił pokojowych,
- monitorowanie i ochrona ważnych obiektów (rejonów).

Możliwości jednoczesnego wykonywania zadań przez batalion były następujące:

- utrzymywanie w każdym zgrupowaniu po jednej RRG w składzie plutonu;
- ustanowienie przez każde zgrupowanie po jednym stałym i jednym czasowym punkcie kontrolnym¹⁵ (posterunku obserwacyjnym¹⁶) w składzie - stały punkt kontrolny - dwie drużyny szturmowe, czasowy punkt kontrolny (posterunek obserwacyjny) - jedna drużyna szturmowa;
- prowadzenie przez każde zgrupowanie po jednym patrolu dziennym (nocnym) siłami dwóch drużyn szturmowych;
- wydzielenie sił do eskortowania konwojów;
- wystawienie dwóch patroli rozminowania w sile jednej drużyny rozminowania każdy;
- utrzymywanie odwodu dowódcy batalionu w sile plutonu szturmowego na BWP.

Możliwości batalionu ograniczały jednoczesną realizację wszystkich zadań. Stąd, należało zrezygnować z wykonywania wszystkich zadań na korzyść istotnych w danej sytuacji.

---

¹² CP – check-point

¹³ RRG – Rapid Reaction Group, QRF – Quick Reaction Forces

¹⁴ WSS – Weapon Storage Site

¹⁵ TCP – temporary check point

¹⁶ OP – observation point

Przygotowanie batalionu do pełnienia misji pokojowej

Organizacja oraz przygotowanie batalionu do wykonywania zadań operacyjnych odbywało się w czterech etapach:

- **ustalenie etatu i tabeli należności do etatu;**
- **kompletowanie - dobór stanu osobowego i wykonanie badań lekarskich;**
- **kompletowanie sprzętu i wyposażenia;**
- **szkolenie, zgrywanie obsłóg - załóg.**

Informacje o możliwości użyciu batalionu w składzie sił pokojowych w Bośni – Hercegowinie dowództwo 6 BDSz otrzymało w lipcu 1995 roku. Na tej podstawie oddział organizacyjno etatowy KOW opracował projekt etatu 16 batalionu, a 6 BDSz harmonogram ukończenia batalionu w sprzęt oraz żołnierzy - ochotników do służby poza granicami kraju. Zadanie do użycia batalionu wpłynęło w pierwszej połowie października 1995 roku, a w raz z nim projekt etatu, który zaczął obowiązywać od 1 grudnia 1995 roku. Również od połowy października 1995 roku rozpoczęto wymianę i uzupełnianie batalionu w nowy sprzęt, kadre zawodową i żołnierzy zasadniczej służby wojskowej. Podstawą wprowadzenia etatu nr 29/174/0 była decyzja Nr 195/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 13 grudnia 1995 roku. (Struktura organizacyjna 16 batalionu powietrznodesantowego – załączniki 1 i 2).

W fazie przygotowawczej występowały trudności różnej natury.

- Niestabilny do dnia wyjazdu etat i tabela należności.
- Konieczność kompletowania drużyn (załóg) z chętnych do służby poza granicami kraju, a nie posiadających wiedzę fachową i doświadczenie.
- Duża rotacja wśród żołnierzy i kadry zawodowej związana z negatywnymi wynikami badań lekarskich.
- Zbyt późne wprowadzenie etatu jednostki, co miało wpływ skrócenie czasu niezbędnego do zgrania załóg, drużyn, plutonów.
- Wprowadzenie do etatu jednostki powietrznodesantowej bojowych wozów piechoty BWP – 1, pojazdów BRDM – 2 oraz innych jednostek sprzętu (np. łaźnia polowa, pralnia, dźwig, spycharkoładowarka) stworzyło potrzebę uzupełnienia etatu specjalistami wojskowymi nie występującymi w etacie batalionu (np. kierowca BWP – 10 etatów, kierowca BRDM – 43 etaty, operator działonowy – 10 etatów, celowniczy broni pokładowej – 43 etaty).

- Przyjmowanie sprzętu i wyposażenia bez względu na stan techniczny i ukompletowanie, brak możliwości usprawnienia bądź naprawy sprzętu przyjętego z innych oddziałów gospodarczych.
- Brak umiejętności i doświadczenia w użytkowaniu, obsłudze i naprawie sprzętu, którego batalion nie miał wcześniej na wyposażeniu.
- Zbyt mała liczba tłumaczy języka lokalnego (np. serbsko-chorwackiego - w składzie batalionu jeden eta).

W okresie przygotowania batalionu do wyjazdu wszystkie cztery etapy przebiegały jednocześnie, co powodowało wiele zamieszania i niepotrzebnej pracy sztabu i logistyki. Dlatego zasadna jest teza, że faza 1 i 2 związana z ostatecznym etatem jednostki powinna zostać zakończona na 2 miesiące przed wyjazdem do rejon działania. Fazę 3 związaną z kompletowaniem sprzętu należy zakończyć miesiąc przed wyjazdem. Natomiast pozostały czas powinien być spożytkowany na zgrywanie załóg, drużyn i plutonów w wykonywaniu przewidywanych zadań w rejonie mandatowym.

Bardzo ważnym elementem przygotowania zwartej jednostki do operacji o charakterze pokojowym jest szkolenie w kraju. Powinno odbywać się na każdym szczeblu i w pionie funkcjonalnym. W 16bpd szkolenie rozpoczęło się od uzyskania wstępnych danych odnośnie przyszłych zadań i na ich podstawie określono koncepcje szkolenia batalionu. Szkolenie odbywało się etapami.

Etap I: szkolenie dowództwa w ramach połączonych sztabów batalionów (jednostek) planowanych do udziału w misji. Miało ono miejsce na przełomie września i października 1995 roku.

Etap II: szkolenia sztabu:

- prowadzone przez oficerów mających za sobą doświadczenia wyniesione z udziału we wcześniejszych operacjach pokojowych ONZ lub NATO;
- prowadzone przez przedstawicieli sztabu brygady, w skład której wchodzić miał batalion (sztab NORDPOLBDE);
- udział sztabu batalionu w ćwiczeniu zorganizowanym przez przełożonego.

Etap III: szkolenie kadry pododdziałów.

Etap IV: szkolenia pododdziałów (załogi, drużyny, plutony, ćwiczenia zgrywające pododdziały, strzelania).

Szkolenie dowództwa, sztabu i pododdziału w okresie od października 1995 roku do czasu wyjazdu pierwszych transportów operacyjnych w styczniu 1996 roku było bardzo intensywne,

choć jednocześnie przebiegało uzupełnianie stanów osobowych, wykonywanie badań lekarskich oraz pobieranie nowego sprzętu i wyposażenia. Przygotowanie do potrzeb operacji o charakterze pokojowym realizowane było w wielu przedmiotach szkoleniowych wokół różnych zagadnień.

Bezpieczeństwo i higiena pracy:

- zasady bezpieczeństwa w czasie pełnienia służby w misji IFOR;
- występujące zagrożenia utraty życia lub zdrowia.

Działalność operacyjna:

- ogólne zasady prowadzenia działalności przez siły pokojowe IFOR;
- zasady działalności batalionu według standartowych procedur operacyjnych¹⁷:
  - gotowość alarmowa,
  - kontakty ze stronami konfliktu,
  - zabezpieczenie inżynieryjne (przeciwminowe),
  - zabezpieczenie przeciwchemiczne,
  - bezpieczeństwo pododdziałów,
  - zasady użycia siły¹⁸,
  - poradnik dla dowódców w zakresie użycia broni,
  - organizacja systemu meldunków,
  - rozkaz operacyjny dowódcy batalionu do działania w rejonie;
- zasady działania elementów operacyjnych w rejonie odpowiedzialności batalionu:
  - zasady działania punktu kontrolnego,
  - zasady działania posterunku obserwacyjnego,
  - zasady działania patrolu,
  - zasady działania grupy szybkiego reagowania.

Łączność:

- organizacja systemu łączności batalionu,
- przepisy korespondencji radiowej,
- ogólne zasady nawiązywania łączności,
- procedury radiowe obowiązujące w IFOR,
- prowadzenie korespondencji przy użyciu radiostacji znajdujących się na wyposażeniu batalionu.

---

¹⁷ SOP – standard operational procedure

¹⁸ ROE – rules of engagement

Szkolenie inżynieryjno – saperskie:

- ogólne zasady bezpieczeństwa w czasie wykonywania zadań operacyjnych w IFOR ze szczególnym uwzględnieniem zagrożenia spowodowanego minami,
- rodzaje min i sposoby ich ustawiania,
- ogólna budowa, przeznaczenie i zasady działania min stosowanych w konflikcie bałkańskim,
- metody minowania dróg i poboczy,
- miny – niespodzianki,
- charakterystyka miejsc występowania min,
- sposoby budowy fortyfikacji polowych przy wykorzystaniu typowych i nietypowych materiałów fortyfikacyjnych.

Szkolenie przeciwchemiczne:

- budowa, przeznaczenie oraz posługiwanie się maską przeciwgazową MP – 5,
- budowa, przeznaczenie oraz posługiwanie się odzieżą ochronną L-2,
- prowadzenie zabiegów sanitarnych,
- prowadzenie zabiegów specjalnych sprzętu,
- sposoby ochrony przed toksycznymi skażeniami przemysłowymi.

Szkolenie taktyczne:

- pluton w działaniu na punkcie kontrolnym,
- pluton w obronie punktu kontrolnego,
- drużyna w działaniu na punkcie obserwacyjnym,
- kierowanie ogniem drużyny, plutonu,
- działanie drużyny, plutonu po ogłoszeniu sygnału do ewakuacji.

Rozpoznanie:

- organizacja sił wojskowych stron konfliktu,
- uzbrojenie będące na wyposażeniu żołnierzy wojskowych stron konfliktu,
- umundurowanie i oznaczenia żołnierzy wojskowych stron konfliktu,
- zasady prowadzenia obserwacji,
- sposoby meldowania (meldunek SALUTE, meldunek 4 x W)¹⁹,
- prowadzenie działań przeciw rozpoznawczych.

---

¹⁹ SALUTE – size (wielkość), activity (działanie), location (miejsce), uniform (umundurowanie), time (czas), equipment (wyposażenie). 4 x W - who (kto?), what (co?), where (gdzie?), when (kiedy?)

Szkolenie ogniowe:

- zasady bezpieczeństwa przy posługiwaniu się bronią,
- strzelanie z broni strzeleckiej (różne rodzaje),
- strzelanie z broni pokładowej BWP i BRDM,
- posługiwanie się przyrządami obserwacyjnym w dzień i w nocy.

Terenoznawstwo:

- orientowanie się w terenie przy pomocy mapy,
- określanie współrzędnych prostokątnych wg odwzorowania UTM,
- posługiwanie się odbiornikiem GPS,
- określanie odległości różnymi sposobami.

Historia konfliktu:

- historia powstania Jugosławii,
- historyczne, społeczne i religijne uwarunkowania konfliktu,
- próby rozwiązania konfliktu przez społeczność międzynarodową,
- sytuacja wojskowo-polityczna w rejonie działania batalionu,
- zadania przełożonego oraz batalionu w aspekcie porozumień pokojowych.

Prawo:

- należności przysługujące żołnierzowi z tytułu pełnienia misji poza granicami kraju,
- sposoby dochodzenia odszkodowań za utratę życia lub zdrowia,
- zasady odpowiedzialności za popełnione przestępstwa i wykroczenia,
- zasady zwalniania z pełnienia służby w siłach IFOR.

Szkolenie sanitarne:

- zasady użycia indywidualnego wyposażenia żołnierzy (IPP, IPR, opatrunek osobisty),
- zachowanie się i sposób postępowania w przypadku wybuchu miny,
- zasady i techniki wykonywania sztucznego oddychania,
- rodzaje i sposoby tamowania krwotoków,
- zasady i techniki opatrywania ran,
- procedura MEDEVAC²⁰,
- zasady i sposoby ewakuacji rannego z pola minowego.

Przedstawiona powyżej tematyka oraz dobór zajęć stanowią tylko wycinek pełnego wymiaru szkolenia niezbędnego dla żołnierzy przed udziałem w misji poza granicami kraju. Stano-

---

²⁰ MEDEVAC – medical evacuation

wi ona dobrą podstawę do wykonania diagramów szkolenia dla sztabu i pododdziałów przewidzianych do udziału w misji pokojowej. Przedstawiany układ szkolenia dotyczy realnego zadania i warunków pełnienia misji. Należy mieć świadomość, że do każdego charakteru operacji pokojowej i warunków jej realizacji szkolenie powinno być modyfikowane.

Nie należy również zapominać, że struktura sztabu jednostki może różnić się od struktury sztabu jednostki przełożonego, co może powodować niepotrzebne wchodzenie w zakres kompetencji poszczególnych sekcji, a w sekcjach w kompetencje poszczególnych oficerów sekcji. Należałoby dążyć, przed wyjazdem z kraju, do uzyskania struktury sztabu jak najbardziej kompatybilnej ze sztabem przełożonego. W 16bpd nie uwzględniono w sekcji operacyjnej specjalisty inż.-sap. oraz ds. rozpoznania. Te etaty, co prawda istniały, ale podległość tych oficerów z punktu widzenia struktury batalionu była inna. Przez okres misji struktura sekcji nie uległa zmianie, problem został rozwiązany umową nieformalną pomiędzy sekcjami.

Kolejnym ważnym elementem we właściwym przygotowaniu jednostki do pełnienia misji poza granicami kraju jest przygotowanie językowe. Ideą byłoby gdyby wszyscy posługiwali się biegle językiem angielskim. W 16bpd problem został rozwiązany poprzez wyznaczenie do wykonywania kierowniczych funkcji osoby posługujące się językiem angielskim na poziomie określonym przez STANAG 6001 jako – 3333. Należy jednak dążyć do tego, aby w każdej sekcji znalazły się co najmniej 2-3 osoby z wymaganą znajomością języka. Również w pododdziałach znajomość języka angielskiego jest bardzo ważną. Ze względu na dużą samodzielność plutonów, a nawet drużyn i realizowanych przez nie zadań wymagana jest znajomość języka przez dowódców plutonów i drużyn. Koniecznym jest również posiadanie w etacie jednostki 2-3 tłumaczy języka angielskiego niezbędnych np. do pomocy w tłumaczeniu bądź do opracowania dokumentów.

Kolejnym problemem są tłumacze języka lokalnego. Właściwa realizacja zadań mandatowych jest bez nich niemożliwa. W jednostce szczebla batalionu wydaje się być konieczne posiadanie w strukturze etatowej 2-3 tłumaczy przywiezionych z kraju występujących na misji jako żołnierze (mogą to być np. rezerwiści powołani do służby). Chodzi tu przede wszystkim o ich bezstronność, brak zaangażowania w stosunku do każdej ze stron konfliktu. Pozostałą ilość tłumaczy języka lokalnego można zatrudnić po jednej z każdej strony konfliktu.

Przegrupowanie do rejonu misji

Przemieszczenie jednostki w rejon planowanej misji pokojowej nie jest i nie może być sprawą tylko tej jednostki. Zamówienie międzynarodowych transportów kolejowych, zamówienie samolotów w przypadku użycia transportu powietrznego to nie koniec, a właściwie początek długiej drogi przy przegrupowaniu jednostki. Sprawy właściwego (zgodnego z międzynarodowymi przepisami) zapakowania i zamocowania kontenerów, właściwego ich oznakowania, zamówienia i przeprowadzenia odprawy celnej, sporządzenie dokumentacji celnej to sprawy daleko wykraczające poza możliwości każdej jednostki. Dlatego do zorganizowania przegrupowania jednostki bądź koleją bądź przy użyciu samolotów muszą zostać użyte wyspecjalizowane komórki działające na korzyść wyjeżdżającej jednostki. Rola jednostki może się sprowadzić do:

- zaplanowania ilości sił i środków,
- dostarczenia tych danych do wyspecjalizowanych komórek,
- przeszkoleniu w zakresie ładowania na transport kolejowy (lotniczy),
- opracowaniu dokumentów operacyjnych (rozkaz operacyjny),
- załadunku sił i środków na transport,
- ochrony i obrony miejsc ładowania i rozładunku sprzętu.

Wnioski

Skierowanie etatowej jednostki Wojska Polskiego do udziału w operacjach pokojowych prowadzonych przez Organizację Narodów Zjednoczonych bądź przez państwa członkowskie Paktu Północnoatlantyckiego jest możliwe, co wykazały doświadczenia zebrane przez 16bpd, 18bdsz, batalion polsko-ukraiński, jednostki 10 Brygady Kawalerii Pancernej czy pododdziały Brygady Piechoty Górskiej. Wymaga jednak uzupełnienie jednostki o sprzęt i wyposażenie zapewniające przede wszystkim całkowitą niezależność i samodzielność w miejscu mandatomym. To przede wszystkim ogromne wyzwanie dla logistyki, która zajmuje się zabezpieczeniem takiej operacji. Dostarczenie amunicji, paliwa, żywności, wody, dostarczenie miejsc dla zakwaterowania pododdziałów oraz miejsca pracy dla sztabu, prowadzenie kąpieli, prania umundurowania, prowadzenie napraw oraz remontów sprzętu i wyposażenia to wszystko jest niezmiernie trudne do wykonania w warunkach znacznego oddalenia od stacjonarnej bazy jednostki wojskowej. Stąd teza, że jednostki wojskowe przeznaczone do udziału w operacjach pokojowych powinny być stworzone i odpowiednio wyposażone, a także szkolone do przyszłych zadań.

Ważnym problemem przy kierowaniu jednostek zwartych poza granice kraju jest problem żołnierzy służby zasadniczej. Jednostki przewidziane do użycia w operacjach pokojowych powinny składać się wyłącznie z żołnierzy nadterminowych, kontraktowych i zawodowych. Daje to możliwość utrzymania wysokiego poziomu gotowości bojowej, a także gwarantuje wysoki profesjonalizm realizowanych zadań.

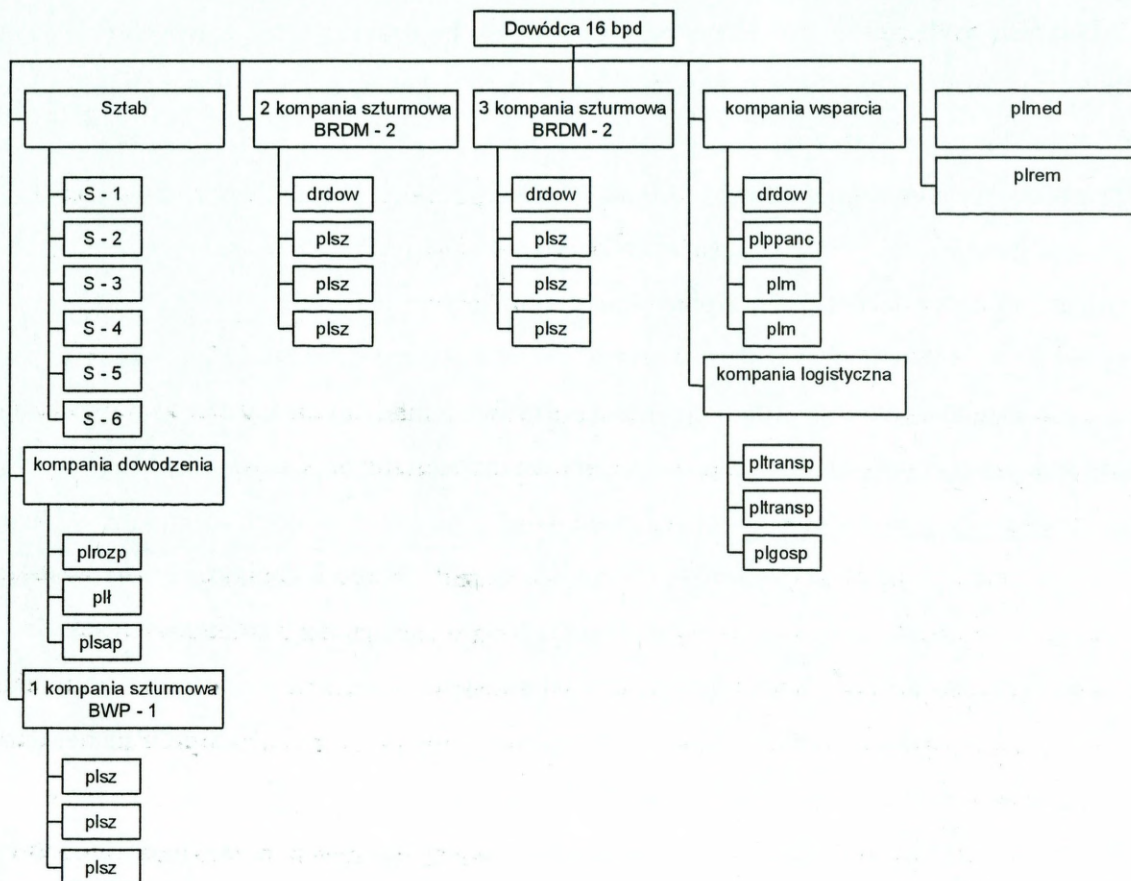
Przygotowanie indywidualne oraz zespołowe pododdziałów i sztabów sprostało wymaganiom operacji pokojowych, ale wciąż za mało czasu szkoleniowego poświęcone jest na naukę i doskonalenie procedur działania w warunkach misji pokojowej.

Wyposażenie indywidualne żołnierza jest wypadkową stanu zasobności nie tylko Wojska Polskiego, ale całego społeczeństwa. Pojawiły się już w pododdziałach bardzo zaawansowane technologicznie wozy dowodzenia ZWD-3, najnowocześniejsze radiostacje firmy Motorola, hełmy kevlarowe czy goretexowe umundurowanie. Biorąc pod uwagę wyposażenie indywidualne i zbiorowe należy brać pod uwagę klimat miejsca mandatowego i charakter realizowanych zadań.

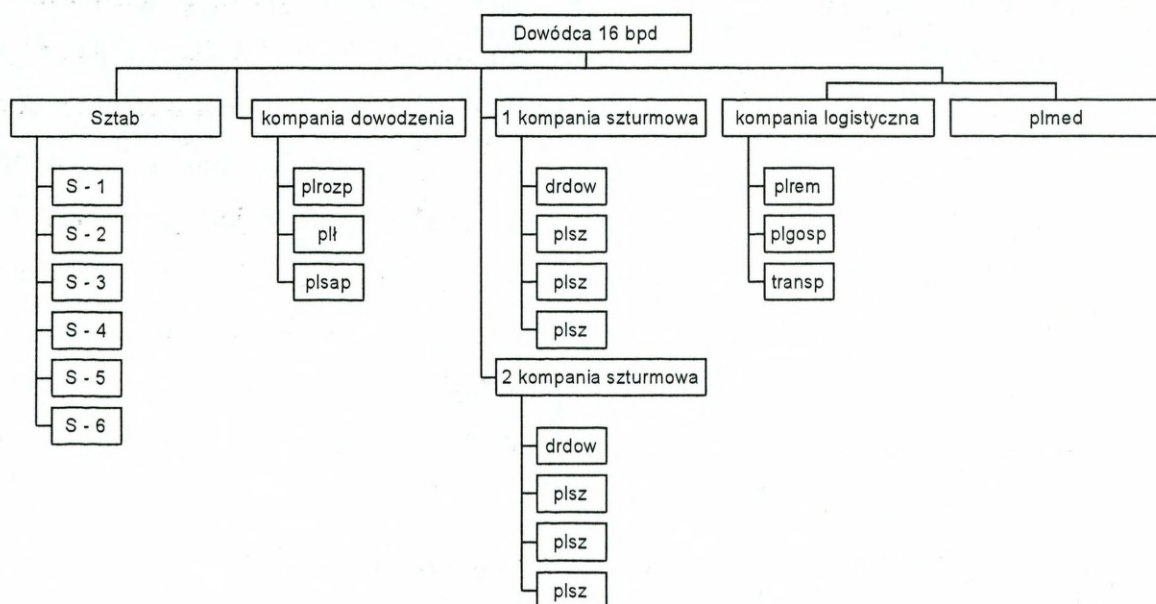
Należy dążyć do sytuacji, aby żołnierze w sztabach wszystkich szczebli, a także w pododdziałach osiągnęli zdolność do pracy według określonych procedur zgodnych z SOP danej operacji pokojowej oraz posiadali umiejętność komunikowania się w języku międzynarodowym.

Powyższe wnioski i uwagi zawarte w artykule zostały opracowane na podstawie doświadczeń zdobytych poprzez uczestnictwo w danym typie operacji. Nie mogą być traktowane jako dogmat szkoleniowy lub proceduralny organizowania operacji pokojowej. Natomiast mogą wskazywać na skalę problemu i różne możliwości jego rozwiązywania.

Struktura organizacyjna 16bpd (do dnia 06 stycznia 1997 roku)

Struktura organizacyjna 16bpd (od dnia 06 stycznia 1997 roku)

kpt. Radosław PIĘTA
kpt. Radosław CYNIAK
kpt. Witold TALAGA
por. Dariusz SKRODZKI
por. Zbigniew MAGDZIARCZYK
Studenci studiów magisterskich

WOJSKA LĄDOWE W OPERACJACH WSPARCIA POKOJU NA PRZYKŁADZIE 18 BATALIONU DESANTOWO-SZTURMOWEGO W RAMACH OPERACJI KFOR W KOSOWIE

Niniejszy referat został przygotowany przez oficerów Akademii Obrony Narodowej, którzy pełnili służbę poza granicami kraju w ramach Peace Keeping Mission w Kosowie.

Niniejsze opracowanie trzech głównych problemów:

- Czy system przygotowania zwartych jednostek Wojska Polskiego do udziału w operacjach wsparcia pokoju, spełnia wymagania wynikające z charakteru ich zadań?
- Czy przygotowanie indywidualne i zespołowe realizowane w ramach szkolenia bojowego odpowiada potrzebom realizowanych zadań w ramach operacji wsparcia pokoju?
- Czy obecne struktury i wyposażenie bojowe wojsk lądowych odpowiada potrzebom zwartych jednostek kierowanych do realizacji zadań pokojowych?

W latach 1999-2000 18 batalion desantowo-szturmowy został wyznaczony do pełnienia służby poza granicami kraju. Po przybyciu na misję pokojową do Kosowa, żołnierze spotkali się z nowymi, nieznanymi warunkami. Sytuacja polityczna i wojskowa była dotąd niespotykana w innych rejonach pełnienia misji pokojowych przez Polaków. W Polsce żołnierze 18 bdsz byli szkoleni do operacji powietrzno – desantowych, na miejscu okazało się, że w bardzo krótkim czasie muszą przestawić się na realizację zupełnie odmiennych zadań. Warunki te były niepowtarzalną okazją do uzyskania cennego, nowego doświadczenia sztuki wojennej. Żołnierze realizowali zadania wymagające profesjonalizmu, odpowiedzialności, potwierdzając wysoki poziom wyszkolenia i przygotowania do pełnienia służby w nowych uwarunkowaniach.

Podstawą prawną udziału 18 bdsz w operacji KFOR była:

- **Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1244 - 10.06.1999;**
- **Postanowienie Prezydenta RP - 18.06.1999;**
- **Zarządzenie Ministra Obrony Narodowej nr 66/org. -16.06.1999;**
- **Decyzja Ministra Obrony Narodowej nr 115/MON - 19.06.1999;**

- **Rozkaz Szefa Sztabu Generalnego WP nr 67/org. -16.06.1999;**
- **Wytyczne podsekretarza stanu d/s. współpracy z zagranicą i integracji z organizacją traktatu północnoatlantyckiego - 21.06.1999;**
- **Rozkaz Dowódcy Wojsk Lądowych nr z-26/org. - 17.06.1999;**
- **OPCON - TF FALCON;**
- **OPCOM - P3 - Sztab Generalny;**
- **Postanowienie Prezydenta RP - 28.02.2000.**

Zadania PJW KFOR

Udział polskiej jednostki wojskowej w operacji o charakterze pokojowym w Kosowie implikował różne zadania, które w większości przypadków były odmienne od zadań realizowanych w ramach walki zbrojnej. Do głównych zadań PJW w ramach KFOR należało:

- Monitorowanie przestrzegania porozumień i traktatów międzynarodowych w celu stworzenia warunków bezpiecznej egzystencji oraz normalizacji sytuacji w rejonie odpowiedzialności;
- Egzekwowanie przestrzegania prawa i porządku publicznego oraz w jak najkrótszym czasie stworzenie warunków do przejęcia tych zadań przez organizacje międzynarodowe i powstające organy władzy lokalnej;
- Wspieranie działania UNHCR, mające na celu zapewnienie powrotu uchodźców;
- Wzmacnianie status oraz wspieranie organizacje, których działalność ukierunkowana jest na udzielanie pomocy humanitarnej i demokratyzację życia w Kosowie;
- Nadzorowanie w rejonie odpowiedzialności batalionu procesu wprowadzania ładu i porządku prawnego oraz umożliwiać kontynuowanie tego procesu organizacjom i instytucjom cywilnym;
- Prowadzenie rozminowania, usuwanie niewybuchów i innych przeszkód;
- Prowadzenie całodobowej ochrony cerkwi;
- Zabezpieczać drogi zaopatrywania KFOR oraz ewakuacji członków organizacji rządowych i pozarządowych;
- Utrzymywać ochronę i obserwację kościołów;
- Prowadzić 24-godzinną ochronę na przejściach granicznych;
- Prowadzić patrole z zadaniem demonstrowania obecności militarnej wojsk KFOR w wyznaczonym rejonie odpowiedzialności.
- Zapewnić bezpieczeństwo na głównych drogach w rejonie odpowiedzialności.

Realizacja powyższych zadań odbywała się różnymi technikami. Do najczęściej stosowanych należy zaliczyć:

- patrolowanie;
- eskortowanie (konwojowanie);
- utrzymywanie tymczasowych punktów kontrolnych;
- przeszukiwanie;
- blokady dróg.

Zadania i techniki działania wskazują na odmienny charakter zadań niż zadania realizowane w ramach walki zbrojnej, w której celem jest pobić przeciwnika. Żadne z wyszczególnionych zadań oraz stosowane techniki ich realizacji nie wskazują na potrzebę „pobicia kogoś”. Stąd wynika potrzeba weryfikacji szkolenia i przygotowania przed misją.

Przygotowanie batalionu do pełnienia misji pokojowej

W 1999 roku zdecydowano, że trzonem PKW w Kosowie – batalionem operacyjnym - będzie 18bdsz z Bielska – Białej z 6 Brygady Desantowo – Szturmowej (6BDSZ), który od początku 1998 roku wchodził w skład Odvodu Strategicznego Dowódcy SFOR w Bośni i Hercegowinie. Głównym zadaniem odvodu było utrzymanie stałej gotowości bojowej z możliwością użycia, w przypadku zagrożenia jednostek pełniących służbę w siłach SFOR. Fakt ten spowodował, że batalion otrzymał nową strukturę organizacyjną oraz wyposażenie, dostosowane do standardów NATO już pod koniec 1997 roku. Dokonując zmian strukturalnych, skorzystano przede wszystkim z doświadczeń 16bpd, który przeszedł podobną restrukturyzację w 1995 roku, przygotowując się do udziału w misji IFOR w Bośni i Hercegowinie. Struktura, którą posiadał batalion w Kosowie była stworzona do potrzeb operacji o charakterze pokojowym:

Dowództwo:

- Dowódca,
- Zastępca Dowódcy,
- Pomocnik Dowódcy,
- Kapelan,
- Radca Prawny,
- Oficer Łącznikowy,
- Główny Księgowy.

Sztab:

- Szef Sztabu

- S-1 - sekcję personalno – administracyjną,
- S-2 - sekcję rozpoznawczą,
- S-3 – sekcję operacyjną,
- S-4 – sekcję logistyczną,
- S-5 – sekcję łącznikową,
- S-6 – sekcję wsparcia dowodzenia,
- Sekcję Żandarmerii Wojskowej.

Pododdziały:

- kompania dowodzenia,
- trzy kompanie szturmowe - A, B, C (kompania B, z uwagi na wyposażenie w pojazdy typu BRDM-2 traktowana była, jako kompania piechoty lekkiej),
- kompania wsparcia,
- kompania logistyczna.

Batalion został wzmocniony:

- litewskim plutonem piechoty w sile 30 żołnierzy;
- 37 ukraińską kompanią piechoty posiadającą:
  - 108 żołnierzy,
  - 16 pojazdów opancerzonych BRDM-2,
  - 6 samochodów ciężarowo – terenowych,
  - 6 pojazdów specjalnych.
- kontyngentem amerykańskim w składzie:
  - sekcja łącznikowa z 10 Grupy Sił Specjalnych Armii USA,
  - sekcja łączności w składzie 5 żołnierzy,
  - sekcja analizy i kontroli w składzie 3 żołnierzy.

Przygotowanie batalionu do wykonywania zadań operacyjnych w rozpoczęło się od początku 1998 roku, ponieważ batalion był w skład Odvodu Strategicznego Dowódcy SFOR w Bośni i Hercegowinie. Od tego momentu rozpoczęto również intensywne szkolenie pod kątem postawionych zadań.

Początkowo szkolenie oparte było ono na programach obowiązujących w Centrum Szkolenia na potrzeby Sił Pokojowych ONZ w Kielcach. Podczas szkolenia uwzględniano wnioski żołnierzy batalionu, uczestników wcześniejszych operacji pokojowych. Okazało się, że batalion posiada wielu doświadczonych żołnierzy, zarówno zawodowych jak i nadterminowej zasadniczej służby wojskowej, którzy posiadali doświadczenie z udziału w operacjach pokojowych: w

Syrii, Libanie oraz Krajinie. Najbardziej przydatne okazały się doświadczenia żołnierzy, którzy brali udział w operacji pokojowej w Bośni i Hercegowinie, w składzie 16bpd. Bardzo cenne były doświadczenia z udziału w wielu ćwiczeniach międzynarodowych. We wrześniu 1997 roku na Ukrainie (Kozacki Step'97), w prawdopodobnym rejonie przyszłych działań w Bośni i Hercegowinie (Dynamic Response'98), a także we Włoszech w ramach ćwiczenia Adventure Exchange w marcu 1999 roku.

Doświadczenia nabyte w czasie współpracy z oficerami NATO i innych państw oraz studiowanie SOP-ów (Standing Operational Procedures) i innych dokumentów obowiązujących w rejonach różnych operacji pokojowych (szczególnie w Bośni i Hercegowinie) było podstawą do opracowania dokumentów szkoleniowych na potrzeby batalionu. Były to przede wszystkim podręczniki dla dowódców od szczebla drużyny do kompanii włącznie. Treścią instrukcji były czynności i zadania, z którymi uczestnicy operacji pokojowej mogli się spotkać w rejonie mandatowym. Instrukcje dotyczyły:

- zorganizowania i wyposażenia punktu kontroli oraz posterunku obserwacyjnego;
- procedur sprawdzania budynków, pojazdów i osób;
- zasad patrolowania i eskortowania;
- procedur zatrzymywania osób oraz konfiskowania broni, amunicji i materiałów niebezpiecznych;
- rodzaju zagrożeń występujących w rejonie przyszłej operacji pokojowej.

Dodatkowo prowadzone były zajęcia, które przybliżyły historię, kulturę, geografę, religię i główne zagadnienia polityczne w rejonie Bałkanów. Bezpośrednio przed wyjazdem do Kosowa informacje te zostały rozszerzone o przyszły rejon odpowiedzialności. Można postawić tezę, że okres półtorarocznego szkolenia batalionu w ramach zadań Odwodu Strategicznego Dowódcy SFOR w Bośni i Hercegowinie był niezmiernie przydatny w przygotowaniu do realizacji przyszłych zadań w ramach KFOR. Wielu żołnierzy batalionu o wiele wcześniej niż zapadła decyzja o udziale 18bdsz w operacji pokojowej w Kosowie, posiadało paszporty i wyraziło swój akces do służby poza granicami kraju. Warunkowane to było wymogiem służby w Odwodzie Strategicznym. Pododdziały były zgrane w wyniku wielokrotnych wspólnych ćwiczeń. Ważnym czynnikiem był również fakt, że coraz więcej żołnierzy batalionu było żołnierzami służby nadterminowej. Pozwoliło to stworzyć odpowiednio wyszkolony rdzeń w pododdziałach i obsadzać nimi najbardziej istotne funkcje.

Doświadczenia uzyskane przez PJW KFOR podczas operacji „Joint Guardian” w Kosowie

Po przybyciu w rejon mandatowy do Kosowa, polscy żołnierze spotkali się z nowymi, nieznanymi warunkami. Warunki te były niepowtarzalną okazją do uzyskania cennego doświadczenia, jednocześnie pozwoliły wykorzystać wiedzę nabytą podczas szkolenia. Polscy żołnierze wykazali się wymaganym profesjonalizmem, samodzielnym działaniem oraz umiejętnością podejmowania trafnych decyzjami. Dlatego też, bardzo ważny jest indywidualny dobór poszczególnych żołnierzy. Korzystniejsze jest użycie doświadczonego żołnierza zawodowego lub nadterminowego, którzy posiadają większe doświadczenie. Użycie żołnierzy zawodowych w dużym stopniu eliminuje problemy dyscyplinarne. Każdy dowódca musi rozważnie przydzielać zadania, kierując się własnym doświadczeniem oraz troską o ich właściwą realizację.

Biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia z okresu przygotowania i działania PJW w ramach operacji „JOINT GUARDIAN”, a także jej działania w ramach PKW SFOR i PJW KFOR, celowe jest uwzględnienie pewnych postulatów, ułatwiających przyszłe działanie.

- Opracowanie uniwersalnego (optymalnego) etatu jednostki, który mógłby być wykorzystany w przyszłości w jednostkach planowanych do udziału w misjach poza granicami kraju. Pozwoliłoby to na sprawne uzupełnienie jednostki żołnierzami, kadrom zawodową, oraz ukompletowanie w specjalistyczny sprzęt techniczny.
- Zorganizowanie na bazie jednostki wyznaczonej do udziału w misji poza granicami kraju kursów umożliwiających podniesienie kierowcom kategorii prawa jazdy z kat. „B” na kat. „C” oraz z kat. „C” na kat. „C + E”. 18bdsz pomimo posiadania odpowiedniej bazy szkoleniowo dydaktycznej oraz placu manewrowego do przeprowadzenia stosownych egzaminów nie otrzymał zgody na przeprowadzenie takich kursów. W celu podniesienia kwalifikacji zawodowych żołnierze służby nadterminowej oraz zasadniczej służby wojskowej kierowani byli do 12RWT Rzeszów. Wielotygodniowa nieobecność tych żołnierzy w jednostce nie pozwoliła na prowadzenie z nimi szkolenia na temat działania w rejonie konfliktu oraz zapoznanie z charakterystyką geograficzno-polityczną regionu.
- Umożliwienie przeprowadzenia w jednostce kilkudniowych kursów specjalistycznych takich jak:
  - operator cysterny paliwowej,
  - operator sprzętu inżynierskiego,
  - operator piły spalinowej,

- celowniczy broni pokładowej BRDM,
  - kierowca - sanitariusz,
  - sanitariusz.
- Opracowanie szczegółowych przepisów dotyczących przydziału do jednostki znaczków i tabliczek tożsamości, które są niezbędne żołnierzom pełniącym służbę za granicą. Żołnierze batalionu zmuszeni byli do korzystania ze znaczków będących na przydziale 18bdsz.
  - Czas trwania procedury uzyskiwania certyfikatu dostępu do tajnych materiałów NATO spowodował, że nikt z oficerów sekcji S-2, S-3 (poza WSI) będących na etacie batalionu w chwili wyjazdu do Kosowa, nie posiadał stosownego certyfikatu. W przyszłości należałoby ten proces usprawnić.
  - Nie mniej niż 2 miesiące przed planowanym przemieszczeniem jednostki do strefy odpowiedzialności w rejonie misji, należy zakończyć gromadzenie środków materiałowych, kontenerów transportowych do ich przewiezienia, przygotować stosowne dokumenty przewozowe i szczegółowo zaplanować sposób ich załadunku i rozładunku. Proces wyposażania batalionu w sprzęt niezbędny do wykonania zadań w warunkach określonej misji powinien zakończyć się na około sześć miesięcy przed przewidzianym wyjazdem. Jest to konieczne celem osiągnięcia wysokiego poziomu wyszkolenia załóg i obsługi, jak również zapewnienia dobrego zgrania pododdziałów. Ma to duże znaczenie szczególnie wtedy, gdy jednostka przyjmuje sprzęt dla siebie nietypowy, przeważnie wraz z załogami pochodzącymi z innych związków taktycznych. Taki okres przeznaczony na szkolenie z nowym sprzętem pozwoliłby również na dokładne jego sprawdzenie. W okresie tym powinien zostać zamówiony stacjonarny sprzęt zabezpieczenia logistycznego, taki jak agregaty prądotwórcze dużej mocy, kontenery mieszkalne i sanitarne, kontenerowe zestawy kuchenne, a także odpowiednie do warunków misji umundurowanie. Aby realizacja wyżej wymienionych wniosków była możliwa, powinna zostać ustalona struktura organizacyjna jednostki.
  - Narodowy Element Zaopatrywania (NEZ) powinien być rozwinięty i rozpocząć działalność w rejonie funkcjonowania misji na około dwa miesiące przed przybyciem jednostki operacyjnej. Czas ten powinien zostać poświęcony na wybór miejsc dyslokacji, podpisanie stosownych umów dzierżaw z przedstawicielami społeczności lokalnej, rozpoznanie miejscowego rynku usług i towarów oraz zorganizowanie systemu zaopatrywania. Ustalenie sposobu rozmieszczenia jednostki pozwoliłoby przewidzieć jej zasadnicze potrzeby

zasadnicze potrzeby w zakresie ważniejszego sprzętu zabezpieczenia logistycznego, zwłaszcza kwaterunkowego i dokonać wcześniejszych zamówień.

- Korzystanie z lokalnej infrastruktury kwaterunkowo-budowlanej powinno być ograniczone do niezbędnego minimum. Zagospodarowywanie szkół, posterunków policji, budynków przemysłowych czy innych obiektów użyteczności publicznej i infrastruktury gospodarczej powoduje ograniczenia w ponownej organizacji administracji lokalnej, systemu oświaty i tworzeniu miejsc pracy. Często to skutkuje koniecznością przenoszenia zorganizowanych posterunków.
- Sprzęt techniczny przeznaczony do działania w warunkach misji poza granicami kraju nie powinien być w okresie gwarancyjnym. W warunkach lokalnego rynku nie występuje możliwość usuwania niesprawności przez autoryzowany serwis. Prawo gwarancyjne nabyte przez WP wraz z zakupem nowego sprzętu w takim wypadku nie jest egzekwowane.
- W warunkach funkcjonowania jednostki wojskowej poza granicami kraju nie powinna być stosowana ustawa o zamówieniach publicznych. Powoduje ona uciążliwe opóźnienia, jak również duże utrudnienia w realizacji zamówień PJW z uwagi na dość ubogi rynek lokalny.
- Tabela należności środków materiałowych powinna uwzględniać realne potrzeby jednostki dyslokowanej poza granicami kraju, wynikające ze specyfiki wykonywanych zadań, klimatu i stopnia uciążliwości służby.
- Struktura jednostki powinna w miarę możliwości uwzględniać specyfikę funkcjonowania w warunkach misji pokojowej. Dotyczy to zwłaszcza składu pododdziałów specjalistycznych, przeznaczonych do zabezpieczenia logistycznego. Etaty specjalistów wojskowych w tych pododdziałach powinny umożliwiać zatrudnienie wykwalifikowanych i doświadczonych pracowników cywilnych, zarówno przed wyjazdem z kraju, jak również na lokalnym rynku pracy. Zapewniłoby to wyższy poziom obsługi specjalistycznego sprzętu i wykonawstwa zadań logistycznych. Pozwoliłoby również na uniknięcie problemów związanych z częstą rotacją żołnierzy zasadniczej służby wojskowej zajmujących specjalistyczne etaty.
- W etacie jednostki dyslokowanej poza granicami kraju, jako pierwsza zmiana misji pokojowej, tak jak w wypadku 18bdsz, powinna zostać przewidziana liczna grupa (ok. 15-20) pracowników cywilnych hydraulików, stolarzy, elektryków itp., którzy dokonaliby kompleksowej rozbudowy infrastruktury kwaterunkowej obozowisk.
- Praktyka funkcjonowania batalionu w warunkach misji wykazała, że dowódca jednostki

powinien dysponować określoną kwotą środków finansowych na doraźny zakup towarów i usług, bez zgody i udziału NEZ. Brak takiej możliwości powoduje często duże opóźnienia natury proceduralnej w realizacji stosunkowo tanich, lecz pilnych zamówień.

- Wnioski z rocznego okresu funkcjonowania batalionu w zakresie eksploatowanego przez jednostkę sprzętu technicznego i wyposażenia pod kątem niezawodności, funkcjonalności i spełniania wymogów misji przedstawiają się następująco:
  - a) W służbie samochodowej za nieodpowiedni w stosunku do wymogów misji uznać trzeba pojazd Kraz 255B jako ciągnik ewakuacyjny. Znacznie lepiej w tym charakterze sprawdził się pojazd marki Tatra 815 TP, które należałoby wyposażyć w układ bieżny terenowy. Odnotowano wiele usterek samochodów sanitarnych na podwoziach Tarpan Honker 4022 (głównie układ hamulcowy i zawieszenie), spowodowanych przede wszystkim konstrukcją i wiekiem tych pojazdów (8-9 lat). Usprawnianie powyższego sprzętu było szczególnie trudne z powodu trudności pozyskaniu części zamiennych (pojazdy tego typu nie są produkowane od ponad 4 lat). Obecnie nie istnieje również ich producent, a zamienność części z podstawowych samochodów osobowo-terenowych Daewoo Honker 2324 jest mało przydatna. W wyniku dziesięciomiesięcznej eksploatacji w rejonie misji stwierdzono także bardzo dużą podatność na uszkodzenia i słabe własności terenowe ogumienia typu Graber 23 5/70 R15, stosowanego w pojazdach Honker 2324. Natomiast bardzo dobrze sprawowały się opony typu Goodyear G 90 montowane w latach 1998-1999.
  - b) W służbie kwaterunkowo-budowlanej negatywnej ocenie należy poddać kontenery mieszkalne typu KSM firmy KONTENER z Płocka. Dla zapewnienia szczelności dachu wymagają one bardzo dokładnego poziomowania, co jest niewykonalne w warunkach polowych, ewentualnie budowy dodatkowych zadaszeń. Zastosowane okna nie posiadają żaluzji ani siatek przeciw owadom, nie jest też możliwe całkowite ich otwieranie, są to cechy szczególnie uciążliwe w specyficznych warunkach klimatycznych. Zainstalowano tylko zbiorcze gniazda elektryczne, brak jest gniazd uniemożliwiających łączenie kontenerów szeregowo, co powoduje konieczność stosowania zewnętrznych szaf rozdzielczych i dodatkowego okablowania. Tylko część dostarczonych kontenerów wyposażono w grzejniki elektryczne. Wysoko należy natomiast ocenić klasyczne dwudziestostopowe kontenery mieszkalne tej samej firmy dostarczone do batalionu w listopadzie 1999r.

- c) W służbie uzbrojenia stwierdzono wadliwą konstrukcję zatrzasku kolby składanej 5,56 mm kbs wz. 96 BERYL. Element ten niezwykle często ulega uszkodzeniom, co jest spowodowane jego nieodpowiednią konstrukcją.
  - d) W służbie mundurowej należy stwierdzić, że pralnia polowa typu SP 80 oraz łaźnia polowa nie wystarczają do utrzymania właściwego stanu sanitarno-higienicznego.
  - e) W wypadku dłuższego funkcjonowania każdej jednostki w rejonie misji niezbędne jest wyposażenie kontenery sanitarne w pralki. Urządzenie grzewcze typu UG - 66 wchodzące w skład łaźni polowej okazało się szczególnie zawodne i uciążliwe w eksploatacji (pomijając aspekt uciążliwości dla środowiska). Umundurowanie użytkowane przez batalion w początkowym okresie, odznacza się niską trwałością. Dotyczyło to zwłaszcza mundurów polowych letnich i całorocznych wz. 93. Kurtki polowe wz. 93 były niepraktyczne i niewygodne, zwłaszcza, jeśli musiały być noszone pod kamizelką kuloodporną.
  - f) Agregaty prądotwórcze typu PAD - 20 wchodzące w skład elektrowni oświetleniowych EO -16 użytkowanych przez batalion były stosunkowo nietrwale, zawodne i mające zbyt niską moc. Wad tych nie posiadają, np. agregaty prądotwórcze typu Wilson Perkins 75 kVA, zmodernizowane w Polsce, również użytkowane przez batalion, ale konieczne jest wyposażenie ich w podwozie dostosowane do holowania w terenie za samochodem ciężarowym.
- Sekcja S-5 powinna być rozbudowana, a przynajmniej tak liczna etatowo jak sekcja operacyjna S-3 w batalionie. Proponowana struktura powinna zawierać taką ilość kadry, aby sekcja mogła realizować zadania dwoma osobnymi zespołami. Jeden z nich specjalizowałby się w problematyce serbskiej, drugi zaś w albańskiej. Oba zespoły winny posiadać swoich tłumaczy języka lokalnego /serbskiego lub albańskiego/. Umożliwi to skuteczniejszą działalność w terenie sekcji CIMIC m.in. dzięki zawężeniu rejonów działania podsekcji.
  - Elementem systemu tajnego dowodzenia był wóz dowódczo-sztabowy ZWD-3, który po modernizacji częściowo dostosowano dla potrzeb batalionu. Na wyposażeniu znajdował się jeden tego typu wóz dowodzenia, który zabezpieczał mobilną łączność. Brak takich wozów w podległych pododdziałach ograniczał możliwość zorganizowania systemu łączności w ruchu.
  - W zakresie łączności jawnej duże możliwości stwarzało odpowiednie wykorzystanie środków radiowych UKF. Do wykonywania zadań w rejonie działania batalionu niezbędne jest jednak w przyszłości wyposażenie pojazdów w radiotelefony typu MOTO-

ROLA M 216. Do pełnego zabezpieczenia systemu łączności radiowej UKF w batalionie brakowało dziesięciu radiotelefonów.

- Do łączności UKF wewnątrz pododdziałów wykorzystywane były m.in. radiostacje RADMOR R - 3501. Ich wykorzystanie ogranicza zbyt słabą wytrzymałość zastosowanych anten taśmowych o długości 1 m. Dlatego też wskazane jest wyposażenie tych radiostacji w anteny krótkiego typu 3582.
- Wykorzystywany do łączności z przelozonym w kraju terminal satelitarny NERA oraz posiadane urządzenia niejawne w pełni zabezpieczały wymianę informacji zarówno jawnych jak i niejawnych. Jednak w celu wyeliminowania problemów związanych z możliwością uszkodzenia, wskazane jest posiadanie dodatkowych urządzeń typu terminal satelitarny oraz urządzenia telefaksowego.

Powyższe wnioski i uwagi wynikają z doświadczeń wyniesionych z udziału w operacji KFOR. Podobne warunki pełnienia misji pokojowej nie muszą wystąpić w tym samym lub innym miejscu mandatowym po raz kolejny, ale wnioski mogą nas ustrzec przed nieracjonalnym i niecelowym działaniem. Powinny pozwolić nam rozwiązywać problemy przygotowania i pełnienia przyszłych operacji pokojowych w różnych rejonach mandatowych w oparciu o nabyte doświadczenia oraz specyfikę operacji i warunków jej realizacji.

